

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:  
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>  
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HANS BRINCH

# De kom til verden levede og døde...



om kystlinjen er de slægtled, der gik forud for vort. Vor fantasi og overleveringerne er som va  
er vasker væk og lægger til det gamle land. Kystlinjen forbleges og ændres, forstørres og formind  
den forbliver aldrig den samme fra eet århundrede til det næste. Men ho

par led, og de gamle linjer bør opternes, for de udvises helt

*De kom til verden  
levede og  
døde...*

HANS BRINCH

*De kom til verden  
levede og  
døde...*

SLÆGTSROMAN FRA  
SØNDERHO

ENGERS HANSENS FORLAG  
ESBJERG 1964

### *Forsidebillede*

Fem af „Lille“ Jes Sonnichsens syv døtre fotograferet på Anne og Jens Svendsens diamantbryllupsdag, den 19. juli 1906.

Bagerste række fra venstre: *Anne Jesdatter* (1824-1907) gift med Jens Svendsen. *Maren Jesdatter* (1820-1916) gift med Søren Brinch. Forreste række fra venstre: *Mette Jesdatter* (1821-1914) gift med Peter Brinch. „Store“ *Karen Jesdatter* (1816-1907) gift med Mathias Knudsen. „Lille“ *Karen Jesdatter* (1834-1909) gift med Søren Thøgersen.

\*

Esbjerg Bibliotek har elskværdigst udlånt to klicheer fra N. M. Kromanns „Fanøs Historie“

## *Joan*

... For honest words that hurt me not,  
For comfort when I doubted,  
For all the good advice I got,  
For patience when I shouted,  
For tact and love, — and good sense too  
I dedicate this book to you.

På en gammel forvitret gravsten i Sønderho Kirke står over Thomas Sonnichsen Møller og hustru, Anne Pedersdatter Brinch (Sørøverens fater), følgende vers at læse:

Ej Sandheds Præg og Sprog bær hvert et Minde,  
man om afsjælte Folk kan forefinde.  
Tit roses den som god og dyderig,  
der leved' kun for sine og for sig.  
Dog ses den Sandhed tit, skønt tom og øde,  
*de kom til Verden, levede og døde!*  
Men dette ikke her blot siges kan  
om denne ædle Kvinde med sin Mand.  
De brugte Liv og Tid og Lykkens Gaver  
som Christi Folk, der Tro og Haabet haver.

Og vil du, Læser, vide videre,  
spørg Sognets Skole, Kirke og Fattige...

## Forklaring

To søstre, ANNE & HEDEVIG TÆKKER, giftede sig for ca. 100 år siden i Sønderho med brødrene PETER & HANS BRINCH. Pigernes forældre var THOMAS & METTE TÆKKER, drengenes hed PETER & METTE BRINCH. Om disse otte mennesker i otte år handler denne bog. Oplysninger og karakteristika er hentet fra gamle breve, attester, kirkebogsoptegnelser, dagbøger og overleveringer, fra Landsarkivet i Viborg, Nationalmuseet, Fra Ribe Amt, søfartsbøger, Lloyds i London, N. M. Kromann: Fanø's Historie, o. m. a. steder fra. Fra lignende kilder samt fra de ældste nulevende i Sønderho har jeg hentet de skikke, som herskede for 100 år siden, samlet og medtaget dem som ramme omkring bogens begivenheder for at give et hverdagsglimt af en svunden tid til lands og til søs.

Da visse autentiske dokumenter har lokal- og personalhistorisk interesse, er de medtaget, omend lidt på bekostning af det egentlige handlingsforløb på de første 50 sider. Bortset fra disse sideres »Stilleben« skrider handlingen jævnt frem omkring de otte personer fra 1864 til 1872, hvor døden sætter punktum for deres sammenhold.

Den gamle Fanø-skik, at børn opkaldes efter bedsteforældre og nærmeste slægtninge, gav ringe variation i sønderhoningers navne. Det vil således volde lidt forvirring blandt læserne, at der blandt bogens otte hovedpersoner findes to gange Metter og to gange Peter. Personernes traditionelle tilnavne og øvrige karakteristika skulle dog eliminere forveksling, ikke mindst da tilnavne anvendes næsten konsekvent. Endvidere anvendes skiftevis rigsdanske navne som THOMAS, PETER & HEDEVIG samt de i Sønderho anvendte udtaler TAMMES, PEJ & HELVIG. Yderligere kan under læsningen henvises til noter bag i bogen med oplysninger om autenticitet.



## DRAMATIS PERSONÆ:

»Lille« JES SONNICHSEN: 1785—1865. Skipper og klitfoged, stamfader til ca. otte hundrede sjæle. Dennes anden hustru:

ANNE NIELSDATTER. Samt datter af Sonnichsens første ægteskab:

»LILLE« JES'ES METTE: 1821—1914. Gift med:

»STORE« PETER BRINCH: (PER eller PEJ) 1817—1899. Skipper.

To af disses sønner:

(1) »LILLE« PETER BRINCH: 1841—1908. Skipper. Gift med:  
ANNE TÆKKER (TÆKKE'S ANN<sup>n</sup>): 1846—1872.

(2) HANS BRINCH: 1848—1891. Skipper. Gift med:  
HEDEVIG TÆKKER (TÆKKE'S HELVIG): 1848—1906.

Anne og Hedevids forældre:

THOMAS TÆKKER (TAMMES): 1817—1878. Skipper og toldkrydsassistent. Gift med:

METTE TÆKKER (KALLE-MET<sup>n</sup>): 1826—1881. Har tilnavnet »KALLE« efter sin morfar, Niels Kallesen. Hendes far er:

SØREN MIKKELSEN (el. MICHELSEN): 1800—1874. Skipper og landmand. Hans første kone:

HEDVIG MIKKELSEN (KALLE' HELVIG): 1800—1844.

Hans anden kone:

MAREN JEPSDATTER. Hendes datter med Søren Mikkelsen (en halv søster til METTE TÆKKER):

HEDEVIG SØRENSDATTER.

Samt en mængde af »LILLE« JES'ES børn og børnebørn.

En hjertelig tak skal lyde til familie o. a. sønderhøninger, der beredvilligt har stillet viden og materiale til min disposition. Få har dog kunnet give mig dokumenter i form af dagbøger, billeder, gamle breve o. l. Der må findes meget mere værdifuldt stof rundt omkring i skuffer og kister. Det er mit *inderlige* håb, at denne bog vil friste folk til at sende mig nogle klenodier, gerne i afskrift, til yderligere belysning af dagliglivet i svundne tiders Sønderho.

Esbjerg 1964.

Hans Brinch.

## Sønderhoe

•Vi er det, som Drømme bliver til af,  
og vort Liv rundes af Søvnen . . .•

Shakespeare: »Stormen«.

Jeg går til den gamle landsby, hvor mine fædres vugge stod. Jeg banker på en dør, men ingen lukker op. Over asfalteret vej, hvor jeg ved, at der fordem var sand og 'helm', vandrer jeg med sko, hvor der før brugtes træsko.

Jeg står stille ved hus efter hus uden at bydes ind. Der ligger de bag haverne og vogter på deres hemmeligheder, nogle tilset og passet af trofaste efterkommere, som nikker til mig over hegnet. Resten er fremmede! De spørger, hvem jeg søger, og hvis jeg svarer dem, ryster de i uvidenhed på hovedet.

Stien går som et forgrenet stamtræ fra tipoldefars hus til oldefars hus, og videre til bedstefars og fars hus, men græsset er groet til over de slidte stier. Visse steder står dørene åbne, og vindens hvisken blander sig med fortidens stemmer, som jeg ikke kender og kun halvt forstår. For de døde har taget deres særprægede mål med sig i graven. Havde de levet herinde, ville de have omfavnet mig ved mit navns nævnelse og min stammes udredning, ville have budt mig ind og bænket mig, ville have grædt og let, spurgt, fortalt og undret sig!

Deres hjem er graven, og det meste af det, de kunne have fortalt, ligger sammen med dem deroppe på kirkegården.

En enkelt byder mig ind og fortæller. En anden, Lone Petrea, endnu iført den gamle nationaldragt, taler stille om det, som var. Med sine 92 år husker hun tydeligt mine bedsteforældre, som de arm i arm spadserede gennem byen. De klare øjne i hendes rynkede ansigt ser under samtalen fraværende ind i fortiden. Kun få her har mindre fra begge verdener.

Jeg vandrer videre gennem byen, op til klitten bag skolen, hvor mine bedsteforældre som børn har sværmet i den lune forårsnat. Kun få steder

i byen ser jeg skorstensrøg, der i den stille aften åndes ud i halvtågen og breder sig som sejlet på en skonnert, blafrende og usikkert, fordi der ingen vind er.

Under armen holder jeg en kostbar bylt af gamle breve, dokumenter, sange, fortællinger og overleveringer, men inden jeg afskriver disse, lægger jeg mig tilbage i sandet og tager de sanser i brug, for hvilke ingen grænse sættes. For mine fødder ligger den gamle by, som den var for hundrede år siden. De gamle slægter lever, og hvert liv har sin egen historie. Gennem min kostbare bylt har jeg lært nogle af disse historier at kende, og jeg lader dem da gå videre, idet jeg begynder med en vandring igennem byen...

## KAPITEL EET

# Morgenvandring

1864

»Skarpe Smæld af branket Malt  
og Karters kaade Skratten,  
fjerne Grynt af Husets Galt  
og Barneleg med Katten.«

Jeppe Aakjær.

Det er d. 23. oktober 1864 i dagningens time. Gryet er ved at sejre, og dagslyset afslører en klynge beskedne, men farverige huse, hvis stråttækte rygge skutter sig i morgentågen, som de strækker deres lange, lødne kroppe vest-øst mod solen og den sparsomme oktobervarme.

Nys galede hanen, et par hunde bjæffer i stilheden, og nogle dyr rundt omkring i byen er så småt begyndt at lade deres røster høre for at fortælle, at de er sultne. Her og der slås en halvdør op, og ud kommer nogle kvinder i deres almuedragter for at påbegynde dagens pligter ved de store vippebrønde. De går forsigtigt ind igen med deres fyldte fade, og lidt efter kommer de tilbage for at tømme spildevandet ud på jorden ved hønsegården. Morgenvasken har været grundig, for de er ordentlige og propre, — de fleste af dem. Hønsene laver spektakel og kan ikke vente, så dagens første pligt er at fodre dem og tilse den øvrige dyrestand. Den er nu kun lille: et får og en ged, en gris og en ko måske, hvis man har råd dertil og håndlag for landbruget. Det vil sige, gæs har de fleste nu da også, for der skal skaffes godt med dun og fjer til dynerne, der i øvrigt er tunge og hårde; lige så hårde som de mennesker, der bruger dem!

Morgenlyset spiller på kulisser, der vel nok er særprægede, men som alligevel i mangt og meget minder om et almindeligt dansk almuesamfund. Der er selvfølgelig dragterne og husenes ensartethed med længdeaksen vest-øst, men i det ydre er der ellers lidet at hæfte sig ved ud over byens idylliske skønhed. Og så lige det, at husene ligger klods

op ad hinanden mange steder, som dyr, der kryber sammen i angst for ukendte farer. Dog, — tager man sig tid til at betragte aktørernes særpræg og ensartede livsform, belønnes man for sin møje. Det tilværelsens skuespil, som her opføres i hverdagslivet, ses ikke på mange andre scener! Ikke blot er det præget af, at befolkningen er et søfarende samfund, men også af den omstændighed, at byen er geografisk isoleret. Sønderhoningerne lever som ungarle, der kun omgås ungarle og derved udbyder de vaner, skikke og ejendommeligheder, de har tilegnet sig, gode som dårlige. Påvirkninger kommer ikke vrimplende, men snigende, langsomt og over en lang periode. De kommer lige så meget fra fjerne lande som fra nærmeste nabosogn. Intet herresæde i nærheden er toneangivende, og intet handelshus kalder fremmede storkøbmand til byen.

Fra øens tidligste morgen blandedes skikke fra hjemland og udland langsomt til en helhed, der nu er blevet til byens særpræg. Også i det ydre ses blandingen af påvirkningerne: det jyske stråtag på det lange, slesvigske bondehus, »arkengapen« og de farvede øjenbryn over husvinduerne, malede på skrå. En gammel frisisk skik, dette at tegne grønne, hvide og sorte streger over vinduerne. En lille, fåmælt kone fortæller, at disse striber er som vor vandring på jorden: det hvide er livet og lykken, det grønne håbet, og det sorte er sorgen og døden. Så simpelt er det, og simple symboler spiller en stor rolle i dette gamle bysamfund.

Man ser flest kvinder rundt omkring på stier og i haver. Flertallet af byens mænd er til søs på denne årstid, og de mandfolk, der er hjemme, får tiden til at gå med at hjælpe konerne; de maler plankeværk, hvidter husgavle, reparerer fiskegarn o. m. a. De gamle trisser rundt og gør småtjenester, hvor de kan, og tit er det dem, der maler fåret eller geden. De har gjort det i århundreder, og man fornemmer ved at betragte dem, at de skal fortsætte i al evighed.

Underligt er det, at skipperen, der har besejlet mange farvande og besøgt et utal af fremmede havnebyer, at han kan lægge op så tidligt, som mange gør det i Sønderho. Uden at kunne ønske det bedre for sig selv tilbringer han sit tidlige otium med at gå ud i marken, slå en sludder af med sin »granle« og flytte eller malke sine får. Det er det paradisi, han glæder sig til, mens han sejler.

Hen på morgenen er der ild på byens skorstene, og i det stille vejr hænger der en karakteristisk, næsten krydret og tung lugt mellem husene. Det er hedetørven, der knitrer i køkkenet under morgenmadens tilbliven. Der anvendes ikke rigtigt komfur, men en slags åben skorsten,

en 'å'en', hvor der fyres på den bare, murede bund. På en trefod eller i en jernkæde hænger en simpel jydepot' over den såkaldte 'lysklyne', og det er denne tørv, der giver den sære lugt.

I dag er det som sagt stille, men vejret er ellers i den sidste tid blevet køligere med hårdnakket kuling, så folk er efter gammel skik ved at flytte ind fra 'æ na'e dansk' til 'æ syn'e dansk'. Her er husets eneste kakkelovn, og der ligger altid tørt brændsel parat i loen. Nok lukker man til tider døren op til 'æ kammer', så der kan komme lidt varme ind i den strengeste frosttid, men alligevel må man sove med varmt uldtøj på og under en tung dyne, for om vinteren er der fugt og kulde derinde. Træet til ovnene hentes hjem fra 'æ vestre Oldemor', som stranden kaldes, og fra den tidlige morgen kan man se mænd og kvinder stille planker op ad den sydlige mur, for at de kan blive gennemvasket af regnvandet og bagefter soltørret. Ellers kommer der rust og løbesod i de små ovne. I løbet af foråret og sommeren har de travle koner også samlet kokasser sammen til vinterbrændsel, og når de er blevet rigtig tørre og støvede, brænder de fint.

Rundt omkring i byen maler de gamle geden eller fåret for at få mælk til morgenmæden. Grød og mælkemad laves som sagt over hede-tørv i en jydepot', men der spares på mælken. Den spædes derfor op med postevand, somme tider til 50 %, hvoraf kun lidt må drikkes, da det meste skal bruges til madlavning og bading. Børnene kender dog ikke til andet end tynd mælk og stiller kun små krav, når de ser, at forældre og bedsteforældre nyder samme kost.

Solen står endnu skævt på efterårshimlen, skønt det er halvsent på morgenen, og i byen myldrer det med aktive mennesker, hver ved sin dont. Det gode vejr frister, og nogle mænd og store knægte spadserer ned til havnen med deres trillebøre og stikker til søs for at fiske. I det store og hele lever byen af det, som havet giver, og det er en livsnødvendighed at fange så mange fisk, at en del af dem kan røges og hensaltes til vinterforråd. Det er mest hvilling og rødspætter, de fisker, og folkene bliver væk i adskillige timer. Når de så kommer hjem engang i eftermiddag, bliver fangsten lagt ud på stranden deromme ved 'æ ha'n' og delt ud i lige store portioner, en til hver af besætningsmedlemmerne. Nu kaster skipperen en 'kejs', så den snurrer rundt på sandet, og efter tur får mændene tildelt den dyngede fisk, som kejsens spids vender imod. Til sidst kører de fiskene hjem, og konerne sorterer fangsten sammen med de unge piger. Hvis der er tid til det, går kvindfolkene ud for

at grave orm, og bagefter 'eser' de, d.v.s. sætter ormene på krog, og ordner bakker, så det hele er klart til morgendagens fisketur.

Man forbavses over, hvor hårdt der må arbejdes lige fra morgenstunden for opretholdelsen af så nøjsom en eksistens. Det er tydeligt nok kvinderne, der har alle de faste pligter. I daglig rytme og pulsslæg ligner de danske bønderkoner. De virker fra solopgang til solnedgang, og deres arbejde er mangesidigt. De skal læsse gødning, sprede den, grave marker, om efteråret høste med en ussel segl, så, brygge, bage, kærne, karte, spinde og klippe uld, i sæsonen slagte, 3-4 gange dagligt lave mad og om aftenen sy, væve og brodere. Turen går fra spaden til rokken, fra rokken til ovnen, fra ovnen til stalden og fra stalden til seglen.

Mange små ting og tilfældige begivenheder afslører allerede om formiddagen et fællestræk i dette samfunds daglige liv og færden. Naboskabet og hjælpsomheden er som i en myrekoloni. Fællesskabet dominerer, og det, man ikke selv kan klare, får man hjælp til af naboen. Og det er endda sat i system! Man tager fat med 'æ granle's høhøst, gravning, skibsreparationer o. m. a. Hvis man spørger sønderhoningerne, hvorledes det virker i praksis, fås det svar, at beboerne er forenede i såkaldte grandelag, der har gensidig pligt til hjælp og opofrelse, når der er brug for dem. Når så arbejdet er overstået, serverer den nødstedte nabo kaffe og sætkåg', eller somme tider baksuld og kaffepunse. Det virker godt, det gamle system.

Her til morgen var en gris stukket af fra Store Hans Frederiksens 'kalker'. Skipperen er ikke selv hjemme, men konen, Mette Cathrine, kom lidt efter styrtende ud og råbte på sine granler, at de sku' kom' å hjælp' hend' mæ' at få æ' gris fangen. Naboerne smed, hvad de stod eller gik med, og under hujen, skrigen og latter lykkedes det den lille flok at få slamberten fanget ind og slæbt skrigende hjem ved halen. Så gav Mette Cathrine naturligt nok kaffe, og vandet var i kog, før de havde sat sig. Det havde den gode kone sørget for, før hun gik ud. Hvis man spørger, hvor langt dette system rækker, får man svaret, at ingen grænser sættes. Fra barselhjælp til nattevågen ved dødslejet, fra slagting til grøftegravning. Når et skib har ligget i vinterleje, eller når et nyt skib skal til havs om foråret, kommer naboerne til hjælp. Skuden skal glide på ruller ned mod vandet. Kvinder og børn trækker sammen med mændene; de tager fat langs hele tovet ved spillet, den ene hånd ved siden af den anden, og så hiver de til under sang, hiv-o-høj råb og spøgefuldheder.

På spørgsmålet om kiv og splid, om naboidyllen aldrig forstyrres af småstridigheder, svares undvigende: »Wi æ jo bår' min'sker«. De skynder sig at fortælle videre, at grandelaget da heller ikke er en tvang. Der er dog en offentlig pligt i byen, nemlig nattevagten. Den går på skift mellem de yngre kvinder, der altid er hjemme. Det, de skal våge over, er, at der ikke sker ildsvåde i byen. De ved alle sammen, at en brand i stormvejr kan sprede sig til naboers stråtag, og den halve by kan hurtigt stå i lys lue, hvis ikke der passes på og slås alarm.

Mette Cathrine sidder med foldede hænder, nikker sit bifald til den talende og siger: »Jah-Jah!« Ved at kigge ud gennem vinduet kan jeg konstatere, at de fleste huse kun ligger få meter fra hinanden, stædigt og bevidst! Sådan bygger man her, for de ensomme sønderhoningkvinder er bange i de mørke vinternætter, og en nabo på ganske nært hold luner og trøster, når nattevinden hyler og piber i tagrørene. Koner og børn skutter sig i sengeklæderne ved tanken om det nære naboskab.

Midt under kaffen kommer Mette Cathrines svoger, Thomas Meinertz. Han bor ikke langt herfra, men er dog alligevel ikke egentlig nabo. Han havde været på havnen en tur, og en knægt fortalte ham, at Met' Cathrine havde kaldt sine grandelagsfolk sammen. Han sætter sig besindigt og undskylder, at han ikke ku' komme før, men da han hører, hvor lidt det drejer sig om, griner han lunt. Han ser lidt på mig og svarer på mit spørgsmål, at slægtssammenholdet i byen er endnu stærkere end naboskabet. Man bygger ganske åbenbart sin eksistens op på familien med alle de hensyn, der kan og skal tages. Ikke i paradisk enighed, (for de er jo mennesker 'wæ'e bit'!) men med urinstinktets forståelse af sammenholdets fordele.

Trods hårde kår og uden kendskab til blødsødenhed vokser sønderhoningbarnet op i en særlig tryghedens atmosfære, som fastlændere har svært ved at sætte sig ind i. Den omstændighed, at man fødes, opvokser, modnes, ældes og dør under slægtens evigt udbredte vinger, resulterer i en livslang tryghedsfølelse for små og store. Man bygger nær sine slægtninge, og i huset nogle meter henne bor det ene hold bedsteforældre, hvis ikke i samme hus på aftægt. 8-10 huse væk bor måske det andet hold bedsteforældre, og rundt om i byen er der et utal af tanter og onkler, halv-onkler og kvart-onkler, der er sig deres slægtsansvar bevidst. Alle står de last og brast i småt som i stort, i sorgens som i glædens stunder, og det opvoksende barn kan føle stamtræets rødder alle steder. Undtagen hvor svidende fejder har revet dem varigt op!



Kun få forlader byen for stedse, og man aner svagt på de talende, at er man vokset op her, finder man det svært ude i verden at knytte sig til fremmede. Det bliver tit til ensomme, mistænksomme mennesker, siger Met' Cathrine, og de andre i stuen nikker tavs deres bifald. Thomas Meinertz og hans svigerinde fører naturligt an i denne familiesnak, for de er henholdsvis datter og svigersøn af 'Lille' Jes Sonnichsen derude nordpå, en familie, der med forældre, børn, svigerbørn og børnebørn tæller omkring ved en tredive personer.

Det lille selskab snakker langsomt, men af livet løs. Det fremgår af deres tale, at på denne lille plet står tiden stille og flyver af sted på samme tid med skibes hjemkomst, afgang, breve fra de kære derude o. m. a. Det skorter ikke på eventyr, omend tit på anden hånd, og der kommer post fra det fremmede et par gange om ugen med 'æ da'ugn'. Under kuskens råb og drengenes hujen drejer den gamle vogn knirkende ind og vender stolt på den lille postplads deromme i 'æ land'. Kvinder, børn og gamle mænd kommer løbende eller luntende for at få nyt, og er der ingen post, får de med drilsk latter stukket 'æ lærre' ud, den tomme postpose. Er der godt nyt, løber kvinder eller børn ind til slægten med deres del af posten. Den sendes jo for det meste til de ældste, siger en af Met' Cathrines nabohjælpere, og heri ligger så breve til resten af den nære familie.

Nu får Meinertz tårer i øjnene. Det gør de i øvrigt tit, når de taler om det, som mange helst vil fortie. Sindigt banker han piben ud i tørvekassen. Hvis det er sørgeligt nyt, siger han lavmælt, må slægtens ældste mandfolk gå den tunge gang til datteren eller svigerdatteren; de unge koner ved, hvad det betyder, når posten har været, og 'oldefar', som bedstefader kaldes, kommer gående langsomt ind ad lågen. Derfor banker de unge hjerter ængsteligt, hver gang oldefar kommer alene, og de barmhjertigste af de gamle vinker beroligende fra havelågen til konen i vinduet, hvis det er en almindelig visit.

Met' Cathrine ser over mod den vestre væg og peger på en lille kiste derovre. Der samler vi vort udstyr sammen fra før vort bryllup, siger hun, og blandt vore ting har vi allerede fra den første dag enkedragten liggende parat. Den venter altid dernede som en påmindelse i wo' kist'. Men hun fortier, at hun for otte år siden mistede en voksen søn derude. Ej heller rører de andre i stuen ved det.

Dermed bryder naboerne op, og jeg vandrer videre. Lidt henne ad stien sidder en gammel mand i sin have. Jeg spørger ham om vej og

erfarer, at byen er delt i to dele: en bycirkel, der underligt nok kaldes 'æ land', og et nord herfor liggende beboelsesareal, der omvendt kaldes 'æ by'. I gamle dage lå hele byen langt heroppe nordpå og hed St Annas Dal, men den forsvandt under den sorte død, og man grundlagde en ny bygd, hvor Sønderho nu ligger. De gamle betegnelser bibeholdes dog i det lille skippersamfund.

Turen går videre efter den gamles anvisning og følger gangstien om til kirken. En ganske ung mand kommer løbende forbi mig. Han har noget i hånden, vist et sammenfoldet brev eller en skrivelse uden konvolut. Han er så ung, at han må løbe hele vejen, for man kan ligesom fornemme på ham, at farten ikke skyldes travlhed, men noget spændende. Jeg følger ubemærket efter ham i nogen afstand. Kort efter standser han ved skolen og går ind uden at banke på. — Måske banker folk slet ikke på her! — Jeg lister mig hen til vinduerne for at kigge ind; undervejs snubler jeg over en lang række træsko i alle størrelser. Derinde sidder de små, drengene i halvlange 'bows', nogle i halvjakker og andre i stortrøjer. Pigerne ser næsten voksne ud i deres nydelige, forskelligfarvede fanødragter. Jeg troede, de skrev med træpinde i vådt sand, men så skal man vel længere tilbage i tiden. De skriver med gåsefjer, og skolemesteren er tydeligt nok ikke glad for denne time. Det kniber ham at følge med i at skære penne til, og de store børn benytter dette til at gøre ham yderligere fortvivlet ved et velorganiseret kapløb! Jeg bliver stående, så jeg kan se og høre, hvad der skal ske. Den unge mand hedder åbenbart Niels, og han og skolemesteren hilser på hinanden. Børnene bliver siddende og lader som ingenting. Læreren og Niels taler lavmælt sammen, og så råber læreren højt »Mads«, hvorefter en lille purk, der nok ku' ligne Niels, rejser sig og ligeegyldigt går op til skolemesterpulten, hvorfra der fortsat lyder dæmpet snakken. De to lægger fingeren på munden og tysser til hemmelighedsfuldhed, som Mads begiver sig ud af skolestuen med brevet.

Han er kun en liden knægt, og jeg tager mod til mig og slår følge med ham. Rundt om os i haverne sidder de gamle, og der er mange af dem. Et gammelt ord rinder mig ihu: de dør ikke, de gamle her; de visner og blæser væk, som de indtørrede blade falder af træerne i efteråret! — De spørger hinanden, hvem den fremmede mon ka' vær', og om Mads siger de alle: »Wo' ska' han wæl hen!« —

Så'n spø'r de altid, siger Mads til mig. Når en går dem forbi, undrer de sig over, hvor han ska' hen, og nær han så kommer te'båg, spø'r de

med mistro og nysgerrighed i stemmen, om hvor man vel ka' ha' været så længe. De fleste af dem er sunde og raske bortset fra svækket syn eller hørelse. Sære typer er de, mange af dem. Mads peger ugenert og siger, at der sidder Jep' Aarres Kjesten, hun er næsten firs og gammeljomfru. Det var hende, der for lidt siden havde spurgt, hvor Mads sku' hen. Hun bor hos sin bror, og sidder, hvis vejret tillader det, derfremme i 'æ kalker', forår og efterår, med sit 'pregletøj', mens hun snakker med naboen, Hasses Niels, der er 84 og stjamb'. Kjesten har vundet stor agtelse og respekt ved et langt liv at forblive tro mod sin ungdomskjærest', der blev derude. Trofast har hun i håb og fromhed ventet på miraklet, som udeblev, men nu har hun opgivet og mediterer i haven. Hasses Niels har mistet alle sine tre sønner derude og bor som enke-mand hos sin datter og en galsindet svigersøn, der er styrmand på »Dorothea«. Om og om igen råber Niels de samme søhistorier til Kjesten tværs over hegnet. Han er selv stokdøv, og derfor råber han. Godmodigt lader Kjesten, enten som om hun ikke hører dem, eller, hvis hun er i godt lune, som om hun aldrig har hørt dem før.

Lidt efter kommer vi til et gult, langt sønderhohus mod nordvest. Drengen forklarer, at kvinden, der står derude med sin vaskebalje, er Mette Tækker, og at brevet er til hendes yngste datter, Hedevig, der i dag fylder 16. Men det er ikke noget almindeligt brev!

## KAPITEL TO

# „Kalle-Met”

»Og vævert gik hun igennem den dobbelte Gaardsplads, forbi sine Stalde og rundt om den bugnende Lade, gik ind i sin Have, der naar med sin Mur ind til Byen, og nød undervejs hver eneste Plante og Grøde; rettede Støtter, som holdt på de bøjede Grene med Æbler og Pærer, der stræber mod Jorden i Tyngde, tog straks nogle Snerier, der voksede vildt mellem Planter. *Saa myreflittig en Kvind' gør ingen Vandring forgæves . . .*«

Goethe: »Hermann und Dorothea.«

Hun er nok værd at lægge mærke til, den kvinde, der står foroverbøjet derinde i haven. Som hun gnider vasketøjet mod sit bræt, udstråler hun en energi, som mangen en mand ville misunde hende. Myndig og bestemt ser hun ud, tæt og fastbygget, nærmest en smule korpulent. Hendes kindben sidder højt og er let fremstående som hos faderen, Søren Mikkelsen. Øjnene er blå, udtryksfulde og vurderende, — ikke spillende, men med et livfuldt og kraftigt blik. Enhver beskuers blik går spontant fra øjnene til munden, der er hendes næststærkeste træk. Den er fast og tynd som en streg, og den siges i kritiske øjeblikke at kunne blive endnu tyndere. Så ved folk nok at vogte sig. Underlæben hænger lidt frem, hvilket giver ansigtet et udtryk af bestemt og udfordring.

»Nå, do', Tonnes Niels'es Mads! Wa' hå' do dær?« spurgte hun, da knægten kom.

Mads forklarer, at han er kommen med et brev til datteren, Hedevig, der jo idag fylder seksten år. Leende stikker Met' skrivelsen ind på sin barm og skubber drengen foran sig i 'æ frammes, hvor han vel skal have en skefuld honning for sin ulejlighed.

Mettes stemme lyder bestemt, vågen, lys og høj. Hun stråler af livsnærhed, som hun skubber den lille purk foran sig ind i køkkenet. I hendes gang ligger der et overmål af spændstighed, energi og stolthed, som afslører hendes type allerede ved første øjekast. Med sine 38 år er hun

*Mette Tækker*  
 „Kalle-Met“



en kvinde i sin bedste alder, som forstår at forvalte sit pund og sin tid. I stedet for kun at slave og føde unger forstår hun at leve livet, — måske både for sig selv og for andre, som det tit er tilfældet med dem, der har et overmål af energi. Fra morgen til aften producerer hendes hjerne, og tit fortsætter den om natten i det lille, mørke rum, hvor ægteparret sover. Mange af hendes bedste tanker bliver fostret i ætæt'sengs snævre verden, mens hendes tunge ægtemage, Thomas Tækker, skiftevis snorker og hoster efter aftenens traditionelle the med rom i. Mettes arbejde om dagen går let fra hånden; der er tid til virke, hvilket for hende er noget andet end pligter.

Stort set er hun en afholdt kvinde i sin by. En stærk natur skaffer sig ganske vist altid fjender på vor jord, og der lyder vel andet end lovord om hende, når sønderhoningkvinder i mørkningen gennemgår deres medsøstre med kritiske øjne og ivrige tunger! Men alligevel nyder hun respekt og anseelse, ikke mindst fordi hun har prøvet noget i tilværelsen. Kamp og hårde kår avler tit tålmod hos et menneske, og Met' er tålmodig trods sin raskhed!

Hendes forældreophav og barndomsår hjælper os til at forstå hendes væsen og grunden til hendes tålmodige livssyn. Giver os forklaring på, at hendes ægteskab med Thomas Tækker kan blive næsten vellykket.

Mette har døjet ondt i sine tidligste barneår! Trods byens snævre rammer og ringe udstrækning har hendes barndom været omtumlet. Vanskeligheden opstod før hendes fødsel, idet hendes kødelige moder skulle opleve to ægtemænd og hendes kødelige fader to ægtehustruer.

Hun voksede op i sin moders andet ægteskab, idet Hedevig Nielsdatter Callesen først giftede sig med en skipper, der havde et godt og solidt forspring på livets bane. Med denne første mand, Michel Mortensen Foged, fik Hedevig sønnen, Thomas Michelsen Foged. Michel Mortensen døde kort efter, og den unge Hedevig sad alene tilbage med et svageligt barn. Bedsteforældrene var endnu unge folk og tog sig i de næste fire år af den lille Thomas, indtil Hedevig i 1825 giftede sig for anden gang, denne gang med skipperen Søren Mikkelsen. Nu var bøtten vendt om, og det var Hedevig, der havde det store forspring på livets bane.

Året efter kom Mette til verden derude hos Søren Mikkelsens i 'æ na'e huk', og hun fik tilnavnet 'Kalle' efter sin morfar. Bortset fra de allerførste år henlevede hun sin barndom i et hus, hvor gardinerne var trukket for, og hvor al tale foregik lavmælt og ved hvisken, for i sommeren 1833 fik halvbroderen Thomas en 'skade' i sit venstre ben, som lægen ikke kunne blive 'klog på', og som hårdnakket tiltog trods alle forsøg på både medicinsk og kirurgisk behandling. Niels Callesen var efter forlydende lidt af en medicinmand, og han forsøgte flere gange at læge barnets vædskende sår ved at stikke det syge ben ind i den rygende, varme bug af en nyslagret kalv; et middel, der tit hjalp på sår, og som altid prøvedes, når andre metoder svigtede. Thomas led og græd sine modige tårer; smerterne tiltog fra uge til uge og fra måned til måned. Den lille Met' måtte passe halvbroderen, hjælpe med at bade det stinkende, vædskende sår, måtte våge over ham, liste rundt på uldsokker og tale dæmpet i over to år. Og alt imens var hun vidne til, at døden strammede sit greb i det purunge liv, som nu blev ramt af tæring. Iflg. et gammelt, gulnet dokument sløvedes drengens nervesystem til sidst, og smerterne aftog gudskelov; men Met' skulle alligevel tage sin tørn med at våge om dagen, indtil han d. 14. februar 1835 afgik ved en blid og rolig død, tretten år gammel. I to år havde en ondartet sygdom kæmpet om overtaget med den stærke, naturlige vækst, som findes i tretten-års alderen. Kalle-Met' havde været førstehandsvidne, hun har lært af hans kamp med sine kun ni år. Hun har også lært at passe en syg til gavn, hvilket skal komme mange mennesker til gode. Og ikke mindst har hun lært af broderens eksempel, hvis overleveringerne i degens håndskrift taler sandt. Heri står der bl. a.:

*»Selv var han, som i sine sunde Dage et rosværdigt, saa i sine mange Sygdomsdage et taalmodigt ungt Menneske, der ogsaa stundom kunde trøste dem, der skulde trøste ham, naar han saae at de vare sorrigfulde*

*og bedrøvede. Villig fulgte han Lægens Forskrifter, ikke kjededes han ved den lange Tid, rolig bar han sin Skjæbne; men Alt forgjæves, hans Timeglas var udrundet, hans korte Bane havde naaet sin Ende.»*

Efter broderens død lysnede det noget for Met', og hun kunne leve en tilværelse som andre sønderhoningbørn og tale normalt i sit hjem. Men to år for et barn på 7 år er som ti år for et voksent menneske! Tilværelsen havde sat sit mærke på hende såvel som på moderen Hedevig.

Kun syv år til varede hendes barndom og ungpigetid! Som seksten-årig blev hun gift med styrmand Thomas Nielsen Tækker, der var næsten ti år ældre end hende. Historien og overleveringerne ytrer intet, om det var et ægteskab, som forældrene havde bragt i stand, eller om det var kærlighed. Valgmulighederne var jo begrænsede i fyrreerne, og Thomas Tækker havde nået en for byens skik ret høj alder, inden han giftede sig. Næsten mur- og nagelfast var det, at ingen mand kunne gifte sig med en uden for sognet; derved blev der dels megen indgifte, og dels var det til tider så som så med valgmulighederne! Hvis man alligevel giftede sig med en »udlænding«, blev hun sjældent rigtig accepteret, men måtte altid døje at bære prædikatet »fremmed kwin'folk«.

Thomas Tækker var en lille mand og gik som alle små mænd, der har ambitioner, med hovedet holdt højt og med ryggen usædvanlig rank, stiv i sin gang og stiv i sit væsen! Han var lidt dyster allerede som ung, men dysterheden skulle tage godt til med årene. Met' fik fra starten brug for sin livskunst og for sin tålmodighed. Thomas havde selv måttet døje i sin ungdom, for inden han nåede sin manddoms alder, havde han været vidne til, at slægten døde bort omkring ham. Hans mor døde af en ukendt sygdom, da han var tyve år (d. 8. jan. 1837). Om hende står der:

*»Haabet om Fred, det nærrede hun længe, 16 samfulde Uger nedtrykt paa det smertefulde Leje haabede og bad hun om Fred, men Jorden ydede ingen.»*

Faderen, Niels Jensen Tækker, og moderen, Anne Thomasdatter, havde været gift i 24 år. Til yderligere illustration af familiens tidlige sorger kan følgende citat tjene:

*»Hun (Anne Thomasdatter) var Moder til 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre, af hvilke kun 1 Søn og 1 Datter sørge ved hendes Bortgang. De to døde i deres Barndom, mærkelig nok paa een og samme Maade af Slagtilfælde. Begge saa pludselig, at de angrebes om Aftenen og Morgen derefter vare de ikke mere. Hun havde stedse været den raske*

*Husmoder, men afvigte Januar begyndte hun at blive svag, hvilket tiltog i den Grad, at hun i de 16 Uger, hun var sengeliggende, næsten intet og tilsidst aldeles intet nød end Lægemidler og en Smule Mælk.\**

Som ung skipper var Thomas den eneste tilbage, der bar navnet Tækker. En tort, hvis man er familie- og slægtskær, og en katastrofe, hvis man som sidste navnebærer bliver fader til tre døtre og ingen sønner! Det var for Thomas en hård livsdom; den gav ham bitterhed, hvor Mettes modgang gav hende styrke og tålmod. Måske fordi der for ham intet var at kæmpe imod; han kunne blot acceptere, mens hendes oplevelser havde skærpet hendes kampsanser. Således spiller milieu og livsvilkår uvægerligt med vore gener!

Hvis ikke ægtestanden som sådan rev forbindelsestråden over til Mettes barndom, så gjorde begivenhederne det. Hendes moder døde kort efter af tæring, og dødsfaldet kom som et chok for den nygifte unge kone, der hang meget ved moderen. Men en ulykke kommer sjældent alene! Ikke længe efter sin kones død fandt Mettes fader, Søren Mikkelsen, det for godt at gifte sig med den helt unge Maren Jepsdatter. Far og datter var således begge nygifte! Inden for et år fik Met' sin førstefødte, en datter, som naturligt nok kaldtes Hedevig efter den nys afdøde moder. Men lille Hedevig skulle kun få lov at leve få måneder; hun fik krampeanfald og døde, før hun var blevet et halvt år gammel. Næsten samtidig fik stedmoderen, Maren, en datter, som også blev kaldt Hedevig.

Met' havde ikke billiget faderens giftermål, og i sorg over at have mistet sit eget lille barn lod hun nu sin bitterhed over for faderen og stedmoderen gå over gevind. Kronen på værket har vel været, at Søren Mikkelsen var taktløs nok til at kalde sin datter efter sin afdøde hustru og sin afdøde datterdatter. Kløften uddybedes mellem fader og datter, og i tyve år har det smertet Met' at tænke derpå. At gøre det skete godt igen ligger ikke til hende, og er vel i det store og hele ikke let for sønderhøninger! Faderen skal få lov at leve næsten lige så længe som Met', men kløften er blevet for dyb, til at jordiske kræfter formår at slå bro.

Søren Mikkelsen havde i sin tid kvitteret ved at lukke for pengekisten, skønt den gode danske lov allerede dengang påbød skifte mellem børn og enke-forældre, der agtede at indgå nyt ægteskab. Særlig gravevende var det, at Søren Mikkelsens penge til hus og skib hidrørte fra Hedevig Nielsdatter og Niels Callesen; både etisk og legalt burde de vel komme Hedevigs børn til gode.



Thomas Tækker brummede, og Thomas'es svoger, skipperen Niels Sørensen, brummede med. Forlydendet om den lukkede pengeskiste var dog imidlertid kun kommet til familien ad bagveje, thi til de unge selv havde Søren Mikkelsen ikke udtalt noget sådant. Tækkers reaktioner kunne derfor også kun være bagvejsreaktioner, der måtte sky den lige linje.

Så blev Mette med barn igen! — Tækkers skib ventede på ham allerede i slutningen af december, men det var oppeover derhjemme, og han ville gerne give sin unge hustru den støtte at være hos hende, når barnet fødtes. Ikke mindst som et udslag af hans naturlige håb, at det denne gang ville blive en dreng.

D. 16. januar, 1846, kom *Anne Tækker* til verden, ikke som det sig hørte og burde i Søren's hjem, idet bruden altid føder et eller to børn i sit barndomshjem, men i det nye tækkerske hjem. D. 16. januar om morgenen gik der bud fra Tækker til Søren Mikkelsen, at Met' havde fået en velskabt pige. Han gik ikke selv, men sendte bud. Arrigt lod den uforsonlige svigerfader bud gå tilbage, at det glædede ham at høre om familieførøgelsen, men at man ikke sku' regne med en skilling fra ham! —

Sømandens farefulde lod stod i Thomas'es bevidsthed, da han modtog Søren Mikkelsens kolde hilsen. Hvis han blev derude, var der ikke for meget til kone og barn, selv om Niels Jensen Tækker dog havde efterladt de unge en smule. Thomas ønskede at hævde hustruens og barnets ret. Han var både retskaffen og rethaverisk! — Selv fik Met' ganske vist intet at vide straks, men da hun senere kom under vejrs med det hårde budskab, besluttede hun, at datteren ikke skulle kaldes ved det uheldsvangre navn, Hedevig, men Anne efter Thomas Tækkers mor.

Thomas tog si' træsker' på og vandrede bitter i hu over til Mettes broder, skipperen Niels Sørensen. Efter kort snak begav de to sig ufortrødent til fods mod Nordby. Skønt her ingen sagførere boede, var der dog et par stempelforvaltere, der kunne sørge for en fuldmagt til tinglysning. Lidt før lukketid blev følgende bragt i stand på lille Annes fødselsdag, hos stempelforvalterne Bentzen & Malling (til 42 Rigsbankskilling Sølv, som det står i Landsarkivet i Viborg).

## FULDMAGT

*Da min Svigerfader Sören Mikkelsen af Sönderhoe og jeg ikke har kunnet forenes over den Arv som kan tilkomme min Kone Mette Sö-*

*rensdatter efter hendes afdøde Moder Hedevig Nielsdatter, Sören Mikkelens Hustru, og jeg seer mig nødsaget til at forlade Hjemmet for at begive mig til mit førende Skib der ligger ved Odense og er befragtet, befuldmægtiger jeg herved min Svoger Skipper Niels Sörensen af Sønderhoe til paa mine Vegne at møde under de Skiftebehandlinger som bliver at foretage efter bemeldte min Kones Moder Hedevig Nielsdatter og skal alt hvad denne min Befuldmægtigede Niels Sörensen sig paa mine Vegne foretager og beslutter have fuld forbindende Kraft for mig og være at andse som mine egne personlige Handlinger. Denne fuldmagt udstedes under min Haand og Segl Notorialiter.*

Fanoë d. 16. januari, 1846.

*sign. Thomas N. Tækker  
(seglet: Th. N. Thæchker).*

Som det ej heller dengang var ukendt, endte en meningernes og sindenes uoverensstemmelse med en mammonforfølgelse, som ingen fik ære af. Allerede i det helt gamle Sønderho herskede der visse ideer om, at det var »umandigt« at række hånden til forsoning. Ideer blev til skikke i det isolerede samfund, og visse skikke er blevet til svøber!

Årsagen til den blivende strid var vel næppe så meget det, at Søren Mikkelsen giftede sig igen med en pige på sin datters alder. Man tør gætte på, at svigerfader og svigersøn aldrig har kunnet rigtig fordrages. Dertil kom, at som frænde var de frænde værst. Ondets rod er sikkert den pinlige uenighed, der opstod i penge- og skiftespørgsmålene. Og i økonomi var Søren, Mette og Thomas som tre stykker ud af den samme alen. Søren var blevet velhavende, bl. a. ved sine første svigerforældres hjælp. Han ejede strandret langt op ad vestkysten, men efter ondt forlydende skal han have været så påholdende, at han nægtede at bidrage til de fattige enker, hvis mænd var blevet derude. Han spekulerede og handlede, men han gav nødigt noget væk. Forlydendet siger også, at Nemesis ramte ham, idet han fra høj velstand skulle synke i fattigdom og ende sin tilværelse i armod og delvis sjælsmørke.

Met' var dog også påholdende med alt, og Tammes gav aldrig en skilling ud, før han nøje havde overvejet for og imod. Føden i hjemmet var spartansk, og hun kogte ofte kaffe på gamle bønner, hvad enten Tammes brummede eller ej. Helst brummede han dog, når de var ude, og han højt kunne sammenligne hendes afkog med værtindens kaffe. Men Met' svarede blot: „Do sna'ker, Tammes Tækker! Do ka' sjæl la' di' kaf!“

Søren og Marens eneste datter, Hedevig, er et elskeligt menneske, som til sin faders død forsøger at være bindeled mellem de to familier, men uden resultat. Begge parter elsker hende og agter hende. Da Søren Mikkelsen og Maren Jepsdatter var døde, blev det gamle hjem derude ved 'æ na'e huk' samlingssted for Tækkers folk. Hun blev senere gift med skipperen Søren Harreby, og blandt hendes mange efterkommere tælles adskillige kvinder med navnet Hedevig.

Således prægedes Mette Tækkers barndom og ungdom af modgang og strid. Meget af det skyldtes vel, at hun på sin vis havde haft to fædre og to mødre, så hun ønskede naturligt nok, at hendes egne børn skulle vokse op i et hjem, hvor tonen var god og kærlig, hvor der var tryghed, og hvor man stod sammen i modgang som i medgang. Det var svært at gennemtrumfe med en mand som Thomas Tækker, selv om hans ønsker egentlig gik i samme retning . . .

## KAPITEL TRE

# Fødselsdag og bindebrev

23. oktober 1864

»I Gravens Mørke jeg  
langt helre være vil  
end leve her paa Jorden,  
hvis ej Venskab var til...«

gl. Fanøvisse.

Døtrene Anne og Hedevig Tækker så Mads komme med brevet og fulgte spændt de to, som de kom ind fra haven. Under megen latter, — omend med besvær, — lykkedes det Helvig at fravriste Met' det spændende »bindebrev«. Hun vidste godt nok, hvad brevet indebar, men dirrende af spænding søgte hun efter den første underskriver. — Jo! — Det var Hans Brinch, hendes barn'kjærest', der endnu ikke er fyldt 16 år. Den ældste datter rullede videre på sin kagedej og lod som ingenting; hun behøvede ikke være nysgerrig, for hun har selv haft en finger med i spillet. Med sin kjærest' og Hans Brinch har hun brygget det lille vers sammen, d. v. s. så meget af det, som ikke følger de faste ritualer og traditionelle linjer.

Bindebrev er rimede gåder til kønne ungmøer i Sønderho. I det øvrige land sendes de også til mænd. Man får dem på sin 'navnedag', der i praksis dækker fødselsdag i Sønderho, og det betyder, at modtageren skal holde gilde for giverne, hvad enten gåden gættes eller ej. Bindebrevet er kunstfærdigt og smukt udført; til tider ligger der mange dages arbejde bag. Ingen af de underskrevne må overlevere det til modtageren, og derfor fik Niels sin bror Mads til at gå ud med det, efter nøje aftale og planlægning. En beskeden kres, ofte på 14 unge mennesker, står bag et sådant brev, og det lille rim indeholder enten en rød silketvinde med en knude på eller en gåde, som er svær, om ikke umulig, at løse. Men som sagt skal man holde gilde, hvad enten man klarer gåde og knude eller ej.

Let rødmende læste Hedevig sit bindebrev igennem. Hun var både glad og smigret,— og forventningsfuld.

»Læs det højt!« lo Anne, og Met' sekunderede hende, (skønt begge var fortrolige med indholdet!)

»Det er anderledes end det, du fik for to år siden, Ann'« svarede Hedevig. »Hent dit, så ka' vi læse det sammen. Du må gerne høre det, bitte Mads,« sagde hun til knægten, der havde lagt sine 'klamper' og stod lænet op mod køkkendørens inderkarm. Ann' løb så til deres fælles kammer og hentede sit bindebrev, hvorefter de to søstre på skift læste deres vers højt.

## ÆRESBÅND OG BINDEBREV TIL VELÆREDE PIGE HEDEVIG TÆKKER

*I Sønnen sød jeg drømmede  
udi en Aftenstunde,  
en Blomst saa skjøn jeg kunde see  
i skjønnne Rosenlunde.  
Den var saa skjøn, baade hvid og rød  
som jeg næppe kan udsige,  
jeg aldrig før i Sønnen sød  
har mindet den sin Lige.  
Jeg aldrig vaagned op af Sønnen,  
mine Tanker monne blive,  
Kalenderen jeg vilde see  
for Dagens Tal at skrive,  
da fandtes for mig denne Dag  
som for dig kunde gjælde,  
med Hjertets Fryd og Velbehag,  
den Blomst saa skjøn at holde.  
Den Blomst saa skjøn være maa,  
med dette Drømme mindes,  
det alt var det at gjælde paa,  
mit Forsæt er at binde.  
Du bindes ej med Baand og Bast  
som Philisterne bandt Samson fast,  
som du skal faa at høre.  
— Kan du os sige, hvad det er,  
der gjøre Ret blandt mange*

for hver Mands Øje er det frit  
 og er slet ikke bange  
 — og tillige —  
 hvor mange Folk i Danmarks Rige  
 der bære skarpt Gevær, kan du dene udtryde,  
 saa er du fri, men ellers er du bunden,  
 og bunden skal du være  
 indtil du løser dig med Ære.  
 Vort Ønske er at Fryd og Fred  
 maa altid hos dig blive,  
 det fletter vi vort Ønske med  
 og mere vil ej skrive.

Sønderhoe den 23. October, 1864.

*Hans Brinch, Niels Nissen, Johannes Warrer, Jes S. Frederichsen, Niels Madsen, Niels Anthonisen, Hans Jørgen Schmidt, Niels Th. Jensen, Niels Outzen, Niels Jessen, Peter Brinch, Anne Tækker, Lene M. Ibsen, Lene M. Brinch.*

Derefter foldede Anne sit bindebrev ud og læste:

ÆRESKRANDS OG BINDEBREV TIL VELÆREDE  
 PIGE ANNE TÆKKER

I Dag vor Almanak os lærer  
 at følge gammel Skik og Brug,  
 hvormed vi have vil den Ære,  
 at nævne Dig vor Ven saa god  
 og vi vil ønske Dig tillykke  
 i Aar og mange flere Aar,  
 at intet Modgang Dig skal trykke  
 det være skal vor Glæde stor.  
 Fortryd ej paa at vi idag  
 forsøger Dig med Silketvinde,  
 med nogle Knuder til Behag,  
 som Du i Brevet finder inde,  
 kan Du os dem opløse,  
 da er Du fri og ellers er Du bunden  
 og bunden skal du være

*indtil Du løser Dig med Ære.  
 Fordi Du bunden er idag,  
 det monne Dig betyde  
 Du os og flere til Behag  
 til Bindegilde skal byde,  
 giv os da efter egen Behag  
 saa meget vi kan taale,  
 saa vil vi samtlig udi Rad  
 uddrikke her Din Skaale.  
 Dermed vi Enden skrive vil,  
 vort Ønske for Dig bliver,  
 at Gud Dig Lykke give vil  
 i hvad Du Dig tilgiver.  
 Vort Ønske er at Fryd og Fred  
 maa altid hos Dig blive,  
 det slutter vi vort Ønske med  
 og mere vil ej skrive.*

*Sönderhoe den 16. Januari, 1861*

*Jens Hansen, Jes Brinch, Peder N. Harrebye, Johannes Nielsen, Jes M. Mikkelsen, Maren Johansen (Hans Skomars Maren), Maren M. Knudsen, Niels J. Nissen, Niels H. Mandøe, Niels H. Thøgersen (Sjanes Niels), Jes H. Pedersen (Sidses Jes), Frederik Anthonisen, Hedevig Tækker, Anne Thomsen (Thomas Anthonisens Ann').*

»A tøgs do mangler en gåd' i dint,« sagde Helvig drillende. »Ja, det er da naturligt nok, for det var jo kuns dæj, der forfattede det,« svarede Ann' prompte, og de lo begge.

»Jamen, wo' Ann', hwo wå' di' Pej' dengång?« drillede Hedevig med indsmigrende stemme. Det lå dybt i hende, når humøret ellers var fint.

»Ham havde jeg bare gemt for jer,« svarede Ann' igen, og de lo alle over de små klinge-krydsninger.

Mette lo med og virkede glad og munter nok, for hun kunne beherske sig. Inderst inde nagede en slags skuffelse. Hun havde naturligt nok været medskriver af begge bindebrev, og til begge havde hun budt sin halvsøster med, for Søren Mikkelsens Helvig er en sød ung pige og dertil jævnaldrende med Ann'. De tre unge undgår da heller ikke hinandens selskab, men må være varsomme m. h. t. fædrene. Thomas Tækker rasede begge gange, da Helvig blev budt, og Søren Mikkelsen for-

bød kort og godt datteren at deltage og tillod hende end ikke at svare. Trods de tyve år imellem dem føler Met' stærkt, at Helvig er hendes eneste søster, og det svider i hende, at hun må se hende i smug. Helvig Sørensdaughter er allerede forlovet med Søren Harreby, men Met' var ikke 'bøj'en' til ja-gilde i sit barndomshjem.

Mette lod døtrene blive tilbage i køkkenet og gik ud i haven for at se til sine bier. Hun måtte skynde sig for at nå dagens pligter, da hun af erfaring vidste, at det kneb med tiden. Om eftermiddagen ville de unge mennesker komme farende i samlet trop for »med vold« at binde Helvig til kakkelovnen og bede hende løse gåderne. Det havde de også gjort med Anne for tre år siden, og de stakkels piger kommer ikke fri, før de under megen latter har afgivet det højtidelige løfte, at de selv samme aften vil give bindegilde. I øvrigt den eneste form for fødselsdagsgilde, der kendes i Sønderho. Ellers fejres dagen højest med en gang livret til middag og et par gode ønsker for det kommende år. Fødselsdagsfest på fastlandsmaner med gaver og gæster er helt ukendt.

De unge mennesker skulle komme til aftensmad og et par punse, og da Met' selvfølgelig vidste derom i god tid, har hun tænkt sig, at de sku' spise »Sakkuk«. En flothed, der godt nok går stik mod ægteparrets sparsommelige vaner, men et bindebrev er en stor æresbevisning, som ikke falder i enhvers lod. Man ku' umuligt spise de unge af med kaf' å kåg'. I øvrigt har de lige slagtet derude, så der er kød nok til huse.

Der slagtes tit om efteråret, og kødet bli'r så dels spist med det samme, dels hensaltet og indrøget til vinteren. Det er en festlig begivenhed i hverdagen, som de hjemmeværende søfolk samt bedstefædre tager ivrigt del i. Grisens sørgelige endeligt er ceremonielt: de gamle trækker i deres hvide »stormbows«, og disse er så rummelige, at der mageligt er plads til to ben i hvert skaft. Drabelige og selvbevidste ser de ud! Børnene er ulykkelige og synes, det er synd for den arme gris, så af gode grunde holdes de af vejen, til skriget er overstået. Men når først den hænger deroppe, fed og ren, lækker og gjort i stand, kommer de små ind og klapper begejstret i deres hænder. I de følgende dage står så kvinder og piger med opsmøgede ærmer, koger medister, laver blodpølse, afsmelter 'fjet' o. m. a. De gamle 'bøj'er' lister rundt og sammenligner, vejer og måler; mere end noget andet er de interesserede i at vide, hvis gris der er den største. Der synges og les, der bliver slået over fingrene og råbt »grabberne af fedtefadet«, der bliver gjort kur, fjaset og skældt ud.



Slagtningen er noget særligt, et led i deres liv, som i fast trit og rytme følger de nedtrådte stiers symbol. Dag kommer efter nat, hvile følger efter arbejde, glæde og fest afløser sorg og savn. De samme naturlove hersker her som ude i den store verden, men fortolkningen er det, det altid kommer an på! Alle begivenhederne har format i Sønnerho, — som i et glas infusorievand under et mikroskop, hvor den mindste bevægelse i organismerne er forstørret op til noget formidabelt. Intet er upåagtet, og alt har krav på nabo-organismers opmærksomhed og deltagelse. Hver lille bølge har format af en stormflod, og dønningerne breder sig og breder sig for først meget sent at falde til ro.

De unge lod vente på sig om eftermiddagen, for årstidens mange pligter holdt dem bundet. Vinterfiskeriet, der i reglen tager sin begyndelse mellem Mikkelsdag og Mortensdag, har bragt en god fangst i land i dag. Der er kommet torsk og hvilling hjem, så 'kejseren' har snurret lystigt på sandet. Alt andet arbejde blev for et par timer siden ladt i stikken, så at man ku' få fiskene rensat og gjort i stand til saltning og røgning. Hovederne blev skåret af, fiskene blev flækket og skåret i fire stykker og derpå lagt i saltlage for en nat. Så skal de igen tages ud og nedsaltes i fjerdings- eller halvtønder. Konernes røde underarme glødede i hektisk arbejdstempo; mændene har rensat tønder og spulet dem. De yngste piger har med flittige hænder revet fiskenes tarme ud og bragt dem sammen. De bruges altid til gødning og bliver anset for det bedste gromiddel for byens spartanske flora. Alt det øvrige skal fortæres, — ja, Clasens Sørine om i 'æ by' æder endda tarmene med, efter at hun er begyndt at gå i barndom. Det linder, når hun har ondt i 'æ lyw', hvilket hun får af at tygge tobak.

»Så'n sær'hijer!« siger Clasen tvært. »Å så de tarm', som æ kat' et we' æd!«

Sidst på eftermiddagen kom de unge, og Helvig blev bundet til kakelovnen og først igen befriet, da hun lovede at holde gilde samme aften. Så gik de, og klokken syv indfandt de sig igen i 'æ frankel', som forstuen hedder, og de blev bøj'n å sakkuk. Dette er en mørk byggrynsbudding, der bliver lavet i en kageform, d. v. s. oprindeligt blev den til i en sæk, og ordet er sammensat af SACK & KUCHEN. Til denne dampende varme budding serveres der brunede flæsketerninger i fedtsovs, fedt, saltet flæsk på et fad, magert kød, kartofler og endelig — sirupssovs! Man drikker sødt, varmt øl dertil i kandevis, så de spisende har svært ved at rokke sig bort fra bordet efter endt måltid.

Da de havde spist, satte de sig ind i 'æ syn'e dansk', og 'æ kålfolk' fik ild på de hollandske piber, mens kvinderne ryddede af vejen. Da alle havde samlet sig under den nedhængende lampe, og da både mænd og kvinder havde fået deres strikketøj frem, gik snakken som så ofte netop i dette efterår om tragedien dernede sydpå i foråret. Men forinden havde Met' dog skruet ned for lampen, — ikke for at fremtvinge et stemnings- eller spændingsmoment, men af simpel, traditionel sparsommelighed. Det gælder for hele byen, at man om aftenen helst sidder i halvmørke og snakker, måske lige med lys nok til at se, hvad man strikker.

Man gav Tysken råt for usødet, og derpå gik samtalen over på byens egne deltagere i søtræfningen ved Helgoland. Der er mange veteraner i Sønderho fra netop dette slag; der er Sjanes Niels, Jens Berg, Jes Knudsen, Store Sonnich, Jens Lydom, Peter Sonnichsen, Lille Peter Brinch o. m. a. Hvor som helst sønderhøninger mødes i år, tales der om krigen; alle deltagere bliver ihærdigt opfordret til at fortælle, når lejlighed gives, og helst med så glørværdig og tapper en beretning, som de kan lave den.

Bedre hartkorn end her har livets fortællinger og sange sjældent kunnet finde!

Inden længe, efter de første par sange, modtog Tammes Tækker, som alle har vidst og ventet, en invitation til at fortælle sin datters gæster om træfningen ved Helgoland, for han har været i allerførste linje, ved de.

Tammes lænede sig tilbage i sin gyngestol ved bilæggerovnen. Stuen er Mettes fornemste; gulvet består af brede, hvidskurede planker, som knager, når de unge mennesker rokker på stolene. På nordvæggen er der hollandske fliser med bibelmotiver, og i hjørnet ses et klap-chatol med en armstol ved. Disse to møbler har Tammes selv lavet, og så godt som vel nogen »snørker« ku' ha' gjort det! Ved døren ud til køkkenet er skabet til porcelænen. Det har glastruder foroven og hylder med låger forned. Mellem vinduerne hænger et ovalt gammelt spejl, der har slået sig af fugt og ælde, så beskueren ta'r sig helt skæv ud; det morer folk hele tiden at se sig selv i det fordrejede spejl. Langs samme væg står en slagbænk ved et hvidskuret bord, og herover hænger husets stærkeste lampe. Henne ved døren til det østre kammer tikker Tammes'es hjemmelavede ur i skæv takt sit »Tempus fugit« ud i lokalet, og det skal det blive ved med i over hundrede år.

Tammes rakte bagud til hængeklædet med de mange piber, der skal

*Thomas Takker*

hænge ved kakkelovnen. Når de er varme, siger han, tænder de lettere og smager bedre.

Tammes er en drævende fortæller, og de mange bak på den lange porcelænspipe utydeliggør og afbryder tit hans fortælling. Måske ikke uden et vist dramatisk spændingsmoment!

Han er en lille, tynd mand med rank holdning og stive bevægelser. Hovedet er spidst forneden og rundt foroven; skægget er sparsomt og lidt forpjusket. Øjenbrynene er også sparsomme, og han er næsten skaldet. Man kan se, at brynene tit rynkes, og denne vane giver hans ansigt et konstant brysk, til tider næsten fortrædeligt udseende. Han rynker dem, hver gang han tager et energisk bak på sin pipe, og herved er hans rynker efterhånden blevet knyttet så dybe, at han på én gang ser respektindgydende, sammenbidt, indelukket og usikker ud. Trods hans kun 47 år vil man vel anslå ham til at være midt i halvtresserne. Øjnene synes at sidde dybt i deres huler, men det skyldes måske de konstante rynkebevægelser, der trækker brynene frem. En hæs og fugtig hoste afbryder hyppigt hans tale, der er dyb og straks understreger, at Tammes er »en alvormand«!

Lyset var så tyndt, at man ikke kunne følge de nervøse trækninger, som fortælleren har fået efter årets drastiske krigsbegivenheder. Der var stilhed under fortællingen, og de eneste afbrydelser var jubeltilkendegivelser eller harmesudbrud over fjenden.

»Jeg lå hjemme i ætæt'seng, da det begyndte. Min hoste var slem sidste forår, og jeg ku' ikke ta' ud og sejle. Vi fulgte med i, hvad der

skete dernede, og vi anede vel nok allesammen, at det ville blive værre dennegang end i '48. Men hvad der egentlig gik for sig, vidste vi ikke rigtig herhjemme.«

Tammes bakkede et par gange på piben for li'som at ta' tilløb. Han taler ved sådanne lejligheder med tydeligt rigsmål som de fleste andre sønderhøninger. De elsker det højtidelige, og når de læser højt for hinanden af avisen eller biblen, udtaler de hver eneste læste stavelse som i f. eks. »h a v d e« og »s a g d e«, og der er andagt i stemmen.

»Isen var smeltet, og der var ikke mange søfolk i byen. Der var vel egentlig kuns de helt gamle og de helt unge og så mig hjemme. Det blev så d. 6. maj. Vi hørte, at orlogskaptajn Suenson var på vej med hans skibe for at møde Tysken i Nordsøen. Og så kan I vel forstå, at med de dårlige nyheder, vi fik fra grænsen, satte vi vor lid til flåden. Særlig os søfolk da!

D. 8. maj om aftenen, eller sidst på eftermiddagen, for det var da endnu lyst, kom »Lille« Jes Sonnichsen herind med en mand i uniform. Jeg kender dem jo nok af udseende både fra '48 og fra dengang i '33, hvor jeg var ombord i fregatten »Rota«, som hentede Thorvaldsens tingester hjem fra Italien. Nå, der var altså gået bud til Fone fra orlogskaptajnen, at han sku' gerne bruge en lods, som kendte farvandet godt dernede. Han var så gået med uforrettet sag og red videre til Sønderho, hvor han blev vist hen til Lille Jes som byens ældste skipper. De to kom herud i Vesterland, som Jes havde foreslået rytteren det. Han var jo kommen hertil på hest. Vi snakkede da også frem og tilbage om det hele. Jeg havde det godt nok sølle og lå i æ tætseng, da de kom. Det var den her bronkites!«

Her hostede Tammes dybt og fugtigt!

»Ikke blot havde jeg gigt i min arm, men smerterne over brystet var grove netop den aften. Så efter kort snakken blev sagen afgjort, og jeg tog af sted, til fods mod Fone om aftenen og i min storkofte. Min lille bylt havde orn'ansen taget med på hans hest. Jeg blev færget over til Strandby og fik at vide, at Suenson ventede med *Niels Juel, Heimdal* og *Jylland*. Det var vel ellers skibe, flotte og pudsede 'wæ'e bit'. Jeg kendte nu nok til dem fra min tid til orlogs. Men noget helt nyt var dog alligevel den hersens sko'sten og maskine!«

»De sejler mæ' kakkellovn!« lo Met'.

»De behøver slet 'et vind til at sejle med,« fortsatte Tammes. »Na! jeg blev straks tagen op til Suenson, der var en høj, statelig mand med

megen myndighed. Så blev jeg vist rundt og fik kahyt lige under officererne. Suenson fortalte mig om den tyske flåde, og skibene hed *Schwarzenberg*, *Adler*, *Radetzky*, *Blitz* og *Basilisk*. Næste morgen satte vi sejl, selv om der kun var svag sydøstlig brise; det var næsten magsvejr, og der blev fyret godt i 'æ kakkellovn', som Met' kalder den. Kurser blev lagt sydover.

Det var strålende solskin, og Helgolandsbugten var rolig og blank. Der var nu osse nogen andre skibe end dem, Suenson havde nævnt, og klok tij fik udkigsmanden hos os øje på nogen master, som Suenson mente var fregatten *Aurora*. Vi sejlede i kølvandsorden, men det gjorde Tysken ikke. Og så vil jeg bare sige, at se hinanden til søs er ikke det samme som at mødes! Tiden faldt os lang! Oppe på batteriet sad søfolkene med deres skaffebakker og ølkander ved bordene mellem kanonerne, og de drak en tår, og så tørrede de skummet af skægget. De småsnakkede, mens skriveren gik fra kanon til kanon med hans brændevinspøs for at gi' snaps til alle og enhver. Ølfadene stod midtskibs, og folkene tog selv deres krus og hentede mere.«

»Wå' do 'et bång, Tammes Tækker?« spurgte Met'.

»'et så møj som dem, der gemt' sæ' bå'we æ skansninger! Men de bløw halt fræm!«

»Wå't 'et sy'n?« spurgte Met' medlidende og kvindeligt.

»Nix dog! Krij er krij!« svarede Tammes mandfolkestolt og bakkede lidt på sin lange pibe.

»Vi havde da også nok at tænke på med sejladsen, og ind imellem var der så'n råben og skrigen med kommando og en springen frem og tilbage i det ene øjeblik, og så dyb stilhed i det næste. Så sad de bare der og ventede med deres krus. Vi vidste jo godt nok allesammen, at Tysken havde større mandskab og flere skibe, men vi satte vor lid til Vorherre, Suenson, — og så til vore kanoner, der var større end fjendens.

Lidt før klok tow åbnede Tysken ild med det første skud, og det varede 'et ret længe, før der kom flere. Men han ramte jo 'et andet, end han gjorde store huller i vandet, og de lukker sig rask nok igen!«

Almindelig jubel og hånlatter fulgte altid denne replik.

»Vi gemte altså vor skyts efter Suensons ordre, indtil vi var omkring 1000 meter fra Tysken, og så endelig til sidst lød hans dybe stemme til folket på dækket, — igennem denne hersens blikrør: »Godt sigte, folkens! Skyd, når I kan!« Og straks efter faldt det første skud fra vor side. En skal ellers love for, at vi nu begyndte at skyde til. Det brølede og

bragede som den værste orkan, og skibet duvede over det hele, når så'n bredside gik af. Der kom snart så megen røg fra alle skibene, at man til tider dårligt kunne skimte skrogene. Kun lige masterne og den her store, sorte skorsten ragede frem over tågen. Mændene svedte og tørrede sig om panden. Så kom til sidst skytternes skjorter af, og en ku' se, at bevægelserne var friere i den uldne undertrøje. Men de blev ve' å' sved', og så røg uldtrøjerne og kasketterne. Der stod de så, — foroverbøjede, barhovedede og nøgne til bæltstedet, men stadig med livrem og patron-taske på.

Så fik vi en kugle fra *Schwarzenberg*, der flænsede toppen af vor ræling som tusinde stumper pindebrænde. En fik ellers hånden for ansigtet i en fart. En kæmpesplint ramte den unge kadet, grev Tramp, der stod i nærheden af mig ved styrbords faldereb. Han gik i dækket som en slagtestud, men I ka' ellers tro, vi jublede, da han kom på benene uskadt lige med det wons. Så skete det, nu da de havde sigtet rigtig, at der kom en til af samme slags, og dårlig havde han rettet på tøjet efter hans fald, det ung' men'ske, så kom en kugle til fra samme drejekanon derude på bakken af *Schwarzenberg*, og det ene ben på greven blev ramt af en granatsplint. Netop fordi han lige var faldet og havde rejst sig, stod vi en del og så på ham, som det skete, og vi glemmer det vel aldrig! Blodet sprøjtede ud af det flænsede bukseben; et kort skrig var alt, så faldt greven om og blev straks båren ned til lægen og fik benet skåren helt af, den stakkel.«

»Å så'n ung min'ske!« sukkede Met'.

»Vi mennesker tænker jo straks, at nu bli'r det vor tur næste gang, og jeg blev hel halvdårlig ved at se på det.

Nå! Vi må jo videre. Både *Jylland* og *Niels Juel* fik nu træffere, og jeg så folk falde døde og lemlæstede om. Aldrig ka' jeg glem' det! Heldigvis ku' vi 'et se det hele, for der var så'n røgtåge. Fjenden forsøgte en manøvre lidt efter stævnedes østpå indenom. De stod så side om side ned mod os, mens vi var i kølvandsorden. Farvandene er jo grimme dernede, det kender vi jo allesammen her, og Suenson spurgte mig nu, om jeg turde dreje indenom mellem de to af fjendens fregatter. Jeg forstod vel, hvad han var ude på, men der var jo 'et møj plads, og vi ku' næsten ikke se vandet for bar' røgtåge. Der kan I så tro, det var godt, jeg kendte te't dernede,« sagde Tammes og rettede den stive ryg i gyngestolen. »For jeg så lige på ham, og så sagde jeg langsomt: »Det går vel, Hr. Kommandant!« — Ja, så'n sagde jeg!«

En kort jubeltilkendegivelse fra de åndeløse gæster blev afbrudt af den ivrige og ungdommelige Met', der stolt sagde: »Og så sagde Kommandøren til wo' Tammes: »Nu hviler Danmarks skæbne til søs på Dem, lods!«

Nu brød jubelen rigtig løs mellem den lille håndfuld unge mennesker i Tækkers stue.

»Jeg fik så fregatterne drejet ind, hvor han vil' ha' dem. Da var æ klok omtrent halv fire om eftermiddagen, og brisen var løjet endnu noget af, så røgskyerne fra skorstenene og kanonerne blev hængende og hindrede et godt sigte. Men masterne ku' vi da se. Og så kom 'et, folkens! Så ga' vi på *Niels Juel* på engang så'n bredside mod *Schwarzenberg*, at jeg troede, vi sku' gå over stag, så'n krænged' og duved' vi. Nu ka' I ellers tro, der lød en jubelskrig fra skytterne, så høj som en salve. Først var jeg ikke ret klar over, om det var jubel, eller om nogen var sårede, men inden jeg fik spurgt, så jeg, at *Schwarzenberg* var skudt i brand. Matroser og officerer omfavnede hinanden i et nu, og så tilbage til posterne. Hendes fortop var i brand fra mærsset og opefter. Så'n rigtig grågul, tyk røg væltede ud af hende fra den brændende rejsning, og skibet stod i fuld fart indefter. Men selv den smule vind, der var, fik ilden til at brede sig med hendes store fart mod magasin og batteri, så hun måtte jo sagtne. Og vi efter hende! Det var let nok, da hun måtte sejle langsomt. Da troede een vel nok, at sejren var sikret, for hun var nu engang hovedskibet, eller linjeskibet. Suenson gav så ordre til at gå otte streger styrbord og i frontlinje forfølge fjenden. Men så var 'et jo, det skete for os også. Så fik *Jylland* nemlig en salve, så hend' ratlinje og grundtalje røg, og *Raderzky* tog chancen og gled altså ind styrbords foran *Schwarzenberg* for at dække hende. I ka' tro, at Suenson, der stod med sit rør ved mig, han smøgede et par eder af sig, fordi *Jylland* ikke ku' følge med. Vi forfulgte dem nogen tid ind under Helgoland, men så måtte vi holde op. Vi var godt nok beskæmmede for vort land, men vi var alligevel stolte af os selv og vor flåde og vor orlogskaptajn. Vi tøgs, vi vandt, for vi havde skudt den største af hend' skib' i brand. Og så kom dertil bagefter, at vore tab var 14 døde og 55 sårede. Men hun havde 37 døde og 92 sårede, så de ska' nok huske os dernede! Mig gav nu Wo'hær' hans held og begunstigelse, for lige ved siden af mig faldt denne granatstump, som blev liggende på dækket til efter slaget, hvor jeg samlede ham op!«

Så snart Tammes Tækker var færdig og i effektiv tavshed gyngede

i sin stol, gik granatstruppen og gruppebilledet fra *Niels Juel* rundt blandt gæsterne. Der snakkedes ivrigt frem og tilbage om hele krigsforløbet, og så sang man, som så mange steder i Sønderho, det nye vers om Helgoland. Sangen går nu sin sejrsgang på hele øen, et halvt år efter begivenhederne, og melodien er nem og taktfast. Rimene er ganske vist knyttet af barske sømandsnæver uden metaforer og poetiske sløjfer, men i mere end en menneskealder skal den synges af søens folk, både her og i alverdens havne.

*Det var ved Helgoland at sidst vi Fjenden saae,  
vi satte Dampen op og brasede paa,  
vi gjorde klar til Slag  
og hejsede vort Flag,  
og derpaa gav vi ham det glatte Lag.*

*Der var en Karl iblandt, og Schwarzenberg han hed,  
han fik af danske Gutter klar Besked.  
Han kan ha'e længe godt  
af det, som han har faadt,  
thi vi skød Ild i Fyren nok saa flot.*

*Og dengang Luen slog omkring hans Fokkemast,  
han vendte Agterspejlet til i Hast.  
Men agterind han fik  
i samme Øjeblik  
en Salve, saa han ud af Legen gik.*

*Radetzky tror jeg var den anden Skudes Navn,  
den styred samme Vej og søgte Havn,  
den syntes vist, at vi  
var blevet alt for fri,  
vi skød med skarpt — det kunne han ej li'.*

*Jeg tror, at Tydsken har faaet nok af den Slags Spøg,  
endskjøndt han siger, at vi Flaget strøg,  
nej, hør min kjære Bror,  
og husk nu ret mit Ord:  
Vi stryger ej, naar Suenson er ombord.*



*Hurra for Chefen og Hurra for alle Mand,  
der viste Tydsken hjem ved Helgoland.  
For deres flakte Fugl  
vi kryber ej i Skjul,  
Hurra for Heimdal, Jylland og Niels Juel.*

## KAPITEL FIRE

# „Rådgang”

1864

»Lampen brænder, Rokken snurrer,  
Vinterkvælden er saa lang;  
men lig Røg den snart forsvinder  
under Munterhed og Sang.«

gl. Fanøviser.

Nu sætter vinteren i med mørke og kulde, og byens ungdom søger sammen hos hinanden. Man »gær i rå«. Allerede i den danske middelalder samledes landsbyfolk på denne måde, og i ethvert sogn var der 10-12 ældre mennesker, som de unge søgte råd og lærdom hos i vintermånederne. Så gik de lange aftener med noget fornuftigt.

De unge fanøsfolk, som er kommet hjem på eftersommeren, kan ikke stikke til søs igen, før isen er gået af stranden hen på foråret. Så danner de kliker og går i mørkningen til de unge piger i byen; veninder, kusiner og 'åltersknolde'. Lidt råd og alvorssnak bliver det også til fra de gamles side, skønt det meste af det, der foregår, er underholdning og fornøjelse, en sund bestræbelse på at holde kedsomheden af huse gennem samvær.

Drengene kaldes rådkarle og pigerne rådspiger. Det er i de sidstes hjem, det foregår, og den unge pige, der kan tiltrække det største antal 'karle', kaldes den »gjøwest«; en egenskab, der bli'r vurderet meget højt i alle huse. Der ligger jo nemlig det i skikken, at man søger rådgang hos den pige, man kan li', og som man godt ku' tænke sig at blive 'kjærest' med; derfor er der næsten altid et bibegreb af sværmeri, skælmeri og frieri, når man siger, at man har gået i rå' hos den og den.

Man sidder i 'æ dånsk' eller 'kojrer' op og ned ad gulvet. Søfolk har ondt ved at sidde stille længe ad gangen; også ombord kojrer de fra den ene ende af broen til den anden, til tider for at holde varmen. Lampen brænder kun svagt i de små huse, rokken snurrer ind imellem, og aftenen bliver lang.

Begiver man sig ved aftenstide på en vandretur igennem Sønderhos stier og gyder, giver man sig et umenneskeligt mørke i vold, et mørke, som efter solnedgang snart omslutter alt og alle som et låddent klæde. Det er, som berøver det os synssansen, og vi kigger uvilkårligt op mod himlen for at skimte måne eller stjerner og derved overtude os om, at det ikke er synet, der er ved at svigte, men virkelig et naturfænomen, et led af den særprægede atmosfære, der er med til at skabe et folk! Det føles i den kolde, mørke landsby, som tyer natten til alle sine reserver for at tage pusten fra aftenvandrerens. Luften er tung og krydret med overtro, tegn og varsler.

Der er ingen gadebelysning, og en aftenur igennem byen er utænkelig uden en håndlygte; normalt bruges en lille firkantet, knirkende glaslygte med en simpel tranprås i. Disse lygter er en nødvendighed, ikke fordi man ikke kender veje og stier selv i mørke, for det gør man, men snarere fordi man instinktivt føler, at lyset vil holde den hovedløse kalv af stien og hindre de frygtede »ligskårer« i at komme netop den vej, man selv går. Afstandene er godt nok små, de fleste af dem, men en vandring fra den ene ende af byen til den anden kan dog alligevel tage over tyve minutter. Kommer man så til sidst ind i naboens eller familiens lyse og opvarmede stue, er det som at nå i havn; kvinderne kaster med et lettelsens suk deres sjæl fra sig (for frakker kendes ikke), og med disse svinder også de uhyggelige tanker og fantasier, der har været aftenvandringens trofaste følgesvende. Mændene bliver kry og snakkesalige efter en tavs vandretur, og man overgiver sig til en følelse af kådhed og tryghed i medmenneskers selskab. Når gæsterne er kommen, og huset er færdigt med at fungere som fyrstårn i det mørke nattehav, skruer husmoderen ned for lampen.

Timerne flyver med snakken og syngen, hvad enten det er almindeligt besøg eller rådgang, og når tiden nærmer sig, hvor enhver må til sit, skrues der igen op for lampen. Det sker tit sent! Livsglæden kølnes brat ved det stenkolde pust fra det mørke »Ingenmandsland« bag den åbne dør. Lyset i stuen bag én forbliver tændt lidt, måske til man er ude af lågen, så slukkes det. Man går hurtigt, så den lille glaslygte rigtig svinger og knirker; med snak og dæmpet sang på vejen holder man fanden fra fantasiens overflade, men det lykkes sjældent at udrydde ham i dybden!

Omkring november 1864 begynder de unge at gå i rå' derude hos Tækkers. En slags optakt dertil var Helvigs fødselsdag, og begge pigerne har

nu nået den alder, hvor rådgangen begynder for alvor, og hvor bejlere forsøger at lære de unge piger bedre at kende over en vintersæson. Hovedbejlerne er brødrene Peter og Hans Brinch; den tredje broder, Jes Brinch, der i alder ligger midt imellem de to, har også vist interesse for Tækkers hus, hvilket ses af Annes bindebrev fra 1861. Men hvor meget eller lidt, der lå i det dengang, melder overleveringerne intet om.

Peter er 23 år og fem år ældre end Ann'. Det betyder selvsagt, at de to ikke, som Hans og Helvig, har kunnet være barnekjæresten fra skoletiden. Det er de to yngste, der har bragt de ældre søskende sammen, idet Hans har taget sin storebror med til rådgangen hos Tækkers. Som det så ofte er set i historien, »opdagede« Peter ved et tilfælde, at hans bysbarn, Tække's Ann', med sine 18 år havde vokset sig skønhed, moden og yndet til. Selv er Peter et ualmindelig flot og virilt ungt menneske at se på. Han havde godt nok kendt til tækkerpigernes eksistens fra Jes og Hans, men da de er yngre brødre, tog han sig ikke af deres snak om breve og rådgang. Men Hans ville have broderen med derud.

En søndag her midt i oktober så Peter Tække's Ann', måske for første gang med rigtig åbne øjne; Anne så også ham! Peter var kommet lidt sent til kirke og var gået ind på den nordre langside, der ligger hævet over kirkegulvet, så han havde mulighed for under hele gudstjenesten at betragte den unge pige. Anne følte sig forlegen ved hans blik, samtidig med at hun ikke kunne holde sit eget blik fra stjalent at undersøge fra tid til anden, om han blev ved at se på hende. Strævnemøder og spadsereture bragte forbindelsen så vidt, at Peter blev let at lokke både til bindegilde i hjemmet og til rådgang. Under bindebrevet står Peters og Annes navne ved siden af hinanden for første gang!

De to drenge og Helvig er lystige og slagfærdige unge mennesker, alle tre med drilske og sprælske tendenser. Ann' er måske lidt mere stille af væsen, med en lun humoristisk sans og et vågent øje for sine medmennesker og for livets tildragelser. Mere vågent end søsterens og med et klarere og roligere syn. Til gengæld har Helvig ved sin raskhed og slagfærdighed sat Anne lidt i skygge og ynder at drille hende. Ann' er udadgående og Helvig indadgående i sine betragtninger. Kommer Helvig ind i en stue med mange mennesker, ser hun sig hurtigt omkring, ængstelig for og optaget af, hvordan hun nu vil gøre sig, og mistænksom over for folks dom over hende. Ann' lader roligt folk tale for sig selv, mens Helvig tit taler for dem. Hurtige er Helvigs domme, og

svært er det for hende at ændre opfattelse. Begge pigerne er kønne, men ligheden imellem dem er ikke slående. Ann' er en smule ungpigebuttet og meget kvindelig, mens Helvig har arvet moderens og Søren Mikkelsens fremstående kindben og den lidt fremstående underlæbe, hvilket gør hendes skønhed mere særpræget, omend mindre feminin.

De to bejlere er raske drenge, Peter måske med en styrmands lidt påtagede myndighed og Hans endnu meget hvalpet. De er noget støjende i deres optræden, som det er skik blandt søens unge folk, og de er ikke altid lige taktfulde. Der er større lighed mellem de to brødre end mellem de to søstre. Peter har arvet en del af faderens ansigtstræk og har lysere hårfarve og mere sparsom skægvekst end Hans, der har arvet bedstefaderen, Lille Jes'es ovale ansigtsform og meget rigelige, mørke hår- og skægpragt. Peter er helbefaren sømand, og hans krop er spændstig og elastisk i modsætning til Hans'es, der endnu er utrænnet som et føls. Den ældre brors træk er slående virile, myndige og selvstændige, mens den yngre bror har blødere og mere sensitive træk, ligesom moderen og Lille Jes. Begge ligger de for tiden i vinterleje, Peter som styrmand, og Hans lige hjemkommet som letmatros fra Fredericia.

Den første af årets rådsaftner hos Tækkers forleden aften var egentlig vellykket. Der var kun en otte-ti knægte til stede, for selv om der er to døtre, vil Met' ikke ha' flere ind i sin dansk på én gang. Og Met' bli'r lystret!

Under latter og snakken indfandt de unge sig klok syv i Tækkers 'frangel'; under buldrende spektakel blev træskoene smidt derude, inden man ku' få adgang til Mettes propre stue. Hun havde fjernet mange af sine fineste messing- og sølvting og anbragt dem i 'æ frammes', for metallerne tåler ikke godt kanasterrøg. Stuen var dog alligevel hyggelig, for Met' har kapper for vinduerne og rigtige planter i karmene.

Nogle af karlene satte sig i stuens stole, mens andre 'kojrede' op og ned ad gulvet, alt mens snakken gik blandt mændene og de tre kvinder. Mange af dem strikkede, både drenge og piger, — ikke mindst i det tækkerske hjem, da Met' betragter det som spild af et menneskes til-målte tid at sidde med tomme hænder og til bunds at skille arbejde fra leg!

Der blev ikke budt på noget til rådgangen, men til tider, når Met' og pigerne skulle ud at se til noget, kunne en lommelærke gå rundt i smug. Selv om kvinderne godt nok ku' lugte det i stuen, sagde de intet og tænkte intet ilde derved. Det hører ikke til almindelighederne, drik-

fældighed ligger ikke til byen, ikke i dette ti-år! Og dertil kommer, at en snaps er en sjældenhed og lidt foragtet, idet folket foretrækker en kaffepuns.

De unge drenge var det ene øjeblik kåde og overgivne; de kunne i sjov holde et fed garn mellem strømpefødderne, mens pigerne vandt det op; men det næste øjeblik kunne de være alvoren selv, når en historie blev fortalt eller en sang sunget. Og dem kan de mange af. Thomas Tækker er ikke nogen livlig person og tåler aldrig støj af mange mennesker. Blandet snak skærer ham i hovedet som den værste larm. Når han derfor ikke selv skal berette om træfningen ved Helgoland, og det skulle han ikke til den første rådsaften, trækker han sig tilbage til sin »egen« dansk, hvor han rokker uophørligt i sin hjemmelavede stol, alt imens han filosoferer og lytter til snakken, der er blevet dæmpet ved den lukkede dør.

Og snakken gik uafbrudt, somme tider dæmpet, endda dramatisk, til andre tider leende og højrøstet. En tung, traditionel højtidelighed bemægtiger sig altid befolkningen, når de synger en af deres sange. Man følger med stor opmærksomhed begivenhedernes gang i en sådan sang, og er den om deres eget element, havet, og har den følelsesbetonet udgang, sørgelig som lykkelig, kommer tårerne spontant frem både hos drenge og piger. Et udslag af følelser, som folk af en mere begivenhedsløse tilværelse har kaldt sentimentalitet.

De ejer en rigdom af sange og vers, nyt og overleveret; en skat, som er vokset fra skoleårene, og som aldrig kulminerer. De bliver ved at lære nye sange, og de er opdraget til at lære udenad. Først sang de *De norske Lodser, de er raske Svende*, der er en af tidens bedste. Dernæst kom *Hjalmar og Hulda*, en lang, lang vise, som alle kan udenad, skønt den intet har med havet at gøre. Viser om den forsmåede elsker har altid fundet god grobund hos disse mennesker, og den gamle fanøsangbog er fuld af dem.

Så sku' der fortælles! Met' blev, ikke blot af høflighed, anmodet om at lægge for. Hun har hånden energisk knyttet om livsnerven, har arvet et dramatisk fortællertalent fra moderen og bedstefaderen, og hun kan li' at fortælle.

»Har I hørt historien om Jespers Ane og Smede Anfred?« spurgte hun.

»Nej!« lød det rundt omkring fra et par af de ivrigste, endskønt historien ingenlunde er ukendt. Det hører uløseligt med til mørkningens

fortællinger, at de skal være velkendte travere for at ha' bedst virkning. Det var da også genfortællinger, der i sin tid skabte de danske folkeviser! — Helt nye historier høres ikke ret tit. Modnet og hærdet, som befolkningen på sin vis er, har de dog barnets indstilling til det fortalte: jo hyppigere historien serveres, jo bedre bliver den, og hver gang opstår der nye elementer og dybere perspektiver, skønt fortælleren intet ændrer i sin fremstilling.

Inden Met' fik begyndt, hørtes en knirkende lyd i stuen. Det var Thomas Tækker, der forsigtigt åbnede døren på klem. Han har stor respekt for Mettes evner som fortæller og ville ikke hin aften gå glip af historien fra deres barndoms Sønderho.

»Alle vidste om de to,« begyndte Met', »og enhver i Sønderho havde agtelse for dem. Når de som børn havde leget sammen ved havnen, havde han været hendes skipper og hun hans skipperkone. De havde bygget sandslotte sammen, og han havde lavet vugge til deres fæller dukkebarn, mens de endnu var ganske små. Ikke fordi en rask dreng leger med dukker, men fordi Ane sagde, at dukken er »wo' lille!« Den første knægt eller pige, der vovede at drille dem eller sige, at Anfred legede med dukker, fik kærligheden at føle, for Smede Anfred var stærk som en bjørn. Lige fra barnsben havde han jo måttet hjælpe hans far i smedjen. Var det en knægt, der drillede, fik han en livfuld hug, og var't en pige, trak Anfred hovedtøjet helt ned over øjnene på hende, så det sad fast og næsten tog hind' vejr!

Ane's far, Jesper, var bleven derude, og hans kone, Mathilde, sad ene tilbage med kun det samme barn. De og Smede Niels'es, Anfreds far, havde alletider været grandle'folk, og hver dag var Ane og Anfred gået til skole sammen, hånd i hånd. Det har vist sjældent sket før eller siden i vor by for en knægt, for de har jo alle tider været slemme til at dril' herhjem'. Det med at holde hænder var nu begyndt om vinteren i deres første skoleår, hvor det endnu var halvmørkt på vejen til skole, og Ane var bång'. Man fortæller også, at engang da læreren skændte på Ane, så hun græd, prøvede Smede Anfred at få ham væk fræt ved at rejse sig op og hælde alt hans våde sand fra skrivekassen ud på gulvet.

Ja, det har vel været et ømt farvel, da Anfred sku' ud te' æ Kjeldsand for at sejle sydpå med Niels Jensen Tækker, wo' Tammes' far. Men når han engang kom hjem, havde Smej Niels og Jespers Tille indvilliget i ja-gilde og bryllup.

Det blev vinter, og Ane sad herhjemme og syede på udstyr for at være

rede til brylluppet. Glad og bekymret var hun på samme tid, men det er jo enhver i Sønderho, som bærer et skørt på hind' krop og en kjær i hind' sind. Så kom foråret, og det var lidt over tiden, da man ku' ha' ventet skuden hjem. Ane syede og syede, og det var allerede blevet så varmt, at hun og moderen, Tille, ku' flytte ind i 'æ na'e dansk'. Sådan sad Ane da en aften, mens stormen piskede forårsregn mod ruderne, og moderen var gået til ro. For tanker om Jesper kom altider til Tille, når det stormede, og hun blev helt sær ve't! Ane var en tavs og ensom sjæl, og sindet fulgte med Anfred derude, hvor han så end kunne være. Var han ved at komme hjem, og lå de nu og ventede, vesten for 'æ barre'? Bekymret lagde hun sytøjet i hind' skrin, og med uro i sind gik hun hen til de små vinduer for at se ud.◀

Her holdt Kalle-Met' en kort pause. Der var næsten mørkt i den lille stue, men så meget lys var der dog på lampen, at den kastede lidt skygger. En gammel vanefornemmelse fik de fleste af de unge til at se hen mod de sorte firkanter i Mettes vinduer; de virkede som sorte fliser ved siden af de hvide på væggen.

»Men hun så kun mørket og de grå, skæve striber regn, der splintredes mod hind' rude. Så gik hun tilbage i stuen for at lægge en tørv på ovnen, for det var koldt trods foråret. Pludselig stivnede hun... Tre gange bankede det højt og tydeligt som af en kno på ruden! Som enhver anden sønderhoning vidste hun, at det betød død! Hun stod foroverbøjet ved tørvekassen og turde ikke rejse sig. Ej heller turde hun vække hind' mor. Hele natten lå hun i hind' tætseng i det østre kammer og rystede af angst og kulde. Med hvert stormslag kastedes regndråber mod ruden med et plask, og Ane for sammen. Endelig faldt hun i søvn, hvileløs, urolig søvn. Hen på morgenen vågnede hun op, ved at Anfred sad på hind' sengekant med storfrakke på. Hun rejste sig halvt op i sengen og sagde: »Anfred, do æ kommen!◀

»Det wå' mæ, der pik't å di vin'er,◀ sagde Anfred, »men do wil' et luk' mæ ind!◀

Ane ville stryge ham over håret, men da opdagede hun til hind' store skræk, at håret havde grå strejf i sig. Hun udstødte et lille forbavset skrig, — — — og derved vågnede hun!

Fem dage senere kom Niels Jensen Tækker hjem alene. Skibet var forlist i en storm i Middelhavet, og han havde forladt skuden som den sidste og med logbogen under armen. Få timer efter var han bleven fisket op fra hans redningsplanke. Resten af mandskabet, formodede



*Niels Jensen Tækker*

han, var druknet. Fire mand havde de været i den lille, mørke jolle, og Herren ene vidste, hvad skæbne de mon ku' ha' lidt. Niels blev reddet af fiskere, og det lykkedes ham at finde en båd at komme hjem med uden at blive forhørt af Fransken i Marseilles.

Jeg har set mange af vore kvinder modtage det tungeste budskab herhjemme, men de færreste har grædt! De største sorger i livet lader øjnene tørre. Der er det, som min 'oldefar' Niels Callesen alletider sagde, ikke vandet, der slukker ilden, men ilden, der kvæler tårerne. Det eneste, Ane skulle have sagt, var:

»Som havet blev hans brud, bli'r ugift enkestand min gom!«

Men hun ventede, det gjorde Ane! Hun ventede på hind' Anfred og syede videre, skønt hun havde opgivet håbet. Årene gik, og med dem slukkedes langsomt hind' tro på miraklet. Hun følte det, som havde hun fået enkedragten på, endnu inden brudekisten var beredt. Hun var holdt op med at sy, men barnevuggen, som Anfred havde lavet til deres dukkebarn, tog hun ind i hind' stue, og den blev brugt som et skrin, hvori den færdigsyede brudedug lagdes.

Tille har jeg ikke kendt; hun var efter sigende en sund, men ensom kone, der ikke med hind' 39 år ønskede at sidde i dobbelt enkestand. Ved hendes indsats, men trods Anes inderlige uvilje, holdtes fem år senere bryllup med den 27 årige Mathis Lauridsen, der førte hans egen galease, og Jespers Ane. Tille og datteren fik kisten pakket til med alt nødvendigt udstyr, men brudedugen kom aldrig ud af dens vuggeskrin og forlod aldrig hind' sovekammer. Mathis var skik'lig og spurgte aldrig til den lille håndskårne vuggekasse derinde på gulvet i deres kammer. Han har måske anet sit!

Lykkelig var Ane vel aldrig ret igen, men alligevel nøjsom og beske-

den i hind' krav, som kun den er det, som ikke ved, hvad beskedenhed er. For ved man først det, som mor alletider sagde, da er man ikke længere beskeden, men stiller krav om, at folk bemærker ens dyd.

Nu gik der tre år hen, så kom, Gud bedre det, Anfred en aften hjem til Fone med en af Lille Thomas Frederiksens både. Nordbyfolkene ombord havde ikke vidst besked om sønderhoforhold og Ane. Men da Anfred kom i land, lånte han en hest af kroværten, som havde hørt hans lange forklaring, om hvorledes han alene var kommet i land og var kommet i 'prisonen', som enhver udlænding, beskyldt for at være med til at sejle kapergods for englænderne. Forsvare sig ku' han jo 'et, da de 'et forstøj hveranner.

Sent på aftenen nåede han Tilles hus, og hun blev hel sær ve't. Ret som havde hun set en spøgels'.

»Wo' æ hon?« spurgte han kort, som han stod der, med grå striber i håret og med ridepiskan i hans hånd. »Der var lys i jer 'na'e dånsk', og jeg bankede tre gange på vinduet, men hun vendte sig 'et derhenne fra tørvækassen,« sagde Anfred vildt og forpustet.

»Jøsses!« svarede Tille og slog hænderne sammen. »Do hår sjet syner gennem forårsregnen! Hon æ 'et her!«

Anfred blev forsonet og vemodig. Det havde anet ham, at sådan måtte det gå. Længe og tungt gik snakken mellem de to den nat. Tille græd, men han trøstede hende og sagde, at hun havde handlet ret. Tidligt den næste morgen, da regnen stilnede af, lovede Anfred at ride bort for stedse som den bedste og eneste udvej, hvis blot Tille ville vise ham Anes to børn.

»Do ka' sæj a 'æ en tilrejsen' kræmmer,« sagde han.

Anfred så igennem tårer de to små og omfavnede de forbavsede børn. Inden natten, da mørket havde lagt sig tæt over landevejen, red han bort på kromandens hest. Gud ved hvorhen og til hvad! Han sås aldrig på øen igen. Han flyttede vel til fastlandet, det ulykkelige min'ske...

Her ku' så historien ende, bitte bø'n, men den har en par ord tilovers. Mathilde var en brav og retskaffen ku'en, og hun tav om det skete. Dog inden månedens udgang var rygtet nået fra kroen i Fone til det ganske Sønderho og til Ane. Nu er hun død, som I ved og kender... men I ved også, at hun endte hind' liv efter tredive års forrykthed og sjælsmørke! «

\*

Efter en virkningsfuld tavshed, hvorunder man næsten kun hørte drengenes bak på deres piber og Tammes'es tunge vejtrækning gennem

døren, der stod på klem, tog Niels Anthonisen til orde. Sødt sku' følge surt, eller blødt sku' følge hårdt, og Niels vidste at fortælle en lille historie om sin bedstefar, Niels Thøgersen, der lige var kommet hjem.

»Min oldefar havde fået sig en awakat,« begyndte han, og de unge lo allerede, i befrielse simpelt hen, for man vidste traditionelt, at noget let sku' følge på det tunge.

»Den har de haft megen »howre« med ombord. Hver morgen gik den ind til kokken og stjal æg, og så kravlede minsandten bæstet op i en mast og ramte en af folkene nok så flot i ho'det!«

Fornyet latter!

»Kokken blev fornærmet og fortrydelig, for han var jo 'fje'tet', ham Sidses Poul. Men så efter en par dage satte awakatten sig hen og så grove kyv ud af det. Den holdt sig på den ene kind, og så sa' min oldefar: »A' tro' te' mi sæl at bæstet har tæ'n'pin'!« Så tog han en knivtang og fik godt nok pirket en rådden tand ud på denne hersens awakat! Nu blev den ellers glad igen og sprang hel kåd op og ned a' masterne. Så en par dage senere blev der stor halløj. Dyret var gået ind i Niels Thøgersens kahyt og havde nappet hans fine sølvklok mæ' kjæd' å. Wups!! Der sad han op' i masten, og søfolkene stod og grinede nedenunder. Han holdt den li'som han ville smide den ned i oldefars hoved. »Nå, do, det æ' no for grow,« råbte oldefar og knyttede hænderne ad det lille bæst. »Ka' do sij do kom'e nij mæ mi klok!« — Men awakatten blev siddende og svingede den ned mod oldefar. »Hør no, di' lille Satan!!« skreg oldefar. »No hå' a hjolpen dæ mæ di råd'en tænd', og no ska' do wæ'en gu'g awakat og kom pæn nij mæ fatters klok!«

Awekatten sa' li'som den lo, — men lidt efter, splidde mæ om 'et dyret kravlede ned og kom op til oldefar med klokken li'så kjøn...«

De tilstedeværende — og Tammes bag sin nu lukkede dør — lo ad denne sandfærdige historie, så tårerne trillede ned ad kinderne. For folk af deres art og støbning kommer latteren lige så let til udfoldelse som tårerne, og stuen gungrede længe, ikke mindst fordi enhver kendte den godmodige, stive og tunge Niels Thøgersen, og kunne se det formærmede udtryk på hans ansigt som han forhandlede med aben som med et menneske.

Jes Frederiksen, der er dattersøn af Lille Jes og således fætter til Peter og Hans Brinch, ville ikke stå tilbage, men ønskede at bidrage fra sine egne oplevelser til søs.

»Da jeg rejste med Tammes-Bøj (Thomas Meinertz) sidste forår, blev det en forskrækkelig storm, og vi rokkede og gyngede, så en sku' tro,

at masten med vold og magt sku' dyppes i havet. Jeg hørte så et par af de gamle søfolk på tredjedagen ytre noget om, at de var bange, vi aldrig ret kom fra det. Jeg stod ved pumpen, da jeg hørte det, og tabte da helt snøvsen. Nå, så løb jeg op til Tammes-Bøj og spurgte ham li' ud, hvad der ville ske, hvis skuden gik ned. Nu ved I jo allesammen, at Tammes-Bøj er lidt galsindet og hidsig af sig, og han så'n rigtig spytter og skærer tænder, når det går løs. Det gjorde han også nu! Han spyttede rasende op mod vinden, og så kom det hele jo tilbage igen på ham! «

Stor latter i stuen!

»— og så sagde han rasende: »Wa' der sker! Wa' gør det dog dæj wa' der sker, hwis æ skiw gær nij! Hon æ' jo 'et di' skiw! «

Nu udbad Anne sig sin yndlingssang, hendes og hundreder andre sønderhoningers. For hende og mange andre er den lille knægt i sangen på en eller anden måde sønderhoningdrengen, som han er bedst, fortrøstningsfuld, ansvarsbevidst, stærk og handlekraftig og sidst, men ikke mindst, udholdende. Alle stemte de nu i:

*Guds Himmel var saa mørk og graa  
en Nat i sene Høst,  
og Havet pisked Fraad og Skum  
langt ind paa Jyllands Kyst.  
I Bondens Gaard var alting luk't  
og Port og Laage stængt,  
og i hver Hytte Lyset sluk't,  
thi Vejret det var strængt.*

*Den Moder havde sine Smaa  
med Taarer bragt i Seng,  
den Ældste gennem Ruden saae,  
det var en tolv-aars Dreng.  
Han sagde: »Græd ej, kjære Moe'r!  
Gaae ej med Sorg i Seng,  
jeg vokser snart og bliver stor,  
stol paa din egen Dreng!«*

*Jeg veed, hvorfor din Kind er vaaed,  
og rastløs om du gaar,  
det er fordi vor Faders Baad  
kom ikke hjem igaar.*

*Men du kan tro, da Skib og Ror  
og Mast og Spil og Stavn  
blev lavet splinternyt ifjor,  
er Fader nok i Havn.\**

*De Ord gjød Haab i Moders Bryst,  
træt slumrede hun ind;  
mens Drengen gennem Ruden saae,  
tavs med bedrøvet Sind.*

*Da alle sov, mens Bølgen slog  
i Stormens Raseri,  
tog Drengen Lygten ned fra Krog  
og sat' et Lys deri.*

*Saa gik han da med Haab og Tro,  
saa lille som han var,  
langt ud paa Næssets svage Bro  
med Lygten, som han bar.*

*Han klamred sig til Lægten fast,  
bad højt en Bøn til Gud;  
der stod han til den klare Dag,  
til Haab og Lys gik ud.*

*Og mangen Skude gik den Nat  
til Roe paa Havets Bund,  
og mangt et Haab blev slukket brat  
i Nødens bitre Stund.*

*Men Fader red paa Bølgens Ryg,  
hans nye Baad holdt ud,  
red Stormen af, — han landed tryk  
og takkede sin Gud.*

*Tre Dage gik, en Aftenstund  
gik stille han i Land;  
højt halsede den lille Hund,  
da han gik frem paa Strand.  
Og Drengen sagde: »Mo'er, din Søn  
fik Ret, — jeg holdt jo ud!  
Nu har vi Fader, thi min Bøn  
blev hørt af Himlens Gud.\**

Tammes Tækker var kommet ind i stuen og sang bevæget med på den populære vise. Efter sidste vers rømmede han sig, som ville han fortælle noget.

Brinch'erne besidder en enestående evne til ikke at lade andre komme til orde, hvis de selv har noget på hjerte. Peter hørte ikke Tammes'es rømmen, men kastede sig ud i at fortælle:

»Nu ska' I li' godt høre en sjov og sandfærdig lille historie, som min fætter, Jes Knudsen, har oplevet. Den ka' nok få os til å tænkn'. Han var kommet ind på en ø sydpå og kom i snak med en negerkonge på øen, der hed Akvida. De snakked' sammen ved tolk. Negerkongen var meget interesseret i at vide alt om vor halvdel af kloden, og engang så spurgte han. Ve' I, hva' han spurgt? Er'et sandt, Jes Knudsen, så'n sa' han, er't sandt, at man i de Kristnes lande kan gøre vandene så hårde, at der både ka' køres og spadseres på dem? Det varede kuns et lille øjeblik, så forstod Jes Knudsen, hvad kongen mente. »Det er sandt nok!« Men at prøve ret at forklare, hva' is er, det ku' hverken han eller de andre...«

Tammes var blevet lidt ærgerlig på Peter over afbrydelsen og hans mangel på takt, og han har tænkt sit derved! Han ønskede dog at gøre en slags tilnærmelse ved at 'være med', og fortælle sin historie det ville han. Han rømmede sig igen, og de unge mennesker tav. Tammes ka' fortælle en sandfærdig beretning med drama og spænding, men hans forsøg på at være morsom falder næsten altid uheldigt ud. Han mangler ganske fortællersaft og fantasi til at fange sine tilhørere, men han forsøger alligevel gang på gang. Tørt og ligefrem, afbrudt af sin evige hosten, fortalte han da om Pouls Pej', der som alle andre sønderhoning-søfolk ikke ku' svømme, men alligevel var så fedtet og nærig, at han efter et fisketogt hoppede i vandet efter en rødspæt', der var sprunget overbord. Selv lo han af sin fortælling, kort og usikkert, men de unge mennesker lo kun genert og halvhøjt, fordi historien på en eller anden måde ikke havde *virket* morsom. Rankere end ellers trak Tammes sig tilbage til sin stue igen. Måske havde et par af de unge instinktivt ondt af ham!

Met' rejste sig med et »Nå, bitte bø'n!« og skruede op for lampen. Det var ganske vist sæsonens første rådsaften, men alle de unge vidste, hvad hendes handling betød; — man rejste sig, sagde farvel og godnat, hvorefter de unge begav sig hver til sit.

Fra Mettes børn ved vi, at aftenerne skal ændres fra at være hyggelige sang- og historieaftener til at blive »instruktive« bi-aftener. Rådsaftener i egentligste forstand. Met' er meget ivrig bi-avler! Som måske

den eneste kvinde i Sønderho vover hun at sætte de unge søfolk til at læse højt af bi-instruktionsbøger, således at hun selv kan få det størst mulige udbytte af aftenerne. Så stærkt et indtryk gør det på dem, at slægt efter slægt skal have det at vide. Historier og sange banlyses, og Met' ved, at hun trøstigt kan gøre dette, da de unge mennesker jo kommer for døtrenes skyld, hvad de så end foretager sig. Med et bredt og udfordrende grin modtager de kraftige søens knægte for deres bi-højt-læsning — — — en skefuld lynghonning af Mettes egen hånd.

Det går også snart op for de unge karle, at det allerede er »stort med« Peter og Anne samt med Hans og Helvig. Der er derfor ikke meget at komme for ude hos Tækkers, og rådsaftenerne dør ud før tiden. — Tammes skal ikke igen forstyrres af »afbrydelser«, før hans første datterdatter trækker bejlere til huset i 1878.

*Note:* Sangen »Guds Himmel« er afskrevet efter Annes datters næsten hundred år gamle sangbog. Teksten afviger derfor noget fra den nyere udgave i Fanø-sangbogen.

## KAPITEL FEM

# Ja-gilde

1864

Og naar de saa enes om Dag og om Sted,  
saa aftales Bryllup med Præsten,  
og Ja-gildet drøftes, om hvem der skal med  
af begge Familier til Festen.

For sømanden, der ligger 'i dok' om vinteren, skrider tiden både langsomt og hurtigt. Er vinteren begivenhedsløs, kan det falde vanskeligt for ham at få de mange timer til at gå. Er der store begivenheder og afgørende beslutninger at træffe, synes tiden for kort, og man tvinges til at handle hurtigt. Derfor er forlovelserne korte og brudefolkene stort set unge i Sønderho. Dog skilsmisser kendes ikke, — hverken på godt eller ondt!

Skæbnen har udspillet, og i en årrække skal Peter og Anne knytte deres livstråde sammen til een streng, som forsynet trækker i. Deres beslutning ligger fast, og de har indbyrdes forsejlet deres troskabsed; der er ingen vej tilbage.

Annes moder, Kalle-Met', sætter oprigtig pris på sin vordende svigersøn og har intet udestående med familien Brinch. Det samme gælder for Peters mor, Lille Jes'es Met', der har stor agtelse for sin svigerdatter. Men der blæser halvkølig luft mellem fædrene, Tammes Tækker og Store Peter Brinch, skønt de er næsten jævnaldrende, begge er skipper, og skønt begges fædre, Niels Jensen Tækker og Peder Hansen Brinch, har deltaget i kapersejlad under Napoleonskrigene.

Store Peter Brinch er ikke velhavende, skønt hans far var det. Der var ni børn, og til de yngste levnedes kun bærmø. Tammes derimod arvede efter sin far, og hjemmet er nogenlunde velstående. Tammes nærer derfor mistanke til enhver bejler, som han overhovedet gør det til de fleste mennesker. Intet forstandigt menneske, end ikke en præst, tør vel stole på noget andet menneske i tykt og tyndt. Tammes taler altid lavmælt, og ikke sjældent er han ved skipperkomsammen bleven afbrudt



af Store Peter Brinch, der ikke siger meget, men, som når han taler, ikke betænker sig på at afbryde. Tammes tager det personligt; han tager alt personligt, og det har afskrækket ham at finde samme taktløse egenskab hos sin datters bejler. Tammes er skeptiker (for pessimist er et farligt ord!), og Store Pej har en sur og vrangvillig indstilling til tilværelsen. Han har god grund til det, idet han altid har følt sig alene og aldrig har kunnet arbejde sig rigtig op. Faderen døde, da han var ni og moderen da han var fjorten. Da var han til søs og havde ikke mere noget hjem; når han kom til Sønderho i vinterleje, måtte han gå fra det ene søsken-dehjem til det andet uden at møde hjertelighed, og hans hele reaktion er gnavenhed. Ofte har han åbent modsagt Tammes, der bliver fortrædelig og lukker sig i som en bog, indtil han kommer hjem, hvor han om-taler Store Pej som »den her Pej!« Der ligger, om ikke direkte foragt, så dog afstrandragen i det nedsættende »den her!« —

Kalle-Met' prøver velvilligt at forklare de unge, at Tammes' kærlig-hed til sine døtre er så stor, at ingen svigersøn kan blive god nok. Ung-dommeligt og uoriginalt svarer Peter hertil, at så god som Tammes Tækker kan én vel næppe håbe på at blive, men én ka' da gøre sit bedste.

Som det ofte er tilfældet, blev de to mænd først rigtig klar over deres uoverensstemmelser, da de forleden fik at vide, at de sku' forenes gen-nem deres børns ægteskab. For begge kan man opstille den negative teori, at holdningen måske ikke ville have været stort anderledes, selv om barnets svigerfader havde været en anden. De to skippere er hver-ken føjelige eller elastiske! De er dog næppe en heldig kombination af svigerfædre i så lille et samfund, og deres koner ved, at de skal lokkes, smigres og besnæres til en gnidningsløs sanktion. Kalle-Met' mener ydermere, at deres modvilje skyldes frygt for de egenskaber hos den anden part, som de selv trykkes af.

Lille Per Brinch er dog med sine 23 år en myndig og bestemt mand, og Store Pej får slet ikke lejlighed til at lægge hindringer i vejen.

Som altid, når problemer skal løses, har Kalle-Met' måttet gå ind til Tammes i hans egen dansk, for hun har meget godt at sige om Peter. Og faderen er dog en retskaffen og velanset mand! Endelig er det jo i sidste instans ikke faderen, Ann' ska' giftes med, og hvis de to gamle bliver ved at stjave og stjambe, kan man vel risikere det værste. Met' gjorde ikke rede for, hvad nøjagtigt denne trussel indebar, simpelt hen fordi hun ikke har gjort sig det ganske klart selv.

I slutningen af november blev forældrene »enige«, og tilbage står kun at lade byen vide, at forlovelse er indgået mellem Peter Brinch og Anne Tækker. Der er gammel hævde for, hvordan man offentliggør en sådan forlovelse, og hvad enten han lider det eller ej, må Tammes respektere fremgangsmåden.

Den sidste søndag før advent mødte Peter op før kirkegang vesterpå. I velbørstet sort jakkekoft, med sort bindeslips, sat efter moden, og i lædersko. Kvinderne har taget deres stiveste pudt på, og Thomas var i halvlang brun diplomat. Sammen fulgtes de så ad til kirke, for sådan finder bekendtgørelsen sted. Den unge mand følger sin fremtidige familie til og fra kirke, og da de fem spadserede af sted sammen, stak sønderhoningkonerne hovederne sammen, for så er det da bleven »udbrej«, og snakken ka' nu forstumme. Kalle-Mer' der ellers ved at være forsigtig, sagde muntert til Tammes, at han vel nu ku' være tilfreds over at få et mandfolk til i huset og på kirkevejen. Men Tammes, der er et hoved mindre end Lille Per, fandt ingen anledning til at besvare denne taktløshed. Han har altid været ene hane i kurven derude, og han kan lide det sådan. Han ønsker hverken svigersøn eller samkvem med sin svigersøns familie. Når han er til søs, må hans tre kvinder ganske vist arm i arm gå til kirke uden mandfolkeledsagelse, men det aner Tammes, at så meget mere må de værdsætte ham, når han er der.

Ved kirken skilles man normalt, idet kvinderne går ind først og sætter sig på spindesiden, der ligger nord for midtergangen. Sværdsiden ligger syd for gangen og tæller kun ca. halvt så mange sæder, da alle mænd aldrig er hjemme på samme tid. De ganske unge drenge kan sidde på den bageste rækkeovre ved den nordre væg, æ hywstå'n, hvorfra de har godt udsyn over byens befolkning. Mens kvinderne sætter sig ved deres faste »stå'n«, bli'r æ kålfolk stående udenfor, hvor de snakker og læser 'æ kærkstø'n', der er tidens avis og opslagstavle på våbenhusets mur. Under sidste salme efter gudstjenesten går mange kvinder hjem for at tilberede middagsmaden, men når en ung mand følger sin tilkomne familie til kirke, bliver alle slægtens kvinder siddende salmen ud, så de nærmeste kvinder ikke bliver de eneste, der forlader stedet sammen med mændene.

Ja-gilde er af ældgammel dansk oprindelse og er for den nærmeste familie en bekræftelse på, at bånd er blevet knyttet, som aldrig må løses igen. Hyppigt, men ikke altid, ligger gildet lige efter første lysning, men det er ikke den festlighed, de unge ser mest frem til. Fædrene er til tider

fulde af skyggebelagte fremtidsbilleder og serverer krydrede formaninger, som det unge par ikke fuldtud kan fordøje. Men det hører sig til! En fest er det vel også, for familierne er i reglen store i Sønderho, så store og indgiftede, at det ikke sjældent er svært at trække grænsen. Men i dette tilfælde må den trækkes snært, for Tammes kan ikke tåle støj, og Met' er påholdende. Dertil kommer den heldige undskyldning, at den Brinch-Sonnich'senske familie er den største i hele Sønderho. Foruden Lille Per Brinch selv og hans seks søskende er der Mette Brinchs gamle far, Lille Jes Sonnichsen, og dennes kone, Anne Nielsdatter, og dertil Lille Jes'es Met's otte søskende med ægtemager. Samme antal søskende har også Store Per Brinch, så den nærmeste familie vil hurtigt nærme sig 35-40 personer. I traditionel tiltro til, at man ikke siger hende imod, har Kalle-Met' derfor sat grænsen ved de fire forældre.

Lille Jes er jo trods alt gommens bedstefar, insisterede Mette Brinch stiltfærdigt, og Kalle-Met' har naturligt nok måttet indvillige i at tage ham med. Hun har heller ikke glemt, at også bruden har en bedstefar, der lever i bedste velgående, og som bør være selvskreven gæst! Men hun rækker ikke hånden til sin far, Søren Mikkelsen, og ej heller tør hun for Tammes. Han bliver ikke spurgt. Met' husker faderens tyve-år gamle kindhest, som Halgerd huskede kindhesten fra Gunnar af Li-ðarende, da hun kunne hjælpe ham at redde livet. Stridsøkser ruster ikke!

Det første tækkerske ja-gilde kan imidlertid dårligt vente til lysningen. Denne kan nemlig først finde sted, når Niels Sonnichsen, agent hos Lloyd og bror til Lille Jes, kommer hjem. Han skal stå som den ene forlover, da man af takt vil forskåne de to svigerfædre for at stå sammen. Så kloge er kvinderne, at de ikke ønsker at smide røde klude i hovedet på deres vrangvillige mænd! At udskyde ja-gildet til den forsinkede lysning er imidlertid blevet aflyst af Lille Jes, der ikke mere går ud i den strengeste is- og snevinter. Han lider slemt af gigt, og for ca. et halvt år siden blev han kastet på sottesengen af et slagtilfælde, der midlertidigt lammede den næsten firsårige klanshøvding. Endnu i november og begyndelsen af december tør Lille Jes vove sig ud, og gangen mellem hans hjem ved Møllen og hjemmet i Vesterland er ikke uoverkommelig. Lille Jes'es ord og vilje er stærkere end Tammes og Kalle-Met' tilsammen!

Tre af Jes'es børnebørn er allerede indtrådt i den hellige ægtestand, men kun til eet af bryllupperne har han selv kunnet være til stede,

d. 17. 2. 1863 var Jes's ældste barnebarn, Hans Frederiksen (Lille Hans), blevet gift. Der havde været stort bryllup deromme hos Store Hans Frederiksen og Mette Cathrine; Lille Jes var endnu trods sine 78 år i stand til at træde dansen med sin kone. For kort tid siden, mens Jes endnu var syg, blev Lille Hans'es søster, Anne Frederiksen, gift med Niels Callesen Jessen. Jes ville gerne have festen udskudt, men Niels Callesen skulle til søs, og brylluppet blev holdt uden familieoverhovedet. Ved det tredie barnebarns bryllup for ganske nylig (d. 10. okt. 1864) lå Lille Jes endnu på valen efter sit slagtilfælde, og det anede ham, at hans dage var talte. Derfor er han også nu opsat på at komme med til Peters og Annes ja-gilde og bryllup.

Familien må bøje sig, og der bydes til ja-gilde hos Tækkers inden lysning.

En komisk sammensætning af personer får Met' til at frygte og tænke sit, før gildet løber af stablen. Lille Jes er med sine næsten firs år en gammel og jammerlig skikkelse. Glemsom og forkalket, — pertentlig, sirlig og ordentlig, kærlig og omsorgsfuld over for sin store familie, men samtidig irriterabel og pirrelig. For det meste formaner han, og hans prædikener gælder både gamle og unge. Han har tabt sit faste tag på hverdagen og de løbende begivenheder, således at han f. eks. til stadighed må »præsenteres« for sine 39 voksne børnebørn, — for ikke at tale om oldebørnene, hvoraf han har et par stykker. Store Per Brinch er vranten og laver vrøvl over alting. Tammes Tækker har — uden at kende ham — fulgt Schopenhauers motto, der siger, at mennesket ikke skal søge lykken, men undgå tragedien. (Lidet anende, at dette princip næsten automatisk fører modsat fortegn med sig gennem magnetismens mystik). Kalle-Met' er livlig og impulsiv, mens Mette Brinch er stille og stoisk, og Jes'es kone er tavs og gudfrygtig.

Vi åbner døren til et sært ja-gilde, hvor alle er ængstelige og nervøse. Men når tordenskyer støder sammen, forenes de ofte om at bryde løs og giver derved plads for solen og lidt blå himmel. Alle tre skippere finder sammen i deres bekymring for de unges fremtid og rækker hinanden hænder under talerne, der alle munder ud i dystre formaninger, billeder, symboler og forslidte alvorsklicheer. De lyse sider ønsker de ikke at pege på, for dem skal de unge nok finde ved egen hjælp. Anne og Peter er blevet tavse og mutte, men de ældre hygger sig i deres enige og fælles syn på livet for et sømandspar, og de føler, at de er ved at udrette noget!

Tammes Tækker lægger som pigens far for med en dyster mine, som selv Beethoven ville have misundt ham. Han prædiker forsigtighed og frem for alt sparsommelighed, og han gør det på en så forståelig og indlysende måde, at Store Per Brinch og Lille Jes flere gange sekunderer ham højlydt. Deres holdning varmer Tammes'es hjerte og får ham til næsten at jonglere med malerier og figurer på allegoriernes forslidte lærred, — i håb om yderligere bifald. Hans ord er som en programtale og virker som en generel advarsel mod selve livet.

Lidt efter rejser Store Per Brinch sig og ligner i sin tale livet, ægte-skabet og mennesket ved et skib på havet, og havet er næsten konstant i farligt oprør og skuden i evig fare. Men det er tale, som både Lille Jes og Tammes Tækker kan forstå, og de nikker bifaldende. Således skrider festen mod alles forventning! Stemningen for de ældre når næsten til et klimax af fordragelighed og forsoning, fordi de sammen udbreder sig om et af de eneste problemer her i livet, hvor netop de tre er rørende enige. De glemmer de unge, hvis »skude nu skal formæles med havet«, som Per Brinch har udtrykt det, og søger i stedet at overgå hinanden i livsvisdom og maximer!

Uvist af hvilken grund er Mette Tækker ikke lettet. Halvt fraværende tegner hun uafsladelig længdeløbende bølger med sin pegefinger på bordet. Alverdens formaninger formår ikke at afskrække eller nedstemme Anne halvt så meget som at se moderen i denne tilstand. Det er noget, Kalle-Met' plejer at gøre, når hun har fornemmelser eller anelser! Der-ved bliver Anne sær!

Lille Jes har også anelser, men beholder dem for sig selv. Han føler, at hans dage går på hæld, og at han måske ikke vil komme til at overvære dette fjerde barnebarns bryllup.

»A tøg'tes allerede igår, da a' tinkt å jer, at vi mangled' en person her te' æ' gild',« sagde han langsomt.

Rædselsrødmen skød op i Mettes kinder. Kunne han mene hendes far, Søren Mikkelsen. Jes er et retfærdigt og m. h. t. andres dom et frygtløst menneske; det kunne ligne ham at revse hende for striden med faderen netop nu! Senere skal hun komme til at beklage og begræde, at det al- ligevel ikke var det, Jes ville sige.

»Fortryd ej på, at jeg på mit sidste vers savner een, der har været med at synges min livssang! I vor stue mangler vi din bedstemor, Peter, som gik fra os for snart 40 år siden. Jeg vil så gerne inden dit giftermål, at du sku' kende hende og bevare et minde af hende i dit hjerte, og at

både du og Ann' ku' høre lidt om, hvor kjærlig en sjæl hun var! Ikke mindst kom de tanker til mig, fordi din trolovede hedder Anne som din mormor. Min tale er svag og besværet efter min sygdom i efteråret, og jeg kan ikke blive ved så længe. Men jeg har her en styk' papir med pastor Winthers ord over din mormors levnedsløb, og det er den bedste beskrivelse af hende, jeg kan finde. Det var jo dengang som nu skik, at præsten læste afdødes testimonium højt i kirken den første søndag efter begravelsen. Han var en grove rar en, den pastor Winther. Han var præst hos os i vor bys hårdeste tid. Jeg tror, det var i 1822, at vi mistede 40 søfolk og fik 40 enker med omkring 100 faderløse børn i sognet. Der var han så Gud en trøstens engel for os allesammen, og han græd oprigtigt med os allesammen. Og det behøver en præst nu da ikke. Men jeg tror, han mente det! Jeg har læst så mange ligprædikener, men jeg synes, den om din mormor er den bedste. Pastoren satte sig hen og digtede selv verset, som er i prædikenen. Hun døde d. 15. aug. 1825, mens jeg var på søen, men han gemte så sin 'testimone', til jeg kom hjem, og den første søndag læste han den for os i kirken, og så smukt som han end talte for hende, så passede det. Og hun skal være med os alle her i stuen idag, og du skal læse om hende for os, Peter Brinch...«

Og dermed rækker Lille Jes sit sirligt sammenfoldede manuskript til Lille Per Brinch.

Det er med blandede følelser, at den unge mand tager imod papirerne, men roligt og med klar stemme læser han højt af det allerede gulnede og blakkede dokument:

**»Ps. 116, 15. DET ER KOSTELIGT FOR HERRENS ØJNE, NÅR HANS HELLIGE DØR.«**

*Disse ord være dig til trøst, du elskelige slægt af den hensovede, og i særdeleshed til dig, du dybt sårede mand. Alt for tidligt reves den elskede ud af eders kreds, ja, alt for tidligt for menneskenes øjne, men må ikke være det for den evige Alvises.*

*I sit livs bedste, kraftigste alder, omringet af en talrig børneflokk at henbæres i sin grav, hvor stort bliver tabet? hvor dybt savnet? hvor smertelig sorgen?*

*O, vistnok smertelig er her sorgen, thi ædel og god, huslig og omhyggelig, from og stille var hun, yndet af alle og et mønster for sit køn, derfor var hun moders glæde, brødres lyst, og derfor var hun dig, du sørgende ægtemand, så dyrebar.*

*Ja, du vil måske sige: just derfor er min sorg ved hendes bortgang så*

*bitter og tynger mig så hårdt på hjertet, fordi hun var så from og god, det var hende, mit hjerte udkårede sig i mine unge år.*

*Og hun var mig en inderlig elskende ven, trofast hustru, den ømme-  
ste moder for de børn hun mig fødte. Hun levede for mig, for mit hjem  
og mine kjære små, og, ak, hun var så from og god, derfor sørger mit  
inderste så dybt, derfor er min smerte så stor!*

*Min kjære, kristne mand! Jeg mener, at fordi hun var så god og from  
og trolig opfyldte en kristen hustrus pligter, må trøsten for dig ved hen-  
des bortgang også være stor, ja, meget stor! Thi det er kosteligt for Her-  
rens øjne, når Hans Hellige dør. De fromme er Gud i Himmelen kjær,  
derfor kalder han dem til sig, at de skulle være, hvor han er, og fryde  
sig ved hans herlighed og smage hans salighed.*

*Sandelig, det må være beroligelse for dig, en stille lindring for din  
smerte, en lægedom for dine sår. Tvende af dine kjære er i en fjerne tid  
gangne til Gud.*

*O, Lader dem nyde denne lykke!*

*Gud Fader han troner i Himlen hist,  
hos ham de salige Hære.  
Den fromme der bliver som Engle vist,  
så lyder vor Herre hans Lære.*

*O! sørger da ikke du Moder from,  
se Dagen den hælder mod Aften.  
Når Aftenen kommer og Tiden er om'  
I samles ved Himmelkraften.*

*O, sørger da ikke I Brødre tre,  
Jer Søster hun frydes i Himlen.  
Forherliget der I hende skal se,  
naar ej I forvildes i Vrimlen.*

*O, sørger da ikke, I kjære Smaa,  
Gud Fader han sørger for Eder.  
Jer Søster, jer Broder, jer Moder de bo  
i Evigheds salige Stæder.*

*O, sørger da ikke, du ømme Mand,  
det Hjerte, du elskte, er salig.  
Ja, evig lykkelig i Himmelens Land,  
hvor Tanken maa fæste sig stadig.*

*De Børn de klynge sig tæt til dig,  
og bede dig, tag os i Haanden.  
Vi ellers maa vandre saa enelig,  
Gud styrk dig og os udi Aanden!*

*Saa hæv da dit Sind og din Tanke til Gud,  
afvisk dine Taarer af Øjet.  
Han giver dig Kraften at holde ud,  
vær du med hans Raad smukt fornøjet.*

*Saa længe du skuer Verden her,  
Han vil, du skal virke og gavne.  
Engang skal du se din elskte der,  
hvor alle kan Salighed favne.*

*Således, dybtisærede mand! Hæv dit mod og din kraft og lad ikke sorgen fortære dit indre og hæfte fast rod i din dødelige barm. Vistnok er det et vældigt brud, et mægtigt stød i dit hidtil så lykkelige liv, ja, et stød, som ryster dit inderste og truer med at nedtrykke din virken og dit liv. Men det må den langt fra ikke! Se den elskte er hos Gud, du kan ikke ville hende bedre, og den Højeste vil, du skal leve med hendes kjære små og leve for dem. Se, hæderligt ved virksomhed og orden har du levet som din øvrige slægt, ligesom også den afdødes broder i vor menighed, derved forlystes enhver menneskeven, og derved glædes en sjælesørger. Øv denne virksomhed på et retskaffent livs ædle bane, så ønsker vi dig til lykke med at håbe og føle, at du ikke ved dette smertelige tab og tunge savn derfra skal rokkes.*

*Gør dig kun ofte den forestilling, der er så mange blandt os, der have fristet den skæbne langt tungere: Enken sidder tilbage med uopdragne små, mand og søn forlader deres hjem og så det aldrig mere. Sønen blev deres grav. Enken savner i manden sin ven og forsørger, i sønnen sit kjære barn og sin alderdoms støtte og glæde. Ene må nu de forladte*



*kæmpe sig igennem verden med savn og længsel, og, ak, for mange bliver trangen en daglig erindring om, hvad de tabte, da de mistede deres kjære. Og dog har disse dybtsærede tålmodig givet sig under den Eviges rådslutning, trøstet sig ved hans kjærlighed og visdom og glædet sig ved deres elskedes indgang til himlens glæder, hvor også de engang håber med dem at nyde der, hvor aldrig skilsmisse findes. Så trøstes eders sorgfulde sind! I slægt af den hensøvede, glæder eder ved evighedens fryd og herlighed. Siger, som der står i den 216. psalme i den nye psalmebog:*

*O, held mig, held mig, når engang  
jeg skal istemme englesang  
og tak for alting sige  
og sige Jesus var mig alt,  
mit trygge håb, da verden faldt,  
min fryd i ærens rige.  
O, var den tid snart for hånden,  
glad i ånden da jeg skulle  
prise Jesu navn til fulde.*

*Således siger I hjertelig, og så længe eders tid skal være her, sætter eders vandringsstav fort på retskaffenhedens og hæderens bane med fromdighed og kraft, og lader de elskede hensøvede nyde den fryd, himlen har åbenbaret for dem, og engang vil åbenbare for eder også.*

*O, vi deltage vistnok alle i menigheden i dette sørgelige dødsfald. En hustru i sine bedste år toges bort fra mange små og fra sin ægtefælle, — hun havde vist så gerne levet for dem og med dem. Hvor snart kan skilsmisssens tunge time ikke slå, og vore elskede fælde tårer ved vor grav, eller vi står ene tilbage i livet.*

*Og vi, hvem denne lykke endnu forundes at leve med vore kjære, vi ville skønne derpå, takke Gud derfor og leve trofast med de elskede, vi vide ikke, hvor længe vi have dem.*

*Så betragter, hustruer og mødre, hvor hurtigt I kan kaldes bort, men held enhver, der lever således i sit hjem, hos sin ægtefælle, sine børn og sin slægt, og det kan blive kosteligt for Herren, når I dør!*

*Væver i eders liv som den hensøvede et eksempel på fromhed og stille buslighed!*

*Trofaste hustruer, ømme mødre! Vel skal da også ved eders grav de elskede fælde dybe vemodstårer, men også hente den stille, lindrende*

*trøst, den fromme er evig lykkelig; thi det er kosteligt for Herrens øjne, når hans hellige dør. Fred være da med de hellige, som hensover i Herren. Gud forunde os at leve, så at vi kunne dø i Ham! —*

\*

Under læsningen af navnesøsterens testimonium var Anne Tækker blevet utilpas, og for lidt siden forlod hun stuen uden at sige noget. Peter har for megen respekt, medfødt og tillært, for de ældre til at afbryde læsningen af sin bedstemors levnedsløb, til hvilket alle har lyttet med andagt og stilhed. Men Kalle-Met', der kan ane ting med et indre øje, er gået efter Anne, — uden dog at kunne finde hende.

Selskabet er brudt op, og Peter har efter sin søgning fundet Anne i marken mellem Svendsens Marens hus og Møllen. Hun sidder på klitten og er endnu opløst af gråd. Det ligner ellers ikke dette rolige og balancerede pigebarn. En blanding af stille fortvivelse, uhygge og usigelig angst er tegnet i hvert af hendes ungpigetræk.

»Åh, Peter, Peter!« græder hun og kaster sig hulkende om hans hals. »Hvert ord var os! Jeg anede det fra starten efter de mange dystre taler. — Formaningerne måtte slutte med virkelighed, — og så at DU sku' læse MIN ligprædiken højt...«

Peter farer forskrækket sammen. »Hwa' er't dog do sæj'r, Anne!« spørger han forskræmt, men pigen hulker videre og får kun fremstammet løse brokker. »Te' wo' forlovels'gild' ... å' do løst det ... det æ' mæj', Pej! ... å det wå' dæj, Pej! ... Åh, Gud hjælp' mæ' ... han er gam'el å ser mer' end de flest' ... Han har anet nøj, Pej ... som do løs'det, var't som holdt pastor Hilde den prædiken over mæj, DIN Ann' Å da do så' som mæ' di' ejn stem': »Hun levede for mig, for mit hjem og mine kjære små!« ... da måt' a ud, Pej! Det var mæ' så klar', a vist' det sku' vær' mæj .. Pej, Pej, ta' mæ' ud å sejl' mæ' dæj. Do ska' åltij pas' å mæ' ... åltij ...

Åh, Pej, at do sko' sæj di ord ... !«

## KAPITEL SEKS

# „Lille Jes’ es endeligt”

Januar 1865

Nu sætter mig ved Gravens Læ  
endnu det lille Kors af Træ  
til kjærligt Venskabsminde;  
at mine Børn, ifald de kom  
og fandt den gamle Hytte tom,  
dog kan mit Gravsted finde.

Oehlenschläger.

Lille Jes har længe været sløj og næsten senil. D. 22. december 1862 finder vi følgende indført i hans dagbog:

*»I disse Dage havde vi saadan haard Vinter og svære Storme med flere Høivande. Under alle disse Begivenheder bleve jeg saaledes an-tastet og angrebet, at Bevidstheden gik bort og kunde ikke sige eet eneste Ord, hvortil man kan siige:*

*»den Vorherre vil bevare  
er uden al Fare.«*

*Denne sørgelige Tildragelse kan aldrig glemmes....*

\*

Vi har forladt 1864, det skæbnesvangre krigsår, og det nye år sætter i med slem kulde og hård frost. Isen er gået i stranden tidligere end ellers, så ved en spadseretur på det flade vadehav går benene igennem, og man bliver hurtig øm i læggene; ikke mindst fordi der ligger sprød sne oven på isen.

I den store skippergård deromme bag Møllen har jul og nytår været trist, for Lille Jes blev i slutningen af december rent skidt, og i begyndelsen af januar ramtes han af endnu et slagtilfælde. Kvinderne derhjemme kunne kun med møje få knappet hans tunge kofte op og bragt

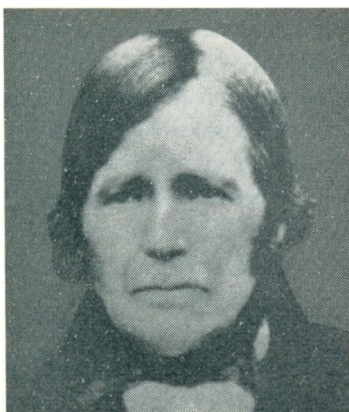
ham til sengs i alkoven. Der lå han så, den stolte skipper, sølle og ynkelig. Halvlam som han var, løb savl og fråde fra hans ene mundvig, og hænderne lå så stille. Anne Nielsdatter er et gudfrygtigt menneske og finder sig i livets tilskikkelser; tre ud af hendes seks børn har Herren taget fra hende, og nu ville han tydeligt nok tage Lille Jes fra hende også.

Anne talte kun lidet i disse dage og græd mindre. »Herren giver og Herren tager,« sagde hun, ligesom Job i from fortrøstning til et bedre liv efter dette. Hun lagde med det samme Jes'es rolige, benede hænder til rette på husets store spændeboek med de guldkantede blade. Allerede den første eftermiddag gik hun med sine fremstående og nærsynede øjne hen til vinduet for at se, om ikke snart doktoren kom.

Læge Jørgen Lorck i Nordby er en dygtig mand og den første læge på øen, der har både medicinsk og kirurgisk eksamen. I sin tosædede vogn kørte han sidst på eftermiddagen til Lille Jes'es hjem. Han satte sig hos den syge og betragtede ham med rynkede bryn. Det ene håndled havde ingen puls, og lægen rystede på hovedet. Medicin blev ikke givet eller bestilt, og Lille Jes blev ikke engang åreladt! Før mørkets totale frembrud kørte dr. Lorck hjem igen med et skuldertræk og et fast håndtryk til Anne Nielsdatter.

Snakke kunne Lille Jes ikke mere, men han kunne nikke og stønne samt tage flydende føde til sig af en kop. For bedre at kunne følge forløbet af hans sygdom tog Ann' fat i det stykke tov, der altid hænger ned fra loftet i 'æ tætseng', og hvormed de gamle hjælper sig op i siddende stilling. Hun bøjede sig helt ned over den syge. Ubrydelige bånd bandt hende til den gamle skipper, men hun var hverken blød eller jammerfuld, højst vemodig i hans sidste kampstund. Det samme gjaldt for Lille Jes'es syv døtre.

Klansgården husede dagen igennem en ufattelig masse pårørende, de allernærmeste, i hvis flok taltes gamle mænd, stolte kvinder og barske skipperne. De sidste havde vanskeligt ved at tale helt sagte og blev derfor vist ind i den syndre dansk, hvor den døende ikke kunne høre dem. Huset derude ved Møllen er det største i byen! Søfolkene smed deres træsko i 'æ frankel', der var belagt med strå, så man ikke kunne høre dem komme. Med alvor i stemmen drøftede de dagen igennem den syges tilstand og det gamle hjemms fremtid, mens pigerne serverede bakskeuld og risengrød, øl og kaffepunse for dem. Kun Ann' og de syv døtre fik lov at komme hos Jes dagen igennem. Det havde Anne bestemt, og —

*Lille Jes*

fåmælt som hun var — forstod hun at give sine ord vægt ved en dreven højtidelighed i stemmen, der gør modsigelse umulig. Både hendes børn og stedbørn elsker deres snart halvfjerdsårige gamle moder, og hendes ord bliver uden tøven adlydt.

Hele det lille landsbysamfund fulgte med deltagelse forløbet af Jes'es sygdom. Der var noget umuligt ved den tanke, at han skulle dø. Det halve samfund er jo, ved blod eller indgifte, hans slægtninge, og så stort er hans afkom, at han inden eet århundredes forløb skal blive stamfader til over 800 sjæle, levende og døde.

D. 19. januar om morgenen er der så megen is, at man ikke kan skelne lavvande fra højvande. Ebben kan ikke suge skorperne til sig. Ann' beretter dette for Lille Jes, efter at svigersønnen, Jens Svendsen, er kommet hjem fra sin strandtur. Han nikker ikke, men øjnene viser, at han har forstået hende. Den gamle kone sidder ved tætsengen og stirrer på Jes Sonnichsen. Han kæmper ikke, der er vel intet tilbage i den indtørrede krop at kæmpe med, og sjælen er rede. Et par krampetrækninger går over hele legemet.

»Det ska' jo till!« siger Ann' filosofisk og stryger Jes over panden, som er blevet kold og fugtig-klam.

»No ska't straks vær', Jes Sonnichsen,« siger hun.

Lille Jes nikker.

»Di' læber bli'r hel blå,« fortsætter hun stoisk.

Jes kan ikke længer nikke!

»Di' hinder er så ko'l, lille Få'r!« Anne bøjer sig endnu lidt frem og

kysser usentimentalt de kolde, næsten stive læber. Med en kroppens sidste anstrengelse gengælder Lille Jes dette farvel, og han sover hen.

Stiv som hun er i de gamle lænder, får Ann' kun med besvær rettet sig op fra den foroverbøjede stilling ved husbondens dødsleje. Et par tårer blinker i øjenkrogene, men er ikke store nok, til at Ann' behøver tørre dem væk. Roligt spiler hun sin højre hånds pege- og langfinger ud og lukker med nænsomhed for sin elskedes brystne blik.

Vinden hylér frostklatter mod de små ruder i det østre kammer. Anne går hen for kort at lukke vinduet op. En gammel skik! — Måske for at lukke den afdødes sjæl ud af stuen! Dernæst trækker hun gardinerne for og lukker livets grumsede halvllys ude. Det øvrige besørger døtrene og slægtens andre kvinder...

\*

Det er d. 26. januar 1865, og Lille Jes er blevet stedet til sit sidste hvilested, midt for kirkens vestre gavl.

Den trætte vandringsmands tiltrængte hvile! Livet var blevet ham til en byrde. Han var et uhyre intelligent menneske, men en del af hans intelligens og fantasi var blevet omsat i gold frygt for tilværelsens farefulde tildragelser. Skønt hans liv har været lykkeligt i stort og småt, havde han behov for aftenhvilen, da han på det sidste til stadighed forfulgtes af tærende bekymringer, der furede hans tænksomme ansigt og trak både øjenbryn og mundvige nedad i rugende, grublende buer. Og dog havde nornerne spundet lys tråd omkring hans færd, og Lille Jes døde som et taknemmeligt menneske. De storme, som ethvert menneske nødvendigvis kastes ud i, havde han redet af.

Det var en stor begravelse, rigtig som det sømmer sig for en mand af Jes Sonnichsens format. Den ganske familie var mødt op. Det er ikke skik og brug i Sønderho, at andre end familien følger den afdøde til graven. Er denne en kvinde, går en ung pige rundt til slægten og indbyder til 'henfølle'. Omvendt hvis det er en mand, der er død.

Liget har efter gammel skik ligget hjemme en uges tid, og straks ved dødens indtræden, d. 19. januar, indfandt snedkeren sig for at tage mål til Jes'es sidste bolig. Kister findes ikke på lager i byen, og den døde bliver lagt til skue på en dør, hvorpå lægges rugstrå og et lagen, det såkaldte rugleje. Snedkeren blev færdig på knap en uge med sin simple fyrretræskasse. Til slut smurtes den ind i tyk snedkerlim; så malede han i en håndkaffemølle nogle sorte stenkul, til de blev ganske forstøvede. Dernæst bredte han kulstøvene ud på et stykke papir og blæste dem

over på kisten, der endnu var fugtig af snedkerlim, indtil overfladen var helt dækket. Dette er den eneste form for maling. Gnistrende sort stod den derefter i Lille Jes'es dånsk under de to store kandelabre, og de forstøvede kulpartikler fik kisten til at skinne som tusinde funklende diamanter.

Liget bliver ikke bragt til kirken i Sønderho, men føres direkte til den åbne grav. Lille Jes blev båret ud af husets eneste brede dør, der for mange sønderhohuses vedkommende er lavet bred med dette dystre, men uafvendelige formål for øje. Er der ingen sådan dør, tages tit et helt fag vinduer ud, hvorigennem kisten så lempes.

Ligvogn findes ikke! Jes Sonnichsens ni sønner og svigersønner samt broderen, Niels J. Sonnichsen, der lige er hjemkommet, bærer den gamle høvding ud af slægtsgårdens midterdør, og under tavshed bevæger skaren sig til fods i den mørke og sjappede eftermiddag ned mod kirkegårdens midterlåde. Som en galease, der duver for gunstig vind, vugger den sorte kiste af sted med den gamle skipper på den sidste færd.

To små drenge går foran med skamler, som de stiller parat til hvile, når følget er nået halvvejs. Så skiftes der bærere, og følget går videre med mændene foran kisten. De skal vel værge den dodes sjæl mod onde ånder. Dernæst kommer bærerne med kisten, og bag denne følger familien med kvinder og børn.

For end ikke de små skal i Sønderho snydes for et tidligt møde med det uundgåelige!

Når man kommer til kirkens sydlige indgang, standses der op mellem de to inderste søjler; kisten sænkes atter på skamlerne her i liglågen for, efter gammel skik, at lade den afdøde tage et sidste farvel med verden, mens 'æ henhølle' afsynger en salme. Herfra begiver man sig direkte til den åbne grav, hvor jordpåkastelsen forrettes, og enhver går til sit. Nogle ældre mænd af følget bliver i reglen og kaster graven til; dernæst sætter de 'æ gravkas' på jordhøjen. Kranse kendes ikke endnu, men et simpelt ligvers bliver forfattet af de nærmeste og lagt i en lille, håndlavet sort-malet kasse med glaslåg. Denne samt nogle konkylier fra Sydens strande bliver dagen efter, eller måske samme dag, sat på graven, og verset ligger, så det kan læses af alle.

For ti år siden mistede Jes Sonnichsen en voksen søn i New York; foruden sine døtre har han ved sin død kun to sønner tilbage. Disse to, Jens og Peder Jessen Sonnichsen, samt svigersønnerne, Hans J. Frederiksen, Mathis J. Knudsen, brødrene Søren og Peter P. Brinch, Jens

Svendsen, Thomas Meinertz og Søren Thøgersen, er værter ved gravøllet ude hos Anne Nielsdatter i skippergården ved Møllen. Der serveres sødt, hjemmebrygget øl og Fanø smørrebrød, og kun den nærmeste, omend talrige, familie er til stede.

Den lange, lavloftede stue er pakket med bænke og borde; lamperne er skruet så højt op, at de visse steder soder, men ingen bemærker dette, for soden blandes med røgen fra skippernes hollandske piber, der er uundværlige ved sådanne lejligheder. Den ældste søn, Jens Sonnichsen, der et par dage før Jes'es død fyldte 47, rejser sig på stedmoderens vegne og byder velkommen med et par ord. Dernæst rejser den korpulente pastor Hilde sig, misser med sine små øjne og aftørrer de firkantede, pudsige briller. Han kigger med eftertænksomhed tværs gennem den tykke kanonade af kanasterrøg og venter, til der er fuldkommen stilhed. Folk lytter i almindelighed med interesse til pastor Hilde, for han taler et sprog, på engang klogt og usnørklet, en tale, som søfolk og deres koner kan forstå, og samtidig føler folk altid, at han ved sine taler rammer noget i dem, som sætter yderligere svingninger i gang.

»Jeg var en personlig ven af Jes Sonnichsen,« begynder han. »Og det er jeg stolt af! I er jo et dynasti, I Sonnichsen folk, og med den store slægt, afdøde efterlader sig, synes dynastiet at skulle gå videre. Om hans ældre bror, Store Jes, har jeg hørt et og andet, men jeg har aldrig kendt ham, da han døde allerede i 1856. Men endnu en broder til afdøde, nemlig agent Niels Sonnichsen, er blandt de efterlevende, og til alle jer sørgende vil jeg i aften sige noget andet og mere direkte, end hvad I vil finde i mit testimonium på søndag.

I er hans efterkommere, og det forpligter. I er brødre, børn og børnebørn samt hustru af hans æt, og jeg tror, jeg taler på Lille Jes'es vegne, når jeg siger: Hold sammen i byen og ude i livet. Han er den sten, som kastedes i vandet, og I er de ringe, der breder sig og tyndes ud, men I er hans ringe, og så længe jer kres er hel og ubrudt, må I holde sammen.

Kære venner, kære Anne Nielsdatter og slægtinge, hører da det budskab, som taler til os ud fra femte Mosebog, 32. kapitel, 7. vers, og hvori det hedder:

»Kom Fortidens Dage ihu, agt på henfarne Slægters Aar; spørg din Fader, han skal berette. Dine gamle de skal fortælle dig.«

En kvinde på fastlandet sagde engang til mig, at hun misundte den, der kunne spore sin slægt tilbage på godt og ondt, fordi det måtte kunne belære ham om sit eget væsens rod. »Jeg ved intet om mine forfædre,



*Pastor Hilde*

og alt, hvad jeg opdager hos mig selv, er en overraskelse, hvorpå jeg ikke har kunnet berede mig.« Således sagde hun, og jeg forstod først rigtig, hvad hun mente, da jeg få år efter kom til Sønderho; for det er vel netop dette, Herren mener, at vi ved at kende den rod, hvoraf vi er rundet, kan forbedre, hvad der er godt i vor arv, og forsøge at vende det, der er dårligt i os, til noget gavnligt og frugtbart. Sådan tænker Herren med omtalte citat, men sjældent lykkes det dog for os mennesker at indfri den forventning, der stilles i dette skriftsted.

Om vi end vanskeligt kan forstå at udnytte vor viden om fortiden, bringer den dog forståelse og derved tilgivelse til os i vore forhold til hinanden. Livet handler først og fremmest om mennesker, af mennesket skal mennesket lære, levende eller døde! Da vi ikke formår at se og lære af fremtiden eller af kommende slægter, må vi vende blikket mod de to eneste muligheder, vi har: mod datidens og nutidens mennesker, og fra begge skal vi høste vor erfaring. Det gode må tjene til efterlevelse, og det onde må anspore og opfordre til fordrivelse. Og når vi ingen af delene, og det er de færreste, der når langt, så tjener vi dog, hver og een, i det små ved eksempler, både dårlige og gode, og vil måske derved opslamme eller hjælpe til at opslamme een millimeter land, som efterslægten kan bygge videre på. Eller sagt med andre ord, kære efterlevende: hvis f. eks. ambitionen hos et menneske har været et redskab til det onde, og hvis det arves som en svøbe af led på led, så kan måske, langt nede i rækken, et af leddene nå dertil, at han vender det, der hos andre har været en dårlig herre, til en god tjener. Det er vel det, Herren mener, og lykkes det for et af leddene, har de tidligere led ikke levet forgæves; end ikke i deres dårlighed.«

Dernæst fortsætter pastor Hilde i mere specielle vendinger om Lille

Jes'es betydning for sin by og sit sogn. Han nævner, at Jes gennem femten år har ført nøje dagbog over vejret, begivenheder, samt over sine sønners og svigersønners færd på søen, og denne dagbog har han, pastor Hilde, selv læst. Han slutter med ønsket om, at denne værdifulde bog aldrig må forsvinde af slægtens eje, og alle rejser sig med et æret være hans minde!

Som altid, hvor der holdes gravøl over de rigtig gamle, kommer talen ind på andre store, afdøde slægtsoverhoveder; og særligt da sådanne, hvis tilværelse på jorden har sat sig spor og er værd at tale om. Man taler om Thomas Sonnichsen Møller, Niels Jensen Tækker og frem for alt Peder Hansen Brinch, »Sørøver« , ikke mindst da to af sidstnævntes sønner, Peter og Søren Brinch, er Lille Jes'es svigersønner og tilstede her i dag. Historierne overgår hinanden i utrolighed, og pastor Hilde vover at spørge Store Hans Frederiksen, hvorfra man nu ved, at de gamle virkelig var sådan!

Store Hans funderer lidt og blæser blå røgskyer ud i lokalet. »Hvad der siges om de døde, kan vel li'så godt ramme, som det, der siges om os levende,« begyndte han. »Da pastoren kom til byen her, var jeg til søs. Pastoren hørte så vel eet om mig hos den ene, og det modsatte hos en anden. Da jeg så kom hjem, fandt pastoren måske med sine egne øjne, at jeg var en helt tredje, og dog passede det, der var blevet sagt om mig, på sin måde. Vi kan kuns få en idé om hverandre; om de er levende eller døde, vi ved ikke, om vi har ret. Vi må nøjes med, hvad vi ser og hører, og så danne os en forestilling på eget ansvar. Men jeg vil dog indrømme, at for vor viden om de døde mangler vi alvorligt synet, selv om vi vel også ved, at synet til tider kan bedrage os, herr pastor!« —

\*

Og på søndag læser pastor Hilde Lille Jes'es levnedsløb i kirken.

## SKIBSFØRER JES JENSEN SONNICHSENS LEVNEDSLØB

1785—1865

*Et godt levned har kun visse dages tal, og et godt navn bliver ved evindeligt. Disse vismandens ord kunne visselig finde anvendelse på denne bedengangne mand, thi han vandt sig et godt navn blandt sine medmennesker og efterlader sig et hæderligt eftermæle.*

*Denne vor afdøde medbroder var en søn af branddirektør og toldfuldmægtig Jens Jensen Sonnichsen og hustru Mette Jesdatter, og er født*

d. 25. sept. 1785 her i Sønderho. Han havde et kristent og kærligt barndomshjem, hvor han tidligt lærte at kende den Gud og Frelser, han i sit senere liv under dess prøvelser så tillidsfuldt søgte trøst hos.

Efter at være blevet konfirmeret måtte han ud fra fædrehuset for at uddanne sig til sin valgte stilling, søen, og efter at være blevet styrmand giftede han sig, dengang 23 år, med den 19-årige pige, Anne Sonnichsdatter, der var datter af skipper Sonnich Petersen og hustru Karen Pedersdatter. Straks efter sit giftermål kom han i huset hos sin kones bedstefar, skibsfører og møllearbejder Peder Thomsen, og dette hus blev fra den dag hans hjem og har stedse siden været det. Bedstefaderen, Peder Thomsen, der var en velstående mand, antog sig ligeledes den hensøvede som sit barn, og ved hans hjælp fik den afdøde midler i hænde til at virke med og fik nu selv skib at føre og for til søs til 1816 som skipper, da han blev ansat som toldfuldmægtig her i sognet, hvilken post han beklædte til 1824, da han tog sin afsked. Nu byggede han sig et større skib og begyndte på sølivet igen og for lykkeligt i ni år, indtil dette skib i vinteren 1835 forliste på Fanø Strand. Han var denne vinter ikke selv med i skibet. Derefter fik han et mindre fartøj bygget og virkede med det til 1842, da han træt af sølivets møjsommeligheder holdt op med farten.

I sit huslige liv har han stedse været meget lykkelig. Det hårdeste slag i hans liv traf ham, da hans dyrebare første hustru blev ramt af en smitsom sygdom i august 1825 og blev ham berøvet d. 15. august 1825, mens han selv var fraværende på sit skib. Ved hjemkomsten fandt han således sine kjære børn moderløse og sig selv frataget det kjæreste, han ejede i dette liv, en elsket hustru. Han knurrede ikke mod forsynet, men styrket i bønner og ved troen bar han sin sorg med tålmod. I dette hans første ægteskab havde Herren skænket ham 3 sønner og 6 døtre, hvoraf to sønner og 1 datter ere døde. d. 23. nov. 1826 giftede han sig anden gang med pigen Anne Nielsdatter, datter af skipper Niels Andersen og hustru Karen Sonnichsdatter, i hvem han fik, hvad han søgte: en øm og kjærlig moder for sine børn. Thi hun opdrog dem i kjærlighed og Herrens formaning og gav dem plads i sit hjerte ved siden af sine egne.

Dette hans sidste og meget lykkelige ægteskab velsignede Herren med 3 døtre og 3 sønner, hvoraf 2 sønner og een datter modtager ham bisset. Den salig afdøde var således fader til 15 børn, hvoraf ni overlever ham, og bedstefar til 49 børnebørn, hvoraf 39 overlever ham. Men hvad der

er endnu sjældnere er, at han efterlader sig 2 børnebørns børn og modtages hisset af 1 barnebarns barn.

Den hensovede var i livet munter og livsglad, gudhengiven og virksom i sit kald bernelde. Men derunder altid huskende på, at vort rette hjem ikke er her, men at vort borgerskab er i himlen. Han var agtet og æret af alle, thi de, som lærte ham at kende, måtte skatte hans gode og ædle hjerte. Derfor var hans alderdom så lykkelig, thi hvor han kom, var han elsket. Store sorger havde Gud skånet ham for, når vi undtager tabet af hans første hustru, men derimod skænket ham meget glæde af sine børn, der alle ere gifte og i gode kår. Ligeledes var han velsignet med et godt helbred. Svære sygdomme havde Gud afvendt fra ham, men for omtrent to år siden fik han et anfald af apopleksi, der siden af og til anfaldt ham, og som svækkede ham betydeligt både på sjæl og legem. Omtrent for tre uger siden kastedes han for stedse på sygelejet, og efter at have været mælløs i de sidste tre døgn, han levede, udåndede han og endte sit dådrige, men bramfri liv ved en blid og rolig død d. 19. januar, 1865, 79 år gammel.

Han ledsagedes til graven af en elsket bror, skibsfører og agent hos Lloyd, Niels J. Sonnichsen, og søsteren Maren Jesdatter og af samtlige sine børn, der med taknemmelighed i hjertet, for hvad han havde været for dem, længe vil bevare hans minde, samt af nogle svigersønner og af sin efterladte, sørgende enke, hvis hjerte ved mindet om deres lykkelige samliv opfyldtes med tak til den Gud, hos hvem vi tror, den afdøde har fundet hvile.\*

AMEN

## Anne og Peter

1864—65

Hvad er dig kjærest, lille Pige?  
»Mama, det er min Salmebog.«  
Nu, det var skjøndt, — dog sandt at sige,  
jeg tænkte Dig ej halvt saa klog;  
ak nej, det kan umuligt være,  
betænk Dig ret og svar igjen.  
»Mama, den er det, ved min Ære;  
thi Nabo's Peter gav mig den!«

Johs. Ewald.

Peters og Annes forlovelse ligger nu snart et par måneder bag os.

Anne var blevet vakt til live og kunne for første gang føle sig løssluppen og danse over sandvejen, når hun skulle ned til Peter i 'æ land'. Den uhyggelige forudelse, som hun følte, da Peter læste sin bedstemors testimonium højt, har hun ikke glemt, men gemt! Det forestående efter ja-gildet var lykkeberuselse og trængte dystre tanker i baggrunden. Og i baggrunden får de lov at blive nogen tid.

Julen stod i brylluppets tegn; man havde planlagt højtideligheden til begyndelsen af januar, da Anne ventede sig og var et par måneder henne. Ved forlovelsesfesten flyttede de sammen efter god, gammel sønderhorskik, og at hun ventede sig betragtedes som noget ganske selvfølgeligt.

I julen havde de to unge indfundet sig hos pastor Hilde for at aftale bryllup med ham. Pastoren går op i sit kald, og han ønskede at tale med dem om det forestående. Han tog vel imod dem, bad dem sætte sig og spurgte dem, om de 'nu mente, at de holdt nok af hinanden til at dele et langt liv!' —

Peter og Anne er unge og har ingen livserfaring. På visse afgørende felter er deres horisont snæver. Spørgsmålet forbavtede dem og blev instinktivt registreret med deres fælles kærlighed som baggrund, og særlig

på baggrund af Annes omstændigheder syntes det dem urimeligt. De misforstod pastorens hensigter, idet de troede, han ville prøve dem og deres kærlighed.

De tre sad i præstens østre studerekammer, hvor der ingen petroleums-lampe var, men kun et par kærter, der flakkede, så at skyggen af pastorens store trækors, der stod på skrivepulten, svingede uroligt på væggen og var svær at fange med øjet og tanken. Peter var forlegen! Talen i hans hjem bevæger sig aldrig i sådanne baner; hans far siger ikke meget, og moderen har aldrig tid til sligt. Men skønt Anne forbavsedes over spørgsmålet, er diskussioner om sådant ikke helt fremmede for hende. Hos Mette Tækker er der kun to voksne børn, og man tager sig tid til at drøfte livets problemer. Da Peter lagde albuerne på lårene og lænede sig fremover uden at kunne sige noget, begyndte hun: »Hvad mener vel herr pastoren, når I siger »holder af hinanden?«

Pastor Hilde sad lidt og funderede for at undgå de præsteklicheer, der dræber tanken i stedet for at fremme den. Så sagde han langsomt og med hænderne foldet over sit knæ:

»Tja, kære børn! Hvordan skal jeg næsten sige, hvad jeg mener med at holde af. Menneskers forhold til hinanden er et af de dybeste mysterier i vor tilværelse. Jeg kender jer begge som gode og retskafne mennesker, så det er slet ikke det. Livet er jo fuldt af banaliteter, og det, jeg vil sige, kan vel godt lyde indlysende.

En af menneskehedens korteste lignelser er den, at to ægtemænd ønskede at bytte hustruer. Den enes hustru manglede ordenssans, men var munter og glad. Den eneste egenskab, hendes mand lærte at værdsætte hos andre, var ordenssans. Den andens hustru havde til gengæld ordenssans, men var fortrædelig og tvær i det daglige. Den eneste egenskab, hendes mand værdsatte, var det gode humør hos andre kvinder. De to mødtes ofte og beklagede sig til hinanden og misundte hinanden. Så enedes de da til sidst om, at de ville bytte hustruer.

Behøver jeg at fortælle jer, hvorledes det forløb?«

»Jo,—men at holde af hinanden, herr pastor...«, begyndte Ann'.  
 »Ja, det vil altså sige blandt andet at tage hinanden, som man er, og ikke skuffes over, at næsten ikke falder ud, som man havde troet, eller som man selv vil have, at vedkommende skal være.«

Pastor Hilde er endnu ny i sit sogn, og han er omhyggelig i sit kald, føler det som sin pligt at formane sine sognebørn. Men i Sønderho er ingen rig familie toneangivende, og derfor er demokrati noget hver-

Anne  
og Peter



dagspræget og naturligt, ikke tillært og anstrengt. Ingen unaturlig ærbødighed lægger bånd på deres tunge, og titler kendes ikke. Til gengæld er tonen mellem voksne og børn ærbødig på en sådan måde, at ingen løssluppen svaren igen tillades. Men for pastor Hilde er det stadig en kilde til overraskelse, at hans påtænkte taler, for han ynder ikke at se på dem som formaninger, bliver til diskussioner, idet ingen sønderhoning holder sig tilbage fra at gå ind på og besvare hans tankegang.

»Hvornår opdager man, om man holder nok af hinanden?« spurgte Anne. »Hvis ikke man ved, at man har det sådan, kan man så ikke forsvare at gifte sig?«

De simpleste spørgsmål er tit de sværeste at besvare! Hilde tænkte længe og bakkede kold, blå røg ud i stuen, hvilket fik korset på væggen til at banke med symbolsk uregelmæssige pulsslag.

»Ingen af os holder vel egentlig talt nok af hinanden til at kunne bestå den prøve, Anne, og det er sært nok. Mennesker dømmes hinanden så hårdt og ubarmhjertigt, skønt vi alle uden undtagelse er medlidere af samme skæbne. Vi skal alle træde det hårde møllehjul, og møllen glider sjældent lettere for den ene end for den anden.«

»Er det, fordi vi er som dyr, der slås om føden og magen?« vovede nu Peter at spørge. Men Ann', der var blevet næsten ilter, besvarede spørgsmålet, før pastoren fik bakket færdig.

»Nej, det er ikke bare det. Vi går så hårdt på hinandens dårlige egenskaber, og det gør dyrene jo ikke. Hvorfor gør vi det, herr pastor?«

»Tja, hvad ved vi om vort væsens hemmelighed? Måske skyldes det den lettelse, det er, at finde næsten behængt med fejl, som vi selv tyn- ges under. Det er jo simpel tale, men alle dybsindigheder har en kerne af det simple i sig. Vor kærlighed til os selv afholder os fra et skånsels- løst bombardement på vore egne fejl, men vi får udløsning ved at rette samme bombardement mod næstens fejl af samme slags. På underfun- dig måde renser det os, idet vi ved, at han vil rette det modangreb, som vi ikke nænner at rette mod os selv; og derved opnås en balance, omend skæv! Men skævheden har sin grund i den organiske skævhed, som egoismen og selvopholdelsen er, og som hindrer selv det bedste men- neske i at være objektivt.«

»Jeg tror ikke, jeg kan følge med! Hvad er objektiv?« spurgte Ann', for hvem det 'simple' blev for kompliceret, og som af ganske hjerte øn- skede at følge med.

»Objektiv er at veje sig selv med andre og notere sig den nøjagtige vægt. Men vi er ikke objektive, og når vi måler eller vejer os med an- dre, læser vi helst til vor fordel, ligegyldigt hvad der er i den anden skål. Vægten er ambitionens, d.v.s. ærgerrighedens fader, og selv om vi i en slags egenkærlig objektivitet skulle finde, at den anden vejer tun- gest i gerning og muligheder, så vejer vi altid selv tungest i betydning, og derved følger misundelse i ambitionens kølvand. Den første kærlig- hedsberuselse kan måske til tider få modparten til at veje tungere i be- tydning, men om dette er noget helt ægte, ved jeg ikke. I virkeligheden kan man vel sige, at kun det menneske, der kan skyde vægtskålen til side og formå at anlægge en anden synsvinkel, vinder sejr.«

Peters tanker var blevet løsnede, og hans sunde livssyn protesterede mod filosofien.

»Jamen det siger sig selv, at det kan ingen. Så ville ingen føle sig egnet og valgt til at blive skipper for en skude, for ærgerrigheden er dog livets spire. Uden den tror jeg, vi kommer til at stå helt stille! Vi har jo også lært af degnen, at selv i en ulveflok er der en fører...«

»På livet og naturen passer dette godt nok, min gode Peter. Det, jeg taler om og tænker på, er ægteskabet. Her bør vi ikke veje os med den anden. Hellere bør vi anbringe os sammen på den ene vægtskål, og på den anden bør lægges de opgaver, som vi sammen ønsker at gå i kast med. Derved trækker vi sammen, og hvis vi tilsammen er for lette, må vi gøre os tungere. Ellers opnås det paradoks, som altid har hærget men- neskeheden, at opgaven lades uløst på grund af konkurrenternes hårde



indsats for at lægge sten i vejen for hinanden. Kun ved samarbejde, kære børn, kan I bygge jer ind i et tempel, som Salomon finder det værdigt for Herren at tage bolig i...«

Pastoren var ubevidst gledet over i prædikestolstenen, men Peter var kommet så langt, at han dristigt turde afbryde:

»I mener altså ikke, at ægteskabet er som livet! Kan man over for sin kone aflægge den medfødte ærgerrighed, som følger en og skubber en fremad? Så ku' en anden en jo li'så godt sige, at det gælder om at blive på vægtskålen og i kærlighed håbe på, at den anden er den tungeste, ja, endog forsøge at gøre sig selv lettere.«

»Du misforstår mig helt,« sukkede Hilde. »Ak, I er så unge,« fjøede han til, traditionelt og undvigende.

Anne sagde: »Ja, det er vel, som Edelmost siger: 'Ung' folk sku' 'et ha' bø'n. Hun ku' jo li'så godt sige, at unge folk sku' 'et gywtes.«

Her blev Anne afbrudt af trin derude foran præstegården, og et øjeblik efter hørtes der banken på fordøren. Præsten gik ud og lukkede op. Ind trådte Peters mindste bror, Niels Brinch, med huen i hånden og gennemvåd efter løbeturen i sneen.

»Det er rejn gal' mæ' wo' oldefar, Jes Sonnichsen,« sagde Niels stakåndet. »Han er kommen i afmagt, og wo' mu'er er ganden derud. Pej sku' mæ' forlov stræv og rend' hjem...«

Et par hastige ord om sagens kerne endte med, at man naturligt udskød brylluppet på ubestemt tid, da man vel først måtte se på, hvorledes det nu ville gå med slægtsoverhovedet.

Det skulle gå sådan, at Lille Jes lå længe og døde sent. Den første dato efter begravelsen, der ville passe alle parter bedst, var d. 22. februar. Så var der også gået ca. en måned efter dødsfaldet, og man ku' tillade sig at holde bryllupsfest uden at støde an blandt folk og familie. Det enedes man da om efter Lille Jes'es begravelse.

Det bliver en fest af uhørte dimensioner for så lille en by. For rigtig at kunne gøre sig forestilling om dens format må man gøre sig klart, at alle familiemedlemmer er inviteret. (D.v.s. for Tækkers vedkommende har man undladt at invitere dem fra Søren Mikkelsens!) Peter Brinch har alene på sin faders og sin moders side femoghalvfjers første fætre og kusiner, hvoraf 66 lever og er hjemmehørende i Sønderho. Der-til kommer det ikke helt ringe tal på atten mostre, morbrødre, fastre eller farbrødre med et lige så stort antal ægtemager. Periferien med halvkonkler og halvfætre og halvkusiner bør man afholde sig fra at nævne

i tal! Hans farfar er den såkaldte »Sørøver«, Peder Hansen Brinch, og to af dennes sønner har giftet sig med to af Lille Jes'es døtre, og andre to af hans børn har giftet sig med Store Jes'es børn. Det endelige resultat bliver, at der møder over 200 op til Peters og Annes bryllup d. 22. februar 1865. Festerne varer næsten en uge, og der fortæres over 20 'bøs'ter'. I det næste ti-år skal dette bryllup stå for sønderhoningerne som et af de festligste og største bryllupper, byen har oplevet.

Een mørk plet formår gildeslyset dog ikke helt at overskinne, i alle tilfælde hos Kalle-Met' og Ann'. Det er i Sønderho et ilde varsel for et brudepar, om der på bryllupsdagen er en frisk familiegrav på kirkegården. Det betyder ifølge overleveringerne, at en af de to skal tidligt herfra. Nogle mener naturligt nok, at det gælder den af parret, i hvis familie dødsfaldet har fundet sted, men det kan vel lige så godt gælde den ene som den anden! Heldigvis kan man dog ikke se Lille Jes'es grav, når man efter vielsen går lige fra kirkedøren og ud ad den søndre låge, og det gør både par og følge.

Men alligevel, tænker mor og datter! Anne tænker det vel nærmest, fordi hun ved og føler, at moderen »har anelser«.

Bryllupsfesterne er mange og får snart Anne til at gemme de dystre tanker bort igen. Man kan tage sig tid til dette bryllup, fordi Peter endnu har en måned eller mere, inden han skal til søs. I de lange vinteraftner, der følger hos familien derude nordvest på, begynder man så småt at lægge planer om eget skib for Peter. Thomas og Mette Tækker har ambitioner, Peter selv har ambitioner, og dertil kommer, at der er store traditioner at hævde, idet Lille Jes var den første i byen, der byggede egen skonnert. Bølgerne går højt, og tanken flyver vidt omkring hos Tækkers. Det tager vel et år eller to at bygge sådan en skude, men man kan ikke påbegynde nogen planer, før man har penge og aktionærer. Det vil vist lønne sig at prøve og sejle »på varmen«, for selv om man er hjemmefra i nogle år ad gangen, er fragterne efter sigende bedre, og skibet kan vel hurtigere sejle sig selv hjem. De regner og planlægger, og Anne deltager i diskussionerne med en blanding af angst og spænding. Et par år er længe, selv om der også er længe til. Hun regner i det stille og når til det resultat, at hvis man kan vente i ca. tre år, vil hendes førstefødte være så stor, at den ikke vil volde Met' besvær at passe. Ann' er ikke nogen frygtsom type, langt fra, og hellere pusler hun i det stille med planer om at tage med Peter til Sydamerika, eller måske til Kina, end hun vænner sig til tanken at skulle være fra ham på så langt sigt.

Det er hende derfor en trøst, da Met' en aften ikke længe efter brylluppet kommer hjem og fortæller, at hun har hørt fra andre, at det vil tage mindst ét år alene at samle aktier sammen.

Til marts allerede skal Peter af sted som styrmand, og hyren skal gå til det nye skib. Thomas Tækker har fast indtægt, og familien er sparsommelig. Med Guds hjælp og god vind skulle alt gå efter Annes planer.

\*

Lille Jes'es æra er ved at være forbi med hans død! Han har levet i de farlige år omkring napoleonskrigene og husker de tider, hvor hundreder af kvinder blev enker, og hvor talrige af byens børn blev faderløse. På et enkelt år taltes alene fyrrer enker efter forlis i det lille samfund.

Men kort efter Jes'es død skal Sønderho komme til at opleve nyere, rigere og mere spændende tider for pludselig efter en klimax at dykke ned, om ikke i ubemærketheden, så dog i ubetydelighedens dyb. Fra et livligt og foretagsomt skippersamfund af stolte og store bedrifter skal byen reduceres til et monument med tomme huse og en tilsandet havn.

Først, i de år, der ligger umiddelbart foran os, skal det dog komme til at opleve det store og uforglemmelige, de fremmede himmelstrøg — ture til Vestindien, Kinakysten, Sydamerika, Afrika o. l.

Og alt imens vokser Hans og Hedevig sig modenhed til og skal blive delagtige i eventyrårene.

## KAPITEL OTTE

# Helvig og Hans

1868

Jeg var Barn, dengang jeg vandt dig,  
du var Barn som jeg;  
begge drømte vi at danse  
hen ad Livets Vej.

Viggo Stuckenberg, »Sne«.

Vi springer frem i tiden og er i foråret tre år efter Peter og Annes bryllup.

\*

På engstrækningen ved Ribe Å's udmunding ejer Sønnerho et stykke engjord, det såkaldte »Manne Hjølle«. Her slår hvert forår nogle daglejere det høje engræs, og sønderhoningerne tager i store grupper derover for at rive høet sammen, stakke det, både det og sejle det hjem.

Det er en af årets muntreste begivenheder, og længe i forvejen bliver der truffet forberedelser dertil. Der bliver bagt æbleskiver i spandeviss, lavet sirup i dunkevis (en dunk hedder en »skæggemand«), og der bliver brygget øl i kandevis. Man medbringer kogekedler, brød, smør og kød som til en fælles husholdning, og der er nok til et helt regiment soldater. Intet kan man nemlig købe derovre.

Så sejler den halve hjemmeværende by af sted under halløj og humør; tit bliver de groveste numre, som byens unge kan udtænke, afspillet for åbent tæppe. Det hele betragtes som en skovtur trods det hårde arbejde, der venter sønderhoningerne.

I foråret 1868 er Helvig og Hans med, da Hans er hjemme. Thomas og Mette Tækker vil heller ikke lade sig snyde, og Ann' må blive alene hjemme hos sin datter, Mette, der nu er knap tre år gammel. De bor i disse dage hos Mette Brinch, der heller ikke kan forlade sine små.

Der bliver altid lagt et lag hø i bunden af båden, og her sover man

*Helvig*

så med alt tøjet på, mænd, kvinder og større børn mellem hverandre. For alle er ligestillede i Sønderho, og man kender ikke til andet. De vasker sig i åens vand og står op allerede ved tre-tiden om morgenen for at undgå at arbejde i den varmeste tid. Græsset skal rives sammen, vendes, sættes i stakke og efter tilstrækkelig tørring bæres ombord i lasten.

Alle sover til middag i en høstak for ikke at være for trætte om aftenen, for da er der dans i kanalhuset eller i det frie, hvis vejret er lunt.

Helvig, der normalt er livlig og slagfærdig, er tavs og virker tvær under hele turen. Hans forsøger at smådrille hende ved at danse med deres fælles veninde, Hans Skomars Maren, men der er ingen ondskab eller provokation ment dermed. Helvig sidder udenfor i en høstak og lytter til det øresønderrivende spektakel, som kommer inde fra kanalhuset. Karlene tramper hårdere end nogen sinde med deres »træsker«, gulvet brager, og sangen overdøver violinens toner. Stuen i det lille skur er lav og luften indelukket og usund. Ingen af de unge bemærker dog den plumre luft, og dansen går på livet løs, til de gamle siger, at nu er det sengetid, da man skal op igen klok tre. Så lystre de unge!

Den første nat lå Hans og Helvig ved siden af hinanden i bådens bund, og de holdt hænder. Hans var i godt lune og fuld af sjov, og han ville snakke eller hviske. Helvig havde det imidlertid skidt og svarede ham ikke. Næste aften, da Hans kom ud af kanalhuset og gik ned til båden, havde Helvig lagt sig til ro ved siden af forældrene, og Hans undrede sig.

Den følgende middag får man eddikesuppe. En yndet og traditionel ret på disse ture. Den består af byggryn kogt med vand, syrnet med eddike og sødet med puddersukker. Denne ret slukker tørsten efter arbejdet. Hans Skomars Maren havde været med til at lave suppen, og Helvig gryntede gnavent, at den i dag var lavet af nitten byggryn og tyve pøse vand og eddike. Men de andre syntes nu, den smagte godt nok. En bådsmand, Laurits Jessen, præsterede dagens første grove spøg. Da han så, at der ikke var suppe nok til at gå rundt anden gang, tog han sin skrå og lagde den i terrinen. Så var der ingen, der sku' ha' mere, og han kunne få lov at nyde resten i fred. Dette er ingen ny spøg, og de lo allesammen deraf, undtagen Helvig.

»Så'n svin!« hvæsedde hun, og så gik hun derfra for at sove i sin høstak med et strå i munden.

Den aften, inden dansen er forbi, går Hans ud til Helvig og får hende trukket med, for at de kan finde en plads sammen i båden. Der ligger allerede de gamle og sover, så de må hviske for ikke at vække dem.

»Hva' er't mæ' dæj, Helvig?« spørger Hans lavmælt. »Do hå' wa'en så løj'le!«

Helvigs stemme var dyb og alvorlig, men sikker. »Der er så manne ting, Hans Brinch! Men mjest det, at mi' få'r 'et ve' vid' a' os tow.«

»Jamen det er da 'et bløwn vær' end det plejer,« mener Hans. »Det er heller 'et bår' det,« fortsætter hun. »A æ' så sølle i mi' krop, og det ka' vel godt i det long' gø' jen galsindet.«

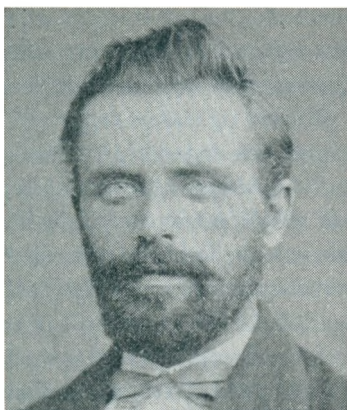
»Æ do syk?« spørger Hans for at få en forklaring.

»Ja, det æ' sølle. Men det forstær I kå'lfolk jer 'et å! Sov do nu kuns, Hans Brinch, å må'en ska' vi hjemad, så må vi sij'e.« —

\*

Edelmostes Lene havde fået fri tidligt på aftenen, og Mette Tækker stod selv for den beskedne »næder'«. Det var tredje aften i træk, Met' gav hende fri, og Lene har vel været klog nok til at tænke sit derved. Skønt Edelmostes folk løber nu aldrig med sladder!

Anne bor naturligt nok stadig hjemme hos sine forældre med lille Mette. Planerne med eget skib er blevet til alvor, og Peter er for tiden i Varnanäs for at tilse byggeriet af hjemmets første skib, skonnertbriggen Ane, opkaldt efter Anne. Den ventes hjem til højsommeren, og der er store rejseplaner under forberedelse.

*Hans*

Helvig var ikke hjemme den aften, men spiste hos Hans Skomars Maren. Dernæst skulle hun om til Brinch's i 'æ land'. Lille Met' var blevet bragt til sengs, og Anne dækkede bord. De to kvinder kunne vente Tammes hvert øjeblik. De sidste par dage var han gået ned for at se, om der var post fra Peter, men han var kommet skuffet hjem. Han var uden grund angst for, at skuden ikke skulle komme hjem til fastsat tid. De andre deler ikke i det daglige hans angst og mener, at et brev kun kan bringe godt nyt. Kalle-Met' havde den sidste halve time stået ved vinduet for at se, når Tammes kom hjem. Hun ved alt for godt, at hendes budskab kun kan fremsiges, når husbondens humør er på sit højeste; de sidste to dage har det været som vejret, vådt og trist.

Når han er nede, kan hun fra vinduet se det på hans stive, kantede gang, som han bøjer om kirkegårdsstien og traver hjemad mod det lave, stråtækte hus. Som alle andre søfolk i Sønderho svajer han i sin gang, dels som noget vanepreget, dels for at vise, at man er sømand og ikke landkrabbe. Men dertil kommer for Thomas Tækkers vedkommende noget enten selvgivende eller glad selvhævdende, hvorved hans gangart altid afslører sindsstemningen.

Her til aften skinnede junisolen lunt, og langt om længe så Met' ham spadserer hurtigt omkring hjørnet med toldassistentkasketten skubbet tilbage i nakken.

»Nu ska't vær!« sagde hun halvhøjt. At udsætte det til juli og højsommer tjente intet formål, da Thomas Tækkers humør aldrig kan blive sprudlende, højst lunt som en forsommer. Selv er hun næsten til stadig-

hed sprudlende, lun og foretagsom, med et initiativ, der er enestående for en midaldrende kvinde, som siden hun var seksten har måttet dele bord og seng med et sortseende menneske, hvis tanker om i morgen bygger på egne og andres sorger af i går. Trods sin kløgt og menneskeforstand har hun dog aldrig lært at lægge bånd på sig selv og langsomt servere sine nyheder, de være sig ramme eller ladet med sprængstof. For en smule sensationslysten er Kalle-Met'. Skønt hun efter næsten 25 års ægteskab ved, at Tækkers egen facon er drævende og i lange cirkler, der sjældent rummer et klart centrum, er som rammer med til tider utydelige billeder, lærer hun aldrig at føje ham og bruge hans metode. Hun er for rask, og han er for sindig. Hun springer ud i beretningen som en tiger på sit bytte, og resultatet er tit, at den tungere ægtemage, der lige så lidt har vænnet sig til hendes form som hun til hans, bliver revet ud af sine drømme med et sæt. Selv ved hun vel næppe, at denne springen ud midt i sagens kerne er et udslag af, at hun ikke forstår Tammes'es omvejsmetode. Mette er en kampdygtig kvinde, og for den type er forsvaret altid angrebspræget.

»Helvig er hos Hans Brinch,« begyndte hun efter aftensmaden, ikke forsigtigt, men offensivt. Indtil nu havde diskussionen været munter hos Tammes, men tilbageholdende hos de andre to. Brevet fra Peter var blevet læst højt, Ann' havde fået sit eget brev, og man havde, d.v.s. mest Tammes, drøftet skibets snarlige ankomst.

Tammes tyggede nogen tid på sit brød, inden han svarede, at de jo endnu kuns var et par børn, der sværmede, og at både de og hun vidste, hvad han mente om den ting. Hvorfor overhovedet tale om sådan noget nu, hvor det var naturligt at drøfte hjemmets fremtid med det nye skib og Peters snarlige hjemkomst med det?

Omhyggeligt børstede Met' brødkrummerne over på skærebrettet, snerpede munden lidt sammen og sagde så:

»Du må hellere få det at vide, som det er, Tammes Tækker! Wo' Helvig vinter sig, og det blyw'r 'et så let for dem at blyw gy'wt, da Hans Brinch jo kun er nitten år og skal ha' kongebrev!«

Ann' følte sig pludselig overflødig og uønsket; hun hader opgør! Hun er direkte bange for dem, og hun har bemærket, at Mettes ord faldt mejslende, næsten udfordrende.

Skipperens ansigt blev med ét gråt og ældet. Mundvigene bøjedes nedad, skuldrene skød sig i vejret, og hans øjne og bryn lignede et tungt og truende lummergejr, der hjælpeløst søger at bryde løs, men holdes



tilbage af uforklarlige magter. Ude af stand til at finde ord for sine billeder, for tanker var de vel næppe endnu, tørrede han afmægtigt sit knivtøj af i sin klud og gik uden et ord ind i sin stue for at hente sin pibe og rom.

Mette ryddede lydløst tingene af bordet og ventede tålmodigt, ikke på et udbrud, men på åbningsceremonierne til hans dagelange rugen og tagen sorger på forskud. Hun vidste nøjagtigt, hvad der skulle komme, og selv om hun delte hans bekymringer, ønskede hun, at de sammen kunne være konstruktive og ikke jamrende og selvopgivende i deres holdning.

Hans har endnu ikke fulgt familien til kirke, da man simpelt hen ikke har turdet bringe et sådant forslag for Tammes Tækker. Og at vente sig uden ja-gilde er ikke ønskeligt i det lille samfund. Dertil kommer, at Hans er nitten, og hun tyve om fire måneder; hun har lært husholdning hjemme, og Hans er styrmand, men voksne er de bestemt ikke! Et par år til ville efter Kalle-Met's opfattelse ikke have skadet, og der ved ville Hans vel også have erhvervet sig mere kistemønt. Med løftet pegefinger har den energiske kvinde været efter de unge, rædselsslagen som hun selv har været både over den ene og den anden konsekvens. Men hun er så langt fra den type, der fælder tårer over spildt mælk. Der må tørres op og handles i stedet.

Thomas'es egen familie er meget fåtallig, og han kan ikke fordrage byens talrige slægter, der efter hans opfattelse formerer sig som rotter og bestemmer alting. Særlig gælder hans misbilligelse 'de her Lille Jes Sonnichsens folk'!

Anne måtte klare køkken og opvask alene, for Kalle-Met' sku' ha' det ud med Thomas. Et par minutter senere, da hun kom ind med theen til Tammes Tækkers rom, var han gået. Met' havde naturligt nok ikke hørt ham gå, for man går med groft-strikkede strømper indendøre, og forlader man huset, tager man klamper på i 'æ frangel'. Det havde anet hende, at det ville gå sådan.

Thomas var gået ud for at få frisk luft, måske ude i 'æ bjærre', måske om 'å æ bank'. En træstamme nede ved havnen, hvor unge og gamle skippere mødes og drøfter verdens store og små problemer. I fordums dage havde man også god udsigt over indkommende skibe derfra, og 'æ bank' er sjældent tom. Det letter Tammes'es ensomhedsfølelse at sidde dernede, og han kommer der dagligt; men når han forlader sit hus, før et alvorligt problem er færdigdiskuteret, betyder det, at han

har taget sit bestik, og forhandling er frugtesløs. Met' kiggede ud over kirkegårdsstien og så Tammes gå duknakket ned mod byen.

»Så er't sket!« mumlede Met'. »Så er chancerne for fredelig forhandling ude...«

For Tammes eksisterer der kun to farver: hvid og sort! Ganske vist kender Tammes kun ganske lidet til Hans Brinch, men han har afsagt sin dom, og Hans er sort!

\*

Tillærte egenskaber og livsindstillinger kan ikke nedarves, siger vore arvelighedsforskere. Skønt dyrene udvikler hensigtsmæssige organer til deres specielle ernæring, siges mennesker ikke at kunne udvikle særlige egenskaber efter deres livsform eller levebrød. Kan årelang ængstelse for og skuen efter livstruende uvejr andet end præge sindenes kemi? Det ligger lige for at antage, at en sådan eksistens giver grobund for en livsholdning, der kan nedarves. Givet er det, at mange både mænd og kvinder på den lille ø i udstrakt grad lider af sortsyn.

Thomas Tækker deler skæbne og sind med mange fanøskippere. En blanding af kampduelighed og goldt sortsyn, af reel forudelse af farer og tåbelige fantasibilleder om indbildte ulykker gør ham egnet til at bekæmpe de rå elementer som et mandfolk, men uegnet til at fælde det mindste træ i sin have, da han nærer sygelig bekymring for, at det i sit fald kan ramme et barn, huset, ham selv e. l. Han skyder fluer og elefanter med samme skyts, er på én og samme tid et svagt og et stærkt menneske. På søen er han et mandfolk, hvis eksistens skifter mellem et flænsende nervepres og sløv, monoton gliden med strømmen eller venten på vind. Hjemme er han på samme måde splittet mellem indbildte storme og venten på vind.

Naturligt er det, at sønderhøninger enten bliver særprægede væsener med et uudgrundeligt sjæleliv, mystiske og svingende som hav og vejr, eller de bliver hårde. Det er vel enhver øbos lod! Et farefuldt liv er kontergørende for deres horisont. For mændene er det en tilværelse med konstant trussel, for kvinderne er det et liv i stadig spænding, evig venten og angst. Intet under, at mange af dem er alvorsmennesker. Alligevel har humoren sin plads i Sønderho, både den fine og den grove. Her fortælles lune, små humoristiske fortællinger, og der laves uslebne, usmagelige sømandsnumre, som udløser latter (omend ensidig!). Når forestillinger om storm og stille er blæst af Tammes Tækkers sind, kravler der en lun, humoristisk sans fra bunden op til hans dystre overflade. Selv

til hans! I disse år sejler han som chef på en toldkrydstogter i de hjemlige farvande og holder sig mest i nærheden af Fanø. Han har bl. a. hyret en gammel aftægtsmatros, der sidder slet i det. Den gamle er halvdøv og næsten blind. Han har fået som opgave at stå i forstavnen for med råb at varsko tilstedeværelsen af en »prik«. Velvidende, at den gamle ikke kan se kostene, sejler Tækker så tæt ind på dem, at de bogstaveligt talt vifter matrosen om næsen. Alt imens holder det øvrige mandskab vejret i åndeløs spænding. Når kosten strejfer den gamle, farer han op i forskrækkelse og råber højt: »Kost til styrbord!« — Små lune historier kan Thomas dog ikke fortælle. Han kan goutere dem og le over dem, men selv mangler han ganske evnen til at servere en pointe.

Uden advarsel, efter nogen tids 'godt lune', falder han dog tilbage, og om natten har han hyppigt mareridt om stranding og livtag med døden.

Senere tiders frontsoldater skal få 'lov' til at bryde sammen før eller efter en træfning. De skal indlægges til observation og behandling. Men skipperen i 1868, der tilbringer livet i lige så store træfninger, får ingen behandling; han må forsøge at vænne sit sind til den specielle livsform, som en stadig dyst med døden er, og få er de sejlskibssøfolk, der kommer fra den lange kamp uden mén og skar. Derfor jamres i småsorgenens tid, i de større bliver tænderne bidt sammen og sejlene rebet. I lun medvind ruges der tit i frygt for, hvor længe det gode vejr mon nu kan holde.

Fænomenet er fælles for alle søfarende samfund, men livets plov skærer sine furer særlig dybe i et landsbysamfund, som gennem århundreder kun har kendt disse betingelser. For kvinderne er livet ingenlunde mindre dramatisk, ikke mindst fordi deres sjælelige opbygning er en anden end mandens. De kender ikke til andet, end at manden skal af sted fra hjemmet, ikke sjældent tre-fire dage efter brylluppet. Man mister sine kærester og får ingen kompensation. Fædre bliver derude, mænd, sønner, brødre, svogre, onkler og fætre. Og selv for dem, der ikke har lidt tabet af ægtemage, er der andre ting at kæmpe med. Længsel, ensomhed, opdragelsen af de små, og ikke mindst det økonomiske. Ganske vist er byen stort set selvforsynende, idet den skaffer de fleste livsfornødenheder selv. Kaffe, tøj og sukker sender mændene hjem fra fremmede havne. Men lidt penge skal bruges, bl. a. når disse gaver fra fremmede havne slipper op, og ægtemændene sender i almindelighed ikke penge hjem til deres hustruer. Er man kaptajn på sin skude, er det ikke sjældent, at faderen er hoved- eller medreder, og til ham sender man aktieudbyttet.

Skal hustruen bruge penge, når hendes petroleum er sluppet op, må hun gå den ydmyge gang til sin svigerfader og bede om penge. For det meste grynter han og spørger, hvad hun nu 'allerede igen' skal bruge penge til, og kvinden går ydmyget og beskæmmet derfra, — tit med et beløb, som hun næppe kan klare sig igennem med. Sådan er vilkårene, der er afvigelser og varianter, men ikke mange.

Thomas ynder ikke Brinch'erne, men har måttet affinde sig med sin svigersøn, Lille Peter. For nylig har Søren Brinch, bror til Store Per, givet ham næsten ulivssår i en trætte. Søren lod Tammes vide, at han ikke var egnet til at leve, fordi han var for nærtagende! Tammes snurrede rundt på sin træsko og forlod Søren. I dagevis har han kæmpet, raset og 'køjret' i si' dansk. Han har talt højt, svinget ud med armene, forsvaret sig og har samtidig boret sig dybere og dybere ned i sin fortvivelse. For Tammes har det sådan, at hvad enten man siger en løgn eller en sandhed til ham, forstørret han begge op til noget formidabelt, hvis det rammer en livsnerve hos ham. Derfor tilgiver han aldrig, og derved skyder han sine nærmeste og fjerneste fra sig. Nok har han anet, at Helvig og Hans sværmer, men han ejer en enestående evne til at lukke det ubehagelige ude, indtil det presser sig uafviseligt på og nu har antaget så store dimensioner, at han ikke længere kan bekæmpe det. Så må omgivelserne betale for hans sene stillingtagen til problemet. Som han spadserede ned til 'æ bank', havde han Søren Brinchs giftige ord i sin bevidsthed. Han har fået nok af Brinch'erne, men at han ikke er levedygtig, er en usandhed, siger han til sig selv, og han knytter hænderne i bukselommerne. Har han ikke levet og virket, har han ikke været med til at frelse Danmarks ære til søs, har han ikke opnået noget som toldassistent, og har han ikke drevet det til noget som ung sømand? Tammes'es tanker går tilbage....

Han har været en gennemsnitsdreng med en lidt trist barndom, idet moderen var humørsyg. Derved lagdes en god grobund for hans eget vanskelige sind. Som 12-årig kom han til søs. Hyren var til at begynde med et sæt vadmestøj og et par 'træsker', men ingen penge. Om vinteren gik han i skole, indtil han som ung mand kom til orlogs, og i 1833 var han med fregatten »Rota« i Italien for at hente Thorvaldsens værker. Noget familien levede på! — Der var dengang ingen navigationsskole i Jylland, og han måtte derfor tage sin styrmandseksamen i Tønning helt nede i Ditmarsken, hvortil han spadserede. Tidligt i tyverne blev han skipper og førte galeasen »Haabet«.

Som nygift byggede han sit eget skib, galeasen »Flora«, for han havde ambitioner og ville nå højere op. Fremfor alt ønskede han heller ikke at stå i skyggen af sin foretagsomme og navnkundige hustru, og »Flora« skulle tjene ind til et endnu større skib. I tiden mellem de slesvigske krige sejlede han blandt andet post til Elben. Altona var dengang dansk. Hans kendskab til farvandene dernede er derfor meget intimt, og han var selvskreven som lods for den danske flåde i 1864. Galeaserne er ganske små fartøjer, vel de almindeligste i begyndelsen af det 19. århundrede. Besætningen består foruden kaptajnen af en næstkommanderende, som mærkeligt nok bærer navnet skipper, 2 matroser og en dreng til at lave mad. Disse drenge opdrages hårdt, og det var ikke blot Tammes Tækker, der rundhåndet havde delt lussinger ud til knægtene. Det er almindelig hverdagskost på ethvert skib. Den ene af Tammes'es to matroser hed Niels og var fra Mandø. Han yndede at tage en tår over tørsten. Hver gang det blev opdaget, fik Met' altid trukket ham til side, inden han skulle stedes for Tammes, til hvem han skulle aflevere skibsjournalen, der var blevet ført ombord. Tammes vidste godt nok besked med det, og han havde lidt ondt af Niels Mandø. Met' tog så journalen og gav den videre til Thomas, men forinden sørgede hun for, at Niels fik en ordentlig vals, og han måtte love, at det ikke ville ske igen. Desværre blev løfterne ikke holdt, men Met' blev ved at opdrage på ham.

Pengene allerede til hans første skib skabtes ved Met's initiativ. Resolut tog hun sit sjal over skuldrene og spadserede til Nordby, hvorfra hun med båd lod sig færge over til Strandby. Hun spadserede så rundt på fastlandet til Varde, Ribe og Tjæreborg. Mange af bønderne, der plejede at levere klyne til Sønderho, kendte allerede den livlige og glade skipperkone. Uden besvær fik hun mange til at tegne aktier i sin mands skib, og senere i sine svigersønners. Beløbene fik hun udbetalt kontant med kun en simpel lap papir som aktie-dokument. Hun rullede pengene sammen og gemte dem på barmen. På hjemturen over Strandby gjorde hun i Nordby ophold hos en veninde, hvem hun stolt viste udbyttet, før hun skulle spadser videre til Sønderho. Dagvognen gik nemlig dengang kun én gang om ugen. Veninden syntes, det var voveligt at gå med så mange penge hos sig alene, og tilbød at ledsage hende for alle tilfældes skyld. Dette afslog Met' med ungdommelig latter og mente, at intet menneske under solen ville vove at gøre hende noget, — Tammes Tækker's Met'! »Hovmod« kaldte veninden det, da hun var gået. Men

pengene kom hjem, og 'Flora' blev bygget. I ni år sejlede Tammes dag-lønner hjem og pløjede de nordlige og vestlige vande.

Men d. 26. maj 1853 strandede han på vejen hjem fra Finland og forliste sin galease ved Skagen. Trods mange timers drøj kamp mod den hårde vind og Neptuns vilje måtte den trætte besætning og han selv give efter. Skibet sad uhjælpeligt fast på grunden. Natten var kold og uforsonlig sort, og døden truede alle de ombordværende, ikke mindst fordi kræfterne var sluppet op i forsøg på at holde skuden flot. Under den lange kamp havde de ombordværende dårligt kunnet overdøve stormens hulen og bølgerens larm og kunne ikke tale sammen.

Da de blev halet ind på land, var de sultne og forkomne, syge og elendige. De havde frosset hårdt og havde slugt saltvand; så medtagne var de, at de ikke kunne tage tilbage til Sønderho de første par dage. Skagensfolket kender af bitter erfaring de søfarendes lidelser, og de skibbrudne blev plejet vel, inden hjemturen kunne finde sted.

Hjemme havde man fået meddelelse om det skete med posten et par dage efter strandingen, og det var med taknemmelighed og i fest og glæde, at de fem besætningsmedlemmer blev modtaget ved dagvognen. Men med udmattelse i krop og marv og med tanken på forlis af eget skib efter et så mindefrisk livtag med døden var Tammes tavs og dystert. Gensynet blev mærket af forstemthed.

Tammes ville gerne ynkes og fortalte i drastiske, omend ikke overdrevne billeder. »Man dør,« mumlede han halvhøjt i sin stue til Met', »og så kaldes man tilbage til livet og skal altså te't igen, måske mange gange!«

Længe skrantede han efter denne oplevelse, og for resten af livet kom han til at lide af en grim bronchitis og sarte lunger. I over ét år blev han hjemme og udviklede inden sit næste togt et medfødt håndslag, der blev hans egen trøst og familiens stolthed. Tre-fire slægtled fik lov at arve fint forarbejdede møbler, som han lavede i disse måneder for at glemme Skagen. Hans sejlads begrænsede sig i fremtiden til de indenlandske ruter, og han var hyppigere hjemme. Humøret og helbredet svigtede ofte, og hverdagen gik tungt!

Men så kom 1864, og efter hans død ved Helgoland ændredes hans liv og position som ved et slag. Sønderho hædrede ham, Suenson takkede ham, og kongen bærede ham og nogle andre sønderhoner med en Dannebrogorden. Instinktivt, vidende eller uvidende, undte Sønderho ham denne udmærkelse. Derudover blev han af ministeriet ud-

nævnt til krydstoldassistent med en fast gage på 31 rigsdaler om måneden og en fin guldtrisset kasket.

Siden den dag sås Tammes Tækker aldrig barhovedet!

31 faste rigsdaler er en anseelig indtægtskilde i vort årti. Det er ikke skik i Sønderho, at folk tager hatten af for andre end præsten, læreren, disses koner samt toldkontrollør Jessen, for byen kender ingen standsforskæl. Men da Tammes fik guldtrisset kasket, og fordi han har bragt laurbær til byen, går hatten af for ham og for Kalle-Met' også! Ka' man så være uegnet til at leve...?

## KAPITEL NI

# To Metter

1868

Dreng, er du tosset, det *gaar* vist ej an,  
du er for ung til at kaldes en Mand,  
hvor faar I Føde, og hvor skal I bo,  
og kan vi tryk paa din Kjærlighed tro?

gl. Fanøvise.

Anne og Mette, moder og datter, er blevet alene tilbage. Mod sin sædvane er Met' tavs, og det synes, som om hendes ansigtseksem er ved at bryde ud igen.

»Det værste er vel, at Hans kun er nitten og dårligt nok udlært,« mener Anne.

Kalle-Met' sidder lidt og tænker. Uden at svare tager hun sit sjal på og sine fineste »klodser« frem, for sko bruges ikke tit af kvinder. Hun går så om i 'æ land' for at drøfte sagen med Lille Jes'es Met', Hans Brinch's mor. På barmen har hun i farten stukket et brev, som har ligget i chatollets øverste skuffe. Hun sætter stor pris på Jes'es Met', men det er ikke ofte, hun viser sig i hendes hjem for ikke at gøre Tammes endnu ærgerligere.

Jes'es Met' er ved at lægge de små i seng, da hendes navnesøster uden at banke på går ind i hendes frangel. Det er næsten mørkt, skønt solen endnu ikke er gået ned. Vinduerne er små, og de nordlige stuer ligger tidligt i tussmørke. De to mellemstore børn leger i stuen; de gætter huse, der er ikke flere, end de kender dem alle. Det er en af børnenes populære lege i byen.

»A tinker å æ hus mæ' gul gavl å' mæ ki'gel te øster. Dæ' æ jen dæ he'jer Pej å jen a we' et sæjj« »Æ'r 'et østen eller vesten for æ vej?« spørger den anden. Sådan kan de blive ved i timevis. Igennem gådelar-



*Jes'es Met'*

men hører Kalle-Met' sin navnesøster lægge den yngste, den 6-årige Met' Cathrine, i seng. Der er nok at se til i det lille hus, og man belaster ikke Jes'es Met' med besøg i utide.

Hun er en lille kvinde på 47, ikke udslidt at se på, men dog bøjet af arbejde og huslige pligter. Hun har store, naive og godmodige øjne, der ikke er uden lune. Hun har en smittende, klukkende latter og forstår bedre end de fleste at se det morsomme i en situation. Hun udstråler en ro og en sjælsbalance, der synes at gøre alverdens stormangreb forgæves. Mens Kalle-Met' ad mystiske veje har forstået børnebegrænsningens kunst og således kan leve et pligtmæssigt forholdsvis ubesværet liv og kan dyrke den sirligheds- og properhedssans, der er hende egen, har Jes'es Met' født syv levende unger. Hver gang Store Per Brinch kom hjem, blev hun med barn. På 21 år har hun med et gennemsnit af 3 års mellemrum fået 7 børn, fra hun var 20, til hun var 41 år. I alle disse år slavede hun lydløst rundt i det hvidkalkede hus, sled sig igennem dagen og vejen for kærlighedens løn, og de ældste børnebørn skal kastes på hende i pleje, inden hendes yngste pige er blevet tørlagt.

Jes'es Met' har tilbragt det meste af en menneskealder med at fortælle historier, for synge kan hun ikke. Først for sine ældre søskendes børn og senere for sine egne. Hun er en stereotyp, men dog alligevel fængslende fortæller, når hun med sin langsomme, næsten monotone stemme beretter om livet på søen, 'æ tyrk'skiv', der kommer til Kjeldsand og henter uartige børn, om 'Slave Thomas' o.m.a. gamle historier, som huserer i sømandsbyen. Hendes andet tema er bibelske legender, men

disse hendes to eneste fantasikilder er til gengæld uudtømmelige. Kærlig og forstående er hun, højt elsket er hun også, både af sine søskende og af sine tre piger og fire drenge, hvoraf Hans er den tredje ældste. Hun er i tanke og gerning hos sine små, dag og nat.

Fanøkoner nærer en næsten sygelig kærlighed til og ængstelse for deres børn. Måske har denne kærlighed fundet særlig grobund i skipperfamilierne herovre, fordi kvinderne må have afløb for deres overskud af ømhed hos deres børn, da mændene sjældent er hjemme. En vis naturligt resignation og vaneforestilling om, at manden måske aldrig kommer hjem, udvikler følelser, som i andre samfundslag er mindre udviklede. Hvor kan de andet end gøre sig tanker, når de ved deres bryllup folder den sorte enkedragt sammen og lægger den ned i kisten sammen med deres øvrige udstyr! Skønt drengene selv skal til søs og lære at blive uafhængige, endnu før de får skæg, gør fanøkonerne instinktivt et stærkt forsøg på at gøre deres børn afhængige af sig. De kaster sig hungrende over de små, og hvis deres overstrømmende kærlighed ikke bliver mindst gengældt, føler kvinderne sig sårede og »forsmåede«. Tit, alt for tit, opstår der gnidninger mellem mødre og halvstore børn, der ikke længere vil lade sig kæle for eller kalde 'mi' dreng! Familienlivet må dog med de givne rammer nødvendigvis blive stærkt, følelsesmættet og intensivt, hvilket ikke altid gavner, men hyppigt varmer.

Stort var savnet af den bortrejste ægteemand og fader i Jes'es Mettes hjem, og inden Lille Peter Brinch var blevet konfirmeret, havde han engang som den ældste måttet følge moderens bøn og stoppe sin faders pibe. Det bekom ham ikke vel, men Jes'es Met' nød det. »Tej j'en af di' få'rs piwer, Pej'r,« havde hun sagt. »Så er't, li'som han er hjem!'«

Naiv og from som Jes'es Met' er, har hun følt mere end dyb taknemmelighed over, at Herren har ladet hende beholde alle syv børn. En for samtiden enestående 'præstation'. I dette stykke føler hun sig som *Job* i sine gode dage, og hun har lavet sig sin egen version af dette kapitel i det gamle testamente, som hun har lært udenad og kan citere for børn, senere for børnebørn og oldebørn. Men skønt hun ofte har hushjælp, er arbejdet til tider en byrde for hende med de mange børn og det store hus, med hjemmebrygning, bagning, slagtning, kerning, rengøring, henten brændsel på stranden og meget andet. For nylig har hun også måttet tække, for selv det klares i det store og hele af kvinderne, når de har fået samlet rør sammen. Hun er langsom og grundig, men hun når sjældent at få det hele fra hånden, således at hun kan sætte sig og trække

vejret. Hun slider dog langsomt i det, og derfor holder hun til det. Ind imellem har hun for vane at sukke dybt, sætte sig og tage sig til barmen som i smerte. Hun kan ikke glemme, at søsteren Anne har været så syg, at hun måtte til Varde Sygehus for ca. ti år siden, som det står i Lille Jes'es dagbog at læse. Fra sin far har Jes'es Met' arvet en stærk bekymring for sit helbred. Man har drillende om Lille Jes sagt, at hvis man i byen fortalte ham, at han så sløj ud, gik han straks hjem i seng!

Store Peter Brinch har ofte gryntet tvært ad Mettes sukken og sagt, at hun er et skrog, der aldrig vil blive gammel. Og dog kan vi læse frem og røbe, at hun skal overleve næsten alle de hernævnte og blive 93! Under et af hendes smerteanfald med efterfølgende åndenød blev der sendt bud efter lægen i Nordby. Han gav hende nogle brystdråber, men da de slap op, tog hun hver morgen i en kæmpestor kop en puns med halv kaffe og halv brændevin. Hendes børn morer sig endnu med at drille hende ved at sige, at koppen er så stor, at man kan drukne en kattekilling i den, og så skyder Met' skuldrene i vejret og ler på sin lune, gnækkende facon. Denne brændevinsdiæt holder hun for resten af livet, og da det yngste barn var blevet stort nok til at passe sig selv, »genvandt« den stoiske Mette sit helbred og har beholdt det siden.

Af person og levnedsløb er Kalle-Met' hendes absolutte modpol. Hun er mere forfængelig og mindre beskeden end Jes'es Met'; allerede som ungt menneske gik hun i silketøfler, når vejret ikke krævede sko. Hun havde mere gavn af sin hushjælp, og det betragtes som en »skole« at have været i hendes tjeneste. Allerede som nygift, da parret i vrede var flyttet, fra Søren Mikkelsen, ønskede Kalle-Met' hushjælp, og der var flere, der tilbød sig. Hun valgte Svendsens Ann'; og fra et barnebarn af samme har vi følgende autentiske beskrivelse:

*»Fæstet gik fornøjeligt til! Man blev enige om tjenestetidens længde og lønnen, der var 50 daler om året. Ved fæstets indgåelse fik Ann' »gudspenge«. Met' lagde leende en daler på bordet, hvorpå Ann' traditionen tro lagde sin højre hånd i Mettes, og begge sagde så: »Gud vel-signe vort samarbejde til fælles bedste!« —*

*»Og så får du dertil et pund uld, så du kan strikke dine egne strømper,« sagde Met'.*

*»Jeg kan vel regne med også at få jeres afgnavede ben fra måltiderne,« svarede Ann'. »Dem kan jeg få en skilling for pundet for.«*

*Met' lagde hovedet tilbage og lo. »Det ka' do, Ann'! Og jeg håber, du vil føle dig som hjemme her!«*

»Ja, endog fra denne stund!« — Og under megen latter blandt de tilstedeværende, hvorunder også taltes Annes mor, fortsatte hun: »Og nu vil jeg gå ud i dit køkken og lave os alle en kop kaffe!«

Store og små havde respekt for Kalle-Met', allerede mens hun endnu var ganske ung. Ved sin energi, sit instinkt og sin forstand har hun reddet mangt et sygeligt barn. Ann' fortæller videre om hende:

*Hun havde altid levertran i huset, som hun uddelte rundhåndet af, når forårstrætheden meldte sig. Hun sprættede torskeleveren op og hængte den udenfor i den varme soltid; så satte hun en skål under, så trannen kunne dryppe deri. Trannen blev derefter kogt med vand og skummet, så hensat til bundfældning, og til slut sigtedes den rene tran fra.*

Mandskabet på Tammes Tækkers skibe får da også hele vinteren igenem tranebærsaft for at hindre vitaminmangel; det har Met' rådet til, og Tammes følger hendes råd.

\*

Da Jes'es Met' endelig kommer ind for at hente de legende børn til sengs, opdager hun i mørkningen sin navnesøster siddende ved det runde bord. Hun viser ingen tegn på forbavselse, men siger langsomt og sindigt:

»Go' a'ten, Met'! A ka' jo nok tink' wo'fo do æ kom'en!«

Og dermed har Jes'es Met' brudt isen. Kalle-Met' har godt nok været lidt forlegen ved tanken om mødet. Sidst af alt ønsker hun at såre navnesøsteren, og det aner hende, at man her i huset fornemmer, at det i højere grad er Tammes Tækker, der ikke vil vide af Brinch'erne end omvendt. Derfor har Kalle-Met' planlagt at »indlede« med en lang historie om Tammes'es humør, der er på nulpunktet på grund af vrøvl med sogneråd og naboer om hegnet. Derfor har hun i sin forlegenhed taget en konvolut med et par breve i med hen til Jes'es Met' for med dem at forklare og søge at bryde isen, uden at Met' ska' føle sig såret.

Sandt er det, at Tammes har nabostrid om sit hegn, og stridigheder under enhver form virker tappende på ham. Han har ambitioner også på etiske områder og er perfektionist. I ubevogtede øjeblikke ønsker han, at Vorherre vil gøre ham til det eneste menneske på jorden, som er uden fejl og lyder; i medgangstid, når folk lader ham være i fred

nogen tid, kan han faktisk mene, at han er på vej dertil. Derfor er han sårbar og tåler ikke kritik; han hader at blive bragt ud af den fornemmesverden, ifølge hvilken han er på vej til at blive et godt menneske.

Hvis Jes'es Met' fik dette forklaret, ville hun vel forstå mangt og meget. I Kalle-Met's breve står der følgende:

*Da Toldassistent Tækker som en til Stien stødende Lodsejer, har ladet sætte Plankeværk langs Sti Nr. 5, men som naaer c. 1 Alen ind i Gangstien, maae det tilkjendegives ham, at han dertil har været uberegtiget, han maae derhos gives Paalæg under Tvangsmulkt at borttage Plankeværket, hvilket overdrages Formanden at foranstalte.*

Sønderhoe Sogneraad, Maj 1868

Og herpå Tammes Tækkers svar, der lyder:

*Efter Sogneraadets Skiøn som afholdtes den 9. f. M. hvori der siges Med mindre at de kan blive enige om at Diget ved Sonnichsens Side maa tages med til Stien, da den saa kan faae den behørige Brede, som Stien holder Østen og Vesten for.*

*Ifølge dette har jeg henvendt mig til Klagerne Niels Christensen og H. N. Petersen og derefter modtaget en Skrivelse som lyder saaledes:*

*Vi Undertegnede tilstaar herveed at vor Kjrkesti hvorover vi i sin Tid haver indgivet Klage til Sogneraadet godt kan beholde sin nuværende Retning saafremt Diget indtil J. J. Sonnichsens Jorder maa benyttes som Gangsti og den paa Diget opkastede Jord udgjænnnes, og Kjrkestien paa ingen Maader i Henhold til Forordning formindskes.*

*Efter min Mening og som Loven siger, er det nu det Ærede Sogneraad der har at bestemme om bemeldte Sti kan blive antaget for godt saaledes som Klagerne forlanger eller ikke. Herpaa bedes det ærede Sogneraads Svar hurtigst muligt.*

Sønderhoe, Maj 1868

Thomas N. Thækker.

Kalle-Met' havde det hele klart, da hun kom! Hvad hun skulle sige, hvorledes hun skulle kommentere brevene for at forklare sin mands vanskelige sind og stædige holdning. De tabte jo sagen, hvilket ikke har hjulpet på Tammes'es humør. Heldigvis har Jes'es Met' dog nu formået

at bryde isen, så brevene kan blive liggende på Kalle-Met's barm. Ikke mindst er dette et held, fordi det er Lille Jes'es efterkommere, der indirekte er skyld i, at Tækkers tabte sagen. De har nemlig ikke villet indvillige i, at diget til deres jorder benyttes som gangsti. Og det på trods af familieskabet med Tækkers. Jes'es Met's bror har anført som grund, at det ikke er for at genere Tækkers folk, men fordi fårene græsser på diget, og hvis folk får lov at gå der, bliver græsset trådt ned.

Jes'es Met' beder nu børnene om at klare sig selv og gå i seng. Dernæst tænder hun for petroleumslampen, der hænger lige over midten af bordet. Så sætter hun sig, det fredelige menneske, folder sine hænder og sukker. Da begge kvinder lidt efter ser på hinanden, har de tårer i øjnene. Den ene er overvældet af impulser, der stammer fra et stærkt følelsesbetonet sjæleliv, den anden gyder tårer i from benovelse og mangel på evne til at se udvej; begge gyder de tårer, fordi de bindes af ubrydelige bånd og skilles af dybe svælg.

»Det er jo ingen tragedie, men det kan blive det!« indleder Kalle-Met'.

»Og det altsammen, fordi vore mænd ikke kan fordrages!«

»Nu må vi handle og redde, hvad reddes kan, Met'! Hvor er de unge?«

»De er gået ud. Helvig er hos Hans Skomars Maren, som du vel ved.« Forsigtigt tager Kalle-Met' den andens hånd og giver den et let tryk, som denne ikke besvarer.

»Jeg håbede at finde dem her hos dig! Nu bli'r der snak, Met', og det er en skam. Din mand er ikke hjemme, og min vil ikke vide af noget. De unge er uerfarne, og uden mændene kan vi ikke hjælpe dem. Der må handles, Met', og det skal være nu! Vor Helvig er over to måneder henne, og hvis jer Hans skal tjene til det daglige brød og engang blive kaptajn, skal han jo med Peter og wo' Ann' til august. De må have kongebrev nu!«

»We do skryw?« spørger Jes'es Met'.

»Vi er snart i juli måned,« svarer den anden. »Hvis jeg får Hans til at skrive straks, kan vi vel have kongebrevet i midten af juli; med lysning og det hele kan de blive gift i slutningen af juli eller begyndelsen af august.«

»Gud vælsign' dem!« siger Lille Jes'es Met' og kigger ned på bordpladen. Kalle-Met' studser lidt ved denne bemærkning. Hun mener at have hørt den før. Atter en gang trykker hun navnesøsterens hånd, ønsker hende en godnat og går hjem.

På hjemvejen slår det hende, hvornår hun sidst har hørt denne bemærkning. I selv samme stue var det, og under lignende, men knap så fortvivlende omstændigheder. Da Ann' kom hjem for tre år siden og fortalte, at det skulle være hende og Peter Brinch, gik Kalle-Met' til Jes'es Met', for at de kunne tale om det, inden mændene skulle have det at vide. Om kongebrev var der ganske vist ikke tale, idet Per Brinch var 23 og Anne 19 år. Da sagen var bleven gennemdrøftet mellem de to kvinder, og Kalle-Met' skulle gå hjem, havde Jes'es Met' sagt om de to: »Gud vælsign' dem!« —

Siden da har de to Metter ikke set for meget til hinanden. Jes'es Met' kommer godt nok til tider ud hos Tækkers for at se til barnebarnet, men Tækkers besøg (med samme barnebarn) hos Brinchs er en sjældenhed.

Med en for hende uvant tyngde om hjertet går Kalle-Met' hin juni-aften i 1868 hjem til sit gule hus derude i Vesterland.

»En ting kan den gode Tammes Tækker nu være glad for,« sagde hun, lidt efter hun var gået. »Peter Brinch er til søs og kan ikke stå sammen med ham i præstegården som forlover. Det må vel Niels Sonnichsen så!«

\*

Store Peter Brinch går ikke op i sine børn, som Thomas Tækker gør det. Alene af den grund, at han har syv af dem; deres vækst tager Vorherre sig af, føden skaffer han dem selv, og opdragelsen hviler på moderen, Jes'es Met'. Han brummer nok, når drengene laver gale streger, og til en gang klø er det også blevet ind imellem, men hvem de gifter sig med, gør han ikke så meget ud af. Men den tunge Thomas Tækker er efter hans mening ikke den bedste svigerfader, børnene kan få, og han var i sin tid ikke ligefrem lykkelig over sønnen Peters valg.

Lille Jes'es Met' må jo til det! Efter at Kalle-Met' har forladt hende, skruer hun op for petroleumslampen og skriver til sin mand. Det bliver ikke nogen morsom opgave at skrive til Peter Petersen Brinch, hvis holdning utvivlsomt bliver den, at én søn gift med en Tækker er nok! Store Peter Brinch kender jo historien om sin egen bror, Søren Brinch (også gift med en af Lille Jes'es døtre) og Thomas Tækker. Han ønsker ikke for meget familieskab med æ Tækkerfolk, og han har næppe været klar over, hvorledes sagerne står med Hans og Helvig. Jes'es Met' dyp-

per gåsefjeren. Med så mange pårørende på søen er brevskrivning ikke noget uvant for hende, men i aften går det tungt! Ind imellem sukker hun og nipper til sin halvkolde kaffe efter først at have puttet sin »brok« i munden. Når hun har drukket en slurk, lægger hun »brokken« tilbage i porcelænsskålen, indtil hun skal have en tår til. Hygiejnen tager man let på! — Mens hun suger på sin måske uge-gamle »brok«, spekulerer hun opgivende over, hvad hun skal skrive til sin mand.

Store Peter Brinch er på mange måder et selvbevidst menneske, der nok ønsker, at folk skal kende forskel på kaptajn og matroser. Han er barsk, brysk og vejrbidt at se på, og der ligger et drag af prøvelse over hans mund. Han har taget mange tørne, og de har gjort ham livsvrante og glædesløs. Han føler og ønsker, at andre skal føle, at han er søn af den store kaperkaptajn, Peder Hansen Brinch, også kaldet »Sørøveren«. Han er stolt af sin fars bedrifter, og derfor skyder han brystkassen frem, at folk kan se, hvem han er søn af.

Hans øjne er let flakkende og urolige, måske fordi han føler, at han mangler noget af sin faders intelligens og opdrift. Han er på sin vis et 'balanceret' menneske, men balancen virker negativ, fordi han altid er den samme lidt vrantne og fortrædelige type, der hellere vil sidde hjemme end være med, hvor der foregår noget. Han er hjemmemenneske, men han laver ingenting derhjemme. Tidligt på aftenen lægger han benene op på en stol og stirrer frem for sig, lige ud i luften, til det er sengetid. Han er kort og godt gået i stå i en tidlig alder.

Peter Brinchs ungdom var nu heller ikke lystelig. Han var kun ni år, da hans navnkundige fader døde, og ved moderens død var han 14 år og til søs. Den ældste broder, Hans P. Brinch, opdrog ham, men hans nye hjem manglede en mors naturlige kærlighed. Alligevel kaldte han slægtstro sin tredje søn for Hans efter sin ældste bror, i hvis hjem han har tilbragt sin ungdom. Den første søn kom til at hedde Peter efter sørøveren, den næste Jes efter Lille Jes, og den tredje som sagt Hans.

Brincherne beklager gerne deres lod offentligt, hedder det sig i Søn-derho. Man siger om dem, at de »lægger hjertet på bordet«, når de kommer til folk, fortæller ugenert til alle og enhver om deres sorger og genvordigheder! Således beklager Store Peter sig over, at han er født tyve år for sent. Faderen, »Sørøveren«, har levet og virket i eventyrets tid. Han fik sin bid af livets spænding med bloddryppende legender og med sine to skibe, gallioten *Aurora* og galeasen *Andreas*. Han sejlede mest på Middelhavet og deltog under Napoleon i søslaget ved Abukir. Herfra



*Store Peter Brinch*

fik han titlen *Capitain*, hvilket altid stod at læse på hans breve og endnu ses på hans gravsten og i kirkebogen. Det er Store Peter Brinch stolt over! — »Sjørøveren« hjalp også engang en forfulgt fransk greve fra Marseilles til Genova. Det var under Revolutionen, og hvis ikke greven var blevet smuglet af Peder Hansen Brinch, havde han mistet hovedet. Til gengæld fik Brinch et meget fint guldur, som Hans P. Brinch og hans efterkommere skal arve.

På tidspunktet for vor fortælling er der endnu mange, der kan huske nogle hjemlige begivenheder fra Napoleonskrigene. I 1809 lå der en brig herude sydpå. Den gav signal efter en lods. Så vovede en sønderhoning sig derud i en båd, men pludselig så man i land, at skuden tonede engelsk flag. Der blev stort postyr i land, men »Sjørøveren«, der var chef for hjemmemilitsen, sørgede for, at to både blev bemanded med folk bevæbnet til tænderne. De roede så ud til briggen og fik lodsens udleveret i en fart. Andre beretninger huserer om »Sjørøveren«, men de kan ikke alle be- eller afkræftes. En eventyrlig nimbus omgiver hans person, og Store Peter Brinch ynder selv at fortælle om sin far, hvorledes han i sin tid hjalp nogle franske munke, som havde lidt skibbrud. Til gengæld indfandt de sig ved hans død om natten, bar hans kiste ud i haven, hvor den stod i måneskinnet, mens de holdt vagt ved den. Og hvert år på hans dødsdag, d. 9. maj, kan man ifølge Store Peter Brinch se både kiste og munke i haven deromme ved havnen. Hvis man da tør gå derom!

I øvrigt husker Peter også tydeligt faderens død. Kaperkaptajnen var

en rask og foretagsom mand, og han tog sig blandt andet en rask spadseretur hver eneste dag året igennem. En kold martsdag i 1826 kom han forkommen hjem fra 'Hønen'. Han rystede over hele kroppen og gik straks i seng med feber og hoste. D. 7. marts sendtes bud efter lægen, der under hele sygdommens forløb ordinerede for 40 Rdl. og 5 Mark medikamenter. En formue dengang! Medicinen måtte dertil hentes i Varde. I den første tid besøgte doktoren ham kun på sin ugentlige tur til Sønderho, og medicinen var kun brystthe, krydderthe, salep, amerikansk olie, engelsk salt og valeriane. Siden fik han spanskflueplaster og krudtpulver(!). Doktoren anså ikke til at begynde med situationen for alvorlig, men alligevel kom P. Hansen Brinch sig ikke. Efter en måneds forløb fik han et enkelt moskuspulver og »fordelende pulver«. I slutningen af april får han badevand, og eftertiden tør vel gætte på, at han har fået liggesår. Herefter ordineredes ikke mere medicin, men doktoren kom til ham hver dag. En dag først i maj gik der bud til skolen, at Peter og Jes, de to yngste sønner, skulle komme hjem straks. Ude i køkkenet stod deres mor og græd. Resten af familien var samlet, men Peder Hansen Brinch var død, 59 år gammel.

Han begravedes på kirkegården ved siden af sin første hustru, og på hans gravsten står at læse:

*Ej Middelhavet og Spanske Sø  
blev elskte Mand og Faders Grav;  
din Ægtefælle, Børn, som saae dig døe,  
veed, her du lagde ned din Vandringsstav.  
Vi derfor bæere vil vor Savn,  
thi du har naaet din trygge Havn.*

*Fred med dit Støv.*

Men børnene og Lene, hans salig enke, fik kærligheden at føle lige efter hans død. Trods hans rigdomme var der kun lidt penge tilbage til enken og børnene af andet ægteskab. Lige efter begravelsen kom doktorens kæmperegning, og derefter indfandt skifteretten sig, og i skifteprotokollen står der:

*Den Afdøedes tvende Chatoler med hans Papirer bleve forseglede, saa og den Stue, hvori den Afdøede arbejdede i sin sidste Tid, der indeholdt adskillige Dokumenter m. v. saavel som Kapital. Af de forefundne Værdier kan nævnes 1 Guldlommeur med Guldkæde, Signet og Nøgler*

*vruderet til 50 Rdl., Sølvtobaksdaase med Sølvradsler 6 Rdl., 75(!) Sølv Spiseskeer 30 Rdl., 7 dito 14 Rdl., 10 dito 5 Rdl. o. s. v.*

Det tog lang tid, før boet var sluttet. Først tre år senere, d. 30. sept. 1829, var det hele i orden. Og i denne økonomisk spændte atmosfære med gæld og rykkere voksede Store Peter Brinch op. Brødrene bliver ærgerlige og irritable, idet det viser sig, at den store Brinch har efterladt sig temmelig forvirrede pengesager, og at hans kone og børn ikke ejer, hvad han og de troede, de ville komme til at eje. Pengene forsvandt for en stor del, men det lykkedes dog familien at redde og sprede de mange værdigenstande, som »Sørøverens« eventyrlige bedrifter har skaffet ham. Den ni år gamle Peter har fornemmet atmosfæren og undret sig over moderens mange tårer.

En skønne dag kort efter Peder Hansen Brinchs død kom der med posten et krav på 4000 kr. til hans enke. Ifølge vedlagt brev var gælden omgivet af mystik og store komplikationer. Det var afsendt fra Altona og er underskrevet af en vis Købmand Danner. I sit svar skriver enken, Lene Brinch:

*Meget ærede Herre!*

*Uventet erfarer jeg at min afdøde Mand skal i England have en Gæld, og at samme skal være i Deres Hænder. Grusomt ramte min Mand's altfor snare Hedenfart mig ulykkelige Enke og aldeles tilintetgjørende vil dette Dødsfald være mig, da dette ubetydelige Bo ikke vil levne mig og mine syv uforsørgede Børn noget, naar dette skal medgaae til en mig ligesaa ubekjendt som uvendtet Gælds Dækning, hvorom min salig Mand aldrig talte uden som en afgjort Ting.*

*Til Dem ædle Herre! bekjendt for Deres ædle Hjærte, ikke mindre end Deres Formaaenbed til at hjælpe, og som den Mand, der selv har følt Sorgens tunge Slag, hentyer jeg Ulykelige med fuld Fortrøstning, villig til, hvis De monne tvivle om min Stilling, at skaffe Dem troeværdig Vidnesbyr for at ved mit Boes Opgjørelse, naar min salig Mand's Kreditorer vil fare strængt imod mig, intet andet vil være tilovers for mig end forlade Alt.*

*Skulde jeg fejle i Haabet om ved Deres Godhed at se denne min vigtigste Velfærdsag for en for mig taalelig Maade arrangeret, da vil jeg tabe Troen paa Menneskene, det, der hidtil har opretholdt mit sunkne Mod i min Fortviulelse.*

*Jeg lægger nu min Skjæbne i Eders Haand og ser med en ulykkelig Enkes fulde Bekymring dens Udfald der sikkert ganske beror paa Dem i Møede.*

*Med dyb Vemod*

*ærbødigst: Lene salig P. H. Brinchs.*

*Til Hr. Købmand Danner,  
Ridder af Danebroge.*

Udgangen af denne strid findes ikke i skifteprotokollen fra bemeldte årti, og ingen kender Lenes skæbne.

En syndig forvirring hersker imidlertid m. h. t. omstændighederne ved denne gæld. Allerede i 1817 modtog P. H. Brinch i London en arv til nogle slægtninge på Tøndereggen. Brinch fandt det bedst at om-sætte arven (£ 220) i engelske manufakturvarer. De bliver indskibet på et engelsk skib, som springer læk, hvorved varerne tager skade med 30 %. Varerne går til Altona og sælges der. Ved sin hjemkomst til Fanø giver Capitain Brinch de resterende 800 Rdl. til en Købmand Kolvig i Nordby, til viderebefordring til Tønder. Denne besørger ikke pengene straks, men disponerer over dem, inden han agter at sende dem videre. Vistnok fordi han ikke sådan »uden videre« har ærinde i Tønder. Han går konkurs, dør i 1819, og pengene er ikke nået frem. Dette bliver P. H. Brinch først bekendt med i 1820, da han afkræves beløbet af Danner. Brinch beklager og tilbyder iflg. overleveret korrespondance at betale arvingerne 1200 Mark. Et chok var det under alle omstændigheder for den intetanende enke at få den fulde Londongæld på omkring 4000 kroner kort efter husbondens død. Ung som hun var, har hun ingen erfaring kunnet have haft, og sønnen Hans P. Brinch, der var omkring 30, har måttet hjælpe hende. Kun få år skulle hun få lov at leve efter mandens død, så var »Sjørøverens« børn af andet ægteskab forældreløse; den yngste, Maren Brinch, var endnu ikke fyldt syv år.

Den ældste søn måtte da træde til og med sin kone danne forældrepar for de yngre søskende. Det har næppe været en succes, skønt Store Hans Brinch var et retskaffent menneske. Det er skik og brug i Sønderho, at den ældste søn overtager opdragelsen af de små, hvad enten faderen er til søs eller død. Da aldersforskellen ikke altid er stor, må der krads og hvasse midler til for at opnå det tilsigtede. Ja, i visse tilfælde er der næsten tale om brutalitet. Hvis de små vanarter, når faderen

er i land, er det de store, der får på puklen for ikke at have passet ordentlig på de mindre. Ældre søskendes dømmekraft og modenhed som opdragere kræver ingen kommentarer, men blødsødenhed er et ukendt ord. Ikke så sjældent avler disse hårdhændede metoder desværre fjendskaber endda på livstid, da de ældre til tider aldrig lærer at standse deres mission, men fortsætter deres opdragelse af de yngre søskende, selv når begge parter er over firs. I sur og fortrædelig tone, som noget næsten tillært, taler de ældste til de yngre, og med ligegyldighed eller opgivende håbløshed besvares de yngres spørgsmål, så længe de endnu vover at stille sådanne.

Derfor, måske, er Store Peter Brinch blevet sur og vranten, fordi han har manglet forældrenes kærlighed og tilmed har måttet lade sig hundse med, så længe han kan huske tilbage.

## KAPITEL TI

# Kongebrev

Juli 1868

»Hver skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog  
har gemt et Gran af Slægtens Ve og Vaade...«

Jeppe Aakjær.

Turen til Manne Hjølle havde Hedevig ikke kunnet nyde. Hun følte sig utilpas hele tiden under høhøsten, skønt hun som de andre havde sin strude for munden under det meget støvende arbejde. Allerede den første dags formiddag måtte hun give op og lægge sig i en nærliggende høbunke for at komme til kræfter. Hun kom dog ikke op de første mange timer og fik intet udrettet i engen. Veninderne arbejdede videre og tillagde det hele naturlige årsager, hvilket det også havde, omend med stik modsat fortegn.

Kalle-Met' er på mange felter et fremskridtsmenneske og har ganske kort og ukompliceret forklaret sine døtre om formeringens mysterium. Ikke desto mindre har hun som de fleste af samtidens mødre, der overhovedet rører ved det spørgsmål, undladt noget af det vigtigste: hvorledes man opdager eller konstaterer sin tilstand! Hedevig sprang maj måned over med liden undren over naturens luner. Det er i øvrigt heller ikke noget, man finder det let at tale om, hverken med sin moder eller doktoren. Men samtidig var hun »syg« og utilpas, og da hun også sprang juni måned over, gentog verdenshistorien sig, og hun bragte sin »sygdom« for moderen i køkkenet, mens Ann' var et ærinde med Lille Mette.

Kalle-Met' var ved at smøre mellemadder til familien. Ved Helvigs ord stivnede hun i rygraden, og i flere minutter smurte hun smørret jævnt på det samme stykke brød, om og om igen, uden at kunne sige noget.

Spændingen blandt de medvidende er lige så meget angst som spænding. Kalle-Met', Helvig og Hans Brinch ved uden at tale om det, at Helvig har opdaget sin tilstand noget sent, og at det kan knibe med at

opnå det nødvendige kongebrev for den kun nittenårige brudgom. Og hvis de nu ikke når det...! Hvis Hans Brinch nu rejser, uden at de kan blive gift...! Og hvis han bliver derude på søen...!

\*

Det er højsommer, og vejret har været tørt i over fire uger. Den lette brise får de sandede stier til at støve, når folk går på dem, og støvet kommer ind i stuerne gennem de åbne vinduer og døre. Herinde bliver partiklerne fanget af sollyset og danner tykke, farvede stråler. Dyrene er ude på markerne, og et par gamle mænd har travlt med at genne dem væk fra »valingen«, der næsten er moden.

Det er den 27. juli 1868, og i dag er det ligefrem kvælende varmt. Først på eftermiddagen kommer Helvig løbende som en stormvind de få meter fra posthuset om i 'æ land' og hen til Store Peter Brinch's hvidkalkede hus. Ventetiden har været en prøvelse for hende, og hendes i forvejen noget nervøse temperament er bukket under for dette hendes livs hidtil værste nervepres. I anspændt venten har hun revet hovedet af tusinde småblomster for at tælle deres kronblade med ordene: Kommer, kommer ikke!

Men idag er der endelig post. Post, der skal få betydning for resten af denne unge piges liv. Strengt taget er brevet ikke til hende, men er naturligt nok stilet til styrmand Hans P. Brinch af Sønderhoe Bye og Sogn. Da han ikke er nerveanspændt som hun, har han dog uden kamp ladet hende overtage den daglige gang til det lille posthus.

Skønt sund og rask er Hans ikke ligefrem robust og har svært ved at døje varmen. Han ligger og sover i høet 'å æ lowt', da Helvig, køn og velskabt, og med jubelen at læse i hvert af sine ansigtstræk kommer styrtende op ad trapperne med kongebrevet, flænset åbent og gennemlæst. Han er svær at vække, da han har arvet sin moders gode sovehjerte. Halvmørkt er der på loftet, men der er dog lys nok til, at Hans kan fornemme Helvigs blussende kinder, som hun stakåndet og uden et ord rækker ham dokumentet.

»No da, — så kom't jo!« siger Hans. »Så bli'r Tække's Helvig te' Hans Brinch'es Helvig!«

»Jeg bli'r din Helvig, Hans Brinch,« svarer hun højtideligt, »men jeg bli'r nok ved at hedde Tække's Helvig. I er så grove mange Brinch'er, og Ann' hedder da endnu Tække's Ann'!«

De bliver siddende lidt i høet og snakker. Der er så meget at tale om! Så går de ned ad stigen og ind til Jes'es Met', der får tårer i øjnene. Hånd i hånd løber de så ud til Vesterland for at fortælle nyheden til Tækkers.

Hans Brinch er ikke egentlig bange for Tammes Tækker. Han er i det hele ikke nogen ræd type. Han har vokset sig høj og slank i de sidste par år. Hans ansigtstræk minder nu mere end tidligere om moderens, og hans stolthed er et stort, velplejet, mørkebrunt fuldskæg. Han har arvet moderens tørre lune og har altid en spøg på læben, helst af en noget drillende, godmodigt skosende art. Han er den første til at udtænke numre og den ivrigste til at udføre dem. Hans sind er umiddelbart og ukompliceret, og han er meget dyre- og barnekær. Trods de hårde år, han allerede har haft på søn, er der noget vist barnligt, uselvstændigt og umodent over den unge mand, og han er altid gladest, når han kan være sammen med og lege med børn. Det er da også de små, som hans godmodige drillerier og påfund går mest ud over. Af hans utallige fætre og kusiner er mange allerede gift og har børn, og de små betragter Hans-Bøj som den muntreste af onklerne og ser op til ham på grund af hans mange påfund.

I ældres nærvær kan han endnu med sine nitten år være lidt spagfærdig og tilbageholdende, næsten usikker, idet han jo efter gammel skik og brug er blevet »holdt nede« af sin store bror, Peter, der har taget sin opgave som opdrager meget alvorligt, når Store Peter Brinch har været til søs.

Generne hos den unge mand er ligeligt og heldigt blandede, så at Hans Brinch er faldet ud til sin families og egen fordel. Fra moderen har han sit rolige væsen og sit lune sind, og fra faderen har han fået en vis myndighed og bestemthed, der er gode egenskaber for en skipper at have. Store Peter Brinchs vrissende og gryntende væsen har han ikke arvet, eller måske er det lykkedes ham at dæmpe det, fordi det altid er gået ham på at høre faderens tone i hjemmet. Men lidt af faderens hidsighed og opfarende væsen har han arvet, og han går af og til over gevind både over for mennesker og ting. Hvis han ikke kan få et værktøj til at virke, som han ønsker det, kan han i arrigskab kyle det væk og i fortrædelighed forlade arbejdet. Denne hidsighed går igen hos de fleste af Store Peter Brinches børn!

Det er ganske naturligt Lille Jes og dennes familie, der er forbillig for Brincherdrengene, for Lille Jes har de kendt, og de kom



der dagligt, mens han levede. Der var atmosfære og storhed derude i huset ved Møllen, og der var altid, både til hverdag og fest, en stor masse slægtninge forsamlede til måltider og i aftentimerne. Derude var et liv for drenge og piger, som alverdens børn måtte misunde dem. Lille Jes'es ni sønner og svigersønner var alle skippere med eget fartøj, og hver gang de kom hjem fra langture, standsede de først ved Lille Jes'es, hvor deres kone modtog dem (og børn). Der blev fortalt derude, der blev planlagt, der var varme familiefølelser afløst af hektiske skænderier og småligheder, som Anne Nielsdatter gang på gang måtte bilægge; men der var aldrig kedeligt. Ikke mindst fulgte drengene med i Jes'es dagbog, der nøje medtog vindretningen hver eneste dag og konstaterede, at denne vind var god for Hans Frederiksen, men dårlig for Søren Brinch, da de sejlede hver sin retning. Her var traditioner og bedrifter, og børnene nød det. Dagligt kom de der, alle børnebørnene, og hjemmet derude var som en myretue. Man oplevede sammen hjemkomster, afrejser, barkedåb, ja-gilder, bryllupper, skibsdåb, høstgilder, død og begravelse. Så stor var Jes'es kres af børnebørn, at døden ind imellem traf små hoveder med sin le, og Jes havde mistet 10 børnebørn og et oldebarn ved sin død. Men børnebørnene var med i det hele, og deres barndom blev rig!

Store Peter Brinchs forældre var jo forlængst døde, så der kunne ikke blive nogen kappestrid m. h. t., hvor børnene skulle være. Derfor blev Lille Jes med sønner, døtre og svigersønner da også Brincherdrenge-nes forbillede. Selv nu i 1868, hvor Lille Jes har været død i over tre år, er hjemmet derude hos Anne Nielsdatter stadig samlingsstedet, hvor de allerstørste fester holdes. Også Anne og Hedevig kommer derude nu, men det har taget dem nogen tid at vænne sig til dette mylder af mennesker, unge og gamle, familie og tyende, som dagen igennem går ud og ind af huset derude. Selv er de kun vant til et hus med fire stille mennesker.

Hans og Hedevig er anerkendt i byen som et forlovet par, hvad enten der har været ja-gilde eller ej. Større er samfundet jo ikke, end at enhver ved, hvad der går for sig mellem fædrene, og at det har været »stort med« Hans og Helvig siden deres konfirmation i marts måned 1862. Ja, enhver ved selvfølgelig tilmed, at det er de to små, der har bragt Anne Tækker og Lille Per Brinch sammen.

Forelskelsen mellem Helvig og Hans er oprigtig nok, skønt de unge mundhugges lige fra starten. Hans er let af sind og stikker i drengeårene

ikke dybt, det kom først med manddommen. Hedevig er i pigeårene, og også senere som voksen, tungere og mere nærtagende. Hun er på én gang dynamisk, initiativrig, medfølelse og impulsiv, når humøret glider af sted for medvind. Hendes »jeg« er som en bronzestatue, som hun polerer på i tide og utide, så den kan skinne for både andre og hende selv. Når hun »går over stag«, bliver hun selvmedlidende, rugende, går i stå, tegner sorte fantasibilleder på sit livslærred og flyver i flint ved den allerringeste antydning af kritik. Når hun er optaget af en opgave, sprudler hun af umenneskelig energi, ganske som Mette Tækker, men går hun i åndeligt dødvande, er hun ganske umedgørlig i opførsel og synspunkter og gør, som Thomas Tækker, alverden til sin uven. Idet hun er ufordragelig og selv-overvurderende og på samme tid fuld af gold kritik for andre. Som en mår, der hænger sig stædigt i nakken på sit offer, har arvede kontraster bidt sig fast i Helvig og hænger på hende under hele livet. På en egen impotent måde indser hun allerede som ung pige sit væsens kompleksitet, og hun arbejder på sig selv, omend forgæves mod overmagten, og når kun små resultater.

Når hun har sine lyse øjeblikke, kan Helvig drille med lige så stort bid og vid som Hans, og hun kan i sådanne situationer selv tage godmodigt svar på tiltale. Hvad hun dog ikke kan tåle, er Hans'es til tider voldsomme, hvalpede, af og til korporlige måde at drille på. Nu og da er han morsom og rammende, men til andre tider kunne han i drengene simpelt hen skubbe hende ind i nogle »stikpiller«, og så blev Helvig arrig. Hvilket jo netop var, hvad Hans tilsigtede! Det sjove ved at drille er at føle, at der er bid. Når Helvig bliver galsindet, kalder han hende »Galvig« og synger navnet drillende efter hende utallige gange. Det kan hun ikke tage, for en af hendes vanskeligste egenskaber er jo netop den, at hun i dagevis kan ruge og bære nag efter en sådan episode. Mens Hans aldrig bærer nag, hverken efter dril eller efter opgør, ruger hun til tider i ugevis og er svær at få god igen. Det har taget ham nogen tid at finde en drille-facon, der ikke sårer hende.

Helvig opdagede imidlertid allerede i barneårene, at Hans alligevel ikke — som så mange andre — var ude på kun at såre hendes sarte følelser. Hun følte sig trods småstridigheder tryk ved at have ham ved sin side, og da de var blevet enige om at forlove sig, følte han sig tryk ved, at hun havde den praktiske sans og indsigt i alle deres forhold. Dertil kom, at han ridderligt beskyttede hende mod skolekammeraternes ondskabsfuldheder, for hvilke hun var et uhyre taknemmeligt bytte.

Ånden er også blandt de små i Sønderho præget af hårdhed og af loven om den stærkestes ret. I skolen bliver den akavede kanøflet, tit og yndet ved at blive løftet op i luften af fire stærke drengehænder og så blive dundret ned mod de kantede og toppede brosten på den gamle legeplads, indtil knoglerne giver sig og knager som masterne på et strandet skib. De indser ikke selv, at det er grusomt, for når mændene er til søs, har de kun ældre ligedansindede brødre til at vejlede dem. Den åndelige grusomhed er ikke mindre end den legemlige, og det står til skue for enhver, at Helvig i sine barneår gennem drillerier og skoser har modtaget næsten ulivssår, der aldrig lukkes, men holdes gabende af et livslangt nag. Hun er en sjælelig mimose og løvinde i samme person, sårbar og i stand til at bide fra sig, sart som et kløverblad og sej som et skræppeblad.

Et af de største puds, Vorherre spiller sin menneskehed, er at lade os i mørk, total uvidenhed om blandingen af gener, når to personer mødes for at avle en tredje. Som en sædemand i bælgmørke er mennesket, når det avler sit afkom. Intet ved han om den jord, hvori han sår sin sæd, og intet ved jorden om den sæd, den får. Man kan højst gætte og ane! Måske falder hvedekorn blandt tidselfrø eller omvendt, og når først afgrøden står på marken, er det for sent at fortryde. Og mennesket fortryder ikke, men forskyder ansvaret til højere magter. Sammenblandingen af Thomas Tækkers og Kalle-Met's gener skabte to væsener, der kom til verden, levede og døde. Det ene var et blidhedens og fordragelighedens produkt, der skulle gå videre i efterslægten med netop disse to egenskaber fra led til led. Det andet var et produkt af konflikt og selvmodsigende egenskaber, positive og negative, der skulle tage herredømmet fra deres rytter og piske videre på slægtled efter slægtled i lige linje. Godt nok blandes blodet hver gang, men i et ø-folk destilleres visse egenskaber ud for at bevares gennem sekler. Det er så kraftigt udkrystalliseret og aktiveret af mange generationers indgifte, at det blandede blod sjældent får lov at få overhånd, før mange generationer har fortyndet det.

Efter konfirmationen holdt de unge danseaften, og det var vel nok der, de to fandt hinanden. Men de havde dog godt nok holdt stærkt sammen allerede under konfirmationsforberedelserne, hvor disciplinen er jernhård og respekten stor. For yder man ikke, hvad man skal, bliver man kort og godt ikke konfirmeret, og helvedes dyb åbnes ifølge præsten for ens fødder! Det er jo bålets og brandens århundrede, skønt pa-

stor Hilde langt fra er den værste i det stykke. Vi ved dog, at kravene til denne kirkehandling er som til et mindre studium, og de unge skal til pastor Hilde lære over tredive salmer udenad samt hele katekismen. I dette hjalp Hans sin Helvig og omvendt, og sammen fik de banet sig den møjsommelige vej til alteret, som pastoren beredte konfirmanderne. Konfirmationen ligger i disse år i slutningen af februar eller begyndelsen af marts, så drengene kan komme til søs få måneder efter, når havene er isfri. Konfirmanderne må til højtideligheden låne sig frem til lædersko o. l., og resten af drengenes udstyr, tøj, vadmæssæk og dyne, skal også bruges til den første og de følgende ture på søen. Blandt de få konfirmationsgaver, man kender, hvis der da overhovedet er nogen, er en kridtpibe eller et ravrør. Dem ryger man på med det samme, da sligt hører søens folk til.

De unge »konfirmationsuddannede« går til alters første gang sammen, og man kaldes derfor 'åltersknolde', hvilket i Sønderho er udtryk for at være jævnaldrende. I kirken under selve handlingen bliver man overhørt af præsten, og det er sket flere gange, at en dreng eller pige kort og godt »dumper« og således aldrig konfirmeres. Men Helvig og Hans er altså åltersknolde, og på hin martssøndag i 1862 modtog de, som det tit er skik, hånd- og hjemmegjorte »telegrammer« fra hinanden med tegninger, vers og skriftsteder.

Fra nu af var Hans og Helvig barnekæresten og gik ture sammen i klit og på hede den korte tid, der var, til Hans skulle til søs som skibsdreng.

Denne platoniske afhængighed og trængen til hinanden havde slået dybere rødder, end de unge selv har kunnet ane, og et virkeligt kærlighedsforhold voksede sig stærkt mellem de to børn. Ofte har de i de følgende år drøftet muligheden af, at Hans fulgte æ Tækker folk til kirke for at vise Sønderho, hvor det bar hen, men Mette Tækker har frarådet at bringe forbindelsen på bane over for Tammes. I stedet måtte de nøjes med at sidde i kirken og kigge på hinanden og gøre hemmelige tegn, men det gjorde de også hver søndag. Kirkegangen er jo så at sige obligatorisk i 1868, og kun sygdom eller renselsesperiode kan over for præst og menighed gælde som undskyldning. Ved renselse forstås den fra jødedommen overleverede skik, at en ung moder ikke måtte vise sig i kirken fire til fem uger efter sit barns fødsel. Så kommer den unge moder, fulgt af en del koner, der i forvejen har drukket kaffe hos hende. De stiller sig andægtigt op i våbenhuset, hvor præsten lægger hånden

på kirkegangskonens hovede, holder en kort tale for hende og velsigner hendes tilbagekomst til kirken. Overtroen bevirker, at kvinder, der ikke kan få børn, rører ved præstens kjole, mens han velsigner kirkegangskonens; herved håber de at blive frugtbare. Der ligger i den kristne fortolkning af denne introduktionsceremoni en mystisk sammenblanding af renselse af det »urene« samt noget helligt. For resten af samfundet er kirkegangen imidlertid tvungen, og det er en skår i Hans og Helvigs forelskelse, at man fandt det tilrådeligt at skyde bekendtgørelsen ud i det uvisse. Lille Peter Brinch var ganske vist ikke hjemme, da Helvigs bønner brændte hedest på hos Kalle-Met', men når han er hjemme, følger han selvsagt til og fra kirke med Tækkers. Det er et sting i Helvigs stolthed, da hun hader at være lillesøsteren og gerne vil vise, at også hun har en kæreste.

\*

Bølgerne gik højt i det tækkerske hjem, da Kalle-Met' fandt ud af, at Helvig var med barn! Hin minderige aften for ca. en måned siden, hvor Met' lod bomben springe i hovedet på Tammes, havde ægteparret et større opgør sidst på aftenen. Tammes havde 'kojret' op og ned ad gulvet uden at kunne tænke eller anføre noget som helst til løsning af problemet. Han var da kommet så vidt, at han kunne se, at de unge måtte giftes snarest, men han skulle have afløb for sin galde og angst, og det fik han ved at bebrejde de to kvinder, Kalle-Met' og Ann', fordi de har holdt ham hen i det uvisse.

»Bå'n og brollup og nitten ussel o'r!« begyndte han rasende. »Det er døj, der lod stå te', Met'! Å de'e skam å wo hus, hwa her æ ski'e. Den her Hans Brinch æ kuns en forfløj'n knæjt å et' stu'e a'n end matros!«

»Do ve' jo udmærket, at han æ styrmand og ska' mæ Pej å Ann' te Sydamerika, o det hå do vidst længe!« indskød Met'.

»Jah, jow, han æ då'lig nok nø'j å blyw styrmand, så stikker han å langfart i tow eller trej år! Kan'ske kommer de å'ler hjem. Så'n må'd å gywt sæ å, tøg's a nok!«

»Å glem så 'et, at han tej u' for å ti'en peng te si ejn skiv, å hwis do ska' sij sue't å't, bitte Tammes, så kommer di' dæ'ter Ann' heller 'et hjem, hwis dæ ski'e nou. Tej no å vend det lys' ud af di ywn, Tammes Tækker, så fær do mer' fornywls a å sij' mæ dem!«

Mette stod med armene over kors, og Tammes kojrede.

»Do ska' 'et snak' så'n te mæ, Mette Sørensdatter,« råbte Tammes. »Helvig æ slet 'et som wo' Ann'. Hon æ en forfløwn tøs, som mæ si nitten år et ve', hwa hon gjør. Hon slej'ter så vist Søren Mikkelsen å, og det ka' do godt fortæl' ham!«

»A tøg's, do sku' la vær' å ro'v, Tammes,« sagde Met' indædt. »Hwa' do sæj'r sæder et! Do gær å troer, at Ann' ligner di famil'e, bår fo'di hon æ skik'li, og den mindste plet ve' Helvig, som osse æ en gu'e pig', hår hon fræ Søren Mikkelsen. Å så ska' do la' vær' å ro'v, for ellers vækker do bitte Met',« råbte Kalle-Met' så højt, at barnebarnet lige så godt kunne have vågnet ved hendes ord som ved mandens.

»Ja, det æ godt, Met' Sørensdatter! Do glemmer, at do å Ann' hår ganden rundt å sjet å det hersens kjæresteri i fle'er år uden at sæj no'w te mæ. Å så kommer I her mæ jer' tossed' nyheder som en tyw om æ næt! I sæj'r at Helvig ska' ha' en bån, og de tow æ 'et tyw år, å I har ganden å holdt mæ udenfor!«

»Do sku' no et bår' vend' det hwid' u' a di' ywn, bitte Tammes, do sko' osse ta' å prøv å brug' det af dem, som jen si'er mæj. Do gær her å stjamber å stjaver mæ di' host' å di' gigt' å si'e ingenting å vil ingenting sij. Ka' vi gjør ve', at do som den jenst i æ by'j et aner, at det hå va'en stu'e må di tow unge i trej år...«

Her kom der olie på de vilde bølger, idet døren gik op derude, og man hørte trin i 'æ frangel'. Det var Edelmost, der var kommet hjem med Helvig.

»Din tøjte!« sagde Tammes og pegede dirrende og frådende med sin sorte afgnavede pibespids på sin ulykkelige yngste datter.

»Nu tier do mæ di' grow snak, Tammes!« Mettes stemme skar som en kniv gennem den tykke luft, og hendes mund forvandlede derved til en tynd streg. Tammes tav og ville gå, — hans uvægerlige udvej, når Met' bli'r rigtig vred!

»Næ, manne tak, wo få'r!« kom Met' omgående. »No bli'r do, for vi ska' hå't ud mæ hværanner!«

»Hwoffo' æ den her Hans Brinch et mæj?« spurgte Tækker nu hånligt og i et forsøg på at plante sine sværdhug på et andet hovede. »Han krywer vel i Met's skjø't derhjemme!«

»Så'n bårn'snak! Hwis do tror han æ bång for dej, så tej'r do fejl! A hår forto'l ham, at han et ska' kom' her, før do æ bløwn manerlig, for ejsens ryger I i hu'e å hværanner. Å trow do nu bår' et; at a 'et hå' foreholdt dem begge det jen å det å'n, for a tøg's' et, der æ no'w å råb'

hurra for. De æ kuns bø'n, — men do gær op å nij i di' dansk å tink'er at det æ mæ' der har lå' dem i æ tætseng, din stjamb', men så ska' a sæj dæ...«

Her blev den vrede Met' afbrudt af Edelmost, som sagde:

»A tøj't te' a vil' gå mæ jer Helvig hjem. Det æ jo 'et fo'di wo' Lene render mæ snak. Det ved I! Men det æ dog en jammer å hør', hwo I tow slo'es, sjel om I tøgs det såm'. Ann' er jo ret en fornuftig pig', og hun tøg's som mæ og som jer, at der ska' gør's now! Hans og Helvig ska' gyttes mæ det wons, og det æ 'et fo'di a ska' bland' mæ i't, men det ska' vel ske nu. A tror te mi sjæl nok, at de trej ung' ska' kom' hjem igjen a'ter dje' tu' te Sydamerika, men h w i s der sker no'w, så sidder jer Helvig mæ' bå'n som ugywt...!«

Ved den nøgne konstatering af det fortiede gøs Helvig, skønt hun i forvirringen endnu ikke havde fået lagt sit sjæl. Hun stod uden for lyset, tavs og bleg, men uden tårer. Hun sagde ikke et ord hele aftenen, men munden lignede, som hun stod der, moderens og øjnene faderens. Hid og did kastedes hendes skæbne som et spyd mellem de stridende. Anne sagde heller ikke noget; med sin naturlige menneskeforstand og med sit modne instinkt forstod hun, at man skulle lade kombattanterne ride stormen af. Så nåedes der sikkert det ene og det andet. Hun anså det også for i alle måder godt for forholdet mellem børn og forældre, at Hans kom med hende og Peter 'på varmen', som det kaldes.

Det lykkedes Edelmost at få parterne bragt til ro. Tammes har stor respekt for denne vise og prøvede kvinde, og han følte sig flov ved at rase videre i fire kvinders nærværelse uden skygge af ræson i sine argumenter. Hans jammerargumenter var og blev om den spildte mælk og nærmede sig aldrig spørgsmålet om at få skårene samlet sammen!

Udenfor i juninatten ventede Hans Brinch. Hvad der foregik inde i æ dansk kunne halvt høres og helt ses. Det var ikke nogen storm i et glas vand, men et opgør af rimelige proportioner, der godt nok modsvarede folks ophidselse. Men proportionerne svigtede i de dage, hvor hovedpersonerne kunne ønske sig handling snarere end retrospektive bebrejdelser og skænderier. Hans havde håbet på forsoning og ville i så fald være parat ved døren. Den atmosfære og fremgangsmåde er han vant til i sit hjem, hvor solen sjældent får lov at gå ned over nogens vrede, end ikke Peter Brinchs. M. h. t. giftermålet vidste Hans, at Tammes måtte og ville give sig, og bag svigerfaderens ryg fulgte han Kalle-Met's råd og afsendte ansøgning om kongebrev. Som silhuetter så han

skikkelserne derinde, Kalle-Met' uden overflødige bevægelser, men med ryggen rank og armene overkors. Tammes med rytmisk, fast understregning af sine ord ved hjælp af den svingende, lange porcelænspipe, der for længst var gået ud. Tiden gik, stemmerne dæmpedes, og til slut kom Ann' ind med kaffe.

Hans frøs trods juninatten. Han ville gerne have været med i opgøret, for fejlen lå, syntes han, ikke hos Helvig, men hos ham.

»Det er som styrmanden og kaptajnen, der skændes i stormvejr,« mumlede han halvhøjt. »De slås om, hvorvidt de skulle ha' rebet sejlene, før stormen begyndte. Og under skænderiet glemmer de at rebe dem. Hvis ikke snart skipperen gir sig, sker der noget skidt!« For selv om Hans er ung, har han arvet sin faders ubændige hidsighed, der ikke holder sig tilbage selv for ældre folk!

Tæt ved midnat rokkede Tammes i sin stol, som et barn, der om aftenen er faldet til ro i mors arme efter lange og heftige tandsmerter. Han var sammenbidt, blikket var fjernt og uden liv, men han var blid som et lam.

Edelmost kom ud i nattekulden, iført sit varme sjal.

»Dæ bløw jo så 'et brug fo dæ dengång, Hans Brinch,« sagde hun ligefrem. »Men vi fik da freden igjen. Å no ka' do fø! mæ hjem!« Edelmost er en fåmælt gammel kone, og på turen hjem talte hun ikke et ord. Hans vidste ikke ret, hvordan han skulle spørge hende ud, og måtte lade sig nøje med den besked, at freden var genoprettet.

Som han lidt senere gik hjem alene, tænkte han på hin aften, hvor der var dans i 'æ dåns-stow', fordi »Fortuna« med hans onkel som skipper skulle ud næste morgen. Det er almindeligt, om ikke ligefrem korume, i Sønderho, at der afholdes gilde for et mandskab, der skal til søs. Det går muntert, sørgeligt og hårdt til på samme tid. Muntert, fordi der danses og synges, sørgeligt, fordi de nærmeste ikke kan frigøre sig og slå sig løs. Hårdt, fordi man danser til den årle morgen, får godt med punse, og fordi slagsmål langt fra er et ukendt fænomen.

Hans huskede, hvorledes stuen havde genlydt af sang og latter, skotramp og træskobulder i én forvirring. Nogen havde danset hurtigt, andre langsomt og mindre vildt; luften var tæt derinde, men han havde nydt det. Helvig havde selvfølgelig været med. Hun havde nyligt fået ham hjem, og mens han drak kaffepuns', nød hun som så mange andre sønderhokvinder rødvinspunse med sukker i. Trods den tætte atmosfære



dansede de, vildt og hurtigt, lige til den lyse morgen. Da et par af de søfolk, der skulle af sted, begyndte at syngte:

*Og vi gaar ej af dette Hus,  
før vi ser Morgenstjerne,  
for vi vil have os en Rus,  
og det maa vi saa gerne...*

ville Helvig bryde op. Lidt efter rejste de sidste sig fra bordene. Traditionen tro stod man op, og mens de nærmeste fik tårer i øjnene, afsang alle de dansende for de udadgående søfolk

»AT SAMLES, SKILLES AD.«

der har et dybt og aktuelt indhold for hele befolkningen. Derefter genlød hele byen af de hjemadvandrendes latter og pigernes fnisen.

Næste morgen, d. v. s. formiddag, da solen indiskret kiggede ind i det østre lowtskammer i Store Peter Brinches hus, var kimen til en verdensborger blevet lagt...

## KAPITEL ELLEVE

# Lysning

1868

Der lyses nu for Folk og Gud,  
og Haand i Haand de unge ved,  
at Havet blir den halve Brud,  
den halve Gom blir Ensomhed. —

Langt om længe kom så den søndag, hvor styrmand Hans P. Brinch fulgte med Tækkers til og fra kirke. Lidt komisk virkede det måske nok på folk i Sønderho, og de, der er tækkerfjendske, gjorde sig ikke umage for at tilbageholde et smil. Ja-gilde holdtes for anden gang i det gule hus derude, men hverken Store eller Lille Peter Brinch er hjemme for tiden, så der var mangel på 'kå'lfolk'. I faderens sted optrådte for Hans Brinch Lille Jes'es bror, agenten Niels J. Sonnichsen, der med sine 69 år er at regne for gammel.

Thomas Tækker måtte slå roret om. Han er et levende eksempel på den lov, at et uforholdsmæssig stort antal af vore såkaldte »dårlige« egenskaber skyldes vor usikkerhed og tvivl over for vore medmennesker, for deres tanker og reaktioner. Hvis vi blot anede, hvad vor næste tænkte og mente, behøvede vi ikke at lukke os inde i en skal. Og for Thomas Tækker gælder som for alle andre, at han kun gætter sine medmenneskers tanker i ca. halvdelen af tilfældene, og derfor træder han forkert halvdelen af gangene. Han har længe næret en udtalt angst for, at Brincherne taler og tænker lige så ilde om ham, som Søren Brinchs udtalelse gav udtryk for, og derfor har han været på vagt over for Hans Brinch. Skikkeligheden selv er Tammes inderst inde, men han nærer mistro til hvert eneste menneske og til hver eneste tildragelse under solen. Og denne mistro sår som altid giftig sæd. Det har også såret ham dybt og bragt ved til hans mistanke, at han er blevet holdt uden for det hele, og bagefter følte han sig, ikke med urette, til nar.

Men han forsonede sig! Man snakkede lidt med Jes'es Met', og Hans Brinch blev, lidt kort, budt velkommen som svigersøn i det tækkerske hjem. Ja-gildet gik stille for sig, og Niels Sonnichsen tyggede i sin korte tale drøv på den gamle sentens, at Tækkers ikke mistede en datter, men vandt en søn. Et tvivlsomt moment at drage frem under omstændighederne!

Ja-gildet fandt sted i slutningen af juni, lang tid før kongebrevet kom, men stemningen var heldigvis præget af, at man ventede snarligt svar på Hans Brinchs ansøgning. — Sådan skulle det ikke gå! D. 12. juli har man endnu ikke fået svar, og da det bliver for meget med den evige venten, får man gennem Kalle-Met's formidling overtalt den rare pastor Hilde til at foretage lysning den følgende søndag, skønt kongebrevet som sagt endnu ikke er ankommet.

En stor personlighed er pastor Hilde ganske vist, men han har endnu ikke lært at lodde dybden i den mærkelige flok, hvis hyrde han er blevet. Han forsøger svagt at gøre gældende over for den ivrige skipperkone, at lysning er en officiel handling og ikke til at spøge med. Lysning uden påfølgende bryllup kræver selvsagt forklaring over for myndighederne, og sæt nu kongebrevet ikke når frem inden tredje lysning og påtænkt bryllupsdato. Fru Tækker må kunne forstå, at der kan være hundrede årsager til forsinkelse eller udeblivelse. Men den gode Kalle-Met' står fast ved sit ønske om lysning med Thomas Tækker som den ene forlover og agent Niels Sonnichsen som den anden. Met' står rank som et lys, og hænderne er gået i hårdknode på ryggen. Hun er en blanding af styrke og ærbødighed, pastoren af autoritet og usikkerhed; han ved at vogte sig. Det falder ham i øvrigt svært at forstå, at ikke skibets afgang kan udskydes, til brylluppet kan finde sted, men han bliver her belært om mundtlige kontrakter med mandskabet, der er blevet hyret på flere års sigt og skal lønnes efter en bestemt, fastsat dato. Store summer for rederne, ikke mindst da de fleste af pengene er lånt, og man således har ansvar over for fremmede folk.

Naive og uskoledede som de er i byen, afføder befolkningen dog stor respekt hos den belæste pastor. Med mænd, der har sejlet på alverdens have, og kvinder, der frit jonglerer med klodens geografi som en artist med et sæt bolde, finder pastoren det svært at imponere og ekspostulere. En sær blanding af uvidenhed i visse spørgsmål og af snusfornuft og kolossal indsigt i andre gør det vanskeligt at forhandle med denne skipperbefolkning. Selvstændighed og stædighed er en livsnødvendighed

for disse mænd og kvinder. Mens pastor Hilde uforstyrret har ordet under sine prædikener, kommer han til kort i livets drøftelser og bliver tit svar skyldig!

Stirrende ud af vinduet i et forsøg på at undgå Mettes stærke blik anfører præsten noget om et andet skib for Hans. Kalle-Met' spørger spidst, om pastoren vel har noget at foreslå, — vel vidende, at styrmandsposter ikke vokser på træerne i denne bedste sæson og med så kort varsel. Som en tålmodig moder, der forklarer sit barn, fortæller Mette igen lidt om uafviselige, fysiologiske data i for- og fremtid. Hans skal på et årelangt togt, og derved er ikke at røre. Datoen er d. 15. august. Der skal lyses tre gange, som hr. pastoren vel ved, og hvis man går baglæns, vil søndag d. 11. august være den sidste mulighed for tredje lysning. Næstsidste lysning må så blive d. 4. august og første lysning nødvendigvis d. 28. juli. Det vil altsammen være at skære det hele noget snært, mener den forsigtige Tammes, og hvis der skal lyses, inden kongebrevet kommer, vil familien gerne have det gjort første gang d. 14. juli og så de to følgende søndage. Mette slutter med at sige, at om det ellers er Herrens vilje, at kongebrevet skal komme, ser han nok stort på tidspunktet for lysningen, for ikke at tale om brylluppet. Og i øvrigt er pastoren da velkommen til at være med til brudefesten.

I parentes bør bemærkes, at Kalle-Met' har spurgt 'æ køks', og hun har foreslået d. 11. august. Derefter må på landet både præst og degn sig rette. Som en samtidig præst skriver: »Før flyttes Himmelbjerget end en Kokkekones Bestemmelse!«

Pastor Hilde føler sig revet over ende, men d. 14. juli bliver der ifølge kirkebogen lyst første gang mellem ungersvend Hans P. Brinch, ugift, og ungmø Hedevig Tækker, ugift, begge af Sønderho By og Sogn.

Sejrstolt går Kalle-Met' hjem til sin nu store familie, tryk ved tanken om det fyldte hus og stolt over sine resultater. Huset råder kun over én større dansk, og i den lever alle tre par. Det har først og fremmest sine praktiske grunde, at de unge flytter hen til brudens forældre og bliver der, til et par børn er blevet født til verden. At kaste datteren ud i eget hjem straks efter brylluppet og lade hende bo der muttersalene, mens manden er til søs, ville være umenneskeligt selv for de brave, hårdtprøvede sønderhokoner. — Og uøkonomisk! — Livet og selskabeligheden i barndomshjemmet holder savnet og kedsomheden bedre af huse. Dertil kommer da også, at moderen i reglen er af uvurderlig støtte under de to første svangerskaber og fødsler.

Om brudeparret flytter sammen ved ja-gildet, ved brylluppet eller lidt efter, bliver i Sønderho ikke underkastet nogen dybere moralsk vurdering. Befolkningens synspunkter er livsnære og ukonventionelle. Praktiske som de er, finder de midt i deres troskab, at Herrens dom over tiden for samflytningen er mild og forstandig, og derfor bliver ja-gildet lige så bindende som bryllup. Kyskhed er både dyd og virkelighed mellem to unge, og de holder sig til hinanden for resten af livet. Så vidt går forpligtelserne, at selv de unge enker for det meste bevarer deres troskab til den forliste ægtemage og ikke gifter sig igen. Undtagelser hører til sjældenhederne. Men for enkemanden, der skal til søs igen, er en kone en nødvendighed, og ikke sjældent gifter han sig igen for børns og hjemms skyld.

\*

Midt under alle disse familiære uroligheder har Lille Peter været i Varnanäs i Sverrig for at tilse byggeriet af *Ane*. Skuden er opkaldt efter *Anne*, og det ene n skyldes udtalen af navnet. Stavningen af navne er i det hele taget noget, der ikke tages højtideligt i 1868. Således kan nævnes, at man i ét og samme dokument finder stavningen *Tækker*, *Thækker* og *Thæchker*, det sidste på selveste seglet. Det samme gør sig gældende for *Ane* og *Anne*.

Skibet har længe været færdigt, og Peter har påbegyndt jomfrurejsen med tømmer mellem de nordiske lande, inden turen langt om længe går hjemad. På Københavns Red har *Ane* vakt stor opmærksomhed, og i Finland var folket så begejstret for den smukke skude, at de har bedt Lille Peter om at komme igen. Dette står at læse i hans breve hjem.

Det har været svært for de to familier at få skrabet penge sammen til det dyre og flotte skib, men ved Kalle-Met's hjælp er det lykkedes at samle over tredive aktionærer fra fastlandet, hvilket vil sige *Tjæreborg*, *Andrup*, *Spangsborg Mølle*, *Darum*, *Krogsgaard Mark* o. m. a. Lille Peter Brinch er korresponderende reder, og de største aktionærer er selvsagt Thomas Tækker og Store Peter Brinch. Overleveringerne påstår, at Store Peter Brinch i sin forsigtighed ikke til at begynde med vovede at tegne sig. På sønnens forespørgsel skal han tvært have svaret: »Den sten, man ikke kan løfte, skal man lade ligge!« Ud fra den betragtning, at hvis man ikke selv har alle pengene til sådant skibsbyggeri(!), må man hellere lade være.

Thomas Tækker er jo imidlertid efter Helgoland i 1864 blevet kongelig embedsmand med fast løn og pension. Han ønsker at have sit på det tørre over for myndighederne og sine foresatte. I Tolddepartementet findes følgende blandt mange andre skrivelser fra hans hånd:

TIL DET HØJE GENERALDIREKTORAT FOR  
SKATTEVÆSENET

*Da jeg for at sætte min Svigersøn Skibsfører P. Brinch af Sønderboe i Vei har været nødsaget til at hjælpe ham med Kjøbet af den af ham førende Brig ANE kaldet, bygget i Varnanäs i Sverrig, ifølge Biilbrev af 21. November 1867 og efter Interims Maalebrev udfærdiget af den danske Konsul i Calmar i October 1867 drægtig circa 192 danske Coml., vover jeg underdanigst at ansøge det høie Generaldirektorat for Skattevæsenet om at det maae være mig tilladt ved bemeldte Skibs Registrering at staa anført som Partshaver, da det ikkun paa den Maade er mig muuligt at faae Sikkerhed for den Kapital som deri af mig er anbragt. Sluttelig skal jeg bemærke at en saadan Tilladelse, som jeg nærer Haab om det høie Generaldirektorat naadigst vil forunde mig, i ingen Henseende kan komme i Strid med min Embedspligt.*

*Underdanigst Th. N. Thækker.*

Og hans andragende anbefales på følgende vis:

TIL DET KONGELIGE GENERALDIREKTORAT  
FOR SKATTEVÆSENET

*Hoslagt tillader jeg mig at fremsende et underdanigt Andragende fra Krydstoldassistent Tækker om at maatte være Ejer af en Skibspart.*

*Da alle Beboerne paa Vesterhavspørne saa snart de ejer noget, om det end er nok saa lidt, sætter deres Penge i Skibsparter, saa at Parten ofte ikke er større end 1/300 Maal, og da tilmed det Skib, hvori Assistent Tækker er Part, er saa stort, at det bestandigen vil fare i transatlantiske Farvande og han saaledes aldrig som Krydstoldassistent vil komme i Berøring med det, tillader jeg mig at anbefale det vedlagte Andragende.*

*Underdanigst  
sign. Chr. Gottlieb.*

Og svaret fra Generaldirektoratet for Skattevæsenet indeholder:

*... efter det med Krydstoldinspektoratets Skrivelse af 28. forrige Maaned hertil indsendte Andragende fra const. Krydstoldassistent Th. N. Tækker, Dbm., tillades det ham i Henhold til Toldforordning 1|2 1797 § 84 at være Medreder i Briggen ANE, indtil videre, og saa længe Skibet ikke benyttes til Fragtfart paa eller i Toldterritoriet.*

\*

Midt under de store bryllupsforberedelser kommer der en dag bud fra havnen, at *Ane* ligger derude ved Kjeldsand. Få øjeblikke efter er det ganske Sønderho forsamlet ved banken deromme sydpå. Hans og Helvig er blandt de første, der iler ned for at se det nye skib. Stolte og tavse holder de hinanden i hånden uden at kunne ytre kommentarer til det smukke skue af den hvide brig, der vugger derude med sejlene nede og signalflagene oppe. Tanker og fornemmelser om den rolle, skuden skal komme til at spille i deres første tid som mand og kone, øger deres indre tilstand af spænding. Gamle mænd og koner beder mumlende og med foldede hænder for skibets og mandskabets vel på de kommende, dristige togter.

Ikke med urette har både samtiden og eftertiden om denne brig sagt, at hun er en af de smukkeste og stolteste skuder, der er blevet bygget af de dygtige folk i Varnanäs.

Oppe på havnebredden står Anne og lille Met'. De ønsker at være ene med Lille Peter, når han om lidt kommer i land. En velsignelse er det for alt og alle, at Peter nåede at komme hjem inden brylluppet.

## KAPITEL TOLV

# Bryllup

1868

Svenden med sin Brud  
gaar i Haven ud,  
paa de grønne Sko hun synes danse;  
ak, hvor er hun let!  
Foden er saa net.  
Pogen sælger til dem grønne Krandsse.

Poul Møller.

Efter god gammel skik har Hedevig været rundt i de hjem, der skal have bryllupsinvitationer. Det er mange, for festerne strækker sig over flere dage, ja somme tider op til en uge. Hun går ind til folk og beder om »dejmælk«, og så ved folk, at de skal til bryllup. Hvis man ingen ko har, gives det traditionelle svar under megen latter: »Så må vi jo malk wo kat!« Familiens småpiger, d. v. s. Hans Brinchs yngre søstre, går fra hjem til hjem for at samle knivtøj og glas sammen til brug ved bryllupsfesterne, og der skal bruges rigeligt.

Til nogle af gæsterne blev der sendt bydemænd, som inviterede dem til at komme omkring klokken et om middagen.

Der har været travlhed i det tækkerske hjem. Lige inden for døren bliver om formiddagen anbragt bagværk og kopper til kaffe. Huset er pudset og pyntet, gavlene er blevet kalket, brostenene i 'æ kalker' er blevet fejtet helt rene og tørre, vinduerne er blevet pudset, og alle stuerne dufter af sæbe og renlighed.

Bryllupsfester hører til byens største begivenheder! Et utal af historier huserer, og mange pudsige tildragelser har igennem årene været med til at gøre bryllupsgilder til noget ganske særligt i Sønderho. For nogle år siden blev Hans Brinches fætter, Thomas Brinch, omme i æ Synnerland gift med Stine. Det havde været et dobbeltbryllup, idet Stines søster Kåren var blevet gift samme dag. Den halve by var med, og tiden



gik uden hvile med dans og spisning, dag og nat. Nogle blev dog trætte og gik hjem for at hvile efter et døgn, men så kom de friske tilbage. Da brylluppet havde stået på i tre dage og nætter, blev den ene brud, Kåren, så træt, at hun gabte kæben af led til stor bestyrtelse for gæsterne. Men bestyrtelsen var kun kortvarig, så »kom gæsterne sig« og dansede troligt videre, mens sølle Kåren måtte til læge og have kæben sat i led igen. (Om samme Kåren er det i parentes værd at fortælle, at hun efter dåben egentlig hed Katrine; men den, der blev sendt til præsten for at sige, at hun skulle hedde Kåren, blev ikke forstået, da præsten kun kendte navnet Karen og ikke var fortrolig med sønderhoudtalen af dette navn. I sin befippelse fremstammede sendebudet så navnet Katrine, som præsten da kunne forstå, og derved blev det. Men hun kom aldrig til at hedde andet end Kåren).

Mens Ann' hjælper Thomas Tækker i det besværlige festtøj, er resten af familierne travlt beskæftigede med at gøre alting klart. Gaverne er som altid for størsteparten spiselige bidrag til festen, således som det også i århundreder har været skik på fastlandet. Gaver i form af nyttegenstande findes sjældent, snarere gamle arveting såsom ure, sølvting o. l. fra den nærmeste familie.

Skønt mange bydes, kan den ganske by dog aldrig være med til et bryllup. Alligevel er de næsten alle i kirke, og følget bliver enormt. De unge af slægten går i forvejen, og det vil i vort tilfælde sige Lille Peter Brinch, broderen Jes, den mindre broder Niels og Lille Met' Cathrine, »opnønt« efter Hans Frederiksens kone. De kalder undervejs folk ud til følget, idet de råber fra hus til hus: »Nu kommer de!« Så snart man fra kirken får øje på det store følge, begynder klokkerne at kime, ikke ringe, og de bliver ved, til alle sidder i kirken. Hedevig går langsomt ned langs midtergangen og sætter sig på spindesiden i den stol, der er nærmest alteret, og som fra gammel tid har heddet »Jordemoderstolen«. Hvad navnet hentyder til, er indlysende, men dog er der ikke sikkerhed for, at der ikke ligger gemt en tradition for, at den unge brud allerede venter sig. Bag hende kommer Hans og sætter sig i den tilsvarende stol på sværdsiden. Efter vielsen sætter de to sig da sammen i brudens stol. Når den første salme efter vielsen er sunget, bliver der ofret. Man har i skørt eller lomme de traditionelle mønter parat, store eller små, og disse bliver ofret til præst og degn og lægges foran alteret. Først ofrer Hans og Helvig, så brudepigerne, så bydemændene, dernæst de to implicerede slægter og til slut resten af menigheden. Efter kirkehøjtidelig-

heden går Hans og Helvig med Tækkers hjem til brudehuset, mens resten efter god gammel skik fjører sig enhver til sit.

Som ved alle andre store og skelsættende begivenheder tages der varsler på vejen hjem fra kirke. Hvis brudeparret møder en enkemand på vejen, vil hendes liv blive kort. Omvendt, hvis man ser en enke. Derfor bliver sådanne for det meste hjemme ved bryllupper, og Hans og Helvig træffer da heller ingen. Møder man en løs hund, betyder det lykke, og det gør folk meget tit. Hvis det regner lidt, betyder det også lykke, idet

Regn i æ »Smyk'« (diademet)  
det gi'r Lyk'!

Blæser det på de to unges hjemtur, betyder det, at hun vil blive ond og arrig, »vil puste ham ud«. En frisk grav på bryllupsdagen betyder snarlig død for en af de to parter, men der er heldigvis ingen sådan ved vort bryllup i dag. Derimod plagede det for et par år siden Ann' meget, at Lille Jes'es grav endnu lå frisk, da hun og Peter blev viet i 1865.

Efter kirkehøjtiden slår degnen fløjportene op ved den søndre låge, og til festmusik marcherer brudeparret efterfulgt af musikanterne ud ad midtergangen. Kun én gang til i de to's historie skal disse låger åbnes. Nemlig når de dør!

Ved firetiden skal det gå løs igen. Så møder alle gæsterne op til kaffe og smørrebrød, hvorefter man igen går hver til sit. Ved udgangen efter dette bryllupskaffebord rømmer bydemanden sig højt og tydeligt, hvorefter han traditionelt råber ud over stuen:

*Saa kom klok syw  
med gaffel og knyw,  
æ swolten lyw  
å let fæddetøj!*

Overalt i verden, hvor der fejres bryllupper, fristes mennesker til skæmt, fin eller grov, traditionel eller ved inspiration. Blandt de traditionelle i Sønderho er de smånumre, der spilles brudens forsmåede bejlere, til påmindelse. Det sker til tider ved brylluppet, til tider lidt før. Ikke at det ved denne lejlighed har slået dybere rødder, fordi det unge

par har holdt sammen i flere år, således at ingen alvorlige kæresterier med andre har kunnet eksistere for Helvig. Alligevel sendes traditionen tro et par kurve til nogle fortidsbejlere og ålterksknolde, der må åbne kurven, som indeholder en sten, hvilket skal betyde, at modtageren bør føle sig tung om hjertet, et løg, der skal symbolisere tårer, samt andre småting til smædelig påmindelse. Hos en enkelt, som ikke engang har været bejler, men bare skal drilles, sættes kurven oven på skorstenshullet, hvorved optændingen i morges gav røg i køkkenet.

Klok syv om aftenen kommer gæsterne igen, hvorefter de egentlige spisegilder begynder. Og her står man ikke tilbage for fastlandets bondebryllupper! Der skal en overmenneskelig appetit til for at klare alene den første aftens måltider. For et par dage siden, ja indtil i går, har familie og venner indfundet sig med kogte »bøster«, pølser, kage, sirup, kaffe, svinehoveder, fårekøller o. m. a. Godt nok er folk inviteret, men en form for »sammenskudsgilde« er det nu alligevel.

Ved solnedgang stryges flagene, og dem er der altid mange af. På flagstangen uden for Tækkers hjem vajer som altid ved brudehuset en række farvespraglede flag. Øverst ses hans egen skibsstander, nedeunder Dannebrog, derunder Store Peter Brinches skibsstander, så — i ærbødig isolering og med god afstand op og ned — kommer Lille Peter Brinches, den nye skipper, der er hjemkommet med sin *Ane*. Det er bydemændenes pligt at fire flagene ned, og det sker under megen fjas og latter, idet de unge mænd altid indfinder sig med deres bøsser og fyrer dem af med høje brag, mens standerne går ned. Dernæst — og altså inden den egentlige spisning i brudehuset er begyndt — bringer det unge brudepar gildesmad og drikkevarer rundt til familien eller vennekredsens gamle og syge, som ikke kan deltage i festlighederne. Først da går de mange indbudte i lag med at fortære de drabelige måltider. En af Jes'es svigersønner er kommet hjem fra et Middelhavstogt og har medbragt søde vine, hvorfor der serveres både disse og hjemmebrygget øl. Inden længe er stemningen støjende og de fleste deltagere godt røde i hovederne. De sidder bænket i flere timer, og omkring ved ti-tiden er måltidet til ende. Pauser er der altid nok af, og under disse samles appetit til fornyet angreb på de bugnende fade. Der serveres blandt andet flere slags steg samt både kold og varm mad. Til efterspise serveres hyppigt forskellige slags småkager, der kaldes »knas«. Endvidere er Mikkel Towtes Maren begyndt at lave »skillebasser«, og de spises under hele brylluppet. Hun laver dem ved at koge sirup og hælde

den kogende masse ud på fliser. Når den er kold nok, tager hun sirups-massen og ruller den i lange strimler, lyse og mørke. Så skærer hun dem i tommestore stykker, og det er skillebasser.

Under spisningen kommer visebøgerne frem, og man synger i kor hyldestsange til de to. Først fremføres næsten altid en brudesang for de unge, skrevet til lejligheden, eller lånt af forgængere. Kalle-Met', som ønsker, at festen skal blive så vellykket som muligt, står op og nærmest »messer« en hjemmelavet brudesang uden melodi:

En Brudesang jeg agter at frembære  
og vil af Kjærlighed jer den forære,  
jeg beder Eder I den ej forsmaaе,  
endskjøndt den er kuns ringe.  
Mine Evner ej formaae  
den bedre at udbringe.

Nu elskte Brud! hensvindende er vor Sommer,  
Gud jer velsigne, naar Livets Vinter kommer  
og dækker Jorden med sin Sne,  
ak Aaret det iler saa fage;  
gid da med Fryd I tilbagese  
paa de hensvundne Dage.

Vor Brudgom kjær vi lykkelig vil prise,  
lyksalig var alt som i Livets Vise.  
Naar Livets Aar forsvundne er,  
Ungdommens Rose forsvinde.  
Gud som i Dag har staaet Dig nær,  
vi be'r Dig kjærligt erindre.

Mettes vise var alvorlig og blev derfor fremført uden afbrydelser. Disse hører ellers bryllupsfesterne til, og de finder sted enten i form af bemærkninger, fnisen eller latter, og manererne er ikke just afslebne.

Senere under måltidet rejser Lille Peter Brinch sig. Grinende ta'r han sin kop, hvori han beder gæsterne tænke sig, at der er vindråber. Svingende med koppen, så det løber ud deraf, citerer han det ved bryllupper velkendte vers:

Saa mange Draaber, som I seer  
 i denne Kop iskjænket er,  
 saa mange Slags Velsignelser  
 Vi ønsker og begjær'.  
 Saa sætter jeg Koppen til min Mund,  
 saa drikker jeg ud af Hjærtens Grund,  
 Brud og Brudgom til Ære.

Straks bryder latteren løs, og der klappes støjende! Lidt efter, mens muntherheden endnu ruller som ekko, læner Helvig sig over mod Lille Peter med ordene:

»Kom mæ' di' kop, Pej! A we' tæl' dem!«

Men Peter skynder sig nu at tømme koppen helt for dens indhold. Helvig ser fremmed ud i sin brudedragt. Både skørt og trøje er af fint sort klæde, mens knapperne er store og af gammelt sølv. Et stort, hvidt klæde med kniplinger, Kalle-Met's egne brudekniplinger, holdes sammen omkring hendes liv af et bredt, sort fløjlsbælte med en lang sløjfe foran. Oven på hovedet bærer hun »æ Bore«, der får hende til at se helt fremmedartet ud. Det er en slags diadem af »Biedermeyer-natur«, fuldt af farvede blomster, billige glasperler o. l. Neden for denne ses (for første gang i hendes offentlige liv) Helvigs hår, blondt og tyndt! Alle de andre hovedtørklæder skjuler kvindernes hår dag ud og dag ind.

Hans Brinch er statelig i sort tøj, med kravette og læderstøvler. De sidste knirker, når han bøjer anklernerne. Han har lånt dem af Niels Meinerz, og de er langt fra nye. Dette ved alle de unge og driller ham med konstante hentydninger.

Leende og usentimentalt rejser han sig på sin lidt ungdommelige facon og gør med et smil sin skyldighed over for sin unge brud med følgende almindelige 'brudgomsstrofer':

Jeg gik mig ud om Vinters Tid,  
 da fandt jeg en Perle, og den var hviid,  
 den lagde jeg i forgyldende Skrin,  
 og den skulde være Allerkjæresten min.  
 Yndigste Perle og yndigste Skat,  
 Du skal være min Hjærtenskjære  
 og sove hos mig inat!

Den sidste linje blev halvt hvisket ud i lokalet, som Hans bøjede sig ned over Helvig. I spænding har selskabet ventet på den, og den fulgtes af et øresønderrivende jubelskrig. Mændene lo højt, og kvinderne, mest de yngste, fniste. Som han sagde »Yndigste Perle og yndigste Skat«, tog gommen sin bruds venstre hånd i sin højre og gav den under sidste linje et højt klask med sin venstre.

Der er ingen dyster højtidelighed til stede i aften, ikke på noget tidspunkt. Gæster og brudepar kræver lystighed, viser, skæmt og grove løjer. Det højtidelige og »dystre« er overstået med selve den handling, som egentlig i menneskeøjne forener de unge med hinanden, nemlig ja-gildet.

Gammel som menneskeheden selv er mandens leg med den tanke, »at han uvægerligt kommer under tøflen!« På en eller anden måde skal det nu og altid frem ved vittigheder, i sange o. l. Efter Hans'es »tale« rejser fætterten, Thomas Brinch, sig og siger leende:

»Hans Brinch, du rimer på *kat!*« — Han har glædet sig inderligt til at få lov at affyre sin poesi.

»Hwoffo da?« spørger Hans pligtskyldigt.

»En Kat, der bli'r rew'n si'r *mjaw*,  
men en Gom, der får Klø, si'r *aw!*«

Med stemmer, der nu er let grødede af øl, latter og Middelhavslandenes søde druer, synger gæsterne den gamle brudevis:

*To og to i Rad,  
se, hvor pænt de følges ad,  
selv den gamle Bedstefatter  
ung sig føler atter,  
tænker på dengang,  
da de gamle Klokker klang,  
da de kimed for ham og hans Hustru kjær,  
endnu saa rørig, ja, og rask han gaar,  
stolt og rank trods sine hvide Haar.  
Børnebørn, ja, det er hans Plaser,  
idag saa smaat han leer,  
han leer, fordi han ved, der nu bli'r Haab om fler!*

*Hør nu, Hillemand,  
hør paa Skolemesteren,*

han har rejst sig op fra Bordet,  
 rømmer sig, tår Ordet,  
 ønsker Parret Held,  
 og til sidst, hva' tror I vel,  
 en Rekrut af de smaa inden næste Aar,  
 se Bruden rødmer, bli'r ganske flov,  
 Skolemester, den var lovlig grov.  
 Fatter raaber: »Ja, hvis I nu vil,  
 er Loen lavet til,  
 nu skal vi ha' en Sekstur og en Tremandsreel.

Svejtrit og forkert,  
 hver en Dands de har probert,  
 men da det alt er silde,  
 gaar man hjem fra Gilde,  
 slukket bli'r hvert Lys,  
 dog der brænder eet, — ja, tys!  
 Det er vist hos det nygifte unge Par,  
 endnu et Hurra hør man sender dem,  
 rigtig dansk, ja, eet med Fynd og Klem.  
 Alt bli'r stille, se, nu Lyset brat  
 blev slukket, saa godnat,  
 godnat, godnat, godnat, — god rolig Nat!

Efter bryllupsvisen kom de gamle, udødelige Sønnerho-viser frem, og da »Guds Himmel« var sunget, kom turen til den uforglemmelige sang, som enhver sønderhoning i indeværende årti kender og synger næsten hver aften:

#### DE NORSKE LODSE

De norske Lodse, de er raske Svende,  
 som Uvejrslugle færdes de paa Søe,  
 for Dybets Farer ingen Frygt de kjende,  
 med Løvemod i Dødens Favn de døe.

Men ingen var saa kæk af vore Sønner,  
 saa djærv som Niels fra Akrens vilde Kyst,  
 saa længe Havet mod en Klippe drøner,  
 hans Minde leve skal i Sømands Bryst.

*En engelsk Brig mod Klippen monne strande,  
der stod den fast, mens Bølgen over brød,  
dens Mandskab saae, der ej var til at lande,  
de fik for Øie snart den visse Død.*

*Og ingen vovede for Paalandsvinden  
at styre mod den vilde Brændings Skjød,  
Signalet lød, og bleg var Sømands Kinden,  
og Solen gik bag Klippen ned saa rød.*

*Da bad de stakkels Sømænd høit for Livet  
og raabte, aldrig seer vi Morgen meer;  
Kaptejnen har sin sidste Ordre givet,  
saa skal vort Liig mod Klippen knuses heer.*

*Til vore Kjære sende vi derhjemme  
en sidste Hilsen i den mørke Stund,  
ak! aldrig vil I Eders Sømand glemme,  
men han er borte, tavs er nu hans Mund.*

*Dog Niels fra Akren Sønnerne nu vinker.  
»Kom, Dreng, lad os mande straks en Baaed!«  
Snart Aarerne i Aftensolen blinker,  
den lille Baaed skar gennem Søens Braad.*

*Fra Briggen saae de, hvor de kække strede  
mod Søens Magt, og Haabet spired frem,  
»Kom!« sa' Kaptejnen, »lad os alle bede,  
maaske vi atter skue skal vort Hjem!«*

*Fra Briggen kasted' de til Niels en Line,  
trak ham ombord,— til Rattet fløj han hen!  
Der stod en Lods med kæk og mandig Miine,  
og kommanderte,— »Løs med Klyverne!«*

*Den Klyver fløj fra Bord' i Pjalt og Klude;  
Niels saae det, sprang fra Rat til Fokkeraae.  
Han raabte: »Redde skal vi jer og Skuden!«  
De svære Sejsninger han kapped' saa.*



Det hjælp! — Snart efter rask nu Briggen vendte,  
 og atter stod de ud paa dyben Vand.  
 Se, Frelsen kom, og deres Kummer endte.  
 Rørt takked' Engelskmanden Norges Mand!

Saa landed' de kort efter da i Bugten,  
 til sikkert Leje baaede Brig og Baaed,  
 og Stormens Fugl forgjæves peb i Flugten;  
 der blev ej Bytte i den Grav saa vaaed!

»Hvordan skal jeg Jer lønne, kække Svende?«  
 udbrøed Kaptejnen, da i Land de stod.  
 Da svared' Niels,— og derpaa skal man kjende  
 den norske Lods med Kjærlighed og Mod,—

han svared': »Intet vil af dig vi have,  
 vi er kuns glade, at vi frelste Jer!« —  
 Da sagde Engelskmanden: »Tak, I brave,  
 men tag saa denne Ring og hav den kjær!« —

Af Fingren trak han den: »Tag dette Minde!«  
 »Hvor fik I den?« skreg Lodsens bleg om Kind.  
 »Jeg redded' fra en Baaed en stakkels Kvinde,  
 hun gav mig den med et tak'nemligt Sind!«

»Hvor er hun?« raabte Lodsens. »Har hun Livet?  
 Det er min Hustru, som forliste nys!«  
 Hun er paa Skuden,— tænk, saa har han givet  
 sin Hustru Frelse fra det kolde Gys! —

Snart kom hun frem! — Sin Mand og sine Sønner  
 hun traf igjen; det var en Glædes Stund!  
 Saaledes Kækkhed til sin Mand belønnes,  
 og Modet er en sikker Ankergrund!

De norske Lodse er saa raske Svende,  
 som Uvejrslugle færdes de paa Søe!  
 Men Niels fra Akren, ham skal alle kjende,  
 og aldrig, aldrig skal hans Minde døe! —

Spillemændene med Hans Brinches fætter, Peter Brinch, i spidsen spiller nu op til 'æ bryd'styk', og kort efter går dansen i den lavloftede stue. Foran brudeparret inde ved bordet har der efter gammel skik stået to tykke kærter, der kan brænde det meste af aftenen og natten med. Den, der går først ud af de to, skal dø først. Overtroisk som hun er, har Helvig fulgt lysene med spænding, som måltidet skred frem, men der er endnu lang vej igen hos begge. Da hun kom tilbage til stuen efter et par danse, var der tomt derinde, og stuens eneste lys kom fra den åbne dør ind til æ dansk. Til sin usigelige lettelse så hun, at begge lys var gået ud. Hun råber ivrigt på Hans, der nu i øvrigt ikke er forfulgt af overtro, og de glædede sig over, at lysene var blæst ud af trækken fra døren til dansestuen. Lidet aner de, at Kalle-Met' i sit hjertes godhed har villet skåne dem, og sig selv, for at lade det ene brænde ud før det andet. Nok er Kalle-Met' overtroisk, men hun har ikke noget imod at »skubbe på« skæbnens hjul, hvor hun kan.

Sent på aftenen, eller først på natten, bliver de sultne dansende budt på kaffe og Fanøsmørrebrød. Det bliver serveret i en lagkagelignende ring, og pålægget udgøres af steg, frikadeller, salt kød, undertiden hakket fint med en anelse af kanel på, dertil rullepølse og hakket æg. For at gøre værten sin skyldighed må man hele ringen igennem og smage alle slags.

Måltidet varer ikke længe, for de unge har ikke ro på sig; de skal ud og danse. Tidligere på aftenen, da dansen begyndte, dansede brudeparret alene ud på gulvet, og det er ubegribeligt, at de mange gæster kan være i stuen og danne ring omkring dem. Senere må man danse efter tur, da alle gæster umuligt kan være på gulvet på én gang. Efter brudeparrets dans er det bydemandens og brudens tur samt gommen med brudepigerne efter tur. Normalt bliver der samlet skillinger ind til de brave spillemænd, der har bevaret og skal bevare deres enestående kunst gennem mange generationer. Denne gang spiller de dog gratis på grund af det nære familieskab. Det er såmænd ikke for stor betaling for musikanterne, der jo må holde for i timevis, mens de dansende kan hvile efter tur. Når hanen galer før solopgang, går man i procession ud i 'æ kalker' med spillemændene i spidsen, og derude kan alle danse på grønsværen. Tidligt på morgenen bliver dansen afbrudt af morgenmaden, som husets kvinder serverer. Den består selvsagt af det tiloversblevne fra bryllupsmåltiderne: kold bøst, steg, pølse, ost, brød og dampende, varm kaffe, tit med et par punse i trods tidspunktet. Hans og Helvig

er gået til ro for noget siden, for det er ikke altid, at brudeparret bliver så længe oppe, at hun gaber kæben af led. Da de trak sig tilbage til deres kammer, fulgte et par karle og fnisende piger dem på vej og stod som så tit uden for parrets dør. Da Hans og Helvig forsigtigt krøb i seng, opdagede det unge par til deres rædsel, at de tunge dyner blev trukket af deres senge. Hans, der er forberedt på numre, farer hurtigt op og slår ild til lys. Han ser da en tyk snor bundet til hver af dyne-spidserne forneden. Snorene er bundet sammen til én, der går op til loftet og igennem et hul deroppe. Nu høres også tydeligt ungdommelig mandfolkelatter deroppefra, og til megen fred for de nygifte bliver det ikke. Det er jo nu engang august, pokker stå i det, siger Hans. Der er nemlig 'kløpulver' nok i Sønderho til at gøre nattehvilen ulidelig for de to.

Alt imens danser gæsterne videre derude på grønsværen og bliver ved den halve formiddag. Som det så ofte er tilfældet, ender første dags festligheder med, at spillemændene følger de sidste gæster hjem igennem byens gader og under fuld musikalsk honnør. De forstyrrer dog ingen med deres høje toner, for folk er allerede oppe og i fuldt sving.

Hans og Helvig må »skynde sig« med festerne. Normalt, når folk har god tid, holdes der med en dags pause andendagsbryllup og så igen med en dags pause tredjedagsbryllup. Sådan var det med Peter og Ann'. Man spiser og drikker af de rigelige levninger til sådanne gilder, og de går mindst lige så fornøjeligt til som selve bryllupsdagens fest. Den første søndag efter brylluppet er der i reglen »sko'hø'ter« i Sønderho. Det må de unge Brinches imidlertid holde tredjedagen efter brylluppet, da Hans jo skal af sted til søs.

Under bryllupsfesterne den første dag stjæler en ung pige altid på dygtig og underfundig måde en af brudens sko og gemmer den omhyggeligt. Da det er skik, skal bruden nok selv sørge for at lægge en sko frem, som den unge pige ikke får besvær med at finde. Kun de nærmeste af parrets venner er indviede i gemmestedet. Når Helvig »opdager« ranet af skoen, bliver hun »forbavset«, men hun kan ikke få skoen igen, medmindre hun holder fest for deres venner. Her er brudeparret så selv for første gang som mand og kone værtsfolk; både æ køks, bydemændene, brudepigerne og deres øvrige venner er 'bøjen' til denne »sko'hø'ter«, og selve gildet former sig i store træk som de andre bryllupsfester med undtagelse af, at det som sagt nu er parret selv, der bliver tvunget til at varte de mennesker op, som ved de tidligere fester vartede dem op.

Endelig efter tre lange dage og nætter, d. 11., 12. og 13. august, har de unge en stakket frist på et døgn inden hans afrejse på ubestemt tid. Han, Peter og Ann' skal jo rejse 'på varmen', og det er ikke godt at vide, hvorledes det vil gå med fragterne derovre. Er der gode fragter og mange penge at tjene på kort tid mellem Syd- og Nord-Amerika, kan de måske hurtigt komme hjem igen. D. v. s. efter ca. 18 måneder. Borgerkrigen mellem Syd- og Nordstaterne er nys ovre, og der siges at være gode fragtmuligheder for europæiske skibe. Som vi dog senere skal se af brevene, er de to svigerfædre, Brinch og Tækker, ikke for ivrige efter at få de tre unge hjem, inden skuden har indfriet sine løfter og bidraget væsentligt til at betale sig selv!

Man har selvfølgelig under bryllupsfesterne drøftet det forestående; opmuntrende historier har huseret, om hvorledes Staterne er udmattede og skibsfattige efter krigen 1861-64, og om hvorledes også borgerkrigen i Sydamerika har gjort europæiske fragtbåde mere end efterspurgt. Ikke mindst ved Lille Peter selv besked både om farvandene derovre samt om de øvrige forhold, og han er optimistisk. (Fra Lille Jes'es percentlige dagbog ved vi, at han har været der, idet vi finder følgende notat: 6. April 1861. *Lille Peter Brinch er idag hjemkommen til Hamburg fra Rio.*) Hans optimisme deles af Peter Brinch den Store og af Thomas Tækker, der begge har ladet sig smitte af de lovende forlydender derudefra. En fælles egenskab har de to svigerfædreskipper, og den er ikke ukendt hverken blandt søens folk eller andre. Er det overskyet vejr, giver den allermindste blå plet dem stærk optimisme; let tænker de som konen med æggene. Og omvendt, hvis der på en skyfri himmel viser sig blot en lille skyklat, fyldes de af ængstelse og er allerede i fantasien gået i bådene.

Hedevig er hverken optimistisk eller pessimistisk! Hun spekulerer med sine nitten år ikke på aktier og udbytte. For hende er det turens længde, sejladsens farer samt det væsen, hun bærer under sit hjerte, der præger tankerne før afrejsen. Hun er tavs og ængstelig. Hun regner i sin overtro med, at tal arbejder i systemer, og hvis de kommer hjem, varer det tre år, ligesom brylluppet varede tre dage, og ligesom der gik tre år, fra de først gik i rå', til de blev gift. Til Hans siger hun ingenting, og han snakker naturligt nok heller ikke til hende om det forestående. Begge forstår de ved at sidde med hinanden, at et langtogt vil blive til smerte for deres følelsesliv og kærlighedslykke, men et for kort

toget vil dog smerte både familiens og aktionærernes økonomi. Derfor siger de ingenting!

Den sidste aften har formet sig som en såkaldt »a'sejler«, den farvel-fest, som de udgående folk holder en af de sidste aftener før rejsen. De har begge deltaget i snesevis af sådanne 'a'sejlere', men i aften er de forstemte og føler ingen lyst til at deltage i traditionsdansen deromme i 'æ dånstow'. Alligevel går de med, fordi stemningen derhjemme er tung og bedrøvelig; Tækkers skal jo af med deres Ann' på ubestemt tid. Peter er ikke særlig vemodig, men Ann' er på én gang spændt, forventningsfuld og ængstelig, allerede med en syg og sugende længselsfor-nemmelse i sit bryst efter sin lille Mette, der skal blive hos Tækkers i disse år. Hun vil under ingen omstændigheder forlade sin datter og sine forældre den sidste aften for at gå i 'æ dånstow', selv om Peter vel nok kan have lyst dertil. Lille Met' får lov til at blive oppe hele aftenen, til øjnene hænger som blyklumper i det lille hovede. Ann' kan ikke slippe hende. Kvindeligt og svag, som hun er, mor som hun er, begiver hun sig nu ud på en mands farefulde færd, hvorfra ikke alle vender tilbage. Tvivl og ængstelse, spænding og rejselyst kæmper om at få overtaget, men den sidste aften vinder ængstelsen, og derfor er stemningen dystert derude hos Tækkers.

Tidligt går Hans og Helvig hjem igen fra 'a'sejleren'. Ordene kommer med lange mellemrum på hjemturen, og samtalen vil ikke gå. Helvig har det dertil halvskidt, og da de kom hjem, gik de straks til sengs. De ligger vågne i deres kammer det meste af natten. Begge ligger med hænderne krydsede under hovedet, og begge er fulde af alverdens tanker, dystre og ængstelige, — umulige at bringe i system. Ind imellem døser de og snakker lidt sammen, men talen er om neutrale emner. For et par dage siden sagde Helvig, at hvis hun fik en søn, skulle han aldrig til søs. Uden forståelse og udiplomatisk svarede Hans med det ene ord: »Kvindesnak!« — Så lukkede Helvig i som en bog!

Hen på morgenstunden hører de i det fjerne folkene fra deres nabos hus (Svendens Marens hus) gå syngende hjem fra afskedsgildet. Tydeligt ud i daggryet lyder de grødede stemmer:

*At samles, skilles ad,  
velkommen og farvel,  
at blive kendt og glemt,  
se det er Livets Del.*

*At nyde Vennelag  
og savne det igen,  
og fremad søge sig paany  
en trofast Ven.*

*Det er nu engang saa,  
du rejse skal, min Ven,  
til andre Steder  
og til nye Selskab hen,  
men glem dog ej saa snart,  
hvor du har været glad,  
og hvor blandt muntre Venner  
du i Aften sad.*

*Løft Glasset, Venner da,  
til Munden paa engang,  
lad høre Lyden af  
vor muntre Selskabssang.  
I Gravens Mørke jeg  
langt hel're være vil  
end leve her paa Jorden, hvis  
ej Venskab var til.*

De drejer omkring hjørnet ved Tækkers hus og går så vestpå. Da alt lidt efter er blevet tyst, hører Hans sin Helvigs undertrykte hulken i puden. Den første gråd, han har hørt fra hende efter deres trængslers begyndelse, og nu også efter deres lykkelige omslag og bryllup.

Lykkelig?

Hvad går de dog ind til alle sammen?

Han siger ingenting, men tager hendes hånd...

## KAPITEL TRETTE

### „Ane”

*Bag bagbords Ræling Sol stod op  
fra Bunden af det store Hav  
og fulgte med, indtil den gik  
bag styrbords Ræling mod sin Grav.*

*For hver Dag højere den stod,  
indtil den over Masten hang...*

*Samuel Taylor Coleridge:  
»The Ancient Mariner«.*

Hans og Helvig spiser »unnen« hos 'Lille Jes'es Met'.— Hun er dog trods alt hans mor, og Kalle-Met' måtte gi' sig!

'Ve' do ha' 'tysk' klum'per?' spørger Met' og gnækker lunt. En hverdagsspise i Sønderho, som netop Hans ikke ynder; den består af svære bygmelsklumper, der ikke er så lette at fordøje.

I stedet fik han dog sin livret, »gammeldags hvidkål«, som Helvig hjalp sin svigermor med at tilberede. Denne ret består af hvidkål og saltet flæsk, der koges sammen. Met' kom lidt kommen i. Når det er mørt, tages det op og sies. Så bliver det hele brunet med mosede karotfler, spækterninger og løg.—Intet bedre kunne Met' give sin dreng inden afskeden.

Men det kneb med appetitten! —

Efter »unnen« sætter de sig ind i 'æ na'e dansk'.

»Hår do di' biwel mæj, wo' Hans?« spørger Jes'es Met'.

Det har Hans! Han har det hele med!

Jævne folk danner sig deres egen tro, der måske er større og bedre forankret end vise mænds. De hænger sig tit i enkelte skriftsteder, tager dem bogstaveligt og bygger deres hele trosliv på disses indhold. Met' har forstået i sit liv at skelne stort fra småt, og det er hendes inderlige og faste overbevisning, at hun og hendes hele hjem har meget, om ikke alt, at være taknemmelige for. Hun skelner med sikkert øje

småuheld og vantrivsler i familien fra de store tragedier, der kunne have ramt dem, og som rammer mange netop i dette samfund. Den alt-overskyggende velsignelse, der har ligget over hendes og Store Peters liv, er, at de er blevet velsignet med intet mindre end syv børn, der alle har fået lov at leve; uhørt blandt forældre i Sønderho ikke at have en lille, skæv og forvitret sten på kirkegården, som passes og ugentlig besøges og holdes ren og pæn. Men Jes'es Met' og Store Peter Brinch har ingen. Særlig for hendes søskendeflok er denne velsignelse enestående.

Derved er Jes'es Met' blevet draget mod den gammeltestamentlige betretning om *Job* og hans familie. Skønt hun er jævn, er hendes rudimentære tankebaner i religionen så udviklede som hos noget menneske. Hun ved, at det er ønskeligt, at vi mennesker viser taknemmelighed over for Herren eller i det mindste anerkender, når vi har det godt. Ellers risikerer man, at vanheldet rammer én! Som andre mennesker i hendes situation bliver hun aldrig klar over, at hun derved på sin vis »købslår« med sin Gud, efter godt gammelt græsk princip »ofrer hun« ved at anerkende sin velsignelse og gøre Jobs Bog til netop sit livsindhold. Men hun ved det ikke selv, og taknemmeligheden er da også ægte nok. I tide og utide læser hun højt af dette lange værk, og hun er efterhånden kommet så vidt, at hun har dannet sig sin egen version, som ganske vist udelader visse væsentlige aspekter af Jobs Bog, men som hun alligevel citerer ens hver eneste gang uden antydning af afvigelser. (Et barnebarn har nedskrevet hendes version ordret og ladet den gå videre).

»Herren er med vort hus!« sagde Jes'es Met' dernæst til sin søn og svigerdatter. De svarer ikke, men nikker.

»Nok skal plager måske ramme os, men hvis vi er tro og standhaftige, kan intet af de største onder ramme os. Så prøves vi, men når vi sejrer i prøvelserne, tages byrderne igen fra os. Det skal I vide, I to, som nu prøves af Gud og skal skilles på uvis tid, lide og savne. Må jeg læse Jobs Bog for dig, inden du rejser i det fremmede, min dreng?«

Hans er ikke begejstret. — »Do ka' jo bår' sæj den, som do plejer! Dæ æ jo 'et så møj tij, Mu'er, å det æ en grow lång historie!« —

»Jamen så vil jeg selv sige den,« sagde Jes'es Met' højtideligt, »for du skal have den med, ligesom Peter fik det på sin første langtur, og du skal tænke på den, når det hele går dig imod, og Herren prøver dig!«

Jes'es Met' foldede hænderne og lænede sig tilbage.



»I de ældste Tider levede der i Arabien en Mand, der hed Job; han var mægtig og rig, havde talrige Hjorder, mange Tjenere, meget Guld og Sølv, men han var og tillige gudfrygtig, kendte og tilbød den eneste sande Gud og adlød alle hans Befalinger. Alle prisede Job, fordi han havde Overflødighed af alle Jordens Goder, men Erfaringen viser, hvor lidt man kan stole paa timeligt Gods, og Jobs Historie er et mærkeligt Bevis herpaa.

I lang Tid velsignede Gud hans Arbejde, og alt, hvad han foretog sig, lykkedes; han levede derfor lykkeligt med sin Familie; men efter nogen Tid foregik en mærkelig Forandring i hans Tilstand.

En Dag, da hans Børn var forsamlede, i den ældste Broders Hus, kom der Bud til Job, at Fjenden var faldet ind i Landet og havde dræbt Hyrden og bortført hans Kvæg og Æsler. Straks derpaa kom et andet Bud, som meldte ham, at Kalludæerne havde bortført hans Kameler, og inden denne havde forrettet sit Ærinde, kom det tredje Bud, som bragte ham den sørgelige Tidende, at en heftig Storm havde omkastet Huset, hvori hans Børn vare samlede, og de var alle bleven dræbt. Ved disse store, pludselige Ulykker blev Job dog ikke følelsesløs, men han fattede sig dog snart og underkastede sig Guds Førelser med Taalmodighed og sagde: »Nøgen kom jeg til Verden, nøgen skal jeg gaa herfra! Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!«

Men Jobs Lidelser var endnu ikke til Ende. Paa bele hans Legeme udbrød Bylder, saa han følte de heftigste Smerter. I denne Tid savnede han en fornuftig Ven, som kunde trøste ham. Hans Hustru var endnu saa ubesindig, at hun drev Spot med hans Tillid til Gud, men han sagde: »Skulde vi alene tage mod det gode af Gud og ikke mod det onde?«

Tre af dem, som kaldte sig hans Venner, kom til ham for at trøste ham, men de forøgede snarere hans Lidelser, da de ikke utydeligen lod ham forstaa, at hans Elendighed maatte være Straf for en Synd, som han hemmeligt maatte have begaaet. Hvor tungt maatte det ikke være for den fromme Mand; han var sig ingen Last bevidst og erklærede med Frimodighed, at hans Samvittighed ikke gjorde ham Bebrejdelser. »Har jeg,« sagde han blandt andet, »nogen Tid forurettet mine Tjenestefolk? Ham, som skabte mig, har ogsaa skabt dem. Har jeg nægtet den Fattige dens begær? Har jeg ædt mit Brød alene? Delte jeg ikke med Enken og de Faderløse? Har jeg gjort Guldet til mit Haab eller sagt til det, Du er min Tillid? Naar jeg saa Solen skinne og Maanen prægtig opstaa, lod mit Hjerte sig da hemmeligt forlede til at tilbede dem? Har jeg glædet

*mig over mine Fjenders Undergang eller frydet mig, naar Ulykken ramte dem? Og den Fremmede lod jeg ikke uden for mine Døre. Jeg aabnede dem for Vandringsmanden.»*

*Dog blev han utaalmodig under sine Lidelser og gik saa vidt, at han beraabte sig på sin Taalmodighed og Uskyldighed. Den Alvidende kendte hans Sjæl og hans Vandel og henviste ham til sine Gerninger i Naturen, forestillede ham, at ingen kan angribe Gud. Ingen gaae i Rette med Gud. Hvor var de, da jeg grundfæstede Jorden, da jeg satte Grænsen for Havet og sagde: »Hertil skal du komme og ikke længere, her skal dine stolte Bølger lægge sig. Ved du Vejen til Lysets Bolig, eller til Mørkets Opholdssted? Hvo anviste Regnen sit Løb eller Tordenen sin Bane, hvo skabte Isen, hvo frembragte Frostene? Og Vandet blev skjult ved en Sten, og Dybet tillægges ovenpaa. Kan du binde syv Stjerner, eller ved du, hvorledes Himlens Gang regeres?«*

*Job bekendte at have talt uviseligt: »Det er mig for højt! Jeg kan det ej begribe.«*

*Han fik igen sin Sundhed, hans Arbejde lykkedes for ham, og han blev rigere, end han havde været tilforn. Han fik andre Børn i Stedet for dem, han havde mistet, og levede i mange Aar lykkeligt med sin Familie.»*

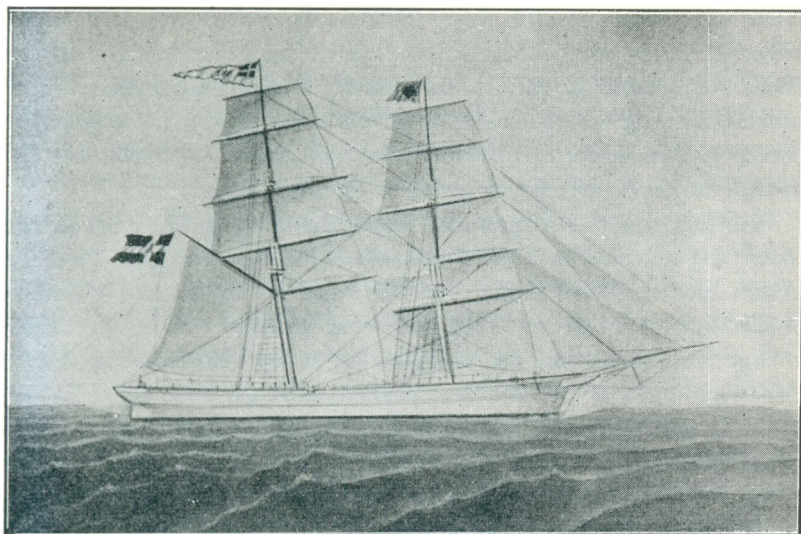
\*

Hans og Helvig løber fra Jes'es Met' om til deres tilflugtssted i barne- og forlovelsesårene, et sted derude i 'æ Bjerre'. Ingen af dem prøver at spille komedie ved forceret munterhed. En time sidder de derude med heden som eneste vidne til deres tale og tanker.

Efter aftale løber Hedevig hjem tværs over klithøjene; hun ønsker ikke at være til stede blandt de mange mennesker ved havnen, når skuden skal stå til søs.

Så ung er hun, at hvert år endnu tegner sine egne billeder i hendes sind, hvor de bevares mere isolerede og selvstændige end i de senere og modnere år. To af hendes livs tydeligste minder og billeder skal blive afskeden i 'æ Bjerre' og den dag nogle år senere, da Hans og søsteren og svogeren og endnu et barn, Met' Petrea, skulle lægge til uden for 'æ Kjeldsand' og derefter komme spadserende ind det sidste stykke vej til Helvig og Lille Thomas. År, hvis billeder skar sig dybt ind i den unge piges bevidsthed og aldrig udviskedes...

\*



„Ane”

*Ane* er en træskonnertbrig af den velkendte type, hvoraf der for tiden produceres så mange i Varnanäs. En ualmindelig smuk skude, hvid og med smukt udskåret galion. Den er ikke for stor, skulle man synes, til den rejse, der forestår den. I alle tilfælde vil mandskabet nok finde pladsen trang, hvis de skal sejle i månedsvis uden at gå i havn. Hvad størrelsen angår, kan man danne sig et begreb, når man får at vide, at den er, omend af anden form, lige så lang og lige så bred som de to Fanøfærger, der hundrede år senere skal befordre passagerer fra Esbjerg til Nordby.

Jernskibe er ved at vinde indpas, idet de kan holde bedre til de langture, som så småt begyndte mellem 1850-60. Jernskibene kan nemlig kobberforhudes, hvorved de gøres mere modstandsdygtige. Træskibene kan kun zinkforhudes, og det er langt fra dem alle, der kan holde til Stillehavets strabadser.

Skibet er læsset med proviant, og på agterdækket står et par kasser med persille, hvoraf der dagligt skal serveres små portioner for at holde skørbugen væk. Endvidere har de en hel del nedsaltet kød med samt flere kasser »skonrogger«, der skal anvendes, når andre fødemidler slipper op. Hertil kommer, at man for at skaffe frisk kød medtager en levende gris og noget fjerkræ, og disse bliver tit lige så populære som en

hund eller en kat. Det kan volde mandskabet besvær at få dem slagtet, men når sulten er tilstrækkelig stor, går det alligevel. Peter, Anne og Hans bor agterude og får i øvrigt ikke for megen plads. Forude ligger folkelukaf'et, og ikke langt derfra er »bakken«, lige for klyverbommen. Under bakken er der et hulrum til kul og kartofler. Al plads skal udnyttes, for der er ikke for meget til et flerårigt togt.

Som sagt skal folk vælges med omhu. Fulde og stridbare søfolk har svært ved at finde hyre på langtursskuderne, og både Lille Peter og senere broderen Hans trækker en hel krone fra hyren, hvis en mand møder fuld til mønstring. Tonen om bord på disse ture er alle hænde, — lige fra kammeratlig og hjælpsom til rå og umenneskelig stupid. Mod slutningen af et togt, hvor dagrationerne går ned, begynder det tit at gå galt. Så gælder det om at have disciplin, og det har de fleste sønderhoskipperne, fordi man i århundreder har indset nødvendigheden deraf. Selv om ånden i Sønderho er demokratisk, så at der ikke er væsentlig forskel på skipperne og matroser, er der i sandhed megen forskel til søs. Kaptajnen behandles med ærbødighed og respekt, og der er ikke tale om, at han spiser sine måltider med mandskabet. De serveres for ham i hans private kahyt, og han »mænger« sig i det hele taget ikke med sine mænd. Denne hårde disciplin gælder også for kaptajnens egen søn, hvis han skulle være om bord som skibsdreng, for ellers ville knægten blive upopulær blandt det øvrige mandskab, og ej heller ville han få lært den vigtige kunst at lyde.

I magsvejr, hvor der er lediggang om bord, så længe man venter på vind, kan der opstå mareridtilstande på skuderne. Når rationerne ned sættes, og man må banke ormene fra 'æ skonrogger', bliver der galde og gift i atmosfæren. Folkene slås med mund og næver, til tider til blodet flyder. Men når skørbugen sætter ind, fordi persillen er sluppet op, når sulten gør søfolkene hulkindede, sløves krigsinstinkterne, og en ny apatisk fase med træg fredsommelighed præger mandskaberne. Efter månedlang sejlads når man en havn, og ligegyldigt hvor det er, kaster søfolkene sig uden undtagelse over alt, hvad de har måttet undvære om bord. Om det så er et nyt og ukendt menneske at tale med, skønt de ikke forstår hans sprog! Bare at sidde med et fremmed ansigt på en knejpe i Buenos Aires og lytte til hans mærkelige sprog, mens man selv kører ølglasset rundt og rundt på bordet i taknemmelighed over det ene og det andet, — træt, udaset, magret og lidt sløvet.

Nogle af skudens allerførste besætningsmedlemmer er forblevet om

bord efter hjemkomsten fra Varnanäs. Ikke sjældent har selv de bedste måttet af med en krone i bøde, for livet på søen byder på forhold, der næsten forlanger, at man slår sig løs i den første den bedste havn. Trods undtagelserne er det vel de færreste søfolk, der har sans for det, man kalder sight-seeing, og det meste af tiden på land tilbringes i restauranter, på varieteer og beværtninger. Enkelte sparsommelige går rundt og køber ting i det fremmede, som de ved er billigere end hjemme, og nogle går endda så vidt, at de fylder lommerne med kul, som gemmes omhyggeligt til bilæggerovnen derhjemme i Sønderho. Så får de da noget ud af deres besøg i fremmede havne. Det må vel tages som udtryk for folks nøjsomhed, der igen skyldes små kår og fattigdom. Fattigdommen i Sønderho er tit stærkere end stoltheden. Det er således med rædsel, at skibsdrengen på »Ane« imødeser sin første nat på briggen. Hans mor har lavet hans undertøj af de farvede og spraglede rester fra vævetøjet på sin trend. De lever i små kår, og de farvede stumper *skulle* bruges til knægtens udstyr, ligegyldigt om han græd eller ej. Han kender på forhånd kammeraternes reaktion og vil hellere undvære end bruge »spraglet tøj« som en tøs.

Ikke så få har prøvet at sejle på varmen her de sidste ti-femten år, og de ved alle sammen, at det gælder om at samle oplevelser fra landgangs-turene, for man skal have noget at mindes, noget at tale om og noget at se frem til, når man tilbringer måned efter måned derude. Hjemve er ingen skam, da de fleste lider af den, men man gør sit bedste for at skjule den! Folkene er flittige til at skrive hjem, og inden man anlægger havn, er spændingen og forventningen enorm: er der brev eller hilsen fra de kære derhjemme?

Hårdest er det selvfølgelig for de yngste, der dårligt nok er blevet vænnet til søen på de mindre, hjemlige farvande, og som med disse 'orientfarere' har måttet sige farvel til mor og far, søskende, bedsteforældre og alle de andre for to eller tre år!

Til Nord- og Sydamerika skal turen gå. Gud ved, hvornår de igen lægger til kajen! Peter kender selvsagt til turen og dens strabadser, idet han har sejlet samme rute før. Men Hans er ny på denne strækning, som han overhovedet er det på langfarter. Om det nu er, fordi det var Hans Brinch, eller om det er, fordi han ikke ejer erfaring m. h. t. togter på varmen, ved vi ikke, men vi ved, at Thomas Tækker havde gjort, hvad han kunne for at få en anden styrmand end Peters yngre bror. Store Peters eneste svar til Lille Peter Brinch desangående var, at én gang

skulle være den første, og hvis ikke Tammes anså Hans for god nok, trak han, Peter Brinch, sine aktier tilbage.

Det må jo huskes, at Store Peter Brinch har sine komplekser, professionelle komplekser, at tage vare på. Vi ved fra Lille Jes'es dagbog, at Store Peter Brinch først tog styrmandseksamen så sent som i februar 1863, skønt han selv ejede skib og var 'skipper' længe før dette år. Ej heller må det glemmes, at hans egne sønner tog styrmandseksamen i begyndelsen af tresserne, næsten samtidig med ham selv. At han ikke selv når at tage på langfart gør hans ønske om sønnernes succes så meget større.

Men med sine 26 år er Lille Peter en helbefaren verdensomsejler, og det er værd her ved begyndelsen til deres fælles rejse at høre fra hans egen dagbog, hvor og hvordan han har sejlet:

*»Mit liv på søen begyndte meget tidligt. Kun 1½ år gammel rejste jeg sammen med mor til England med fars skib »Sophie«. 6 år gammel rejste jeg igen med mor ned til fader, som lå i Flensborg, og vi sejlede herfra videre til Fredericia. To år senere var jeg med fader i Christiansand i Norge. Her så jeg for første gang i mit liv et dampskib, men jeg blev endnu mere betaget af de høje fjælde, hvor jeg var ude at plukke blåbær. På hjemturen fra Christiansand fik jeg min 'ilddåb' til søs, idet skuden kom ud for en forrygende storm, så turen hjem varede otte dage. Det var i året 1849 og derfor under 3-års krigen. Jeg var sløj og elendig under hele turen, men da jeg først kom hjem og på tør land, var jeg stolt og fortalte kammeraterne om turen som en verdensmand og med ryggen rank som en skipper. De andre knægte hørte på med opspilede øjne og gabende munde. Men mine to fætre, Jes og Jens Knudsen, havde på samme tid været i Norge med Mathis-Bøj, deres far.. Det var svært for mig at holde dem stangen herhjemme, for de havde oplevet det samme. Men een ting havde jeg, som de ikke havde. Jeg havde set et dampskib.*

I foråret 1856 blev jeg konfirmeret og skulle derefter på min første rejse som sømand. Jeg vigtede mig vel nok lidt endnu af min Norges-tur, og som de andre konfirmander anskaffede jeg mig en kort, hollandsk pibe, for kunne man ikke ryge, kunne man heller ikke bruges som skibsdreng. En søndag i marts holdt vi afskedsfest med skolen og barndomstiden, som det er almindelig skik herhjemme. Vi var i skolen og til konfirmationen 15 drenge og 9 piger. Af os drenge var, inden de næste fjorten år var omme, otte omkommet på havet.

*Vi havde stort afskedsbal, og det var sammenskudsgilde. Deltagerne bragte selv alt nødvendigt til festen: kage, brød, smør, pålæg, lys, brændsel, kaffe, sukker, mjød, etc. Hvad der blev levnet, var betaling til værten, der lagde lokaler til, og hertil fik han 2 a 3 Mark til rengøring. Spillemandene fik 2 skilling af hvert par for et sæt danse a 6 spil.*

*Efter denne bevægede afsked med barndommen fik jeg hyre hos min onkel, Thomas-Bøj (Thomas Meinertz), hvis skib hed »Fortuna«. P. g. a. familieskabet fik jeg 32 rigsdaler i hyre for et år, mens mine 14 'åltersknolde' fik mindre og nogle af dem slet ingenting. Sådán går det tit med familieskabet herhjemme.—Den sidste dag før afrejsen gik jeg rundt for at sige farvel til min talrige familie, og hvert sted vankede der et par skilling. Inden jeg skulle af sted, havde jeg samlet hele 5 rigsdaler. Jeg kunne have fået hyre hos min fader, hvilket moder gerne havde set, men fader ville ikke give nær så stor hyre som Tammes-Bøj.*

*Aftenen før min første fart som skibsdreng blev jeg trakteret med bøjsteg, der er noget højt sjældent i Sønderho. Fader var i Odense med sit skib, men Tammes-Bøj og Ann'-Most var budt (Lille Jes'es datter), og det blev både en festlig og vemodig aften. Klokkeren fem næste morgen kørte vi alle til Nordby; moder stod op med solen, og jeg fik morgenkaffe klokken 4. Jeg græd jo, og moder græd, og alle mine små søskende græd! I Strandby (senere Esbjerg) holdt der en almindelig bondevogn, hvorpå vi smed vore køjesække, og så gik turen mod Fredericia, hvor »Fortuna« lå. Jeg blev gjort til kok, og det var jeg glad for. Den første aften fik jeg min stråsæk og dynesæk bragt til rette i køjen, men jeg kunne ikke sove på grund af den snævre plads. Lidt efter stod jeg op, og jeg satte mig på kisten, vemodig og ængstelig. Hjemveen havde allerede meldt sig...«*

Tolv år er forløbet siden Lille Peters første tur som kok, og nu står han, rank og stolt og med kløftet hage, som skipper for skuden og med plads på broen!

De tre unge er forventningsfulde, nu hvor sejlene er sat. Ængstelsen er væk, de er sprudlende fulde af eventyrlyst. Som de står ud til søs, er det magsvejr med kun en svag augustbrise, så sejlene skiftevis blaftrer og hænger halvslapt ned. Der er travlhed på dækket. Kommandoråb høres, og flittige hænder bakser med sejl og reb. Langsomt tabes landet af syne,— for hvor længe? — Anne tørrer sig i spænding, ængstelse og forbavelse over panden. Hvor tør hun,— i årevis og uden Lille Met'?

Efter to døgn bliver de overrasket af en efterårsstorm, ikke forrygen-

de, men alligevel hylende og pibende. Det er mørk nat, buldrende mørk, regn og rusk spiller dystert på rebene som et hidsigt orkester på sine strygere. Mændene råber og arbejder, — ikke febrilsk, men organiseret og disciplineret. Det hele er, som så ofte, kommet som en overraskelse, og mændene reber sejl med lynets hast. Anne er gået til køjs; hvor hun ligger, bliver hun under en bestemt vinkel ved skibets voldsomme duven trukket så langt ud med sin køje, at hun kan se mandskabet i reb og tove. Faretruende ser det ud deroppe, og faretruende er det deroppe. Kun et kort sekund har hun dem i sit synsfelt, inden køjen gynger tilbage. Mændenes sikkerhed tæller for hende mere end den undertrykte angst for skibets sødygtighed. I det sekund, hvor hun kan se dem deroppe, de olietøjsklædte fugle på mastens lige grene, tæller hun højt: »Jen, tow, trej, fir', fem —! åh, Gudskelov, de er der alle sammen!«



## KAPITEL FJORTEN

# Bassel og dåb

17. januar 1869

- Spørgsmaal: »Hvad venter Du paa, Du Linje saa tom  
udi vor Kirkebogs Spalter?«
- Svar: »Paa ham, som nylig til Verden kom,  
og som bæres frem for vort Alter!«
- Spørgsmaal: »Hvad gemmer Du paa, Du Linje saa tom,  
hvad kommer paa sidste Side?«
- Svar: »Om hundrede Aar, hvis Du lever, — saa kom —  
saa skal Du faa det at vide!«

Og alt imens slider vinteren sig trist og kold af sted derhjemme. Kalle-Met' passer på Hedevig og våger over hende endnu mere, end hun våger over Annes Lille Met'. Tungt som naturen har gjort det at bære et barn i ni måneder, må kvinderne hertil i denne overtroens mørke tid huske, lære og følge en lang liste af »love og bestemmelser«, der er nødvendige for en gunstig fødsel og for et sundt barn. Særligt da hos Kalle-Met', der går mere end almindeligt op i alle disse overtroformularer, og som føjer sine egne »fornemmelser« til den bestående hærske af tegn og varsler. Hun helbreder og koger urter, lægger omslag og stryger vorter året igennem.

Omhyggeligt lægger Kalle-Met' alle sakse væk, at ikke Lille Met' og hendes legekammerater skal komme til dem. De *kunne* jo falde til gulvet og sætte sig fast med spidsen i brædderne. Og det betyder død i 'æ hus'. Helvig har det nu i forvejen ikke for godt under sin graviditet. Fra Kalle-Met' har hun arvet en stærk tendens til svimmelhed og migræne, til at føle sig korporligt »ved siden af sig selv«, og hertil må nu lægges svangerskabets kvalme og sultfornemmelser. Hendes humør er for det meste sort, og der står tit hårde dyster de to kvinder imellem. Men Kalle-Met' står fast ved sit i den ærlige forvisning, at det vil gå

Helvig ilde, om ikke hun følger de mange love og regler for en ventende moder. Så vil Met' trods alt hellere tage datterens vrede og irritation, — selv når den går helt over gevind, og det gør den tit. Havde Helvig da blot haft Anne hjemme til trøst! Hun har været det hele igennem og kunne måske i visse retninger have lagt en dæmper på sin ivrige moder.

Længe skal de grelleste af hine overtrosspøgelser ikke få lov at eksistere i Sønderho. De fleste skal dø, men mange af dem — vel de sværeste at modbevise — skal dog få lov at holde sig som blomster i fed muldjord. Grobunden er god for dem i et lille tegn- og symbolhungrende folkefærd af hårdt prøvede skippere. Men om hundrede år vil det meste af denne tids overtro være glemt.

Helvig må vogte sig for en haresnude i marken, for ser hun en sådan, får barnet hareskår! Opdager hun derfor en hare på afstand, vender hun sig rædselsslagen om, ulykkelig og aldrig helt sikker, om hun nu *har* set snuden eller ej! Selvfølgelig må hun heller ikke drikke af en skåret kop, af samme grund. Hun må ikke slagte Tammes Tækkers ål, for hvis de vrider sig op ad hendes arm, får barnet »ålevrid«, d. v. s. St. Veitsdans. Hun må ej heller kigge gennem et nøglehul eller en sprække, for så bliver afkommet skeløjet. Hvis hun i forglemmelse spiser af en grydeske under madlavning, får barnet en stor mund. Og ser hun et lig under sit svangerskab, får barnet et blegt ansigt. M. h. t. egen indsats for et godt resultat virker det efter sigende at læse bøger og skrifter om store mænd og kvinder, men Helvig protesterede imod dette efter et par korte forsøg. Hverken hun eller hendes medsøstre i Sønderho har sans for det litterære, og det bliver kun til bibellæsning i ny og næ for de voksne kvinder, og for de helt unge ingenting.

Hvad angår selve fødselens forløb, må hun undgå at køre baglæns i postvognen eller i hestekøretøj, da barnet ellers vil blive født baglæns med stor fare for eget og moders liv. Ligeledes må hun i ni måneder vogte sig såre for ikke at gå under en udhængt tøjsnor eller for at blive snaret i et kreaturtøj. Gør hun det, vil barnet blive kvalt af moderstrengen.

Møjsommeligt er det for den vordende moder dagen igennem at skulle vogte hvert trin og hver handling, alt imens man er skidt tilpas og besværet, men selv tror Helvig på hvert ord, der bliver hende formået, og passer inderligt på at holde budene.

I juni måned, længe før Helvig blev gift, har Kalle-Met' i smug taget

et bruskstykke fra forlængelsen af et slagtet fårs brystben, og hun har med stor kraft og energi kastet det mod loens væg. Samtidig nævnede hun Hedevids navn og sagde:

»Er't en dreng, så stat!

Er't en tøs, så smat!«

Hvis det altså blev hængende, skulle barnet blive en dreng, men hvis det faldt til jorden, skulle det blive en pige. Det blev hængende!

Dette har Kalle-Met' lært af en tilrejsende uldkræmmer.

Omsider kom julen, og Hedevid har helt tabt appetitten, skønt mange siger, at når de første tre måneder er ovre, går det lettere. Ventetiden for hende er lang, og det er også strengt for Tammes, Kalle-Met' og Lille Met'. Ud går Helvig ikke mere; hun sidder dagen lang ved bilæggerovnen og strikker drengetøj i overmenneskelig tillid til sin moders besværgelser og tegn.

Så blev ny-år da overstået, og vinteren er heldigvis endnu ret mild. Alligevel går Hedevid ikke ud; hun sidder og venter, og alt ligger klart og parat til den lilles tilsynekomst. Tammes og Kalle-Met' har allerede løst trådene fra rokken med de mange knuder; alle husets knuder er kort og godt løst og alle låse lukkede op! Derved vil forløsningen blive nem og kvinden kun lide få smerter. En hævngherrig fjende, hedder det sig dog godt nok, kan ramme den fødende ved at rive trevl af sin trøje og knytte dem i den ondes og i den fødende kvindes navn; men sådanne fjender har Helvig heldigvis ikke, mener de tre herude. Byens navne er omhyggeligt blevet gennemgået, og de føler sig sikre på, at ingen vil Helvig eller den lille noget ondt.

D. 16. januar går der bud til de hjælpende kvinder! Helvig har smerter over lænden, og Kalle-Met' er sikker på, at det er veer. Det er det da også! »Hva ska't ellers være?« spørger Tammes tvært, for han er blevet nervøs. Der går bl. a. bud til Jes'es Met', der foruden at være barnets farmor selv har født syv børn, hun ved, hvad det drejer sig om, og er dertil rolig og ubekymret.

Samme dag var Thomas Tækker til gravøl, ifølge overleveringerne til en 82-årig kvindes begravelse. Thomas har ellers ikke villet uden for en dør de sidste dage, så spændt er han; Kalle-Met' ville dog gerne af med ham d. 16. om formiddagen, og det er jo heller ikke et familiedødsfald eller på anden måde tragisk, så det indebærer ingen varsler for Helvig og barnet. — Men hille mænd! Sikkert gilde! — Som det ikke er

helt sjældent med gravøl, når det ikke er et tragediedødsfald, udartede dette til en langvarig og fugtig sammenkomst for søfolkene. Bølgerne gik højt, og det søde øl blev efterfulgt af kaffepunse. Hen på morgenen blev Edelmost sendt op efter Tammes, og til sin forargelse oplevede hun, at de herrer stod op og sang, at den afdøde skulle længe leve, som hun trådte ind i stuen. Senere så man dog humoristisk på det, og Helvig skal få lov at gemme denne begivenhed som en morsom historie, der fra hendes egen mund skal gå videre til børn og børnebørn.

D. 17. januar er en søndag, og om morgenen føder Helvig en dreng. Kalle-Met' jubler både indvendigt og udvendigt, fordi det er et søndagsbarn. Alverden skal blive hans tjener, siger hun, og han skal få en strålende tilværelse. Thomas Tækkers hungrige og forventningsfulde sjæl fryder sig over drengens kraftige og sunde vræl! Knægten får straks Lille-Met's, sin kusines hue på, for at han ikke skal blive uheldig gift. (Intet skal undlades for at formilde guderne!) I faderens sted svinger og rokker Tammes Tækker den lille for at døbe ham til søens vej.

»Det er, som det skal være,« siger Tammes, »vandet er stigende, og der er ingen is endnu!«

De gamle mener at vide, at man bliver født ved stigende vand, hvis man skal have heldet med sig på livets hav, — og til gengæld skal man efter en god tilværelse dø ved faldende.

Der kommer naboer og familie på besøg. Helvig får en kaffepuns at styrke sig på, og resterne af juleskinken kommer på bordet, så den lille kan fejres tilbørligt. Gladest er Helvig, men stoltest Tammes Tækker. Med sin indgroede pessimisme og skepsis har han halvt i angst drillet de to kvinder hele efteråret og sagt, at det bliver en pige. Kalle-Met' er blevet irriteret over hans vantro, selv om den gode skipper har retten på sin side, når han siger, at fårebrusken også var blevet hængende, da Ann' ventede sig. Og det blev dog en tøs!

»De er to ud af et stykke,« sagde Tammes om Kalle-Met' og uldkræmmeren, der har lært hende denne sidste kunst. »De kan rigtig få det til at passe sammen!«

Endnu mere ærgerlig bliver Kalle-Met', når Tammes siger, at alle børnebørnene vil blive drenge, hvis det skal gå efter Mettes bruskklatrer. Hun smider dem på væggen med en sådan kraft, at de ikke har den ringeste chance for at falde til jorden. Mette ønsker blind tiltro til naturtegn og varsler og kan dårligt tilgive Tammes hans hån. »Der er nok mere end een »vantro Tammes«,« plejer hun at sige, men det rører nu

ikke Tammes. Selv kan hun altid forklare alt, der ikke går efter varslerens kendelse. Hun mener da også helt bestemt, at Annes bruskstykke må være faldet ned senere, og at det derfor skulle blive en pige. Da Jep Nielsens Maren fik en pige med harekår, vidste Kalle-Met' da også at forklare, at Maren u d e n at vide det havde været nær nok på en hare i 'æ Bjerre' til at se dens snude!

Den nyfødte får straks sin »sut« i munden; den består efter god gammel skik af tygget rugbrød og brunt sukker, der er puttet i en tynd pose. Konerne går derefter hjem til deres pligter, men kommer igen om aftenen til kaffe og snak. Ønsker for den lille Brinch skorter det ikke på, og Tækkers stråler, mediterer og filosoferer.

»Atter en på stammens træ,« siger Kalle-Met' filosofisk, »der skal fare igennem verden som en skygge, fra sol er oppe, til sol er nede! Som skal arbejde, lide, håbe, frygte, dø og glemmes...«

»Og elske og hade!« sekunderer Tammes.

Helvig har i højere grad end Ann' arvet »meditationsevner« og ynder som voksen, gift kvinde at komme med dybsindige sentenser, der bærer orakelpræg og har orakelvirkning. Længe ligger hun og funderer over sin mors jævne, men sande ord, og ønskerne for det lille søndagsbarn fylder hendes unge bryst til bristegrænsen. Spagfærdigt og profetisk siger hun til Kalle-Met', inden barnets første dag er til ende:

»Tiderne skal ændres for wo' Lille! Jeg vil ønske for ham, at han vil møde misundelse og betale store skatter!«

Met' er forbløffet, men tilkendegiver dog samtidig sin beundring for dette delfiske ønske. Skat er noget ukendt for den unge kvinde, men hun har instinkter nok til at se, hvad skatten er udtryk for. Hendes ønske bliver forelagt Tammes Tækker, der ligeledes forundres og i sand ærbødighed tager piben af sin mund for at sige »Amen«! Ønsket går snart fra grandelag til grandelag; de kloge koner kalder det højmodigt og ambitiøst (med et mere lokalt ord), — de naivere slår hænderne sammen i beundring. Og så megen virak høster Helvig på sine ønsker, at hun skal komme til at gentage dem for hvert eneste af sine otte børn på deres første dag.

Sparsommelige, som de er i det tækkerske hjem, bøjer de sig dog for Helvigs ønske og sender telegram til »Ane«, der nu er i Amerika.

»A BOY . STOP . ALL WELL«, skriver de, og de to gamle anser pengene for vel givet ud. Telegrafens er ganske vist allerede en ca. tyve år gammel institution, men man har ikke midler på øen til at eje en

endnu. Thomas Tækker må derfor til fods til Varde for at sende den glædelige nyhed til familien på »Ane«.

Efter et par dages forløb, da Helvig har det noget bedre, skal der være »basselsgilde« derude. Tammes har selv gået invitationsrunden, med stolt, rank ryg og iført sin guldtrissede kasket.

»A sko' hels' å sæj fræ wo Helvi' å den Lille, om I et' ve' kom' hen te' vos å må'en!«

Og de kom som aftalt! Den lille bliver løftet af dem alle, vist frem og befølt; ingen har andet end lovord om den højpanede, bredhovede, lille dreng. »Den hå' di' hu'ge, Tammes,« siger Jes'es Met', og Tammes fryder sig synligt. Så kommer barselspotterne frem med de forskellige smågaver, og barselskoneen må igennem en drøj tid med at smage på alt, hvad de fremmede har med, — mere til hende end egentlig til drengen. Mange af spiserne er fede, og Helvig må døje, mens det står på. Dog døjjer hun hellere dette end ni tunge og varselsbesvangrede måneder, som hun lige har været igennem.

»Det ondes magt« hører ikke op ved fødslen! Helvig må ikke forlade sit hjem eller gå uden for huset, og hun må ikke senere gå over hjulspor, vej, rindende vand eller anden mands tærskel, før hun igen er blevet optaget i kirken ved at blive »introduceret«. Thi kirken er det første hus, hun må gå til efter fødslen, og her bliver hun i våbenhuset »renset« og genoptaget af menigheden. Der skal dog gå adskillige uger, inden hun må få lov til dette.

I mellemtiden går dagen med travlhed og fornyet liv hos Tækkers. Før den lille bruske ryg endnu rigtig kan tåle at sidde op, bliver han anbragt på bedstefaders knæ og vugget til ordene:

*Sow, lille Baa'n, sow,  
di' Faa'r er ud' aa plow',  
di' Mu'er er ud' aa gi' æ Gris,  
sower do 'et, saa fær do a' æ Ris,  
sow, lille Baa'n, sow.*

Vuggeviseteksten har egentlig intet formål for Tammes Tækker, idet han ikke venter, at det lille barn skal kunne sove siddende. Drengen er allerede hans stolthed, og månederne og årene kan ikke gå hurtigt nok for Thomas Tækker. Han ønsker kontakt med den lille, den første dreng blandt hans afkom, og knægtens skæbne hos morfaderen bærer allerede tydeligt i sig, at han skal forkæles og forgudes af den gamle.

Jes'es Met' kommer tit, for hun har ingen falsk stolthed i sig. Som de andre af Lille Jes'es børn har hun den opfattelse, at man ikke skal lægge så meget i et par stridigheder, og mens Store Peter Brinch surt bliver hjemme, går hun dagligt ud til Helvig og den lille. Ofte sidder hun ved drengens håndgjorte vugge og synger på den samme tone følgende gamle Sønderho-vuggeviser:

*Visselulle min Lowring,  
a vugger dæ' for æ Kowring,  
kan a ingen Kowring faa,  
saa maa a la' æ Vugge staa  
aa lade det lille Baa'n skraa,  
men det vil a 'et,  
for den sower nu om lidt.  
Sow mi Laa'm, mi' lille Baa'n,  
sow aa sow kuns læng',  
dertil ka' do træng'.*

Helvig er blevet en kvinde! Hvis man tør opdele jordens mennesker i to grove kategorier, i dem, der føler og fødes til et ansvar og er sig samme bevidst, og i dem, der ikke ved, hvad et ansvar indebærer, så tør man vel også videre sige, at den første type for begge køns vedkommende tager det største trin på modningens stige, efter at fødselens under er timedes dem! Sådan gik det nys Helvig! Hun er vokset med miraklet, uden at man derfor med fingrene kan pege på de eller de egenskaber, der tjener som bevis på denne overgang. Det ligger i noget uforklarligt i hendes væsen. Den lille ligger ved hendes bryst, og Helvig føler historiens mystiske tryghed, der ligger i selv at repræsentere og give tryghed. Når hun har mættet ham, sætter hun den lille på sine knæ og tager fat om hans små, buttede næver. På gammel sønderhomaner trækker hun nu hans arme frem og tilbage, mens hun leende synger:

*Musse mijaw, træk wo' saw,  
fire Skilling om æ Daw,  
jen te' Øl aa jen te' Brø',  
jen te' lille bitte Hans,  
aa jen te' mæ' i mi' Lom',  
saa gær wo' Hanses Skillinger a'.*

Inden længe kom der et svar til familien fra den anden side af kloden. Hans Brinch var jublende glad og samtidig fuld af bekymringer. Det var den værste tid om året, mente han, både for moder og søn, og nu håbede han da inderligt, at de passede godt på dem begge to. Tranebær vidste han, at Mette Tækker har på lager, og nu fik de vel begge to denne efterårets stærke og nærende saft i rigeligt mål.

»Så'n snak!« siger Kalle-Met'. »At gi' så'n lille nyføj jen stærk tran'bærsaft. Han ka jo 'et engång åltij ha si' mu'ers mjælk i sæ!«

Helvig savner sin Hans, og hvad kan vel være mere selvsagt. Hvor-når savner en kvinde sin mand mere? — Når hun sidder med barnet alene hos sig, og urets viser på væggen tæller de langsomme minutter, snakker hun vemodigt med den lille om det usikre i faderens rejse, og så beder Helvig. Hun er bekymret, og intet forlyder endnu, — selvfølgelig, — om skudens eventuelle hjemkomst. De har kun været væk i knapt 6 måneder og er ikke engang begyndt på deres fragter mellem Syd- og Nordamerika. Med barnets hænder knyttet i sine beder hun hver dag til Vorherre, om at de to må mødes, og det samme gentager hun og hele familien tavs i deres aftenbøn hver dag. Som det tit er tilfældet med stærkt overtroiske mennesker, for hvem også den »accepterede« religion har betydning, har Kalle-Met' ikke nok i sit »Fadervor«. Hun har viderebragt sin tro til sine døtre og forklaret dem, at man skal give Vorherre en chance »for at få det hele med«! Der skal en lille epiløg til, for at ens ønsker og håb kan finde direkte foretræde hos den Alvise, for ellers »ved han jo ikke i sin godhed, hvormed han kan tjene os!« —

En ganske ufanatisk gudhengivenhed uden sygelige sekter præger dette som de fleste andre sønderhøjem i 1869. Det hårde liv har godt nok sørget for gudfrygtigheden, men det har også hårdet dem på ægte vis, således at religiøst hysteri og sekteriske møder hører til sjældenhederne. Jorden er måske nok rund, men i religiøs henseende er den for sønderhøningerne en flad skive med en rund, blå hvælving over og et stort flammende helvedesrum under. Alt, hvad der ligger hinsides hvælvingen, tilhører Gud som hans »Sønderho«, og her mødes man i hvide kjoler og med englevinger med de kære efter døden. Bibelens ord kan de fleste, og de tages bogstaveligt. Derved kommer de lettere igennem livet end filosoferne og de oplyste århundreders børn! Alt bliver tillempt og ikklædt livets og ikke det hinsides' dragt, og ligesom Lille Jes'es Met' har 'omdigtet' Jobs historie, har andre sønderhøninger over-



ført bibelen på egne forhold og dimensioner. Adam og Eva er ikke blot vore virkelige stamfædre, men som deres historie og skam fortælles for de små, får man uvilkårligt det indtryk, at de to syndefulde stamfædre højst lå et par hundrede år tilbage i tiden.

Kirkegangen virker hverken fremmende eller forvirrende på deres religiøse forståelse i teologisk forstand. Tværtimod ved præsten, hvormed han skal traktere sognet, og til enhver prædiken serveres deres engle og djævløse på et blikfad, salighed og fortabelse hældes som nærende korn på de kværnende møller. Man frygter Herren i fysisk forstand, og hvis man ikke overholder de ti bud af moralske grunde, gør man det af angst for straf og fortabelse.

Endelig kommer den dag, hvor Helvig skal stilles for præsten i våbenhuset for at genoptages i kirkesamfundet. Barnet er ikke med, men fra nu af hører varslers og det ondes magter op for hende og den lille i deres nye fællesskab, og kun de for alle mennesker fælles varslers gælder fortsat for dem begge. Hun kan igen færdes frit!

Noget ganske særligt hefter hun sig ved i kirken den dag, og hun indfletter fra nu af dette i sine bønner for drengens fremtid. Under det ældgamle alter til øst er dugen taget af netop den eftermiddag. På selve alterets trækasse af simpelt fyrretræ er der malet et smukt gammelt skib, vel fra det syttende århundrede. Nedenunder så hun skrevet i sirlike, gotiske bogstaver:

*»Jeg segler tryk og vel igjennem Verdens Bølger,  
Gud som min Soel og Skjold mig hver en Tiime følger.  
Min Ladning er Guds Ord med Sacramenterne,  
For hver som agter sig Guds Salighed at see.«*

Skolestuens mange sange og viser, konfirmationens mange salmevers og den udenadlærte katekismus, den voksnes evne til at foredrage viser solo og i kor, alle disse ting, som hører denne tid til, har udviklet hukkommelserne til noget af en virtuositet. Har man læst eller hørt et vers, behøver man det blot gentaget et par gange, så sidder det. Dette lille kirkevers, som skal forblive skjult bag alterdugen i over et århundrede, lærte Helvig og forbandt det ad mystiske veje med sin søns liv og fremtid. Fra da af beslutter hun, at det er Herrens vilje at gøre drengen til præst, og hun føjer dette til sin aftenbøn under hele barnets barndom og opvækst... *Gud som min Soel og Skjold mig hver en Tiime følger...*

En aften for nogle måneder siden, inden de blev gift, lå Hans og Hedevig og snakkede om det lille barns fremtid. Ved den lejlighed kom naturligt nok også spørgsmålet frem, om hvad barnet skulle hedde. Ufravigelige love hersker i Sønderho om drenge og pigers opkaldelse, så der var egentlig ikke meget at tale om. Bliver den første en dreng, skal han opkaldes efter faderens fader. Kun hvis moderens fader allerede er død, får denne forret, og barnet opkaldes da efter morfaderen. Omvendt skal en pige, den første, opkaldes efter moderens moder, medmindre faderens moder er død. Ganske vist har Met' med sin bruskklat »bestemt«, at det skal blive en dreng, men skulle det alligevel blive en pige, sagde Helvig til Hans, ku' der jo ingen tvivl være, idet begge bedstemødre hedder Mette. Kaos kommer der aldrig til at herske desårsag. Ligeegyldigt hvor mange der bærer det samme navn, klares begreberne ved faste tilnavne. En familie i Sønderho har således hele tre døtre ved navn Anne, men de lyder de tydelige tilnavne Store Anne, Midt Anne og Lille Anne. Hvis Helvigs lille blev en pige, måtte hun komme til at hedde Helvigs Met', og den ældre kusine ville i så fald omdøbes til altid at hedde Anne's Met'.

Dernæst prøvede Helvig spagt, og uden større moralsk grundlag, at anføre, at det egentlig var synd for Thomas Tækker, at han aldrig fik nogen sønner, der kunne have ladet hans fornavn gå videre. Hans forstod ikke, hvor hun ville hen, og indrømmede, at det jo da virkelig var synd for Tammes Tækker, og derved blev det. Helvigs første søn skulle hedde Peter efter farfaderen; så ville Lille Peter blive Midt Pej og den yngste blive Lille Peter Brinch. Og med disse ord tørnede Hans og Helvig ind hin nat.

Tækkers stamtræ har få grene! Og alle rødderne undtagen den ene er visnede!

Det stærke sammenhold i den lille enklave om i æ Vesterland fik nys ødelagt det hæderlige forhold, der endelig langt om længe er opstået mellem Brinchs og Tækkers. Thomas Tækker er et bekymret menneske, og uden at dvæle ved det går han af og til med dødstanker, særligt når hans hoste får det til at smerte i brystet. Hvad nu, hvis ikke Hans og Helvig når at få en søn til! Store Peter Brinch er, efter Thomas Tækkers øjeblikkelige vurdering, anderledes sund og robust i det, sej er måske det rette ord, fortsatte Tammes sin tankegang! De skal nok nå at få en knægt til, inden Store Peter dør. Thomas arbejder sig op, som han går frem og tilbage på gulvet. Argumenterne taler deres eget klare og und-

skyldende sprog, synes han. Og han hårdt det skidt nu, synes han! Hosten og hjertet.... Til syvende og sidst er halvdød vel lige så godt som heldød...

Drengen blev nys døbt Thomas Brinch.

Faderen på den anden side af kloden er, som Helvig har vidst på forhånd, let at formilde og gøre god igen, når først gerningen er sket. Hans Brinch står nok fast på traditionerne, men sådan en »bagatel« kan ikke overskygge hans helt umenneskelige glæde ved, tyve år gammel, at være blevet fader til en velskabt søn!

Store Peter Brinch om i æ land er uforsonlig og vil til at begynde med ikke tro sine egne øren! Ej heller ønsker Tammes Tækker at stille sig offentligt i gabestokken ved at fremkomme med de argumenter, som så let har overtalt ham selv. Der kommer slet ingen argumenter fra den lille enklave derude, — — — men der kommer heller ingen gæster til barnedåben fra Store Peter Brinches i æ land!

## KAPITEL FEMTEN

# Breve

1869—1870

•Een Ting veed jeg kuns som ængster,  
og trykker mig lidt nu og da:  
Jeg længes saa inderlig efter  
at høre derudefra . . .•

Gammel Søndersboe.

Til Skipper P. P. Brinch,  
Søndersboe.

Hampdon Roads d. 17. Mai, 1869  
Amerika.

Kjære Forældre og Sødskende!

*Vi kan tilmelde Eder det glædelige at vi lykkelig og vel er ankommen her paa Rheden efter en meget magelig Reise. Denne Fart er en Deel bedre end som hjemme. Vi har denne Reise ikke seet over 6 Skibe og har kun brugt vores Lanterner to Gange, har kuns havt Reb i Sejlene 2 Gange siden vi sidst gik fra New York og har nu mild og behagelig Klima; men det værste er at vi saa sjelden faar noget at vide hjemme fra. Kort og Breve bliver omlæst i Spæn for at see om der ikke skulde være en Sætning vi haver skudt over. I Dag er en Svendborger Captain ombord som har været sammen med »Karen« Fredriksen saa vi igjen har lidt at tale om til vi faar Brevene som er i New York, hvori der vistnok findes Nyt i Mængde. Jeg faar af Svigerfader Svar at Fader er i Farten til Esbjerg og haaber at han i denne kan gjøre det ligesaa godt som paa Ribe. Broder Jes er jo nu traadt ind i Ægttestanden og er formodentlig ombord i »Karen Bothilde«. Sødster Lene har vel ikke faaet Johannes hjemme hos sig endnu endskjøndt jeg kan tænke mig hun længes efter ham. Hun vil jo sagtens giftes førend om han faar nogen Deel i Bryllupet. I drikker vel Viin og spiser Figener paa Maden da Johannes jo har været i Middelhavet. Blot vi ogsaa var i Nærheden I*

kunde faa lidt Sukker som vi her har Overflødighed af. Nu maa jeg slutte da Anne og Peder vil ogsaa skrive. Sluttelig hilses I Kjære Forældre og Spødskende fra os, alle Raske og haaber samme Gode er Tilfældet for Eder

fra Eders Søn og Broder, HANS BRINCH

Til P. P. Brinch,  
Sønderhoe.

»Ane« d. 17. Mai, 1869.

Kjære Forældre og Spødskende!

Vi har lagt her i to Dage og ingen Order faaet endnu saa vi veed ikke endnu til hvad Plads. Hvis ikke det kommer i Dag skal Peder over med Damperen til den anden Side som heder Norfolk at klarere ind da man ikke maa ligge paa Rheden længere end 48 Timmer og de er ude i Nat Klok to. Vi vilde helst til New York eller Pheladelphia, da man jo der har en lille Smule Bekjendtskab og ligeledes at faa de kjære Breve hjemmefra for at faae noget at tale om igjen, da I kan tro vores Snak gaaer. Og i Varmen gaaer jeg første Vagt med Hans og Peder hveranden Aften, og de Ord »hvad skal vi med Snak om igjen« lyder ofte. I kan tro det er bleven gennemgaaet mange Gange og saa gar har vi gjort en heel Forestilling om Bryluperne derhjemme endskjøndt vi slet ikke har hørt noget om dem men faaer jo sagtens en heel Deel at vide i disse Breve. Vi haaber ogsaa at du Spøster Lene har skrevet til New York da vi af dine Breve altid faaer godt Beskjed hjemmefra. Dansker kommer vi sjælden sammen med. I BAHIA var der kuns een og her ligger en Svendborger som heder Nielsen, han var her ombord i Gaar og drak Kaffe og derfra gik vi i Land at see den store Fæstning, den største i Amerika da Grændsen er her. Der var 250 Kanoner og Plads til 3 Gange saa mange; deriblandt var der Kanoner som Parade. 23 Tons. Vi forundrede os over de mindste; men de var ingen ting mod de store. Vi talte med to Slesviger som var fløgtet hjemmefra efter Krigen. De var saa godt fornøit saa det var en Lyst. De fik 16 Dollars om Maaneden og 250 Dollars i 3 Aar for Tøi som de langt ikke forbrugte men hvad de ikke brugte til Tøi blev dem udbetalt naar Tiden var omme. De var fra Tønderkant. Fra BAHIA fik I ikke meget at viide fra os da vi havde Hovedpine alle tre og Hans var syg i 2 Dage og siden blev han saa Mat og ingen Apetit havde han i flere Dage efter, men nu er vi Gudskelov rask allesammen igjen. Jeg tror jeg forglemte at skrive om den Høitid der var i BAHIA, et Par Dage før vi gik ud kom der en General som var gaaet ud som

Kaptain og bleven General under Krigen, havde gaaet alle Slag igjennem og var heel gjennemskudt. Han kom med en Damper fra Rio hvor han har lagt paa Hospitalet; han kom i Land i en fiin Slup, som der var en lille Huus i agter paa med store Vinduer for; Damperen og Baade ledsagede ham ind til Land hvor der var en Æresport oprejst behængt med Fløjl og Flag og Gaderne bestrøet med Blomster og grønt og flere Æresporte rundt om i Gaderne. Han kunde ikke gaae hvorfor han blev baaren ind i en Vogn med 4re Heste for som Folkene spændte fra og kjørte i heele Vognen, han blev saa overøst med Blomster. De kaster Papir med Vers paa ned fra alle Etager saa han mange Gange ikke var til at see og der gik saa manger Raketter op saa det var i een Knalderen hele Tiden. Han havde i eet Slag forlist 24.000 Mand. Mig Peder og Hans fik det rigtig Efterseet da vi stode i Venduet paa fjerde Sal. Flag var udhængt af flere Vinduer. Skibshandler havde 4 Flag oppe, Dansk, Norsk, Svensk og Brasiliansk. Saaledes kom han rundt i alle Hovedgader. Det var rigtig en hellig Dag i Babia.

Nu har vi jo Foraar igjen saa I jo sagtens har det strengt med Arbejdet derhjemme, men førend I modtager dette Brev haaber jeg at I har det værste overstaaet. De har det vist streng hjemme da jeg seer af Faders Brev at Moders Ansigt ikke er god endnu. Og saa et lille Barn. Men de har jo vistnok Edelmostes Lene endnu eller ogsaa en anden Pige. Hedevig har I jo sagtens allerede flere Gange havt i Besøg med den lille. Det er jo allerede en stor Dreng. Mettes besøg har I jo sagtens ofte da hun jo nok selv kan finde derned nu naar hun ellers kan faa Tid for Vuggen, men den Storhed er vel allerede forbi. Jeg længes meget efter hende og taler ofte om hende. Peder er mere gjennembarket. Han siger hun har det meget Bedre hjemme som hun kan faae det her ombord, da jeg i godt Vejr gjerne vilde have hende med, men i Storm er jeg glad ved at hun ikke er med saa vi jo vistnok har udvalgt det bedste for hende i at blive hjemme hos Oldemoder. I Aar bliver saa ingen af jer fri for at blive belastet. Hvis vi som der vist ingen Tvivl er om bliver herude et Aar endnu og da Fader sejler hjemme og kommer ofte til Fanø kan I jo tag derhen alle 7 sammen, Mette og den lille ikke at forglemme. Vi har Portrætter nok men ingen af de vigtigste. I hilses allesammen fra Christian. Han har havt en daarlig Been i lang Tid; men især til Forældre og Sødskende og lille Mette være hilset paa det kjærligste af Eders oprigtige

Anne Brinch,

*efterskrift: jeg har ondt ved at gjøre det færdig for Hans; jeg har ham i ethvert Øjeblik for at see hvad jeg skriver saa det er mig umuligt at faae Tankerne samlet, jeg har ingen komando over ham.*

*Efterskrift i Peter Brinchs håndskrift: Eftersom Hans og Anne nu har skrevet Papiret fuldt og ikke efterladt mere Plads end dette her, saa er jeg jo undskyldt og desuden har jeg heller ikke et Ord til at fylde mere med saa maa i vendte indtil næste Gang kjære Forældre at faae noget Nyt fra mig. Jeg haaber at Fader er kommen fra Sverige naar dette Brev ankommer. Vi er jo alle Raske og haaber at samme er Tilfældet hjemme.*

Til Th. N. Tækker,  
Sønderhoe.

Old Point Comfort 19. Mai, 1869  
Amerika.

*Kjære Forældre, Sødskende og Barn!*

*Vi ankom hertil igaar Pinsedag og har havt en magelig Reise helt til Gulf Strømmen hvor vi som sædvanlig fik Storm i ved 2 a 3 Dage, men Reisen hertil har ikke været videre behagelig da vi har levet som i en Svinsted blot af Sukker Dunsten; alle Vægge er heel sorte; igaar vadsket vi dem af i Soda vand og endnu seer det ikke være ud bag vores Køjer. Og ligeledes Klæder som er en lille smule fugtig bliver skrap beslaaet; jeg har en guul Katuns Kjole som jeg maatte Vadske i Klorkalk for at faae det af. Hans kan ikke ligge i sin Køje for samme men vi haaber ikke det vil vare saa længe inden vi kommer til Plads for at blive fri for denne Last da vi er rigtig kjed af det allesammen. I dette Øjeblik kommer Peter med Brev fra Fader hvoraf vi seer at I har skreven til New York om Alle Nyheder som vi længes meget Efter da man faaer saa lidt at vide hjemmefra.*

*Udslettet er vist slem i din Ansigt kjære Moder eftersom du har brugt denne Kuur med Kultjære som du aldrig før kunde taale at logte;*

*Jeg seer af Faders Brev at han ikke har Lyst til at faae os hjemad endnu; det er også mig ligegyldig, for jeg har ikke mod at gaae med en Tur igjen; det har vi allerede talt om før, naar Fragterne bliver gode til Brasilien igjen. Men Skibet skulde jo hjem og Hans maaske ogsaa for at komme til Orlogs: hvis det er Tilfældet skal Hans jo fra i New York tillige med alle de andre Søfolk som vil fra naar vi ikke kommer hjem efter.*

Vi har 3 Pappegøier Ombord som vi har mange Løier af da de tre taler godt; den ene er en Ung een som skriger ligesom den siger Ulrik men kan ingenting sig; den ene er kjøbt til Niels Hansen og den ene til os selv: det er brigtig en lille Klog Dyr, den kan lee ligesom en Meneske; den kan sige Poppe ha Sukker og alting bagefter os; den gaaer løs hele Dagene, gaaer selv op paa Dækket og er saa tam at vorres Lille Mett og Thomas kunde godt faae den til en Legekamrat og gjøre med den hvad de vil uden at den skal hakke dem; jeg har ondt at gjøre med Hans og Peder; de vil gjerne nappe den i Halen for at faae den gal, saa skal jeg jo til at skende paa dem at de hver har et Barn som kan blive bidt af den for at faae det til at virke; første Morgen efter at vi var gaaet fra Bahia fik vi den Forskræk at vores Skræder var ingen Steder at finde og ingen havde seet ham siden om Morgnen han blev porred Ud, de søgte efter ham i Lasten og rundt Omkring, men ingen Steder at finde, saa vi troede ganske vist at han var gaaet overbord fra Galeonen da hans rem lagde paa Bakken og gik i den Troe i tre Dage. Folkene kastede alt hans Gamle Kluns overbord, Resten blev sammenbundet, hans Skræderpapir var herhenne og han var indskreven i Journalen som Død, den 3 Dag klok 10 kom han krybende ned ad Bakken og Forskrækkede Manden som gik Vagt derhenne, han kom løbendes hen til Halvdækket og raabte »hør nu da, Laurids er kommen igjen, jeg tør ikke gaae ind i Kabytten.« I kan troe det satte Blodet i Sirkulation, men saa gik Peder, Hans og mig derhen og fandt ham ogsaa saa smat som en formløs Kat, han havde ligget alle 3 Dage imellem Sukkersække nede i Lasten fordi han var syg og var bange for at Styrmanden ikke vilde troe det, han er en smat Kvind og kan ingen ting bestille. Sluttet med en kjærlig hilsen til Eder alle men især til vores Lille Mett, jeg haaber snart at faae et Brev med noget Nyt i om hende. Hans siger rigtignok han vil skrive en heel Ark fuld af Mette, mon det gjælder. Sluttet med en kjærlig hilsen til Eder kjære Forældre og Sødskende fra os Alle men især fra mig, Eders oprigtige Datter, Sødster og Moder, Anne Brinch. Peder kommer i dette Øjeblik fra Land og har faaet Tellegram fra New York og skal gaae dertil men vi kommer ikke herfra førend i Morgen Eftermiddag da P. skal over til den anden Side at klarere ind. Nu intet mere end at vi med det første haaber at faae den Fornøielse at modtage Eders Portrat, vi haaber om et Par Dage at være i New York og faae at vide om det er en Søn eller Datter Jens Nielsens Ane har faaet og ligeledes Hans Frederiksens Anne og Christiane; det bliver maaskee til næste Pindse



vores Mett kan vendte os; Sluttet med en hilsen til heele Familiet, Sidsel, Anne og Maren og alle Bekjendte. Vi er rask allesammen og haaber at samme er Tilfældet med Eder hjemme, og kjære Forældre og Spødskende hilses af Eders oprigtige Datter Spøster og Moder

Anne.

Til Th. Tækker  
Sønderhoe.

New York, 26. Mai. 1869  
Amerika.

Kjære Forældre og Spødskende!

Jeg kan med Glæde tilmelde Eder, at vi lykkelig og vel ankom hertil i Aftes og har havt 3 Dages Reise fra Hampton. Vi er Gudskelov Rask allesammen og seer af Eders kjære Brev som vi modtog i Aftes at samme er tilfældet med Eder hjemme som er et stort Gode; jeg seer af Eders Brev at Lille Mette har været saa daarlig i Vinter; det gør mig virkelig ondt blot at læse Brevet saa jeg er glad ved at jeg ikke vidste noget derom da det vilde have været sørgeligt at seile i saa lang Tid uden at vide hvorledes det var bleven med hende, men Gudskelov det er overstaaet; vi har i denne Tid levet i det gode Haab at alting var vel hjemme og har taget os alle de Fornøielser vi kunde faae men tænker og haaber jo altid til det bedste; vi har rigtignok talt flere Gange om at I skrev at I havde havt en bedrøvelig Vinter iaar, men troede altid at I frygtede saa meget for Hedevig; men jeg trøstede altid Hans med at det gik godt for saa mange og hvorfor skulde det ikke ogsaa gaa godt for hende; vi skrev fra Hampton 2 Breve, een til hver som blev lagt i een og afsendt Dagen før vi seilede. Vi havde 36 Dages Reise dertil men maaske I kan føie dem paa da de vistnok gaaer over New York derfra; der er saa meget at se Efter at jeg snart ikke kan have Roe til at skrive da vi ligger lige ved Færrestedet og der gaaer i Snese smukke Dampere rundt omkring os; igaar da vi kom ind kom der en stor Skib ind fuld af Pasager og i Dag kom der en heel Mængde med Postdamperen; vi længes meget efter Brev igjen for at høre om der ikke er kommen gode Efterretninger fra Hans Frederiksen, da det gjør os saa Ubyre ondt hvis han allerede skulde være saa Uheldig; stakkels Karen er vist meget sørgmodig som man ikke kan undres over men eftersom Styrmanden siger gaaer Posten meget Uregelmæssig saa der jo Gudskelov kan være Haab om at der er kommen Efterretning fra ham; Jørgen Schmidt og Kone er rigtig at beklage, det er nu tre voksne Børn i et Aar der blev derude.

*Hans har solgt den ene Pappegøje som var bleven ganske blind paa Reisen; han har faaet et Uhr med forgylt Kjæde til af en fiin Herre som vilde forære den til en anden; Pappegøjen har kostet 8 Rd. saa han vistnok har faaet den godt betalt. Vi har 2 Sække Kaffe og en heel deel Sukker som vi vilde have haft hjem; Jepp er jo sagtens kommen hjem med Lagoaere (?) Kaffe som skulde være bedre end Rio Kaffe; vi vendter hvis vi skulde gaae til Rio igjen at komme med ham da Skouboe skrev at han skulde til Rio, saa vi vistnok kan komme der paa een Gang.*

*Hils Thomas og Lene fra os, vi vil aftaes her all 3 og saa vil vi skrive et Brev og sende vores Portrætter til hans Broder; jeg vilde gjerne have gaaet til Pheladelphia for at komme sammen, men det blev der ikke af denne Gang; nu intet mere end Hans er saa vigtig af hans Søn; det er altid »min Søn«. Det forundrer mig kjære Moder at du ikke kan forstaa at jeg ikke er frugtsommelig, da jeg har skrevet om det i de sidste 2 Breve at der ingen Ting var i Vejen med mig. Sluttet med en kjærlig Hilsen til vores Lille Mett; hun skal faae meget Stads, og I kjære Forældre og Sødskende hilses paa det kjærligste af Eders oprigtige Datter.*

*Anna Brinch*

Til Skipper P. P. Brinch,  
Sønderhoe

New York d. 3. juni, 1869  
Amerika

*Kjære Forældre og Sødskende!*

*Vores Breve af 25. Mai ved vores Ankomst hertil haaber jeg I har modtaget. Vi er Alle Raske og seer af Eders Breve at samme er Tilfældet med Eder hjemme, som er en stor Glæde!*

*Vi har nu lagt her i 12 Dage og har endnu ikke begyndt at laste men skal begynde Imorgen, vi har kuns 4 Liggedage tilbage. Her er saa daarligt med Fragter som det kan blive til, Brasilien byder ingen Ting som det kan lønne sig at seile her, og til Kanalen. For Ordre: 5 Quarter Hvede til Rio Janeiro bødes mig i Dag 60 dollars per Tønne Meel saa Fragten til Rio kunde blive cirka £ 270 herfra som jo aldrig kan betale sig da Udgifterne jo er Overmaadig store. Her er for Tiden mange Skibe og mange forventende — og ingen Udsigter til at Fragterne vil gaae op, saa det ikke kan hjælpe at vendte; saa snart som vi er lastet maa vi saa faae en Fragt, den første den bedste. Her er ingen Ting at vælge imellem. Kjære Forældre jeg er snart kjed af New York, da vi aldrig*

kommer hertil uden lidt Malurt, naar vi skal fare herpaa i 3 a 4 Aar vil Skibet være ganske forbumlet og forstødt oppe Omkring, tja New York og Newcastle er Omtrent et og det samme. Til Dato endnu værre — første Gang vi var her fik vi en Mastbolt knækket og 2 Huller i Barkholtet m. m. Sidste Gang fik vi noget Kobber spoleret under Bunden og flere Skamfilinger, og denne Gang har vi faaet Finkenettet trykket ind paa den ene Side og Kranbjælken brækket. Gud veed hvad vi faaer mere førend vi slipper herfra. Her gaar alting hulter til bulter. Næste Gang vi kommer til Rio synes jeg vi skulde probere det med Middelhavet eller Kanalen. Nu veed jeg ikke mere Kjære. Saasnart vi faar Fragt skriver vi igjen. Sluttet med en kjærlig Hilsen til hele Familiet. Vi er alle Raske og haaber samme er Tilfældet med Eder hjemme.

P. Brinch, »Ane«.

p. s. Vil have noget kjøbt til vor Mette, men det værste er at faae det hjem, og hvad det skal være er vi ikke enige om endnu. Formodentlig en amerikansk Dragt til en lille Pige som Mette, som Anne lider saa godt; hun selv vil aldrig bruge Sønderhoning Indpodning mere — siger hun.

Til Th. Tækker

Triest d. 2. Marts, 1870

Kjære Forældre, Sødskende og Barn,

Da vi nu er kommen ombord og er snart færdig at seile vil jeg tilskrive Eder et Par Ord, thi nu kan I ikke vendte Brev fra os for det første; vi er Gudskelov alle Raske og haaber at samme er Tilfældet med Eder. Barnet kommer sig godt da hun er altid Rask og faaer Mælk nok; hun kaster en Deel op hver gang hun har pattet og det er noget som jeg ikke var vant til at see sidst. Peder var saa uheldig for lidt siden at faae en god Gølp paa hans nye Bøger som han slet var godt fornøit med; saasnart hun giver et lille Skrig er han strax inde at tage hende og hun skal ikke have den Vane at skrige, saa kan jeg just ikke prale at hun er villig til men kan dog; Navlen er god, den er allerede helt inde, jeg svøber hende 3 Gange om Dagen. Hun har været tit vaad, men dette er nu bedre, vi bruger Sagomel ligesom hjemme og har faaet en Flaske Saft med som skal blandes med Olie og giver hende 1 Teskefuld hver gang hun feiler noget; naar hun græder leer Pappegøien. Jeg har en god Appetit og kan spise til enhver Tid. I Aftes rejste Styrmanden hjem og

med ham sendte jeg Tøi til Børnene til 2 Kjoler og 2 Stakker Fløilsbaand; jeg vilde gjerne have sendt en Sjal til dem men han kunde ikke have dem med for Tolden er saa streng. Tøjet har jeg fejlet ind i hans Pude saa jeg haaber ikke han skal faae nogen Ubehagelighed af dette; kommer han ikke længere end til Hamborg sender han det derfra og kommer han hjem tager han det med og kommer maaske selv over at besøge Eder; spørger I af ham, han faar meget at vide fra os; og til vores Mette fra hendes lille Sødster Mette Petrea en Sigarkas med Sukkerstads fra Basselet. Lille Thomas kan faae et Uhr ved Siden af det, og Lille Most og store Most skal ogsaa have en Smag af det, saa der bliver kun lidt til hver. Peder og Hans gjør Nar af mig fordi jeg vil sende saadan noget her fra Triest. Hans undskylder sig jo sagtens fordi han ingenting har sendt, men det hjælper ikke da Styrmanden ikke havde noget imod at tage saadan en lille Pakke med som veier ubetydelig. Hans staar og truer om jeg vil strege det ud ellers skriver han noget om mig som er være; det er ikke saa godt at være ene Fruentimmer blandt saa mange Mandfolk thi de vil gjerne have Komandoen endskiøndt jeg holder mig tapper og giver mig ikke som de siger naar jeg skal have fersk Vand at vaske i, thi det har de altid knap af, om alle Fade er saa fulde skal der altid spares.

Vi betalte for Logi 45 Rd for Jordemoderen 23 Rd og Drikkepenge 12 Rd saa vi for dette kunde have gjort en god Bassel hjemme, men Gudskelov alting er godt overstaaet og om faae Maaneder haaber vi alle at samles med Eder som vil blive en stor Glæde efter saa lang Tids Skibsrejse, og tillige i den Tid at have faaet et godt og velskabt Barn som I vistnok længes efter at see. Hun vil blive en god Tidsfordriv paa Rejsen da hun jo sagtens vil være i Gang om kort Tid, og saasnart vi kommer i Middelhavet bliver det varmere hver Dag; her har blæst Boravind i 8 Dage og endnu blæser det en Storm i Dag, saa jeg tænker at det faar afblæst førend vi kommer ud; det er Nordvind og meget koldt saa vi fyrer I Kakkellovnen baade Morgen og Aften. De sidste 2 Breve jeg har skrevet har jeg altid faaet mere at skrive i men ikke faaet Tid til at fuldføre, da der altid har været Folk, og siden jeg er kommen ombord har jeg havt nok at gjøre med at klare op i alle Skuffer og Skabe, thi blot ved at tage lidt Tøi op til mig har de faaet Alting i Uorden. Nu intet mere end at Styrmanden nu er halvveien saa I maaske har havt hans besøg og faaet alting at vide førend I modtager dette Brev. En hilsen til Lille Mett at hun skal hen at byde for lille Søster naar vi kom-

mer hjem, hun længes vel efter hende. Vi sender her i Breven Mette Petreas Daabsattest. Peder siger at der ikke gives Tilfælde ombord at den kan bruges saa det er bedre at den kommer hjem nu. Intet mere kjære Forældre og Sødskende end jeg ønsker Eder en Fornøilig Fremtid med Helbred og Sondhed fra Eders oprigtige

Anne Brinch,

*efterskrift:* Vi ønsker nok at viide om I har modtaget en Sæk Kaffe som vi sendte fra Rio til Kjøbenhavn med en Karl fra Rømpø eller dette er ogsaa løben feil, da det kunde have været hjemme for mange Maaneder siden, og vi hører slet ikke om I har modtaget det eller ikke. Jeg har i Aften skrevet til Hans Berent. Peder skrev til Niels Hansen for nogen Tid siden og bad ham at hilse Berent at han kunde vendte Brev fra os.

Til Th. Tækker

Triest 2. Marts.

Kjære Forældre og Sødskende og Barn!

Anne har nu haft skrevet i mange Dage og vi har lagt her færdig nu i 9 Dage med Storm og daarlig Veir hver Dag; der er ingen Ende at faae paa det. Jeg afsendte for et Par Dage siden til Schouboe i Kjøbenhavn £ 172 af Skibets Penge og £ 24 af mine Prosender og Gratification som jeg bad Schouboe om at tilskrive Eder naar han har modtaget disse, og at Pengene staaer hos ham indtil Ordre fra Eder.— Af disse Penge er £ 130 paa Udgaende Fragt som jeg syntes var bedst at tage her da jeg kuns betale 4 % derfor af Regnskabet sluttet til 28 Marts 1870 som jeg vil haabe I finder rigtig Kjære. Vi har nu vendtet flere Dage efter Brev hjemmefra men nu er Haabet ude. Styrmanden er vel hjemme naar I modtager dette Brev, saa I der kan faae alt at vide med os; jeg er nær efter at gaa ud af Skindet da det er gaaet saa forfærdelig i Aar, men naar vi blot kan komme hjemad med Helsen og uden Ha-varie vil vi haabe at det maa blive bedre derefter. Vi har nu atter Vrøv-leri med Folk, har faaet en Dansk, en Steger, ombord her; nu for en Par Dage siden kommer han saa med Skade, og hvad være er jeg kan ikke engang blive af med ham uden at stille Garantie for Hospital og Logi da han ikke har Penge nok til Gode og desangaaende har jeg nu handlet i 2 Dage og er ikke færdig endnu og maaske jeg faaer beholde ham. Med Dogtoren (?) har vi været flere gang. (?) Her i Triest er vo-res danske Lov af ingen Hævd. Konsulen gaar efter sit eget Hoved.

Peder Brinch.

## KAPITEL SEKSTEN

# Hjemme igen

1870—1871

God Morgen, du mit Livs den bedste Glæde,  
med vores Førstefødte ved dit Bryst,  
trofaste Kone, Moder til vor Spæde,  
som skænkte mig en Faders rene Lyst.

Poul M. Møller

Knap to år efter Thomas'es fødsel, en tåget efterårs morgen, hvor kun en sagte brise blæser ind over byen fra syd, og hvor august-gusen ligger som røg over landet, løber budstikken igennem gaderne og bekendtgør, at et skib er ved at lægge til derude ved 'æ Kjeldsand'. Ikke længe efter står det halve samfund ved havnen og venter. Virkeligheden er så overvældende for de pårørende, at den bliver til uvirkelighed, ikke mindst da tågen halvt skjuler skuden. Men alle kenderne med Store Peter Brinch i spidsen er overbeviste om skudens identitet. De pårørende taler lidet i deres overvældelse; hele deres følelsesliv er snøret sammen til en lille klump, der sidder i halsen og hindrer ord. De to små, Mette og Thomas, klynker utålmodigt i den rå tågekulde; de har ikke noget kendskab til de mennesker, der skal komme til at vende op og ned på deres tilværelse, og de forstår ikke de voksnes spænding. De ældste er i stadstøjet og skifter mellem pirrelighed og grådkvalt ophidselse, der for børnene virker som en skærende kontrast til den traditionelle hverdag.

Efter det sidste brev er taknemmeligheden hos unge og gamle ægte og dybtfølt; men de første glædestårer er blevet afløst af spænding og pirrelighed, der har gjort de sidste dages tilværelse uudholdelig for dem alle.

Kalle-Met' har én gang for alle udstedt forbud mod at fjerne de tres sengetøj fra sengene. I sin overtro mente hun for over to år siden, at det var et dårligt varsel for Helvig at sove ved siden af et uredt leje,

og for Peters og Annes tætseng at stå »tom«. Alt skulle stå parat, fra de gik, til de kom. Alligevel blev der nu skiftet linned for et par dage siden, for nu kan man jo tillade sig det, da de er inden for rækkevidde, mente Kalle-Met', og samtidig bli'r huset gjort rent i alle kroge og hjørner.

Klokken elleve kom de gående; som glidende skygger i et eventyrland sås de med seje skridt at nærme sig de ventende. De skarpe kontraster af de sorte kofter mod den grå tåge virkede dog beroligende på den overnaturlige baggrund. Inden man fra land kunne skelne skikkelserne derude, sås en af dem at bære en lille bylt på armene, — med stor forsigtighed.

»Det æ wo' Pej!« råbte Lille Jes'es Met' med rystende stemme, og fra en eller anden et stykke borte hørtes undertrykt gråd. Lidt derfra, for Brinchs og Tækker stod ikke sammen! Efter Thomas'es barnedåb er alle sammenkomster mellem de to huse ophørt.

Gensynet er tavst som afskeden; under den fugtige tågekappe erstattes ord af omfavnelser, på samme tid vilde og beherskede! — Anne græder ikke hørligt, men tårerne rinder og rinder. Hun kan ikke slippe Lille Met' og kommer først længe efter til virkelig erkendelse af, at hendes forældre, søster og øvrige familie også er til stede. Hun har i tankerne vænnet sig til billedet om, at datteren vil være forlegen og fremmed med sine fem år, så det er ingen skuffelse for hende.

Lille Peter Brinch er lidt mere »konventionel«, måske fordi han er den ældste og opdraget dertil; han helliger sig derfor først forældre og svigerforældre med en vis formel hjertelighed i gensynet. Som silhuetter tegnet på gråt papir står de i morgengusen og omfavner hinanden, — uden dybdeperspektiv i deres sorte kroppe.

Hans er stadig på sin egen måde drenget og hvalpet; han kaster sig over Hedevig og Lille Thomas, som Ann' kastede sig over Lille Met'. Han er den eneste, der med tale flænses i det grå papir med de sorte silhuetter:

»Tammes, Lille Tammes, do, do... så'n knæjt! Stu'e å stærk, — wa', do, Tammes Brinch!« —

Omsider baner den lille gruppe sig vej gennem byen ud til Tækkers. De fleste af de tre's ejendele fra skibet følger senere og bliver kørt til Tækkers på 'bårre'. Men vadsækkene med det nødtørftigste har Hans med, én på hver skulder. Heri gemmer sig ting og nips fra den anden ende af kloden: sjaler fra St. Thomas, der er det smukkeste sted på jor-

den i Hans'es opfattelse. Kjole til Lille Met', uret til Thomas fra Rio, piberne til Thomas Tækker og Store Peter Brinch og den fine Malagavin til Metter'ne. Og tobakken fra Virginia til bedstefædrene. Knipplingstørklæderne til Hans og Peters små søskende for ikke at tale om de fine foldeknive fra New York til deres yngre bror, Niels.

Der ligger en hel verden af følelser imellem de to stående hilsner i Sønderho, en verdens forskel af sorg og glæde i: »Lyk' å æ rejs'!» — og — »Walkom'en hjem, mi' dreng!» —

Tammes Tækker er et følelsesmenneske og formår som de andre ikke at dæmme op for sine glædestårer og alt det, der rører sig i ham ved gensynet med sin datter og sine svigersønner. For at vise sin velvilje, som han ellers vogter på som en hemmelig skat, disker han til stor forbavselse for familien op med sin egen vin, som han normalt sparer på, og dertil sætter han kandis-sukker frem og kanastertobak til drengene, (der dog i mellemtiden er blevet bedre vant!). Så naturlig og uhæmmet er stemningen blandt de 6, at Tammes'es uventede gestus udløser en befriende, ægte munterhed, som han selv må tage del i, — uden helt at ville gøre sig klart, hvad man egentlig ler ad.

Kalle-Met' frygter altid tavshed, når flere mennesker er sammen. Den afføder pinlige situationer, finder hun. Rask som hun er, kaster hun sig derfor ud i almindelig snakken også nu for at udfylde pinlige huller, hvor folk ser på hinanden og ikke ved, hvad de skal sige hinanden. Men de andre vil egentlig godt have et par pauser for blot at se på hinanden og for at lade det store indtryk fæstne sig, at her er de alle sammen igen. Tammes holder en kort tale over den opskænkede malagavin, et par fornuftige ord, som de alle kan nikke til. Han omtaler kort og med tårer i øjnene sin taknemmelighed, idet han peger på, at ethvert hjem har sine store øjeblikke, lyse og mørke, og de løfter alle glassene på de lyse.

For de hjemvendte er det dog de to børn, samt for Hans'es vedkommende hans brud, som han kun har været gift med i tre dage, der står som tilværelsens egentlige centrum. Men for ham, der ikke har Annes modnere forud-indlevelse, er det dog en skuffelse ikke at kunne 'tale' med Lille Tammes. De andre ler, når han synes, at sønnen endnu ikke er et 'rigtigt menneske', han kan underholde sig med, og samtalerne søn og fader imellem må udskydes på det uviste! Dog ligger skuffelsen kun som et skrabet lag på overfladen, for spændingen, den altovervejende, har han fået udløsning for, som han 21 år gammel for første gang skal



løfte sit afkom op i luften og se ham le, så der kommer rynker i den lille, brede pande.

Lille Met' er blevet en rigtig dame med sine fem år, og forældrene kan de første par dage ikke gå fra hende et minut.

Den livligste og mest overgivne blandt de unge er Hedevig. Uden ophør læner hun sit hoved op mod Hans, der til gengæld lægger armen om hendes skulder. Med megen livlighed går snakken over bordet i æ dansk. Helvig er blevet voksen de sidste par år, og synet af hendes ungdommelige husbond har yderligere frigjort hende fra et to år langt åg. Hun er kåd og sprælsk som et barn, og hertil kommer hendes ubændige stolthed over Lille Thomas, en kuldegysende glæde ved efter to lange år at se fader og søn sammen, at se Hans betragte sin søn og lege med ham på alle fire i stuerne. Livet er kommet tilbage til den unge pige i den dystre stue, hvor hun indtil nu kun har nydt forældrenes selskab. Hver aften i to år de samme replikker fra Kalle-Met' og Tammes Tækker:

»Hår do tra't æ klok, wo Tammes?«

»Jow!«

»Hår do låst a da'e?«

»Jow!«

»Ær æ kat ud'?«

»Jow!«

»Jamen, så Gud wælsign' å go'nat!«

Det er monoton kost for en ung pige på 21, selv om hun er moder. Alt imens ved hun jo, at husbonden og søsteren med sin mand stadig oplever store og nye ting. Næ, Hans Brinch kan skam tro, at næste gang skal hun med ud, når der skal sejles på langfart.

Som det går med et ur med for stram fjeder, efter at det er blevet trukket op til bristepunktet, således går det nu med Helvig. Spændingen og udløsningen, forventningen og gensynet; først stridighederne før brylluppet og den hektiske fest, så Tammes'es fødsel, så ensomheden, i alt to år, og nu det overvældende gensyn... alt kommer tilbage som en boomerang og rammer den lille mimoses tunge sjæl, sætter den i svingninger, som sidst af alt hun har ønsket sig. Ikke mindst fordi hun mere end noget andet ønsker at gøre sin husbond glad og at holde ham i glædens greb.

Men vi må bøje os for den naturens knugende lov, at vi bærer på tusinder af generationers sammenskrabede gener, der ligger spredt i

vor fede muld som forårssæd, og som slås om at lede vor fod. Med et sammensurium af afdøde generationers egenskaber kniber det for den lille procentdel, der er vort egentlige *selv*, at kæmpe sig fri for disse myriaders indflydelse. Helvig er gået i stå og græder for sig selv over reaktionen. Noget af det kan Hans tage, idet han ved og kan se, hvornår koldbøtterne skal finde sted. Men de pludselige og uventede udbrud er for et menneske, der ikke selv på nogen måde er belastet med samme egenskaber, ubegribelige og irriterende. Den ægteskabelige lykke får prøver, den skal bestå!

\*

Det var et par uger efter »Ane«s hjemkomst. Der var dans deromme i Anne Kirstines store hus, og Hans ville med. Da kom den første virkelige kurre på de unges tråd, og den holdt sig et par dage, selv om Hans gjorde alt for at gøre det godt igen.

Helvig var tvær og ville ikke med; det var én ting! Noget andet var, at hver eneste person, der kunne forventes at komme, fik en »overhaling« af Helvig, der er meget kritisk med sine medmennesker. Ingen er god nok, der er det ene eller det andet i vejen med dem alle sammen, og det er altid så alvorligt, at de ikke er værd at have med at gøre. Nogle kalder dette intolerance! Hans har let ved at omgås sine medmennesker, er afholdt af de fleste og kan selv lide de fleste. Dertil kommer, at han er vant til megen »familiesjov« og til at omgås mange mennesker. Thomas Tækker undgår samvær med sine medmennesker, og det synes Helvig at skulle arve.

»Kom dog nu, Helvig!« sagde Hans bønfoldende.

»Du tænker da heller ikke på andet,« svarer Helvig tvært.

»Galvig, ta' nu de sorte briller af og se på livet med et par lysere...«

Kalle-Met' sad med sit sytøj, og Ann' havde læst højt for hende af sin biavlerbog. De forholdt sig tavse under den lille strid, men efter Hans'es sidste, lidt fortrædelige bemærkning gik Helvig og smækkede med fordøren.

»Din to'sk,« sagde Met' til ham uden omsvøb.

»Jeg ville jo bare hjælpe hende,« svarede Hans på sin vis ærligt nok.

»...og dermed vel også mig selv.« Hans kan godt selv blive 'galsindet' ligesom sin fader, og nu var han irriteret på alle de her Tækkers.

»Du ved jo godt,« fortsatte han, »at jeg kom til hende og sagde til hende, at vi begge trænger til at røre os. Det ville opmuntre hende. Nu gider hun pludselig ikke, og til andre tider er hun ikke til at standse.

Du ka' da vel ikke, selv om du er hendes mor, forsvare, at hun sådan farer på mig og siger, at jeg ikke tænker på andet. Det ved enhver at ikke passer! Hun har været dvalsk og fortrædelig hele dagen og næsten ikke villet tale med nogen af os. Hvad er der forkert i at spørge hende, om hun vil med til noget 'howre', hvis een tror, det kan hjælpe hende?«

»Det er ikke det, Hans,« siger Kalle-Met' roligt.

»Ikke hvad?« fremturede Hans. »Helvig har en fejl, som hun må af med, og hun skal vel have den at vide, — ska' hun 'et?!«

»Du husker meget godt, wo Hans, at det er det værste Helvig ved, når du kalder hende »Galvig«. Ikke bare, at du kalder hende det, men at du af alle mennesker sku' ha' digtet navnet!« —

»Nåh, det!« mumlede Hans med en antydning af ond samvittighed. — »Men hun ska' nu li' godt ha' sine fejl at vide...!«

Lavmælt, men med vægt, kom det nu fra Ann': »Jeg har kendt hende lige så længe som du, bitte Hans, og det undrer mig, at du ikke kan se, at hun allerede ved dem...!«

»Nu skal jeg sige dig en ting, som du godt må huske og forstå, hvis du da ellers holder af min Helvig og vil jer allesammens vel,« begyndte Kalle-Met'. »Du får det med Helvig, som jeg har haft det i over 25 år med wo Tammes. Har du tit hørt mig nævne hans fejl til ham, skønt enhver kan se dem og snakker om dem?«

»Nej,« svarede Hans, »men een undrer sig også på, at du ikke prøver at hjælpe ham.«

»Slå du kuns koldt vand i dig, bitte Hans! Hvis du bliver en fejl hos et medmenneske var, så må du først finde ud af, om han eller hun selv er klar over fejlen. Er det et ordentlig menneske, og det er både Tammes og Helvig, vil det at være klar over en fejl være ensbetydende med, at de forsøger, i det stille, at rette den!«

Hans skulle til at afbryde, men da Met' vidste, at afbrydelsen var »farlig«, fejede hun ham af med en vred håndbevægelse...

»Jeg ved godt, at de begge to glatter mange af deres fejl over. Det her med skærven i din broders og bjælken i dit eget øje! Jeg ved det, Hans Brinch. Jeg ved også, at de eneste helt fortabte for Herren og os mennesker er dem, der ikke vil se sig selv eller finde fejl hos sig selv. Nu er du galsindet, — lige nu! Derfor er du ikke til at tale med! Men jeg kan forsikre dig for, at både Tammes og Helvig er klar over deres fejl, og de forsøger at rette på dem!«

»Hvordan kan vi vel vide, om de er klar over fejlen?«

»Hvis den sjælelige last er tung og lige så indlysende som en legemlig, så ved enhver forstandig person det! Tror du, det er nødvendigt for dig at fortælle »Store Sonnich«, at hans næse er stor og skinnende rød! Han ser på den flere gange dagligt i et spejl og gnider vel på den for at gøre den mindre. Hvis nu den røde næse sidder på sjælen, ser personerne på den i sindets spejl lige så tit og gør alt for at gnide den mindre. I begge situationer er der vel fare for, at næsen trods alt bliver større ved gnidningen.«

»Det er, som mor siger, Hans! Du har kendt Helvig og hendes sind og væsen, siden I kunne næsten krybe og gå, begge to. Hør nu på mor, Hans. Den røde næse forsvinder aldrig, men måske den kan gøres mindre.«

Hans har aldrig yndet allegoriske billeder, og i Tækkers hjem er der en tendens til kun at udtrykke sig ved hjælp af sådanne! —

»Rød næse, så'n snak!« brummede han arrigt.

Kalle-Met' lagde sit sytøj, rejste sig og gik hen til vinduet. Efter en kort pause sagde hun roligt, ligesom til sig selv:

»Hvis du trækker et menneske i enrum for at belære det om en fejl, og det gjorde jeg for mange, mange år siden med wo Tammes... ja, så kan der ske eet ud af to ting, og derfor skal man være varsom. Vi har så travlt med at ville hjælpe andre over en fejl, og vi nyder det! — Det er i vore øjne vor højeste kristelighed! — Men der kan ske et af to. Hvis du beskylder et menneske, som ved om sig selv, at han er ærlig, for at være en tyv, da vil han le, slå det hen og måske i godmodig sikkerhed forsøge at få dig overbevist om, at du tager helt fejl. Hvis han holder af dig og ved, at du siger det til hans bedste, vil der ikke ske videre. Din rørende mission strandede! Men siger du til ham, at han er pirrelig og uomgængelig, og har han i lang tid anet eller måske vidst, at han virkelig er pirrelig og uomgængelig, så træder han i forsvars- og dernæst angrebsstilling, og det jo mere han ved, at du gør det »i kærlighed og for hans eget bedste!« — Han går måske og håber at kunne forbedre denne fejl, inden den bliver klar for andre mennesker, og det ødelægger du ved at komme til ham.

Den, der kæmper med sine fejl, skal ikke belæres derom af andre, for det gør kun ondt værre. I mange, mange stykker er vi mennesker alle ens. Stol kuns på det, wo Hans. Det er sand visdom! — Hvis du alligevel kommer til ham, vil fejlen blive større i hans øjne, og han ender måske med at betragte den som håbløs og holder derved op at

kæmpe. Derfor skal vi passe på vort »retfærdige« kald til at »hjælpe« andre med deres fejl. Jeg har set alt det her med Tammes, og hvis du kan lære af mig, kan du få det bedre, end jeg har haft det. Nu har vi det godt, men på mange måder er det for sent. Jeg har såret Tammes og båret ved til hans bål. Inderst inde glemmer han mig aldrig visse ting. Og pas på, Hans Brinch, for der er visse ting, Helvig heller aldrig vil kunne glemme, hvad enten hun prøver eller ej!« —

»Skal man da aldrig sige noget til nogen?« spurgte Hans stille.

»Når du kan se, at det går lige lukt mod helvede og afgrunden, hvis du ikke siger noget, så må du sige noget. Og det kan godt ske; men så vil du heller ikke være i tvivl om, hvornår det tidspunkt kommer. Og det kommer næppe! Men det allerførste er nu, bitte Hans, at du ikke siger den slags ting til Helvig, når andre hører på det, — ikke engang sin søster og mor ønsker hun at blive afklædt for,« formanede Met'. »Husk på, hun kender sine fejl og tilbringer mange stunder af sit liv med at spekulere på, om andre nu også ser dem, og om de finder dem lige så slemme, som hun selv gør. Det eneste virkelige råd, jeg kan give dig, er stik modsat af, hvad du nu gør. Ved at foreholde hende disse fejl får du hende til i end nu højere grad at fordybe sig i sig selv. Det er det, hun skal væk fra, og det er det, du skubber hende ind i. Prøv at få hende fra sig selv, ikke ved ord, men måske ved gerning. Få hende med til dansen ved at trække hende. Måske giver hun sig, og vil hun ikke, så lad hende hellere være end at bære ved til hendes bål.«

Hans kender havet, og det er lunefuldt. For en gangs skyld danner han sig i det indre et billede, — måske smittet af Tækkers, — og det billede er godt. Han resignerer med et suk og siger: »Man kan aldrig vide, hvad det vil, eller hvad der kommer. Vi må altid være parat til at rebe eller bjerge vore sejl.«

De to, der er vant til billeder, forstod ham straks uden kommentarer.

Hans jordbundne, solide tankegang blev ført ind på baner som et spand heste, der holdes bundet til vejen af magiske kræfter, skønt den er hård og ujævn, og skønt sporene fører udad. Nogle ord til forklaring af noget i øvrigt uforståeligt og et stort fond af kærlighed skulle give ham en holdning, der trods Helvigs vanskelige og irritable sind kom til at beryde et så godt som lykkeligt ægteskab, så længe de vandrede sammen på denne jord.

Hans lader Helvig passe sig selv og forsøger hverken nu eller senere at gribe ind, og Helvig kommer af sig selv til at lære, at han forstår

hendes sind. Ved denne forståelse, det vigtigste af alt, og alene i kraft af denne forståelse, født af kærlighed, bliver hendes sind beroliget, så hun under deres ægteskab rider stormene af. Hans ligger ikke og ruger i sengen ved siden af hende, når hun er 'nede'. Han snorker ubekymret, vågen eller i virkelig søvn, hvilket udbreder en ro, der heler og giver tryghed.

Men i femten år engang ude i fremtiden skal Helvig som enke mangle denne udeltagende deltagelse, der engang var hendes balsam. Ingen andre skal evne, hvad Hans evnede, og hendes sidste år skal derfor præges af konstant pirrelighed og humørsyge, som de nærmeste ikke skal forstå.

Hans ved nu, at Helvig ser sin slægts svagheder gå igen hos sig selv. Som ganske unge ligger man mindre under for dem, men man drages imod dem af en uimodståelig lov og kan kun afhjælpe lidt ved at stå imod. Som en desperat, der er ved at skride ned ad en livsfarlig stejl skråning, stemmer Helvig imod med benene. Hans lader hende stemme imod alene, for stemmer han med, bliver der dobbelt vægt; så ved han, at de begge glider ned ad skråningen. Højst drister han sig til en gang imellem at citere det lille vers:

Verden set med mørke briller  
vil os altid kyse,  
alt er tungt og sort og driller,  
lad os ta' de lyse...!

## KAPITEL SYTTEN

# Anes forlis

15.-2.-1871

De største Skibe, som sejler paa Vandet,  
strander engang omsider,  
hvad enten nu Revlernes takkede Sav  
eller Værfternes Økser dem bider...

Holger Drachmann: Store Bjørns Endeligt.

Tiden går sin gang, og som for alle slægtled til alle tider indtræder et dødvande, der rives ud af universets kalender. Og dog tæller selv disse timer og dage; der bygges op, begivenheder vokser til og venter på modning og fuldbyrdelse. »Også han, der står og venter, er med«, siger Milton.

I januar måned var skibsbyggeriet af skonnerten »Sønderhoe« på sit højeste; dagligt går den lille hjemmевærende flok til værftet, for her sker der noget. Skroget er næsten rejst, og skuden har fået det rigtige »svaj«. Arbejdet er ganske vist blevet noget forsinket af dårligt vejr og tidligt mørke, men det skrider dog. Dagen er kort, og sidst på eftermiddagen begiver tilskuere, arbejdere og håndlangere sig hjem til de lune boliger.

Arm i arm spadserer Hans og Helvig hjem og nikker godnat til de forskellige andre vandrere. Hans har den ene arm fri, og med den balancerer han Lille Tammes på skulderen. Snakken går mellem de to unge. Pludselig siger hun med allegorisk, tækkersk alvor:

»Hvornår tror du, at hun er færdig til søsætning?«

»Til marts eller april, om Gud og vejret vil,« svarer Hans lidt forbavset over den pludselige højtidelighed, der lyder i stemmen. Nu kommer der en eller anden form for sindbillede, tænkte han. Han kender den form for højtidelig begyndelse.

Helvig knugede Hans'es arm, og tavse gik de videre et øjeblik.

»Du er osse skibsbygger, Hans Brinch,« siger hun lavmælt.

»Nu da, hvordan det?« spørger han forbavset og rynker bryn.

»Du og jeg, vi begge to. Vi har lagt kølen til en lille skude, som skal løbe af stabelen til august engang,—om Gud og vejret vil...«  
føjjer hun leende til. »Den skal sejle på livets vande!«

Det havde godt nok anet Hans, at det var et eller andet i den retning, hun ville sige. Hendes indledning var ingenlunde betydningsfuld i ord,—det var stemmeføringen, det højtidelige, der fik Hans til at studse.

»Nej, nu da! Det var ellers godt nyt, det,« siger Hans og standser, glad og ikke mindst lettet, at det ikke var værre, det hun gjorde stemmen højtidelig for at sige. Hans øvrige svar er et spontant kys på hendes mund, så Thomas er ved at falde af hans skuldre. Uden snakken går de videre mod hjemmet.

Lidt efter møder de Mikkels Rask's Maren med sin trillebør. Hun har været om' i 'æ ha'n' for at hente tøj, der er kommet med lægteren fra Ribe. Alt tøj undtagen sjaler og silketing bliver lavet herhjemme af byens kvinder; bliver klippet, spundet, kartet og vævet. Visse nøjsomme folk bruger det grå, farveløse tøj, som det er. Andre sender det med lægteren til Ribe, hvor det bliver stampet og farvet. Når det så kommer tilbage, kører Mikkels Rask's Maren det rundt i sin trillebør fra hus til hus for en drikkeskilling eller en »brøw«, der i byen er hyppigere end drikkeskillingen. Maren er enke og nødt til dette.

Da Hans ser hende, hilser han muntert og sætter Tammes op på toppen af alt tøj på trillebøren.

»Ve' do kør' ham hjem for en skilling, Maren?«

»For en skilling og en halv kop brændevin,« siger Maren, og de morer sig alle tre.

Men efterårets dødvande ændrer sig. Først i foråret tager begivenhederne igen fart med heftig og konstant kuling. Dødvandet svinder, når familiefester tårne sig op forude, og det gør de nu. I februar skal nemlig Hans'es og Peters lillesøster, Lene Brinch, giftes med Johannes Warer. Og bryllup, det er det helt store! Det er for de voksne i Sønderho, hvad julen er for alverdens børn! Alle ser frem til det som noget mere end en fest, det er en afbrydelse af den grå og triste vinter, med levende lys, spisen og dansen, punse og sang.

Men forinden skal skæbnen kaste sine garn ud for at ødelægge festen, betænke sig og efter halv ulykke hive dem ind igen! Hvad der kunne have endt i sorteste sorg for familierne Brinch og Tækker endte i stedet som et 'dramatisk intermezzo'.



Allerede i slutningen af sidste år efter kun få måneder hjemme stak Lille Peter til søs med »Ane« igen. Der skulle tjenes flere penge ind til aktionærerne. Anne og Hans blev hjemme denne gang. Ann' har fået nok for nogen år, og Hans ønskede nu at 'være gift' en lille tid og så måske søge sig en skude, han kunne føre som kaptajn. Dertil kom, at Peter og Anne jo ikke havde været fra hinanden i næsten tre år, så der var ikke noget unaturligt i, at Peter drog til søs igen efter kun få måneder i familiens skød.

Rejsens mål var Mexico.

Vinden havde været god og turen gunstig. Allerede i begyndelsen af februar nåede der breve hjem, ifølge hvilke »Ane« var nær sit mål, men nu måtte døje med forårsstorme.

Sjokket var hurtigt! Spændingen og reaktionen derfor lige så hurtigt udløst.

D. 15. februar 1871, to dage før familiens store bryllup, kom der uheldsvangert telegram til rederne. D. 13. februar om morgenen var »Ane« strandet og forlist i den Mexikanske Havbugt nær ved Laguna de Terminos. Telegrammet var, som altid, affattet på engelsk. Det ankom med ridende ilbud fra Nordby, da Sønnerho endnu ikke har fået sin egen modtager. (Først efter voldsomme protestskrivelser skal den mindre by få sit eget telegrafanlæg, om ti måneder i december 1871!) I telegrammet stod:

»ANE WRECKED NEAR LAGUNA . STOP . CREW SAVED«

Enhver sønderhoning, mand som kvinde og barn, kender de to sidste ords betydning, og de udløste taknemmelighed midt i forskrækkelsen. Når man får brev eller telegram, kaldes det at få »tidende«, og i løbet af få minutter ved hele byen besked. Familierne var samlet; sjokket hos Anne var naturligt nok det største og mest langvarige. Det er, som bliver man vakt til erkendelse ved at være så nær døden. Det er noget af det samme, som når en jævnaldrende nabo dør, og man siger, »det kunne lige så godt have været mig«. Således gik Anne rundt i nogen dage i halvt bedøvet tilstand og sagde: »Det kunne lige så godt være gået galt! Jeg kunne lige så godt have mistet min Pej!« Så nær har familien eller slægten ikke været længe, og den sidste skibstragedie, man kan huske, var Lille Jes'es dattersøn, Jens Frederiksen, der døde i april 1856. Det kan Brinch'erne huske, da han var deres fætter, men Anne

selv havde dengang ingenting med Brinch'erne at gøre og husker kun begivenheden svagt. Men siden da har de ikke kendt til tragedier på søen, og så meget mere rystet blev de nærmeste.

På en måde, der ikke virkede unaturlig, blev bryllupsfesten en endnu større succes på baggrund af mandskabets frelse, og man drak hver enkelts skål snesevis af gange. En materiel trøst i forbindelse med »Ane«, som familierne følte sig personligt knyttet til, er det da også, at skuden gennem Niels-Bøj (Sonnichsen) er godt forsikret hos Lloyds, og man går uførtrods i gang allerede ved brylluppet med at drøfte planerne til en »Ane« den anden, som vel ved lidt held kan løbe af stabelen om et par år. Familierne er vældig tilfredse med Varnanäs, og de drømmer ikke om at prøve Sønderhos eget skibsværft. Det er også belagt med bestillinger.

\*

Livet går videre trods skibsforlis og materielle tab! En begivenhed i særdeleshed holder byen i ånde i foråret 1871, mens Hans går hjemme, og Helvig venter sig nummer to. Stabelafløbningen af skuden *Sønderho* står for døren.

Skibsbyggeriet i byen får befolkningen til at føle sig som et lille verdenscentrum, idet skibe fra værftet sendes over den ganske klode og sælges til andre havnebyer. For tiden er det Sonnich Sonnichsen, der står for byggeriet. Han skal selv ende sine dage på søen ligesom mange af hans skuder, men han skal få lov at blive gammel, før han drukner på Peter Meyers Sand.

I øvrigt var Lille Jes den første, som for ca. 40 år siden tog mod til sig og lod sin broder, agenten Niels, forsøge sig på et stort skib, Sønderhos første skonnert »*Lise Augusta*«, der løb af stabelen herhjemme i 1827. Ufaglært som Niels-Bøj var, havde han taget en mestersvend, Jørgen Nielsen, der skulle stå for det tekniske. Han fik kost og logi hos Niels-Bøj og fik for sit arbejde 15 Rdl. årligt, hvilket modsvarer ca. 150 kroner i moderne mønt. Niels Sonnichsen har bygget mange skuder, men i 1850 fik han stillingen som agent og besigtigelsesmand for *Veritas & Lloyd* og opgav da skibsbyggeriet. Han var efter alles sigende en dygtig og samvittighedsfuld skibsbygger og havde med så meget større iver kastet sig over byggeriet, som han havde store sorger i sit hjem. I sit ægteskab med Anna Hansdatter fik han tre børn, hvoraf de to døde som ganske små, mens den tredje kun fik lov at blive ni år gammel. Hans kone, Anna, blev forstyrret i hovedet af den megen sorg

og ville ikke have flere børn, da Herren blot tog dem fra hende. Barnløse i deres bedste år blev Niels og Anna, og de følte den stærke kontrast mellem dem og Niels'es broder Lille Jes. Mens Anna sad hjemme i sin fortvivlelse, kastede Niels-Bøj sig over skibsbyggeriet, der tog hans tid og udløste hans energi. Der berettes om ham fra 1840:

*Skonnerten »Jørgiane« blev bygget til skibsfører Mathis M. Andersen i Nordby af skibsbygmester N. J. Sonnichsen, Sønderho. Det var det første skib, der blev bygget efter tegning i Nordby, hvilket var en stor begivenhed, som omtales i Ribe Stiftstidende nr. 35: »Paa Fanø lægger man sig i de senere Aar efter at bygge Skibe af forbedret Bygningsmateriale og Konstruktion. Tømmeret leveres for største Delen af M. Brandt i Fohl fra Gram Skove. Han tage ogsaa Deel i Rhederiet. I flere Hundrede Menneskers Overværelse og under Kanonsalut løb d. 18. April en kobberfast 15-16000 Tønders drægtig Skonnert af Stabelen; den første af den Art, som er bygget paa Øen. Dette Skibs Konstruktion, der lade formode, at det vil blive en god Sejler, gør dets Mester, den dygtige og driftige Skibsbygmester, N. J. Sonnichsen, stor Ære i enhver Henseende. Hr. Sonnichsen har straks lagt Kølen til et lignende Skib i Sønderhoe.*

*Det kan iøvrigt bemærkes, at en stor Deel af Tømmeret til dette Skib blev om Vinteren ført over Isen fra Ribe.»*

Den Brinchske familie er stolte over slægtens traditioner i skibsbyggeriet, og Helvig føler sig efterhånden som en Brinch.

Hver detalje under en skudes tilbliven følges med spænding. For et par år siden, mens man i forsommeren 1870 havde drøftet mulighederne for »Ane«s hjemkomst fra Amerika, uden at Tækkers og Store Peter Brinch kunne tage deres beslutning dertil, var Helvigs pirrelighed blevet holdt lidt nede af den stolte begivenhed, at et af byens flotteste skibe, briggen *Familiens Haab*, blev bygget og løb af stabelen (for tyve år efter at skulle forlise ved Marokko).

Så snart Sonnich Sonnichsen var færdig med *Familiens Haab*, påbegyndte han i sept. måned 1870 bygningen af endnu en skonnert, den omtalte *Sønderho*.

Hans og Helvig gik i marts måned dagligt ned til værftet, men Anne blev for det meste hjemme hos Mette Petrea, for det var hårdt for den lille at vænne sig til Sønderhos barske klima. Dertil kommer, at Anne ved god besked med skibsbygningens kunst, for Peter har i sine breve hjem fra Varnanäs (1867), mens *Ane* blev bygget, skrevet og forklaret

sin kone de mindste detaljer om skibet og dets tilblivelse. Med sin rolige grundighed og af sand loyalitet over for sin mands profession havde Anne forstået og lært, hvordan et skib blev til. Helvig derimod har endnu ikke nået til indsigt i dette mysterium, men da interessen langt fra mangler, har hun for et par måneder siden bedt Hans forklare derom.

Og i marts måned begyndte Hans på sin »undervisning«. »Alt træet skal være eg,« begyndte han, »for ellers holder det ikke. D. v. s. dækker og skotteværk er bygget af solidt fyrretømmer, da det ikke får så meget vand som det øvrige. Egen får vi fra Ribe og Haderslev amter, og fyrretræet, der også tit bruges til master, henter vi selv med vore skibe fra Norge og Sverrig. Tovværket laver vi jo mest selv herhjemme, og til sejlene bruger vi helst...«

»Jow tak, det ved jeg,« afbrød Helvig stolt og smilede. »Det er vi også selv med til at lave, og det var min mors stedfars familie, Jens Nielsen Foged, der lavede sejl til hele to everter i 1795...«

»Jamen, mon ikke der var nogen til at hjælpe ham med det,« sagde Hans drillende. Helvig slog ud efter ham, så han tabte sin pibe.

»Så wil a 'et fortæl!« sagde han i spøg.

»Din vilje sidder i min lomme,« svarede Helvig, og Hans gik videre. »Kobber må vi importere, men jernet får vi fra fastlandet, lavet og slået til af danske smede...«

Langsomt og instruktivt gennemgik han dernæst bygningen af skuden fra første til sidste dag, og tålmodigt hørte Helvig efter, indtil de arm i arm gik hjem til »unnen« eller »næder« med de andre af Tækkers. Aldrig skal Helvig glemme, hvad hun her lærte om skibe.

Dagligt kom de deromme i 'æ Kal'krog', hvor skibsbyggeriet foregik. Et sært navn, 'æ Kal'krog'. Under sandlag ligger der en masse dyreknogler, der vel stammer fra kalve, og deraf kommer navnet. Men hvad kalvene laver der, kan sønderhoningerne ikke blive enige om. Nogle hævder, at det hele skete under pesten. »Nær æ dø' kommer ind a' æ' vestre da'e, så ska' do bår' sij', hvo do kom'er ud af den østre,« sagde Lille Jes altid, og det mundheld har overlevet generationer. Han mente dermed, at man skyndte sig, når pesten kom, at få kalvene ud og slagtet, at ikke de skulle bringe smitte. De begravedes så i 'æ Kal'krog'. Andre påstår dog, at en ko blev med kalv i gamle dage, for at de nøjsomme familier kunne få den uundværlige mælk. Når kalven fødtes, og hvis man ikke havde plads til den, slagtede man den og begravede den i 'æ Kal'

krog. Som inderne havde sønderhoningers altså dybtfølt ærbødighed og respekt for det dyr, der gav dem livsdrikken, og derfor spiste man ikke kalven. Man begravede den højtideligt. Og der, hvor de små dyr ligger begravet, bygges nu skibe.

Endelig kom da øjeblikket, hvor *Sønderho* skulle 'formæles med havet'. Det var en skønnert og skulle 'sejle på varmen'; den havde derfor en anelig størrelse. Kun ca. 100 meter fra hvor den lå, kunne den på sine ruller bringes til flydning og sejling.

De gamle skippere, som er »skejet ud«, og som har fulgt hele forløbet, var først til stede. I månedsvis har de gået rundt og beset og målt, ganske som ved grisens slagting, og de drøftede sammen skudens gedigenhed og duelighed til søs. Hvordan sådan en skude kommer til søs, er en gåde, som kun den, der har set det, kan gøre sig håb om at forstå. Hvordan bygmestrene får den rette »svaj« over skibet, de rigtige proportioner og mål samt alle de øvrige små detaljer, er ligeledes en gåde, for de bruger hverken matematiske formler eller andre af senere tiders videnskabelige metoder.

H. H. Pedersen, skudens reder og skipper, var rød i kammen af forventning og spænding, for nu skulle det ske. Kølen er i sin tid blevet lagt fast på ruller, hvorpå så skibet bygges op. Efter at det nu er blevet rigget til, skal det i vandet, formæles med dets element, søen! Man kalder det derfor naturligt nok »skibsbryllup« mere end stabelafløbning. Der stod hun og ventede, stivet af til begge sider med solide støtter. Rækken af ruller fortsatte så langt, at skuden kunne rulle helt ud ved højvande, hvis den blev trukket ud til vandkanten ved ebbe. Dette er altid usigelig spændende, og hele byen, store og små, møder op, længe før det begynder. Der nås store resultater ved få og enkle midlers udnyttelse. Men sved og arbejde kostede det for den ganske by med opbydelse af alle grandelagsfolk. Det gik denne gang endog ud over grandelaget; alt, hvad der kunne krybe og gå, mødte op. Med svære tove omkring store og grove gangspil, der drejedes ved håndspager, flyttedes skibet tomme for tomme på sine ruller. Uforglemmelig spændende for de små, der betragtede det. Der sku' gribes godt til, for skuden skulle ud til vandkanten i den korte ebbe-tid. Når den ikke ud, er det katastrofalt for søsætningen, og det betyder vanheld! Dog ved ingen heller at berette om sligt uheld. Børn og kvinder hev med, og de små har udviklede muskler. På selve spillet stod en flaske snaps, og for kvinder og børn serverede kaptajn Pedersen mjød og sødvin fra stendunke. Ingen

drikker nogen sinde for meget, da arbejdet kræver stor påpasselighed og omhu. De gamle skippere, der ikke længere formår at drive med, sprang fra spil til stivere og tilbage igen, skældte ud — og ikke i kirkelige vendinger — og opmuntrede skiftevis. Svæklinge blev ålet, og de stærkeste fik ros, ja endog til tider snapsen bragt.

Intet større øjeblik kan tænkes i Sønderho end det sidste drev, der trækker skibet ud til sit mål ved flodmærket. Mænd og kvinder er drivvåde af sved, forpustede og ømme i armmusklerne, men målet er nået. Resten overlades til Vorherre og hans naturkræfter. — Tidevandet svigter ikke, det ved de! Huerne fløj af og blev kylet op i luften, mens alle skrålede hurra og overgik hinanden i gode ønsker for det nye skib.

»Å no ska' vi ha' æ dot' i æ' bot'el!« råbte kaptajn Pedersens gamle far med et lunt træk i skægget.

»Næ, do ka' tro!« råbte svigerdatteren, der havde siddet med Helvig på en træstamme. Og i kapløb gik det mod flasken, nummer fire, der knap var halvfuld.

Et nyt skib er blevet formælet med havet! Et eller andet sted venter vel i samme stund en skude på »Værfternes Økse eller Revlernes takkede Sav«! Således skaber naturen balance.

\*

Ved søsætningen blæste det op, og om eftermiddagen var det blevet til storm. Vesterhavet kom i »skjowtærmer«, som det hedder, når hun viser tænder. Brådsørerne gik langt op ad stranden og helt ind til landevejen. Så bliver sønderhoningerne urolige, og ængstelsen spreder sig over hele samfundet. Vinden hylede og peb, og i denne musik synes skipperfolket altid at kunne skelne råbene og dødsskrigene fra de kære, der gik til derude. Ikke et hjem glemmer at bede i deres aftenbøn for søens folk, om »Wo'hær' ve' vær' mæ' dem!« — Alle lukker de kun øjnene halvt, mens nattens lyde spiller med deres udviklede fantasi. De er parate og ligger på spring, hvis der skulle komme bud, at strandvagten har set et skib ved revlerne.

Umenneskelig hårde er de tragedier, der til tider udspilles for koner og børn under Vesterhavets rasen. Om en enkelt kvinde ved vi, at hun på en klit har været vidne til et forlis, der kostede hendes mand, hendes søn og hendes svigersøn livet, — lige for hendes øjne. Hjælpeløst har hun stirret igennem mørket mod skuden derude, desperat har hun kaldt på sine kære, og lige så hjælpeløst har de fra skuden spejdet efter hende og de andre kære på den toppede klithorisont. Tanker og bønner har

krydset hinanden over revlerne, men alverdens bønner og tårer var forgæves. Der stod hun alene tilbage, mens regn og hagl slog furer dybt i hendes kinder og banede vej, hvor tårerne skulle løbe!

*Sidst på aftenen,—det har vel været omkring ved ti-tiden,— kom vagten løbende og standsede først ved skolen, hvor han ringede med klokken og råbte op mod vinden: »Der er en skiv i æ' straad!«*

*Tavs og resolut modtog befolkningen budskabet, som de altid er forberedt på. Som Svarrers Sidsel sagde, »at ligge i sin tætseng en stormvejrsmat er som at vente ved et dødsleje.« — Man var rede! Mænd, koner og børn i alle aldre stod ud af sengene og strømmede til strands med tæpper, proviant, rom, brændevin og lygter. Ud for tredje Skifts Bjerg sad en kuf, der var løbet godt op på stranden og lå i retning øst-vest. Mærsejlet var endnu stående; det var nok det, der havde bragt skibet så langt ind på banken. Lidt efter så den tavse og bedende befolkning sejlet gå, men ingen sagde noget straks. Et stort stykke sejldug fløj vildt som en havmåge ind over stranden, fulgt af store, halvhvide og grum-sede skumflækker. Da det standsede, sagde en gammel kone, idet hun korsede sig: »Oh, Jøsses Maren, Jøsses Maren! Wo'hær' vær' mæ' jer!«*

*Så kom månen frem, og lidt efter hørtes et råb fra manden på den yderste klit. Han pegede sydpå, og der,—nogle hundrede meter længere nede,—lå en skonnert på tværs i søen. Mandskabet kunne lige skimtes i månelysset; de opholdt sig i rigningen, mens søerne slog ubarmhjertigt ind over dem. Deres råb blandedes med råbene fra kuffen og var somme tider ikke til at skelne fra de flygtende mågers skrig. Kort efter kom et stykke af hendes agterende ind på stranden, og et par unge 'kålfolk' smøgede bukserne op og løb ud for at se navnet.*

*Først efter nogen tid,—for lang tid syntes de fleste altid,—kom redningsbåden på hestevogn med Mikkell Ibsen som fører. Resolut søsatte de den solide robåd, og med dødsforagt begyndte de at ro ud,—først mod kuffen. Skyerne jog mørke og angste over himlen som for at komme væk fra havet og ind over det sikre land. Af og til lod de månen i stikken, der derved oplyste det tragiske sceneri. Igen og igen kastedes redningsbåden mod stranden, skønt mændene roede, så hænderne reves til blods. Til sidst fik de kraftige karle dog slidt sig ud mod vinden og fløj af sted som en pil i et lille stykke smult vand. Det gav dem drift, og de nåede kuffen, hvis folk de alle fik med i land.*

*En god time i forvejen var en ung knøs redet til Nordby for at få assistance fra øens anden redningsbåd; men det tog et par timer for dem*

at komme hertil med heste og vogn, da det er tungt at køre 'à æ' wå's'. Da de endelig kom, kunne de næsten ikke få den tunge båd slæbt igennem det bløde, våde sand. Det ganske Sønderbo, mænd, kvinder, børn og oldinge, skubbede bagpå, indtil de fik hende ud. Tavse asede de med århundreders nedarvede energi, der udløses i faretruende situationer. Sveden drev, og vindens hysten var så høj, at de vel dårligt kunne have talt sammen, om de ville. Regnen piskede ind imellem, så de blev dyngvåde, og kvindernes hovedtøj kom i uorden, hvorved håret, Fanøkonens hemmelige pragt, stak frem i totter, der af regn og sved klistredes fast til ansigterne. Under stort besvær lykkedes det Nordbys båd at komme ud til skonnerten, og sønderhoningerne græd og jublede på én gang. Fjender som de er til hverdag, de to byer, og fjender som mange sønderhoning er, tit delt op i distrikter fra Næ'eland, Syn'land, Østerland og Vesterland, står de last og brast ved en stranding. Gammelt nag får lov at hvile. Man står sammen mod den fælles fjende, der kun kan be-sejres, når der trækkes på engang og hånd ved hånd!

'Store' Cecilie og degnens Laura havde kaldt nogle koner til hjælp, da regnen lidt efter hørte op. De havde fået gjort ild et sted i klitterne af medbragte, tørre kviste. Nu kogte de som altid under strandinger kaffe til de reddede og deres redningsmænd. De mest medtagne fra kuffen var allerede i tæpper bragt til bys.

Endelig lykkedes det de brave karle fra Nordby at få skonnertens folk reddet og bragt i land. Endnu mens folkene stod og betragtede dramaet, krængede skonnerten med et brag og blev delvis knust af søerne. Alt imens gned konerne de forliste, fremmede søfolks kolde lemmer med grove, uldne klæder, og mændene hældte varme kaffepunse på dem.

Kalle-Met' og Jes'es Met' havde været med, og de tog begge et par forfrosne søfolk med sig hjem og gav dem varm suppe med safran i. Selv talrige familier hjalp de nødstedte med husly, og de strandede søfolk blev uden videre snak anbragt i værternes egne sengeklæder i æ 'tætseng'. Selv sov sønderhoningerne den nat på bænke og i stole.

Ikke mindst havde strandingen sat Kalle-Met's og Annes tanker i sving, fordi Lille Peter kort forinden havde været i samme situation tusinder af kilometer hjemmefra.

»En lykkelig udgang i dag,« sagde Kalle-Met', »og en lykkelig udgang med »Ane«. Wo'hær' har i hans nåde giv'n os et lykkelig år!«

Som en hurtig storm, der driver over på få timer og efterlader ro og stilhed, så mennesker kan betragte de opståede skader, var strandings-



dramaet forbi derude. Med besvær og med formindsket energi og livskraft skubbedes de to redningsbåde gennem det våde sand op mod lyngvejen. De, der ingen opgaver havde, drøftede det skete, mens de roligt slentrede hjem over klitterne forbi 'æ Præstes Optræk'. Roen var genopstået, skønt det stadig stormede. Et sted ude i skifterne sås Hans Munk komme bærende på et får, der i stormen havde forvildet sig ud på stranden. Det frøs og rystede af kulde, og Hans Munk vidste ikke i halvmørket, hvis det var. Han havde svøbt det ind i et stykke sejldug fra den forliste kuf, og fredsommeligt, efter godt udført, men trættende arbejde, begav de sidste tilskuere sig hjem til deres tætseng.

\*

Endelig langt om længe kommer han da hjem, Lille Peter Brinch, med sit mandskab, næsten seks måneder efter det triste forlis af »Ane«, det pragtfulde og smukke skib. Hans beretning om ulykken bliver fortalt og hørt, aften efter aften og i større detaljer end de her givne. De vil høre det derhjemme i Tækkers og Brinchs stuer, om og om igen, men heldigvis bliver Peter og hans folk ikke kede af at fortælle begivenhederne.

I den Mexikanske Havbugt havde de fået nordostlig storm, der drev dem ind mod kysten. Roret blev beskadiget, de fik anden søskade med tab af rigning, og »Ane« tog vand ind agter. D. 12. februar holdtes skibsråd, og man enedes om at gå mod kysten og prøve at nå havn, — hvis det lykkedes, kunne man udbedre skaderne. Nu løjede vinden imidlertid af, men det havarerede skib var ikke manøvredygtigt nok til at klare situationen. Mændene var udmattede af tredobbelt vagt med konstant arbejde ved pumperne, og det beskadigede rør var næsten umuligt at holde. »Ane« gled uhjælpeligt på grund for resterne af den hårde storm, som under normale omstændigheder ikke ville have været noget at snakke om. De sad fast i ukendt farvand. Nok blæste det endnu en del, men det lykkedes dem ubesværet at nå land med båden, — alle uskadede. Få dage efter knuste et fornyet stormvejr »Ane«. Det var et hårdt slag for Peter, der følte sig stærkt knyttet til denne skude, dette hjem, hvormed han igennem to år havde rejst på fremmede verdensdele sammen med sin kone og bror!

I mellemtiden havde Helvig gennemgået endnu et pinefuldt svangerskab med kvalme og migræne, og d. 6. august 1871 føder hun et yndigt og velskabt pigebarn, der straks kaldes Met'. Så er der fire Metter, men

de fordeles således: Jes'es Met', Kalle-Met', Store Met' og nu Lille Met'. Ingen føler sig forvirret ved mangfoldigheden af Metter i de to hjem.

Praktiske forhold har påbudt de to svigerfædre at mødes med de andre aktionærer samt skipperen og Hans. Niels-Bøj (Sonnichsen) tages med på råd, og man enes om for den udbetalte forsikringssum (den er ikke kommet endnu) at lade bygge en ny brig i Varnanäs. Eller en skonertbrig, — vi får se! Den skal selvfølgelig også sejle på varmen, selv om den første »Ane« egentlig aldrig helt indfrie de familiens økonomiske forventninger på amerikaturene. Peter og Hans kan skiftes til at være skipperne for denne skude.

Straks efter Peters hjemkomst i august 1871 venter Anne sig nummer tre. For hendes skyld, og ikke mindst p. g. a. hendes sjok efter forliset, enes man naturligt om, at Peter skal have den mindre farefulde, men meget ansvarsfulde post ligesom sidste gang at overvære byggeriet af »Ane II« i Varnanäs. Hans har nu også ligget hjemme i mange måneder, og han beslutter at tage med Tammes-Bøj (Thomas Meinertz) sidst i september.

Broderen Jes Brinch, der i alder ligger midt mellem Peter og Hans, er til søs, og man har i dagevis drøftet mulighederne af også at lade ham føre »Ane II«, når hun bliver færdig. Han har taget navigationseksamen i Nordby og er en dygtig skipper. Han er gift med sin kusine, Lille Jes'es barnebarn, Maren, der er datter af Mathis Knudsen. Maren venter sig nummer 1 og er ikke så interesseret i planerne om »Ane II«. Hun vil gerne holde sin mand hjemme i de europæiske farvande, og hun håber at få medhold hos ham. Dertil kommer, at Jes'es onkel og svigerfar, Mathis Knudsen, har ytret noget om, at han gerne vil have Jes som skipper på sin skonert »Karen Bothilde«. Jes er en munter og slagfærdig fyr ligesom Hans, en »kaløjte«, som de kaldes i Sønderho. Men dertil er han en duelig mand i en farlig situation, og Mathis Knudsen har været fuld af beundring for ham, mens han var styrmand på »Karen Bothilde«. Jes ventes hjem i foråret 1872. Så skal Hans og Peters mindste bror, Niels Brinch, trods Jes'es Met's mange protester, ud med Jes på dennes første tur som kaptajn.

Det vrimler med planer og kommende begivenheder i de talstræke familier for det Herrens år 1872. Familierne ser efterhånden lyst på mange fremtidsudsigter, og selv Tammes Tækker nikker ind imellem tillidsfuldt.

Planerne står klippefast, og udbyttet synes at love mælk og honning

til dem alle. I det små har man selv oparbejdet skibsfarten i familierne Brinch og Tækker, skibene er blevet større og større, de tre ældste Brinch-brødre står umiddelbart foran at skulle være kaptajner, og nu skal Lille Niels sættes i vej...

Peters post er farefri, Anne er lettet, og afskeden bliver udramatisk. De ønsker dog ikke at stille afskeden til skue for offentligheden, så i stedet for at stå på postvognen to minutter fra sine forældres hjem tager Peter Anne og Store Met' (som hun nu hedder) med og går ud til klitten ved møllen. Der har de ti minutters fred til deres farvel, som ingen ser. Anne er næsten fem måneder henne og kan ikke gå hurtigt, men alligevel snakker hun lystigt undervejs. Inden hun siger 'Lyk' å æ rejs' til Peter, lover hun ham:

»Og det sæj'r a dæ, Pej, at nær do kom'er hjem mæ di skif, så ligger nummer tre i vuggen å vin'ter å dæ!« — Det løfte holdt hun!

Og alt imens går 1871 på hæld, — det sidste lykkelige år, inden Job skal udsættes for prøvelser...

## KAPITEL ATTEN

# „En afsejler”

1872

Med sorgbetyngt Hjerter  
nu Afskedstimen slaar,  
da skilles de med Smerte,  
til fjerne Land han gaar ...

Gl. Fanøviser.

Truende skyer lægger sig over vor families himmel allerede tidligt i 1872, og de skal forblive året ud. Intetanende om de skæbner, der skal ramme dem, går de hjemmeværende i kirke nytårsaften og ber for det kommende år, at det »må gå til Eende uden mindste Vaade og Sorg«, som Lille Jes i sin tid udtrykte det.

Fra vor histories begyndelse og i øvrigt længe før har døden ikke holdt sit indtog hos de to familier, Tækker og Brinch. Når da undtages Lille Jes i 1865, og han var 80. Brinches har syv børn, der alle har fået lov at leve i bedste velgående. Tækkers har ganske vist før vor histories begyndelse mistet deres førstefødte, datteren Hedevig, men det ligger snart tredive år tilbage. Ellers har de to familier, tretten som de tæller, formået at dukke sig for leens slag, hvor den dog i 1871 susede lige over hovedet på Lille Peter Brinch og snittede et par hår af — som et forvarsel måske. Kalle-Met', der er den ivrigste med varsler, har dog ikke betragtet det som et forvarsel.

Skønt de ikke rammes, lader mange dog aldrig være med at frygte, at det næste slag skal gælde netop dem. Er ikke hver fare og hvert et andet menneskes død som et »forvarsel« for os? Tænker vi ikke vort, og bliver vi ikke forsigtige? Slapper angsten endelig i god og støt medvind sine stramme tøjlers greb i menneskene, og er de derfor uforberedte, så sænkes leen til deres stråls højde, eller er det strålene, der løfter sig? Til tider løftes mange hoveder på engang, ikke nødvendigvis i hovmod, men måske i tillid, måske i trang efter et bedre udbytte af solens

stråler, der ikke når dem, når de hele tiden må dukke hovedet for leen. Og således falder ikke blot ét hoved, men mange triller! Dette har mennesker vidst fra de første tider, og det er måske dette forhold, der har skabt ordet: »En ulykke kommer sjældent alene!«

\*

Først på foråret kommer Jes Brinch hjem med »Karen Botbilde«, hvor han har været styrmand. Gensynet med Maren er som Helvigs og Hans'es i sin tid, idet Jes'es førstefødt, en søn, er kommet til verden for kort tid siden (d. 3. marts 1872).

Barnedåben gav atter anledning til pinlige episoder. Man har fået fremskyndet Marens introduktion som kirkegangskone til sidste søndag i marts. For at glæde sin mor, Jes'es Met', bad Jes om, at hans søn måtte blive »kristnet« i Mettes kristenpose, der er et gammelt arvestykke fra Lille Jes'es familie, og Mette gav lykkelig sit samtykke. Men Maren Knudsen, Mettes søster, og samtidig barnets mormor, skal holde ham over fonden, da hun er slægtens ældste. For således gøres det næsten altid.

En vis forvirring har altid hersket i det brinchske hjem i æ land. De syv børn er kommet for meget trip-trap-træsko, og selv nu, hvor de tre ældste er selvstændige skippere og helt og holdent hjemmefra, er de fire nok til at bringe kaos til huse hos Store Peter og Jes'es Met'. Met' begræder det tavs uden at betro sig til en eneste, og hendes største sorg er, at selv datteren og svigersønnen, det nygifte par, Lene og Johannes Warrer, synes at holde mere til hos deres ældre søskende end derhjemme hos Brinchs, hvor de dog har sat bo, indtil de første par børn kommer til verden. Alle ved, at de egentlige grunde ligger i Store Peters surhed og vrangvillighed, og det falder de unge svært at hygge sig en aftenstund i barndomshjemmet.

Måske på grund af dette forhold, — hvem ved? — må Store Peter for anden gang lide den for en sønderhoningsbedstefar så svidende tort groft at blive tilsidesat ved navngivningen, skønt denne er fasttømmret i samfundet og en ufravigelig tradition. Netop derfor så meget des bitrere! To sønnesønner har han fået inden for to år, og begge sønnesønner skal han se opkaldt efter deres morfædre! Og han ved, at hans forsmædelse skal gå videre og kendes af efterslægterne.

Først Hans og Helvigs tredje barn, en dreng, skal kaldes Peter!

Store Peter går ikke med i kirken, men i bitterhed sidder han derhjemme og ved, at folk hvisker til hinanden derhenne og ser over mod

familien, da den lille døbes Mathias Knudsen Brinch. Mathis Knudsen lever i bedste velgående, så der er ingen hjemmel for at opkalde drenge efter ham. Samtiden og eftertiden må have ondt af Store Peter Brinch!

Jes Brinch er ikke på nogen måde et ondskabsfuldt menneske, der vil sin fader til livs. Han har ikke engang noget egentligt udestående med ham. Men Jes'es folk er mange, og flertallet dominerer. Dertil kommer, at de fire brinchske drenge er sent modne alle fire og har en tendens til at lade sig lede af deres hustruer i stort og småt, indtil de skal finde deres ståsted og være medbestemmende i, hvor skabet skal stå. Men indtil da bøjer de vejt af for hustruens bønner og anlægger den praktiske synsvinkel, at hvis de følger traditionen og opkalder sønnen efter faderen, vil hustruen blive fortrædelig. Hvis de omvendt følger hustruens bøn, vil faderen blive fortrædelig. Det er han alligevel i reglen! Af to onder vælges det mindste. Og i Hans'es tilfælde blev han dårligt nok spurgt, men »meddelt« gennem brev om navnet Thomas!

Jes Brinch bliver kun hjemme kort i foråret 1872, for nu er hans tur som skipper kommet, og rejsen skal snart tage sin begyndelse. Isen er drevet tidligt til havs dette forår, så havene er sejlbare. Dagene er få, men lykken i hjemmet hos Mathis Knudsen et stykke vesten for kroen er heftig og inderlig. Til gengæld er der isnende stemning i Brinchs hjem ikke langt derfra, og Jes må snige sig ind til moderen, når han ved, at Store Peter ikke er hjemme. Lille Jes'es Met' er så sandt ikke stridbar, men i bund og grund stoiker, der uden at ville det har den sjældne menneskelige vane automatisk at se, eller prøve at se, en sag fra begge parters side. Og derved når hun i reglen til en indstilling, som hun ikke selv kan forme i ord, men som gør hende til et værdifuldt menneske.

I den første uge i april i det skæbnesvangre år 1872 skal Jes afsejle som kaptajn på galeasen »Anne«, der skal til Windau i Lithauen. Han, den erfarne skipper, skal have det betroede hverv at oplære den yngste broder Niels til søen. Met' har protesteret flere gange. Hun ønsker ikke alle fire sønner fra reden og til søs på engang, og hun får fornemmelser. I modsætning til Kalle-Met' taler hun ikke om dem. Så er varslerne altid farligere, men heldigvis er hun den eneste, der kender dem, og hun prøver at feje dem til side. Hendes protest bliver mødt med »kvinde-snake«; man kan ikke i Sønderho holde en rask knægt på 16 år tilbage fra sit rette og slægtens element. Hertil kommer drengens egne ønsker

om, at det skal være nu. For kærlig moder, som hun er, har hun holdt ham hjemme i 1½ år over tiden og forkælet ham. Nu skal det være, for Niels har fået nok af sine jævnaldrendes drillerier.

Enhver, der blot kender Sønderho lidt af gavn, vil vide, at situationen i dette søgående samfund er umulig og uudholdelig for en fjorten-årig dreng ud af skipper-slægt, der vover at bryde af fra sin slægts afstukne livsbane. Banale malerier og skoser om »mors skørter« er en sådan drengs kost fra morgenen til aften, og de fleste unge er på dette felt følsomme og nærtagende.

Niels er den yngste dreng og naturligt nok Mettes øjsten. Men det er ikke, fordi han er den yngste. Det skyldes simpelt hen det, at han altid, lige fra de tidligste barneår, har holdt sig til hende, som om han trængte til hende. I sin dybe religiøsitet føler hun dog trods små urolige fornemmelser, at Herren har forskånet hendes hus for de store sorger, og hun tror fast nok på hans fortsatte forskånelse. Til alt dette kommer, at når Store Pej er ude, er Niels den eneste hjemmeværende af fem »mænd«, og der er meget arbejde for mandfolk i huset. Arbejde, som man ikke altid kan være bekendt at ulejlige granler med.

Ihærdigt har Jes'es Met' prøvet at lade sine mange historier om livets hårdhed og brutalitet til søs afskrække 'lille Niels', men uden held. Det er en gammel kendsgerning, som mødre nødtigt vil indrømme, (fordi de ikke er mænd), at jo hårdere og råere udsigterne er, jo mere er det en udfordring til mandens dybeste instinkter i den lille dreng. Mange mødre i Sønderho er i årenes løb blevet stillet over for den kendsgerning.

Til at begynde med vandt Jes'es Met'; mødre vinder tit den første, men sjældent den sidste runde! Niels lovede at blive hjemme for at finde et håndværk efter sin konfirmation. Men det var svært for ham at tilgive moderen efter de drillerier, de første, som han måtte døje efter konfirmandernes traditionelle besøg i skolen lige efter konfirmationen og inden den første tur til søs.

En usædvanlig smuk og tankevækkende skik, denne at mødes i skolestuen efter konfirmationen, og efter at den egentlige skoletid er forbi. Ingen tænker nogen sinde på at skulke fra den ceremoni!

Tavs og stemningsfuld som den er, er skikken en egentlig afsked med barndommen og på samme tid en introduktion til den voksnes liv. Uden den sædvanlige snakken og fjanten, men tavse og alvorlige, — anende og følende trods de unge år, sætter alle konfirmanderne sig ved

deres sædvanlige pladser, piger og drenge. Sammen afsynger de ved deres pulte en simpel gammel dansk salme. Altid den samme:

*Saa vil vi nu sige hverandre Farvel  
og ønske Guds Fred over Eder,  
Guds Fred med os alle i Gry og i Kvæld,  
saa mange som hjertelig beder,  
at Kristus, Guds Søn,  
maa være vor Løn,  
naar vi skal af Verden udvandre.*

Knugende stilhed bagefter. Stilhed og tanker! Ikke den emsige herr pastors »ord med på vejen«, som ingen forstår, eller i den alder har tilstrækkelig respekt for, men den fintpudsede degn ved sit kateder. Uden ord og uden lader synges denne salme, og så meditation. Til slut, — og stadig uden et ord — går hver til sit med en tanke, der skal betyde noget i livets bitre stunder.

Med deres sans for drama i livets småting, — en bulden finger eller et brækket ben, — har de fleste sønderhøninger det fællestræk, at de er store og tapre over for det værste og det største, — døden og adskillelsen. De må være det! De kender ligeledes de lange og trælske taler ved ligegyldige lejligheder, men når lejligheden har skelsættende betydning som her ved afskeden med skolen, forholder befolkningen sig tavs og usentimental. — Ikke sjældent sker det, at ca. halvdelen af sådan et kuld konfirmander bliver derude, inden der er gået en snes år.

Drengene, og pigerne med for den sags skyld, har ålet lille Niels, fordi han vil være landkrabbe, og således dårligt nok har herkomst til det sidste farvel med skolen og barndommen. Sidst af alt ønsker en stolt dreng at lade sig mærke med, at det er moderen, der har formået ham til at opgive søen. I de to køns forskellighed har drenge fra menneskets skabelse set noget nedsættende i, hvad mor siger, vel at mærke, når drenge er i flok!

Niels har beklaget sig for Jes'es Met', der igen har disket op med, hvorledes de stakkels knægte lever og lider på søen. Får lussinger og ormbidte skonrogger som daglig kost, må lade sig purre halvnøgne midt om natten i rasende uvejre for at gå til tops i kulde og storm, med et hylende, frådende hav, der venter forneden, hvis de skulle glide og falde! Grove er både styrmænd og bådsmænd, og glipper knægtens tag i takke-



lagen, uden at han derved falder over bord, får han en lussing og den stående salut: »Har din mor ikke lært dig at holde fast!« Tit bli'r skibsdrengene »kokke«, og i stedet for et »tak for mad« får de igen en lussing med ordene: »Fandens til hundezæde, knægt!« —

Men i april 1872 vil Niels med, koste hvad det vil! Mette må gøre hans kluns rede og sy ham en dyne. Familierne derhjemme i Sønderho har store kister med forskelligt forråd op' å æ lowt. Fjer og dun lægges dog ikke i kister, men hænges under hanebjælkerne, så de er klar til brug. Når den nykonfirmerede skal til søs, har moderen i forvejen pakket hans traditionelle bylt, og fra loftet hentes dunene fra gåsen. De bli'r stoppet i en sæk til dyne. I øvrigt har gæssenes fjer endnu en mission i disse år. Man skriver med fjerpen, og gåsefjer er de eneste, der er hårde nok til at lade sig spidse indtil flere gange. Gåsen, der vralter fortroligt rundt i æ 'kalker', afgiver den pen, hvormed senere så mange ømme breve skal skrives udefra og hjemmefra.

Mette har syet og pakket og gjort alt klart til afsejlingen, der skal ske lige efter påske. Palmesøndag måtte hun og Niels, sønderhoskikkene tro, lade alt husligt arbejde hvile. Brødrene er alle væk undtagen Jes, der i påsken var hos Maren. Stemningen i hjemmet var trykket og tavs for Niels. Man må ikke engang på palmesøndag gå ud at fiske; dagen er hellig, og flaget er hejst. Om mandagen må kun det til husførelsen nødvendige arbejde udføres. Den stille uge skal påbegyndes i stilhed og ro på så vidt muligt alle felter. Om mandagen var stemningen dystert, og Jes'es Met' og lille Niels vekslede ukvemsord.

Til tirsdagen knytter sig i øvrigt det sagn, at hvis man får pandekager, der kan holde til mandag, giver det en god høst. Men i år har Jes'es Met' ikke lavet pandekager!

Skærtorsdag går alle, der er konfirmerede, til alters. Det er jo mange, men det er skik! Niels lå ved siden af sin mor på skamlen og modtog håndspålæggelsen sammen med hende. Til middagen fik de efter gammel tradition opvarmet kål, hvilket som regel sættes på ovnen mellem tørv, inden man går til kirke. Niels bemærkede tvært, at den smagte af gamle klude!

Om eftermiddagen er alle, der har været til alters, bedt til kaffebord i hjemmene eller hos ældre slægtninge; men Niels ville ikke lade sig forsone med Jes'es Met', så hun måtte alene spadsere ud til Anne Niels-datter i Lille Jes'es gård.

Langfredag hejses flaget på halv den ganske dag i Sønderho, og gil-

der eller sammenkomster under enhver form er ganske utilladelige. Kvinderne går i mørkt, og de unge betragter dagen som trist. Mette læser altid som så mange andre i Sønderho et kapitel højt af Lidelses-historien, men Niels ville ikke høre på det dennegang.

Påskelørdag er højtidens travleste, men kun med indendørsarbejde. Om aftenen serveres i alle sønderhøjhem kogte æg til aftensmaden, og enhver må spise lige så mange, han kan. Hvis påsken falder sent, serveres tit vibææg. Nogle stykker kunne Niels vel nok have fundet, men Jes'es Met' spurgte ham ikke.

De unge finder det svært at få tiden til at gå i påsken, fordi historiens store drama endnu ikke har nået at få betydning for dem. Dans er selvfølgelig banlyst i de stille dage, og den er ungdommens kæreste beskæftigelse. Der danses ellers adskillige aftner ugen igennem om vinteren. Klok syv møder børnene i æ dåns-stow og klok ca. ni de voksne. Man er delt i faste sæt på 6—7 deltagende par, der danser seks danse i træk. Imellem dansene går de voksne så ind ved siden af og får et par punse. Hver mandlig partner i sættet giver en omgang efter tur. Og så smider de trøjerne! Senere på aftenen hører det sig til, at en ung mand inviterer en pige med ind ved siden af på rødvinspunse, og det bemærkes med stor interesse, hvem man tager med derind. Slagsmål hører ikke til sjældenhederne efter sådanne baller, for det er jo søfolk! Hyppigst er det vel pigerne, de slås om, og det er drøje knubs, der falder!

To dage før galeasen »Anne«s afsejling lige efter påsken holdtes den traditionelle »a'sejler« for mandskabet. Det var naturligt nok for Niels at ville med til denne fest, for første gang med sømandens ret! Jes tog ham med. Nok har han været til 'a'sejlere' før, det har de fleste drenge og piger, men kun som tilskuere.

Luften var tung af tobak og sved, og skjorter og bluser var våde. Til tider kunne man dårligt nok høre musikken, således sang de dansende og tilskuerne, samtidig med at nogle af de yngste mænd drønedede med sko eller træsko i det gyngende gulv. Jes og Maren er unge og dansede ivrigt den hele nat. Der kan jo gå længe, inden de mødes, og adskillige dråber malurt var iblandet deres livsglæde. Sønnen Lille Mathis var hos bedstemoderen, Lille Jes'es Kåren, så ham skænkede de ikke en tanke. De dansede og drak sig fra det hele, — vemod, angst, længsel og forstemthed.

Men lille Niels var kun ude på gulvet tre gange den hele aften, — med Lisbeth hver gang; hun er hans barn'kjærest' og kun fjorten år.

Klok 10 var det slut for hende, og han fulgte hende trofast hjem til Vesterbyen, hvor hendes far, Magnus Øhle, bor i et tværhus. Hun har vel følt sig som en rigtig voksen kvinde, der tager afsked med sin kære, inden han skal til søs!

Afskeden blev dog kort og uhøjtidelig, for Lisbeths mor ventede. Kun de to unge selv ved, hvad de talte om og fortalte hinanden denne sidste festaften. Niels gik tilbage til æ dåns-stow, hvor han tilbragte resten af natten med rastløs at betragte den kolossale energiudfoldelse, som en sønderhoningdans er.

Niels stod i dørråbningen, lænet op mod karmen, og snittede på en pind med den foldekniv, han fik af brødrene efter deres hjemkomst fra Sydamerika. Han følte sig tilovers, men på en eller anden mystisk måde var han bange for at gå hjem, skønt han gerne ville. Moderen ville utvivlsomt have noget lækkert til ham, men hun ville sukke og være bedrøvet, og det kan Niels ikke tage. Hun ville måske endda citere Jobs Bog, og det kan han endnu mindre tage.

Larmen fra de dansende blev større, og deres fart blev vildere. For ni år siden, da han var en purk på knap syv, havde han været i æ dåns-stow, og han var da gået op til sin bedstefar, Lille Jes, der sad med Jes Mikkelsen over en puns. Pludselig randt det drengen i hu, at Lille Jes dengang havde fortalt og forklaret ham om sønderhoningdansen.

»Det er en sømandens dans, lavet for søens mænd og kvinder,« sagde Jes Sonnichsen. »Den skal vise hans sejlads i storm og stille, og selve dansen følger bølgenes og søens bevægelser. Herren tager damen ved hånden, de går aldrig arm i arm, og han fører hende rundt på gulvet, en hel omgang i gamle dage, lille Niels, og damen går lidt foran manden i yderkresen. De to er nu at betragte som en enhed, der sejler for god vind, og under gangen rundt går de dansende ligesom svagt bølgende og duvende. Så, uden at slippe hinandens hænder, svinger parret rundt, og herren griber med den ene hånd om damens ryg, mens han stadig beholder hendes anden hånd i sin, således med begge hænder på damens ryg.«

Lille Jes pegede ivrigt på de forskellige dansende, efterhånden som han forklarede sit barnebarn om dansens symboler.

»Denne bevægelse skal hentyde til, at et skib går over stag (d. v. s. vender). De danser så rundt og rundt holdende hinanden, så de set fra siden danner et levende »A«. Trinene er på én gang meget simple og vanskelige, indtil man har fået dem lært. Der danses »hvinglende« og

med svag sænkning i knæene hos herren. Runddansen skal vise et skib i søgang. En afveksling under »gangen« består i, at herren slipper damens hånd og træder et trin tilbage. Damen går da om foran herren, der går uden om hende for til sidst at gribe hendes hånd og går da videre rundt i kresen. Det er et skib, der halser rundt for god vind! Da løser man nemlig braser og skøder, til skibet er kommet rundt, og fortsætter så sejladsen, som de dansende fortsatte gangen.« Og det vidste lille Niels allerede som seks-årig, for det forklarede Lille Jes ham dengang.

»En eneste gang løfter herren både sin egen og damens hænder op over hovedet, og uden at slippe damens hånd hvirvler han alene rundt!«

»Hva' ska' så det betyd'?« havde Niels spurgt.

»Ja, det skal vel vise,« sagde Lille Jes eftertænksomt, »at han selv gennem brændingen beholder, hvad han har erhvervet sig. Og så slutter han dansen med at føre damens hånd frem og give hende et ordentligt klap, så det svider. Se blot på Pouls Pej og Maren Kallesens Sine derovre, du ka' tro, det klap, det svider...«

Lille Niels huskede, hvorledes han havde slugt hvert af bedstefadrens ord, og da den næste dans begyndte, og han sad alene tilbage med Lille Jes, spurgte han bedstefaderen:

»Oldefar, hva' betyder de grow klap mæ æ tra'sker i æ gul'?«

»Det er kuns under rundgangen, mi' dreng!« svarede Jes tøvende.

»Det betyder de knald i sejlene, som det altid gi'r i begyndelsen.«

»Er knaldene derude på søen lige så store som her?« spurgte lille Niels.

»De æ møj stør'!« svarede Lille Jes.

Støjen blev vildere og vildere, som Niels stod lænet op ad døren og tænkte på sit første besøg i æ dåns-stow. Inden festen var forbi, tog han hjem, — og havde endda aldrig holdt ud så længe, for børnene bli'r i reglen sendt hjem ved ti-tiden. Det sørgede gamle Jes Brinch for.

Lille Niels vandrede den korte vej alene til huset ved postpladsen. Han er den følsomste af de fire drenge, og på mystisk vis har »afsejleren« grebet ham. Han har som sagt været med til dem snesevis af gange, men da det blev hans egen afsejler, fik begivenheden perspektiv for ham.

Uden noget menneskes forklaring forstår den unge knøs med ét, da Lisbeth, hans barn'kjærest', var gået hjem, hvorfor søfolkene skal afreagere, blive vilde, svedende, ubændige væsner og spille med musklerne,

før de rejser på ubestemt tid. Tidligere har disse ting blot vakt latter hos ham og hos de andre unge, — men på hjemvejen denne nat ramtes han af forståelsens kraft og mystik. Han forstod søfolkene! Han forstod det, som en tilskuer i middelalderen ifølge overleveringerne skal have forstået, hvorfor naturen i en pestdøende by pludselig indgød de endnu usmittede og raske et væld af kræfter, en potens og sanselighed, der fik dem til, bly og kyske som de måske ellers har været, at kaste sig, mænd over kvinder, i en parringens nødvendighed og lyst, der skulle forsøge at tage kampen op mod dødens trussel om udslættelse!

Livets kompliciteter afslørede for den unge mand før den første rejse og viste sig som simple banaliteter, hvilke han forstod, men som han ikke kunne videreforklare, hvis nogen havde spurgt ham. For det er den sande betydning af erfaring!

Da han kom hjem i forældrenes hus, trængte bitte Niels til sin mor. Gud ved, hvad en tale med hende netop nu ville kunne have betydet for dem begge!

Han stod lidt inde i æ dansk. Der var ingen lys, end ikke måneskin. Børnene er vant til at kunne famle sig rundt i bælgmørke.

»Mu'er!« sagde han spagfærdigt. »Æ do våg'n?«

Jes'es Met' tøvede lidt, så svarede hun med en slags hæs hvisken: »Ja, mi' dreng!« — Store Peter Brinch snorkede. »Wå't howres, lille Niels?« spurgte hun og glemte for sent, at Niels hadede og havde bedt hende holde op at kalde ham »lille Niels«, men det er blevet en vane, som er svær at lægge af.

»Jow, da!« svarede Niels. Knuden imellem dem var blevet hugget over af den unges skarpe sværd og tilnærmelse. De sidste dages påske-uvenskab og splid mellem dem.

Niels stod lidt tvivlrådig og afmægtig ledende efter ord.

Jes'es Met' lå med nøjagtig de samme fornemmelser.

Til sidst, forsonende, udglattende: »Go' nat, Mu'er!«

»Gud wælsign', mi' dreng!«

KAPITEL NITTEN

## Huset, der ikke blev bygget

1872

Hvad her vi elske ejes kun paa Borg,  
paa uvis Frist, saa er Naturens Orden,  
og vil du være fri for Savn og Sorg,  
da maa du intet elske her paa Jorden.

Men Sorgen er en Engels dunkle Haand,  
som lutrer, hvad os jordisk kært er vorden,  
og løfter mod det evige vor Aand,  
og derfor skal du — elske her paa Jorden!

Ludvig Bødtcher.

Vintermånederne i det Herrens år 1872 går med travlhed i det tækkerske hus. Thomas Tækker sejler konstant med sit krydsfartøj, når ikke isen hindrer ham, og han slæber derved en fast månedsløn hjem til familien, der nu efterhånden tæller mange sjæle.

Anne trives både legemligt og åndeligt under sit svangerskab, ikke mindst fordi hun har lært at 'overhøre' nogle af Kalle-Met's overtroiske formaninger. Hun er fritaget for de værste huspligter, skønt der egentlig er nok at gøre med de fire børnebørn. I øvrigt har Kalle-Met' igen været i loen og glædede alle med, at bruskklaten blev hængende; det skal altså blive en dreng, Peters og Annes nummer tre! Tammes brummer skeptisk, mens Kalle-Met' sværger på, at nu skal han komme til at hedde Peter efter Store Peter Brinch.

Helvig har haft meget at gøre hele vinteren, og for meget arbejde går ud over hendes humør. Nu hvor den lyse tid nærmer sig, er humøret dog ved at blive bedre. Det værste er, når hun får sine regelmæssige svimmelheds- og migræneanfald, og dem får hun desværre ikke så sjældent. Trods alle Kalle-Met's bedste og ældste kure kan intet kurere den gamle arvesygdom hos Helvig, og hun må vænne sig til den.

Stort set går forårsaftnerne lystigt og i opløftet stemning; Tammes og Met' har fået indhold i tilværelsen mere end nogen sinde, nu da de har begge døtre og alle børnebørn under ét tag. Snakken går i æ dansk med historier og bynyt. Det er ikke egentlig 'rådstuehistorier', de underholder hinanden med; de fleste af dem bærer de lokale nyheders præg.

Kalle-Met' og Helvig er husets to livligste personer. Men Helvig er husets bedste parodist med enestående evner til at efterligne og karikere et hvilket som helst menneske, hun kender. Når hendes humør er på højdepunktet, og viddet får lov at spille frit for den lille, intime forsamling, optræder Helvig i stuen, som var det en scene. Hele byens befolkning er blevet gennemgået hos Tækkers, i stemme, håndbevægelse, særheder, gangart o. l. Tårerne triller ned ad kinderne på tilskuerne, og selv Tammes Tækker klukler, når Helvig giver rollen som den halvdøve, men elskelige Lisbeths Maren, den haltende Swasses Niels, for ikke at tale om gamle Jens Mikkelsen med den firkantede hat og sit 'pregletøj'. At parodierne til tider er giftige og lidet flatterende gør intet, så længe de holdes inden for murene.

Helvig kan snakke fra aftensmad til sengetid, le og fortælle. Og selv når hun fortæller en »neutral« historie, gør hun det med en eller anden originals stemme og facon, hvilket straks bidrager til historiens popularitet. Kun, — eller bedst — i sine forældres stue kan Helvig udfolde sit talent, for Brinchernes humor er af en anden art, mere voldsom og mindre lun, således at Hans og Peter morer sig knap så meget, som Helvig kunne ønske, og så taber hun noget af inspirationen.

Ingen kan modstå hendes beretning om »Lille Most«, der havde fået en seddel af sin mand, inden han skulle af sted til søs. Hun skulle møde ham i Liverpool, da han sejlede på varmen og skulle lægge til der et års tid senere. Ægteparret aftalte alt om rejsen derover, og Lille Most fik som sagt en seddel stukket ud. »Men herom senere!« sagde Helvig, som elsker at stå op, når hun fortæller. Først kom en beskrivelse af Lille Most, der naiv og godtroende var mødt op i London i fanøtøj. Hun vakte stor opsigt, og en bobby måtte hjælpe hende ind i en port for at redde hende fra den nysgerrige mængde. Lille Most havde rædselsslagen troet, at bobbyen var en soldat, der ville løbe af med hende; hun havde grædt gudsjammerligt og sparket ud efter ham. Herover havde i sin tid englænderne moret sig, — og nu lo Tækkerfamilien hjerteligt herover, aften efter aften. Engelsk kunne Lille Most jo ikke, udover *yes & no*,

der blev udtalt med sønderhoningsving! På vejen til Liverpool skulle Lille Most på toilet i toget; et sted, hun ikke selv kunne finde! Ej heller havde hun kørt med toget mange gange i sit liv. Til sidst havde Lille Most erindret seddelen, der var skrevet til nødsituationer. Hun vidste, at også ordet toilet stod derpå. Hun tog den frem og læste den. Lige meget hjalp det, for sætningerne var aldrig blevet oversat. Hun havde blot fået forklaret for et år siden, hvad de forskellige 'nødsituationer' betød, og her stod de alle sammen på engelsk. Ordet *toilet* kendte hun jo heller ikke på dansk, da hun på sønderhoning sagde »æ wandhus«!

Lille Most betænkte sig lidt, så kaldte hun på togføreren og rakte ham resolut og stoisk seddelen; det kunne jo være, at han kunne finde ud af, hvad der stod på den. Stor var togførerens bestyrtelse ved at stå over for denne stumme kvinde med en seddel, hvorpå der stod bl. a.:

- »Jeg er alvorligt syg og skal ligge ned.«
- »Hvor er der en læge?«
- »Kan De sige mig vejen til Liverpool?«
- »Jeg er blevet bestjålet.«
- »Min pung og mit pas er væk. Skaf mig politiet.«
- »Hvor er vejen til stationen?«
- »Hvor er toilettet?«

»Gud ved, om Lille Most nogen sinde kom på toilettet!« fik Kalle-Met' fremstammet under sit latteranfald.

En anden aften fortæller Helvig med pastor Hildes stemme og lader, hvorledes han og et par knægte nær var blevet skræmt fra vid og sans sidste efterår.

Der står jo på kirkens loft en kiste på et par bukke, og der venter den til alle tider på en sølle strandvasker. En aften, som pastor Hilde gik i sin 'kalker' og tilså sine solbær, for han pludselig sammen, midt imens et par knægte som sædvanlig var ved at ringe solen ned. Pludselig satte de tempoet op og ringede løs som ved brand eller stormflod og holdt endda op midt i det hele. Og så styrtede den svære pastor ind i kirken. —

— og her lister Helvig over gulvet med præstens små, sirlige trin, —

— og fandt knægtene hvide i hovedet på vej ned ad loftstrapperne. Det var Wolsens Niels, der førte ordet, og han sagde bare to gange, forpustet: »Herr pastor, herr pastor...!« — — så ku' han ikke sige mere, men pegede bare op på loftet. Hurtigt og vævert gik den svære pastor



op på kirkens loft, hvor han inter usædvanligt bemærkede. Men med ét, som han står deroppe og kigger sig omkring, hører han en stønnen så hul og så fæl, og i det samme ser han på det halvmørke loft kistens låg langsomt lette på sig.

Selv om den gode pastor ikke fortæller den sådan, så vil jeg love jer, at han lynhurtigt har sagt et Fadervor!

Så tog han modet til sig og fik fornuften igen. Langsomt gik han hen til kisten og lindede på låget. Igen stønnede og sukkede det stygt derinde, men pludselig holdt det op. Der lå Mikkel Ibsens Morten, den skarnsknægt! — Og nu kan det nok være, at der vankede bank, først i præstegården og bagefter af de to stakkels knægte, der blev skræmt halvt ihjel under ringningen, og som ønskede hævn. — —

Alt ånder i disse måneder fred og fordragelighed i det tækkeske hjem; måske er det de bedste måneder i alle de fires liv! Af og til kommer der besøg, og så får Helvig, hvis hun ellers er i humør til det, lejlighed til at optræde for et nyt publikum. Således kommer en aften Anne Nielsdatter, Lille Jes'es enke, på besøg for at se til oldebørnene. Helvig fortæller om sin mands sygdom om bord på »Ane«; en sygdom, der i øvrigt skulle sætte sig på Hans'es nyrer og efter mange års tunge og svære lidelser ende hans tilværelse. Det er en trist historie, men der er blevet lavet en humoristisk slutning på den, som efter Helvigs mening gør den værd at fortælle. Lidet aner hun jo, at den skal få tragisk udgang!

I Rio fik Hans gul feber og måtte lade sig indlægge på et katolsk hospital. Her døde de næsten alle sammen rundt om af feberen. Han havde instinktivt på fornemmelsen, at skulle han væk fra et sådant sygehus og overleve, måtte han stikke af derfra. Det gjorde han da så. Han blev kureret af Lille Peter, mener de alle sammen, ved at sidde på en spand med kogende vand i. Han fik en stor dug over sig, for at dampen ikke skulle spildes, og denne svedekur blev gentaget nogle gange. Men dertil kom, — og det er det sjove, sagde Helvig, — at man ved denne sygdom skulle have noget medicin. Der brugtes om bord den såkaldte Hornemands lægebog, og svarende til den har man et skuffemøbel med 15 skuffer i. Nu stod der, at Hans skulle have en skefuld af medicinen fra skuffe nr. 12 rørt op i et glas. Peter og Anne opdagede så til deres store forskrækkelse, at den var tom. Uden at betænke sig tog Peter så halv dosis fra skuffe nummer 7 og samme dosis fra skuffe nummer 5. Det gav tallet 12 tilsammen, og når Hans drak det, måtte det blive det

samme som indholdet i skuffe nummer 12. Den sidste historie lavede Helvig selv en aften i irritation over altid at være sat i skyggen af de tre globetrottere, der i månedsvis var de eneste, der fik lov at fortælle derhjemme. Hverken Hans eller Peter synes om historien, idet den »lød, som de var dumme!« —

\*

Med syning, snakken og huspligter går tiden rask for de fire. Anne overholder smukt Met's regler, og intet usædvanligt er sket under svangerskabet, intet, der på nogen måde har kunnet vække Kalle-Met's angst eller 'fornemmelser' til live. Det er jo også tredje gang for Anne.

Inden Hans og Peter rejste, har der dog været stor og alvorlig snak hos Tækkers. Skikkene er blevet fulgt, og begge de gifte døtre har født deres to første børn i moderens og faderens hjem. Nu er børn og svigerbørn blevet store og voksne og vil fra reden, selv om Tækkers grumme gerne vil beholde dem alle otte hjemme. Men de unge vil selv stifte hjem og har nu retten dertil.

Her måtte Tammes og Met' give sig, og sagen blev drøftet i alle detaljer en aften for nogle måneder siden. Tammes blev til sidst endda vundet for sagen, og da det er hans inderlige ønske, at hans fire børn og svigerbørn skal holde sammen i livet, bliver han aktiv med et reelt forslag. Under den medvind, som fortsat blæser bag den lille familie, tør han foreslå at financiere bygningen af to huse på et fælles stykke grund, som han vil købe. De andre bad ham hin aften fortælle. Jo, husene skulle ligge om i æ na'e land ved diget og ikke så langt fra vandet. Lige ved Jakob's gård.

Inden drengene var stukket af, havde man drøftet husplanerne til ende, og når Anne havde fået nummer tre, skulle husene påbegyndes, besluttede de.

Peter og Hans udtalte det tydelige ønske, at husene skulle være ens og begge af den gamle sønderhoslags, med lavt stuehus og stråtag, vendt øst-vest, med arkengap og det hele. Det blev vedtaget i sin tid. Det eneste, de to familier ikke kunne blive enige om, var farven. Den behøver nu da heller ikke være den samme, mente Kalle-Met'. Anne foretrak gult, mens Helvig ville have hvidt. Og derved blev det; drengene kunne trøstigt tage af sted!

Som det ikke er ukendt i det tækkerske hjem, bliver planerne ændrede på et tidspunkt, hvor der ikke er nogen af opponenterne hjemme. De lurende ambitioner i Tammes, Met' og Helvig i forbindelse med øn-

sket om at være noget andet og mere og om »at bryde monotonien« forårsager, at der kommer forslag op om at bygge i denne hersens nye og imponerende fastlandsstil med snørklede rokokkogavle. Som plausibel undskyldning for deres planer bruger de den kendsgerning, at en af Lille Jes'es svigersønner, Mathis Knudsen, har sådan et hus, og at Jes Brinch og hans kone Maren vel skal arve det.

Anne bruger sjældent kraftige argumenter. Hvis noget går hende imod, bliver hun snarere mut og tavs, og selv om hun ikke har Helvigs vanskelige humør, kan hun godt blive tavs og trutmundet et par dage. Det bliver hun da også ved denne lejlighed, men det har ingen indflydelse på de andres beslutning. Måske har Anne også mere respekt for den myndige Peter, end Helvig har for Hans! —

Det eneste, hun fremkommer med som virkelig protest under diskussionerne, er:

»Lad os nu ikke friste skæbnen ved at blive store på den, blot fordi vi har medgang!«

»Så'n snak,« svarer Met'. »Nu ingen særhi'jer, Ann! Det æ 'et for å vær' fin' folk, men fo'di vi al' tøgs, det æ så kø'n...«

Anne siger ikke mere. Måske opgiver hun at protestere, da hun kender dem alle. Måske ved hun ganske ærligt ikke, hvilke af de to motiver, der er det rigtige. Men én ting ved hun: Met' har skønhedssans og ordenssans, og det er måske et oprigtigt ønske for hende at bygge noget, der vil blive hende både en fryd for øjet og give hende stolthed.

Først i april er tegningerne, som man har lånt, blevet gennemgået i detaljer. Grundene derovre østen for Jakob'es er blevet afstukne.

Et par slægtled har yndet at fortælle, at det var fuldmåne og stille vejr, den aften da Tammes Tækker gik ud til grundene, munter og glad og med toldkrydsassistentkasketten skubbet tilbage i nakken. Mørkt var det ind imellem, og Thomas gik med lygte. Han havde tommestok og vinkeljern med og målte eller skridtede ud på Hans og Helvigs grund, da han pludselig, som en sky gik væk, og månen fik fuldt spil, så Dreyers Lone gå rundt ovre på Peters og Annes grund med sin stok, »som om hun tegnede runer«.

Lone er en naiv gammeljomfru, der aldrig har gjort en flue fortræd og ej heller ønsker det. Men hun er blevet udskreget som »trolldkwin«, der forgør, fordi hendes ene øje sidder skævt og stirrer aparte ud til siden, — så skævt, at den inderste krog er synlig, tyk og blodsprængt! Det øje betyder for folket, at hun er i pagt med den onde og forgør

mennesker og ting. Hun er i familie med Jes Nissen og Niels Mandøe, Peter og Annes venner, og man ved fra dem, at de i det skjulte gjorde korsets tegn for deres bryst, da hun lykønskede dem efter konfirmationen. Med den frie hånd tegnede de famlende korsets tegn, så det skulle se ud, som om de rettede på et par knapper i deres frakke. Hendes mor har ganske vist ikke haft dette øje, men eftertiden lavede historier om hende, der skulle vise, at det onde går i arv. Lones eksistens er blevet ensom, hun er frygtet og skyet.

Tror man ikke på dette, er man »vantro«, men de fleste tier med deres vantro for ikke at stikke af fra mængden. De risikerer da også at blive anset for at være i pagt med den ulykkelige »troldkvinde« og vil derved blive ensomme og forhadte!

Thomas Tækker trak sin kasket ned over øjnene og gik over til Peters og Annes grund, hvor han slog ud efter Dreyers Lone med sin stok og sagde: »Ka' do kom' væk fræ mi dæt'ers jord, du heks!« —

Ikke en efter sønderhoningers opfattelse klog måde at komme hende til livs på.

»Det ska' do kom' te' å fortryd'!« svarede Lone og humpede videre med sin stok over månehavet derovre i æ na'e land.

Det eneste middel, Lone har tilbage, er »at gå ind på spøgen«. Hvis de tror, hun er heks og generer hende, kan hun lige så godt spille på det og jage dem yderligere skræk i livet. Ondskab avler ondskab!

For det første nøjedes Tammes med at berette det skete til Mette, der var ved at falde i afmagt uden at vide, hvorledes ulykken skulle ramme det Peter Brinch'ske hjem! Så angst er hun nu, at hun dårligt vover at lade de to små af Annes piger gå uden for en dør, — endsige lade Store Met' gå i skole. Breve fra Varnanäs tør hun dårligt åbne. Hun tier med, hvad hun ved, men hendes og Tammes'es stemning gør de sidste tre uger af Annes svangerskab til en dyster tid. Særligt efter det i øvrigt lyse forår, de har nydt sammen!

\*

Sidst på måneden sløjfes afmærkningerne til Peters og Annes hus derude på æ na'e towt, og i maj sælges grunden fra!

\*

Gerne ville jeg have bøjet af og her forladt den vej, jeg er slået ind på. Om det havde været i min magt at indvirke på og ændre begivenhederne! Men som Vorherre i nutid og fremtid holder »skæbnen« fast-tøjret, bundet og fanget, og tvinger hende til at vandre den afstukne

*Anne Tækker  
og „Lille Met’”*



bane, således dikteres den, der vandrer i fortiden, til at følge de virkelige begivenheders bane. Fortidens og fremtidens baner er vel lige snært afstukne!

I huset derude vestpå er gardinerne trukket for! Al samtale er dæmpet hvisken! Thomas Tækker er blevet en gammel mand på få timer. Han rokker hvileløst i sin stol. Hans indvendige hulken når sjældent ud på overfladen, men bliver til hosten og nogle enkelte tårer. Kvinderne lister omkring fra stue til stue med deres varme vand og håndklæder til den nyfødte, der straks døbes *Anne*.

Hvad der kan græde i byen, græder!

Kalle-Met' sidder urørlig som Lots hustrus saltstøtte. Hun har rykket stolen op ved den døde seng, hvor hun våger natten igennem; ingen tåre lindrer hendes afmagt. Med sin højre hånds tommelfinger kærtegner hun Annes hånddryg, mens de øvrige fire fingre er knuget fast i den døde greb.

Uophørligt og lavmælt kommer det fra hende: »Hvorfor altid de bedst?«

Hedevig har taget Store Met', Thomas, Met' Petrea og Lille Met' ind på sit og Hans'es kammer. Hun ligger med Store og Lille Met' i sengen, endelig er de faldet i søvn!

Hun alene, Helvig, impulsiv som hun er, hulker sig udløsning til, men ikke trøst! Med det instinktive menneskes evne til at gribe en situation i sin helhed aner dette sarte pigebarn, at her er det første møde med den sidste fjende; at det netop for hende skal gentages og gentages, forældre, mand, tre børn, indtil hun til sidst selv knækker!

\*

Barnet lå i tværløje, og under fødselen sprængtes livmoderen. Lægen fra Nordby kom hurtigt til stede, og det lykkedes ham, skønt han ikke var ædru, at få vendt barnet. Men vandet var gået, og da *Anne* kom til verden d. 26. april, forblødte moderen natten over og betalte d. 27. april sit barns liv med sit eget!

Forældrene og søsteren, samt Lille Jes'es Met', var til stede ved fødsel og død. Lægen lagde en ispose på hendes underliv, og hendes sidste ord var henvendt til den i livet altid så omsorgsfulde moder:

»Åh, Mu'er! A bli'r så ko'!'«

\*

På kirkegårdens næstsidste række før præstegårdslågen, lidt syd for stien, stedes *Anne Brinch* til sin sidste hvile. Stenen er der endnu, sammen med *Kalle-Met's*, *Tammes'es*, *Hans'es* og *Helvigs*. Den er gullig nu — og på steder grøn af moslag!

\*

Lille Peter i *Varnanäs* har hidsigt bebrejdet Tækkerfamilien, at man er gået fra løfterne og agter at opføre to fastlandshuse. Som det så ofte er tilfældet med vrede mennesker, — og Peter er hidsig, — benytter man sig af lejligheden til at rippe op i gamle, lignende affærer. Peter bebrejder i brevene hjem, at *Hans* og *Helvigs* ældste ikke kom til at hedde Peter. Brevene før *Annes* død har ikke været kærlige, men de er også tilintetgjort. Det første brev efter *Annes* død, som er i slægtens eje, lyder:

Til Skipper Th. N. Tækker,

*Varnanäs* d. 3. Juli 1872.

Kjære Forældre og elskede Børn!

*Eders Brev af 30 Juni modtog vi i Dag og erfarer deraf at I alle har Helsen som er en stor Glæde for os at erfare. Gud give at det fremdeles maa fortfare, for Eder og de kjære smaa. Vi ventede saa længe paa dette Brev kjære og med usigelig Længsel. Hvorledes Tiden skrider,*

*kjære Moder, for mig kan I nok tænke. Jeg har nu meget Adspredelse med at faae alt samlet til Skibet, men min Lyst er borte, og Gud veed om den nogensinde kommer igjen. Men de kjære smaa, de elskede Væsener, som altid er i mine Tanker og dagligen i mine Bønner; de opholder mig, for Deres Skyld lever jeg — ikke med Lyst til Livet, men en hellig Pligt byder mig at leve, og virke for dem; de kjære er mit alt, som den ømme Moder var mit alt her i Verden. For hendes Skyld fik jeg Lyst og Styrke, at virke, og for hende havde jeg gaaet i Döden, og vilde i denne Stund gaae i Döden hvis min Elskede derved kunde kaldes til de uskyldige Væsener som hun elskede saa højt. Kjære Moder, lad os for det kjære Væsens Skyld som er gaaet forud for os, elske hverander, i hvad denne Verden end siger og dømmes om os og vær forvisset om kjære at mit Hjerter brænder af Kjærlighed for Eder for min evige Elskedes Skyld og kjære, om vores materielle Anskuelse ikke altid skulde stemme overens skal dette dog ikke afholde os fra at elske hverander med den samme Kjærlighed som jeg altid har elsket Eder, og som i elskede Eders Barn, og vores kjære smaa; fra hendes ophøjede Plads skuer hun ned paa os, vil glæde sig, og naar Tiden kommer at vi skal mødes i Himlen, hvilken himmelsk Glæde er det da ikke at kunde favnes i Kjærlighed og fortfare i al Evighed.*

*Kjære Forældre det skrider nu snart her, at vi kan blive færdig at seile. Vi har faaet Kobber fra Hamborg og skal kobres i Morgen. Staaende Rigning er ophængt og en Deel ansat. Seilene er afsendt fra Kjøbenhavn til Kalmar tilligemed Anker og Kjæde, saa vi vendter at kunde afseile herfra i Slutningen af denne Maaned til Vesterviik. Det glæder mig saa meget at Store Mette er saadan en dygtig Pige og jeg vendter med Længsel efter den Dag, da jeg faaer et Brev fra Hende. Alle vores kjære elskede smaa hilser I kjære Forældre, hilses og være forvisset om jeg altid skal være og forblive Eders tro og hengivne Peter.*

*Mange Tak for Eders kjære Brev —*

*Det er en stor Lindring i mine ensomme Tanker, at vi kan tales ved engang imellem her om Hjemmet, det letter det nedtrykte Sind, men Glæden vender ikke tilbage, den Glæde som vi før har talt om Hjemmet med. Jeg har saa mange kjærlige Erindringer som presser Taarer af Øjet men letter dog Sindet.*

*Gud være min Elskedes Sjæl naadig.*

*p. s. Skibet er bleven maalt til 222 $\frac{3}{4}$  Ton Register eller til  $\frac{1}{2}$  Lægt.*

## KAPITEL TYVE

# Sorte Karen og Hvide Karen

Efteråret 1872

De Søens Folk ta'r Tegn  
om Vind og Sol og Regn,  
men der er Folk iblandt, som tror  
paa Tegn hinsides vores Jord.

Det strenge år, 1872, er et dødens år. Også i Lille Jes'es familie i direkte linje skal lemanden gribe ind. Anne er jo ikke efterkommer af Lille Jes, men på mystisk vis har mange undret sig, om de kan blive ved at gå ram forbi, de Sonnichsens mange børn og børnebørn.

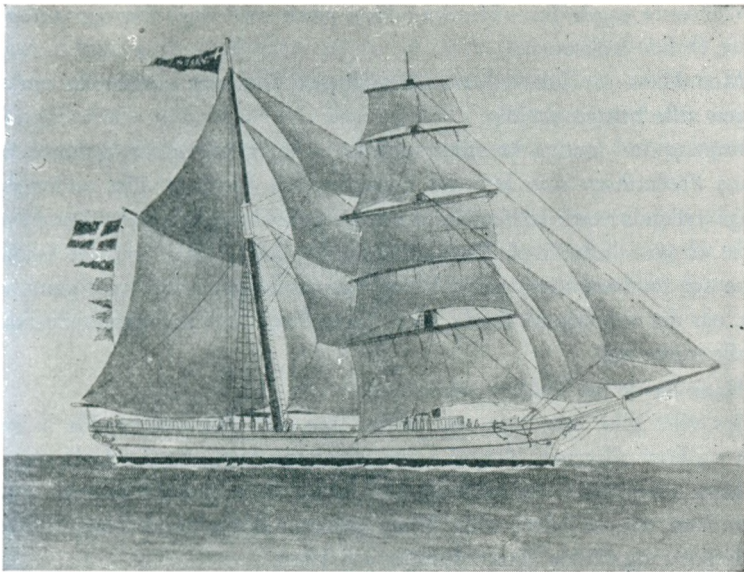
Har døden for skik at give forvarsel med en ulykke, der kunne have endt med døden? Lille Peters forlis med »Ane« var for mange en forvarsel for enten Brincherne eller Tækkerne, — at næste gang ville leen ramme rigtigt.

I efteråret 1872 kommer der en begivenhed, der skal tjene som varsel for Lille Jes'es folk!

Peter og Hans'es to fætre, Lille Hans Frederiksen og Jes Knudsen, den sidste både fætter og svoger til Jes Brinch, er kaptajner for hver sin skude. Den ene er en sort skonnertbrig ved navn »Sorte Karen«, den anden en tvillingskude ved navn »Hvide Karen«. Hans Frederiksens skib er opkaldt efter hans kone, Karen. Jes Knudsens skib er opkaldt efter Jes'es mor, Karen.

Jes Knudsen lå for nylig med sin »Sorte Karen« i Rotterdam og lastede rom og genever til forskellige pladser i Vestafrika. Sammen med ham i Rotterdam lå fætteren Hans Frederiksen og lastede for Afrika. De forlod kort efter Rotterdam sammen og mødte i Nordsøen et forrygende stormvejr. 1872 har haft de værste storme i mands minde! Endskønt de to skibe sejlede i omkring 19 fod vand, stødte begge skonnerter dog mod bunden, Jes Knudsen endda to gange. Alligevel fortsatte de to farten udefter. Da de kom ud på rigtig åbent hav, prajede Hans





„Hvide Karen“

fætteren Jes. Hvordan havde de det om bord efter stormen? Det gik, mente Jes, og de fortsatte farten og kursen mod Kanalen. Næste dag løjede vinden af, og Jes kunne se, at »Sorte Karen« havde fået kølen skrabet af på agterstavnen. Hans opdagede også skavanker ved »Hvide Karen«, og da det er en lang tur, enedes de to skippere om at gå ind til eftersyn og reparation i Plymouth. Her fik de tørdok. Dokmesteren mente nok, at de begge kunne komme i én dok uden at laste. Reparationerne vil ikke tage alverden, skønt Jes havde mistet 6 favne af sin køl. Da skaden var blevet udbedret, og Jes havde fået nyt kobber under, var de parat til at gå til søs igen. Uheldigvis var det dog ebbe, så de kunne ikke komme af sted, men måtte vente natten over. Da det var Nip-tid, ville det i det hele knibe med at komme ud lige straks. Samme aften blæste det en forrygende vestenstorm. 7 skibe strandede den nat på kysten, og fætrene var nede ved stranden for at se på, mens der arbejdedes med raketapparater og redningsstole. De kom først til køjs klok 2 den nat.

Der var lagt en bræddebord mellem de to skibes agterender. Om morgenen kom Hans Frederiksen over til Jes og sagde: »Du må hellere se at komme op; jeg er overbevist om, at der vil ske noget i dag!«

»Nå nu!« sagde Jes. »Hvad er der i vejen med dig? Du trænger nok til at få lidt frokost.«

Men Hans var ikke til at stille tilfreds. Han var overbevist om, at dagen ville bringe uheld!

Engang for mange år siden gjorde et ungt menneske tjeneste hos Hans Frederiksen som kok. På hjemturen til Fanø, et eller andet sted langs Jyllands vestkyst, forliste skuden, og kokken druknede. Det havde gjort et stort indtryk på Hans Frederiksen. Men dertil kom, at kokken viste sig for ham flere gange i fremtiden i drømme. Og hver gang var det, når der var fare på færde. Hver gang betød det, at Hans Frederiksen skulle vogte sig.

Hans havde set kokken sidste nat! —

Jes ville ikke høre tale om varsler lige med det samme. De lå jo i dok og kom alligevel ikke ud i den pibende storm, der herskede nu.

Hans Frederiksen var inde på, at kokken havde haft til hensigt at advare ham om, at havet ville bryde gennem dokportene. Han ønskede både Sorte og Hvide Karen fortøjet i dokken.

»Hvad tror du, engelskmændene vil sige, når de ser, vi fortøjer i tør-dok?« spurgte Jes. »De vil le a' os!« —

»Lad dem le,« svarede Hans alvorligt. Han stod fast ved sit! — »Hvis vandet bryder igennem, er det den eneste måde, vi kan redde skibe og liv på!«

Sammen gik de efter Jes'es råd hen at se på dokportene. De var solide og så ud til at være forsvarlige i enhver henseende. Jes ville nødigt! Men Hans blev ved og bad til sidst indtrængende.

Jes gav efter, og de fortøjede. Styrmanden troede da, at de var gået helt fra forstanden, men Jes sagde til ham, at nu skulle der fortøjes, hvad enten han ville eller ej, og det skulle være grundigt! Så satte fætrene sig ind i kahytten og fik en bitter og en snak. Nu fik man se! Lidt efter ville Jes tilbage til sit eget skib, — — og næppe havde han forladt broplanken og nået sit agterdæk, før noget forfærdeligt skete, som ingen af de to skal glemme. Den ene dokport fløj op som et vindue i stormvej, og vandet fossede ind i dokken i kaskader. Det knagede og bragede i alle afstivninger, og da søen væltede tilbage, knækkede afstøvningen om bagbord, og »Sorte Karen« gled en del om på siden. »Hvide Karen«, der ikke lå så dybt, fik hende dog hurtigt trukket flot.

Da takkede Jes forsynet, han vidste, at søen ville have knust begge skibene mod kajen og suget mange mænd, i hvert fald ham selv, med ud ...

Det rygtedes snart over hele byen, hvad der var sket, og tusinde mennesker kom ned til dokken for at se de to danske skibe, hvis førere havde »forudset« katastrofen og mod al sund fornuft og sædvane havde fortøjet deres skibe i tørdok. Bladene skrev spalte op og spalte ned om begivenheden og kunne ikke noksom berømme den danske sømands kløgt.

Intet under, at brevene hjem til blev læst om og om igen af Lille Jes'es folk. Selv fortsatte de to skuder »Karen« til Afrika, og det skulle vare længe, før de mundtligt kunne fortælle og genfortælle deres fantastiske oplevelse.

## KAPITEL EENOGTYVE

# Og Job prøves

November 1872

»Naar Døden holder Indtog i et Hjem  
ifølge vore gamle, vise Fædre,  
saa lader han en Dør staa lidt paa Klem,  
at han kan komme ind igen des bedre . . .«

Lille Jes'es Met' var endelig langt om længe nået dertil, at hun kunne finde tid til at sidde ned på en stol, meditere, og læse lidt i bibelen. Nu er hun jo blevet alene med de tre, Store Peter og døtrene Lille Met' Cathrine og Anne. Peter Brinch har »skejet ud«, sejler ikke mere, men går rundt hjemme eller sidder med andre skippere å æ bank. Han siger ikke meget, men passer i det store hele sig selv og sin egen tankeverden.

Helvig kommer somme tider med Thomas og Lille Met' for at besøge svigerforældrene; de bliver altid vel modtaget af Jes'es Met', der byder på kaffe hver gang. Årsagen til disse besøg, der i øvrigt kun er sjældenheder, er post fra Peter og Hans, der skal viderebefordres til Store Pej og Jes'es Met'. Helvig læser brevene højt, mens Met' sidder og leger lidt med sine børnebørn. Bagefter fortæller bedstemoderen dem historier, således som hun utrætteligt har fortalt dem i sin tid til sine syv.

Snakken under disse besøg går meget, om ikke mest, om stakkels Peter og salig Ann'. Tårerne rinder stadig, for også Met' har lært at elske sin svigerdatter som sin egen datter. Alle i byen elskede kort og godt Anne Tækker.

Et par gange i løbet af efteråret har Helvig taget Jes'es Met' med sig over til æ na'e towt for at tilse byggeriet af sit og Hans'es hus. Det bliver et efter sønderhoforhold meget stort hus, og Jes'es Met' er imponeret. »Jøsses!« er alt, hvad hun kan sige, når hun ser det. Og så tænke sig, at både Jes og Hans skal have sådan et hus, — og Peter skulle have haft det. Hvor hørte han mon nu til, spurgte hun sig selv. Godmodig som hun er, ønsker hun ikke at øve indflydelse på sin ældste søn,

vil ingen kiler sætte, ej heller for at få de små. Og hvor de er, der vil Peter vel være. Mette sukker!

Noget tungt hænger der i atmosfæren efter Annes død. Noget uforklarligt har sænket sig over de to gamle hjem, hvor et tab i det ene jo automatisk må gribe ind i det andets rytme.

Alting regnede så godt, siger Jes'es Met' og tager sig som i gamle dage til brystet, hvor hun har smerter. Lidet aner hun, at hun skal overleve dem alle, børn og svigerbørn, undtagen to døtre. For Jes'es Met' skal blive gammel!

Helvig mærker, at et eller andet trykker Jes'es Met', og det er for hende værre, end når noget trykker Kalle-Met'. For sidstnævnte snakker om det og »råber ulv«. Jes'es Met' siger aldrig noget. Hun hiver blot på sin egen facon efter vejret. Helvig er ængstelig for Hans! Hun snakker med sin svigermoder, og Jes'es Met' åbner sig for hende mere end for noget andet menneske. Og Mette har en magisk magt og tiltrækning over for Helvig. Som de to poler har det over for hinanden. Jes'es Met' indrømmede for nylig over for Helvig i sin stue, at hun nærer en vis ængstelse for et eller andet, — mere blev det ikke til. Jo, så et eller andet uforklarligt om Jobs Bog, og om at hun selv, Jes'es Met' kun har én grav at se til: sin fars deromme vesten for kirkens gavl.

Helvig huede det ikke, og hun rynkede brynene, som hun gik hjem med Lille Tammes ved hånden. Hun er som tidligere nævnt ikke vant til den slags fornemmelser og hentydninger fra Jes'es Met'. Ja, under sin første graviditet har Helvig endda hørt Jes'es Met' udtrykke sig halvt nedsættende om Kalle-Met's mange »forsigtighedsforholdsregler«. Hun havde over for Helvig kaldt dem »Snak!«. — Men nu, efter Annes død og Peters utrøstelige breve og efter dødens underlige varsel eller varsko med Hans'es, Peters og Jes'es fætre i Plymouth! — Helvig blev ved at rynke brynene, som de gik mod hjemmet sammen.

Sandheden er banal og ligetil, mente Helvig. Mens Kalle-Met's syn efterhånden har tabt deres bråd, er blevet til noget, man ikke tror på mere, har Jes'es Met's syn trængt ind i Helvig som et gloende sværd, og hun er ængstelig for Hans!

Historien om Job har taget sit greb i den unge kvinde. Barbenet kojrer hun op og ned ad gulvet i sit kammer, den halve nat går hun og bakser med Job. Djævelen havde drillet Vorherre ved at sige, at som Job havde det, kunne enhver forblive sin Gud tro. Og sådan havde de haft det alle sammen, mente Jes'es Met'. Herren havde foreslået djæve-

len en handel i tiltro til Job, og Job måtte bære knubsene, der var resultatet af væddemålet. Helvig kan ikke klare det; hun kan ikke løse problemerne, men én ting kan hun se. Mettes billede af Job er ikke det samme som Vorherres. For Vorherre var Job jo den fuldendte tjener. Det er jo hverken Tækkers eller Brinchs...

Men Jes'es Met' har dog også sagt, at det kun er ifølge biblen, at Job er fuldendt. Han var da ellers kun et menneske som vi andre, mener Met'.

Helvig bakser og bakser! Skal ulykken ramme igen? — Hun borede ansigtet ned i sin pude og græd af angst for Hans, forvisset om, at han skal være den næste. Tækkers folk forarbejder alt, også tilværelsen, i mønstre. To søstre havde giftet sig med to brødre. Den ene søster var død. Nu vil det danne smukt mønster, om den anden bror døde tidligt. Det blev en fiks idé hos stakkels Helvig.

\*

Så kommer hun da gående, Lille Jes'es Met', den trange vej til Thomas Tækkers. Det er om aftenen d. 13. november, 1872.

Grå i ansigtet og mod sin sædvane nedbøjet og indtørret at se på står Jes'es Met' i døren. Ingen tårer, eller spor af tårer, ses på hendes ansigt. Blot en stille fortvivelse, tavs og nøgen.

»Jeg så dem, Jes og Niels, som sorte skygger i måneskinnet på vor vestre gavl. Far og jeg så dem! Lige så tydeligt hørte vi et par bank på ruden, — der var tre i alt. Da wo Få'r gik hen til ruden, var der ingen. Vi gik så ud og rundt om huset, og der, på vestre gavl, ku' vi se vores drenges linjer set fra siden. Kort efter forsvandt månen og med dem vore drenge i mørket. Jes'es fipskæg var så spidst og uredt som den morgen, de tog af sted.«

Kalle-Met' og Helvig var kridhvide i hovedet. Thomas Tækker ry-stede let på hænderne, som han bød Jes'es Met' en stol. Hun afslog! —

Nu vidste Jes'es Met', at hendes to drenge, Jes, og hjerdebarnet Niels, skulle blive derude, var gået ned det øjeblik. Niels, som hun ikke fik talt ordentlig ud med natten til afsejleren, og Jes, der ikke havde været så tit hjemme hos hende sidste gang, fordi han lige var blevet far. Hendes to drenge...

Helvig udstødte et lille halvt skrig og løb ind i sit kammer! —

\*

»Paa Reisen fra Windau til England,« lød det ca. en uge senere i telegrammet, — og sådan står der også at læse i vor kirkebog, —>gik

*brødrene Jes og Niels Brinch ned under Stormfloden med Galeasen »Anne«. Haves ingen senere Efterretninger. De formodes at være omkommet i Orkanen.*« Herren være med dem og deres sjæle.

---

...og byen selv? — — Jeg forlader den på et tidspunkt, hvor jern erstatter træ. Et sted, hvor to stier krydser hinanden, ser jeg en mand i sin bedste alder gå ud af sit hus. Hans kone og børn står i døren, hvor han omfavner dem til farvel. Han er lille af skikkelse, og hans skæg er rødbrunt. Det sorte, grove tøj får ham til at se dystert ud, men også familien bagved ser tavs og bedrøvet ud. Selv er jeg på vej ud af byen med min bylt under armen, men de, der lever herinde i husene, ser mig ikke i mørkningen. Manden tager børnene op, en efter en, og giver dem en sidste omfavelse. Dernæst løfter han sin køjesæk op på ryggen og skal til at gå, da en gammel morlil, skrøbelig og besværet i sin gang, kommer ud og giver ham et farvelkys. Hans gamle moder, tænker jeg. Tydeligt hører jeg hende sige til ham, som de står med hinanden om halsen:

»Lyk' å' æ rejs', mi' dreng! —

---

De var engang; men de er ikke mere.

## NOTER

I det følgende gøres et forsøg på at oversætte visse sønderhoningudtryk til rigsdansk. Endvidere anføres nogle kilder, og der gøres rede for, om det skrevne i de forskellige kapitler er autentisk eller opdigtet. Alt, hvad der er skrevet i kursiv, er autentisk, til tider tillempet p. g. a. dårligt, usammenhængende sprog i originalen. Mangt og meget af det øvrige er også autentisk, men foreligger ikke i dokumentform. Sådanne mundtlige overleveringer er ikke kursiverede.

### *Kapitel 1*

Skikkene fra »vandringen« er autentiske. Oplysninger er hentet fra private dagbøger, breve, »Fra Ribe Amt«, Fanø's Historie, gamle Fanø Ugeblade, overleveringer o. l. »Arken-gap« = den halvrunde åbning over hoveddøren, hvor igennem høet læssedes op på loftet. »Granle« = nabo. (»Grandelag« = naboskab). »Na'e dånsk« = nordre opholdsstue. »Æ kammer« = soveværelse. »Æ ha'n« = havnen. »Kejs« = lang pind. »Sætkå'g« = blød kage, hvortil serveres sirup. Mette Cathrine (Jesdatter) (1811-1888) gift med Store Hans Frederiksen (1808-78). Thomas Meinertz (1821-81) gift med Lille Jes'es datter Anne (1829-1895). »Kalker« = kålgård, have. Jeppe Aarres Kjesten og hendes skæbne er autentiske, men anakronistiske. »Da'ugn« = dagvogn, postvogn. St. Annas Dal: se herom i N. M. Kromanns Fanø's Historie, B. I, s. 21. »Pregle« = strikke. »Stjambe« = sølle, ubeslutsom fyr.

### *Kapitel 2*

»Frammes« (framrum) = fint pyntekøkken, der ikke bruges. »Tætseng« = alkove. »Na'e huk« = nordøstlige hjørne af Sønderho. Personbeskrivelserne i kap. 2 er autentiske iflg. kirkebog, ligprædikener i min besiddelse, Landsarkivet i Viborg og overleveringer.

### *Kapitel 3*

»Klamper« = træsko m. jernklamper. Hedevisg's bindebrev findes på Nationalmuseet. Annes er velvilligst udlånt af hendes datterdatter, fru Jessie Møller. Skikken med at binde pigen til kakkellovnen er autentisk. »Bøj'en« = budt. »Kå'g« = (fransk-)brød. »Bøj« = onkel. »Most« = tante. »Frankel« = (framgulv) entré. »Snørker« = snedker. Tækkers beretning om Helgoland er bygget på mundtlig overlevering og på Lütken: Søkrigsbegivenhederne i 1864. Fone = Nordby. Strandby = det gl. Esbjerg. Beretningen om Grev Tramp er autentisk. »Gå over stag« = vende skuden.



#### Kapitel 4

»Altersknoide« = konfirmationskammerater, jævnaldrende. »Gjøwest« = gæveste. Fortællingen om Jespers Ane og Smede Anfred er opdigtet. »Kjeldsand« = banke syd for havnen. »Pik't å di' vinner« = bankede på dit vindue. Thøgersens historie om aben er autentisk, men anakronistisk. »Howre« = sjov, løjer. Historien om Th. Meinertz er ikke autentisk. Jes Knudsens beretning er autentisk, men anakronistisk. (Fru Anna Weiss).

#### Kapitel 5

Kirkegangsskikken ved forlovelse er autentisk. — Situationen omkr. Tækkers første ja-gilde er opdigtet, men skikkene desang. er autentiske. — Anne Nielsdatters »testimonium« er autentisk. (Udlånt af fru Jessie Møller). Beretningen om de mange enker i 1822 er sandfærdig. (Kirkebogen).

#### Kapitel 6

Lille Jes'es dagbog ejes af fabrikant Thøgersens efterkommere i Sønderho. Begivenhederne omkr. Lille Jes'es død er opdigtede, men skikkene autentiske. (N. M. Kromann. Dr. Søren Andersen, Esbjerg. Fru Marie Godskesen). Pastor Hildes gravtale er opdigtet.

#### Kapitel 7

Talen ml. Hilde og de unge er opdigtet. »Ganden« = gået. »Bø'st« = kogt skinke. Der er intet bevis for overtroen m. h. t. bryllup og en frisk familiegrav. Oplysninger bygger på mundtl. overlevering.

#### Kapitel 8

»Manne Hjølle« = Mandø Højlade. Begivenhederne er opdigtede. Skikkene fundet i Overlæge Brinchs slægtsoptegnelser. (1869-1932). »Løj'li« = løjelig. »Å må'en« = i morgen. »Næder« = aftensmad. Situationsbilledet fra det tækkerske hjem i dette kapitel er opdigtet. »Æ bank« = bænk. (Nu hedder bænken »Bør-sen«). Beskrivelserne af Tækkers liv er hentet fra forsk. slægtsdokumenter i min besiddelse. »En prik« = kost til afmærkning. Tækkers strandning er autentisk, gengivelsen delvis opdigtet. Mette Tækkers ture for at samle aktier på fastlandet er autentiske iflg. Overlæge Brinchs dagbog samt fra Svendsens Ann's beskrivelser.

#### Kapitel 9

»Klodser« = tøfler m. træbund. »Ki'gel« = brønd. Metternes møde er opdigtet. Barnelegene i Mettes dansk er autentiske eft. min far, Dr. Hakon Brinch. Slave Thomas = legendarisk el. autentisk fanøsømand, der blev fanget af tyrkerne, tortureret m. tommelskruer o. l. Kom til sidst hjem igen, næsten ukendelig. (Se Andreas Sørensens: Jakob Brinch). Brevudveksling ml. Tækker og sognerådet er i min besiddelse. Fæsteberetningen hos Mette Tækker er fra Svendsens Ann's egen hånd. »Brok« = stk. kandis-sukker. Beskrivelserne af »Sjørøveren«, Peter Hansen Brinch, er autentiske eft. breve i min besiddelse, dokumenter (= pante-

breve) samt eft. Skifteretsprotokollen. Bl. hans efterladenskaber var et tændstikæskestort maleri i farver af »Sjørøveren«, der nu er i slægten Warrers eje. På fru Eva Kampmanns initiativ er dette maleri blevet reproduceret og forstørret og findes nu som sådant spredt bl. »Sjørøveren«s talrige efterkommere.

#### Kapitel 10

Historien om Helvigs løbetur med kongebrevet til Hans på loftet er fra Dr. Hakon Brinch, der har det fra Helvig selv. »Valing« = (vårling) forårssæd (rug). Beretningen om sønderhobørnernes hårdhændede behandling af hinanden bygger på adskillige sønderhoningers udtalelser (f. eks. købmand Peter Brinch). Skænderiet i Tækkers hjem er opdigtet. »Ywn« = øjne. »Sæder« = passer. »Gær« = går. Beretningen omkr. »Fortuna«s afsejler er opdigtet.

#### Kapitel 11

Tidspunktet for lysning er fra kirkebogen. Kapitlets data er korrekte, men resten bygget på formodning. Forloverne er autentiske iflg. kirkebogen. »Æ køks« = kogekone. Beskrivelserne omkr. *Ane's* første togt er delvis fra Overlæge Th. Brinchs dagbog, delvis opdigtede. Aktionærerne i *Ane* findes i F. Holm-Petersens: *Fangø-Sejlskibe* (s. 32-33). Originalerne til Tækkers brevudveksling med skattevæsenet findes i Tolddepartementets arkiver.

#### Kapitel 12

Bryllupsskikkene er hentet fra: Fra Ribe Amt (årbøgerne), endv. fra overlæge Brinch, fru Anna Weiss, fru Metha Brinch o. m. a. »Dejnmjælk« = til at lægge dej i. Historien om Thomas Brinch, Stine og Kåren er autentisk iflg. mundtlige slægtsoverleveringer. Brudesangene er ikke til denne lejlighed, men er venligst udlånt som typiske eksempler af provisor E. Kromann, Esbjerg.

#### Kapitel 13

Lille Jes'es Met's gengivelse af Jobs Bog er ordret afskrevet af hendes sønnesøn, fabrikant Frederik Brinch, der også lod hende indsigte Jobs Bog på plade. Lille Peter Brinchs dagbog ejes af Frederik Brinchs datter, fru Emma Unmack.

#### Kapitel 14

De forskellige eksempler på overtro er hentet fra N. M. Kromanns efterladenskaber, mundtlige overleveringer, bl. a. fra dr. Hakon Brinch samt fra H. F. Feilberg: »Dansk Bondeliv« og »Fra Heden«. Disses autenticitet er tvivlsom, endskønt jeg kun har medtaget sådanne, som F. påstår har eksisteret i hele Vestjylland. »Stat« = bliv siddende, hængende. »Smat« = fald ned. Beskrivelsen om Tækkers deltagelse i »gravøllet« d. 16. jan. 1869 stammer fra Hedevids egen mund. Hedevids ønsker for sit lille barn (om skat og misundelse) er autentiske iflg. hendes efterkommere. »Hu'ge« = hovede. Vuggeviserne er fra hele Jylland, men har også været brugt i Sønderho. De findes bl. N. M. Kromanns efterladenskaber.

»Lowring« = elskede. »Kowring« = stor tvebak. Verset på Sønnerho alter er ordret afskrevet, men situationen med Helvigs introduktion og den opslåede alderdug er opdigtet. Sandt er det dog, at hun ønskede, Thomas skulle læse til præst. Dette gjorde han også, men slog senere over til medicin.

### Kapitel 15

Brevene er velvilligst udlånt af ejeren, fru Jessie Møller. De er skrevet på gotisk, og visse steder er skriften blegnet og papiret gået i stykker. Der er ikke rørt ved stavningen, men her og der er indført et tegn, da sådanne praktisk talt ikke bruges i 1869. Ved *Ane's* ankomst til Syd- og Nordamerika var borgerkrigene i begge lande forbi, men mindet om dem var frisk. »Karen« Frederiksen = Lille Jes'es dattersøns skib, »Hvide Karen«. »Søster Lene« = Hans og Peters søster Lene, der blev gift m. kaptajn Johs. Warrer. »Karen Bothilde« = Mathis Knudsens skib. (Lille Jes'es svigersøn). Bahia — = stor by ikke så langt fra Rio i Sydamerika. »Skræderen« om bord på sejskibene var det besætningsmedlem, der reparerede sejlene. »Bakken« = udkigsposten helt fremme på skuden. Hans Frederiksen forliste *ikke* (jvf. brev N. Y. 26. Mai, 1869). Han sejlede på Afrika, men der *kom* kort efter post fra ham. I brevet fra Triest, d. 2. marts 1870. »At byde for« = at invitere (her sikkert til dåbsgilde).

### Kapitel 16

Tidspunktet for *Ane's* hjemkomst fremgår ikke klart af kilderne. Jeg har vovet at gætte efter tidspunktet for Hedevigs andet barn, (Mette, d. 6. august, 1871). Begivenhederne omkr. hjemkomsten er i øvrigt opdigtede. »Tra't« = trukket op. »Da'e« = dør.

### Kapitel 17

Bygningen af »Sønnerhoe« er autentisk efter N. M. Kromann og overlæge Th. Brinch, men sammenkædningen af begivenhederne opdigtet. Beretningen om tøjet, der sendes til farvning i Ribe er autentisk. *Ane's* forlis er autentisk, men begivenhederne deromkr. opdigtede. »Jørgiane's bygning er fra Ribe Stiftstidende, 1840. »Do't« = prop. »Bo'tel« = flaske. Strandingsberetningen er i alle detaljer (skønt sprogligt tillempet af forfatteren) sandfærdig og hentet fra Jens Mikkelsen. »Æ Præstes Optræk« = ikke langt fra Plantørboligen. Beretningen om *Ane's* forlis i detaljer er opdigt. Planerne om den nye *Ane* er autentiske.

### Kapitel 18

Jes Brinchs tur med *Anne* til Windau er autentisk. Skikkene med salmeverset og afskeden i skolen er autentiske iflg. Lille Peter Brinchs dagbog. Niels Brinch var 16 år, da han kom til søs med broderen Jes. Alt, hvad der i øvrigt står om ham, om hans forhold til moderen o. l., er opdigtet, da intet vides om ham. Men det står fast og er påfaldende, at han først kom til søs som 16-årig. Påskeskikkene er hentet fra N. M. Kromanns efterladte skrifter, velvilligt udlånt af sønnen, provisor E. Kromann. Droseaftenerne er autentiske. Adskillige har bidraget til disse afteners beskrivelse.

*Kapitel 19*

Helvig skal efter overleveringerne have haft enestående evner som parodist. Historien om »Lille Most« er sandfærdig, men »Lille Most« er ingen »person«. Det var en anden, ikke her nævnt, der oplevede den. Historien om kisten på kirkeloftet er autentisk (iflg. dr. Andersen, Esbjerg), men anakronistisk. Autentisk iflg. overleveringer er også historien om Hans Brinchs kur om bord på *Ane*. Planerne om de to huse til Tækkers to døtre er autentiske. Fortællingen om *Lone Dreyer* er hårdnakket overleveret fra slægtled til slægtled. Lone Dreyer er et opdigtet navn, da slægten fra den rigtige person endnu tæller mange sønderhøninger. Begivenhederne omkr. Annes død er autentiske efter mundtlig overlevering samt efter overlægge Brinchs dagbog. Lille Peters brev hjem er ordret afskrevet og velvilligst udlånt af fru Jessie Møller.

*Kapitel 20*

Denne fortælling findes dels i *Fanø Ugeblad* fra juni 1920 (skrevet af Jes Knudsen), dels i *Fanø Søværn i Storm og Stille* samt i den eng. presse (Plymouth).

*Kapitel 21*

Situationsbillederne er alle opdigtede. Forældrenes syn af sønnernes silhuetter på husgavlen er slægtsoverlevering. Forliset og telegrammet er autentiske.

KOMMUNEBIBLIOTEK  
KØBENHAVNS

*Tidligere udkom:*

HANS BRINCH

# De kom til verden, levede og døde

ENGERS HANSENS FORLAG

Sønderho i blomstringstiden – Tiden 1864–1872

Herom skrev kulturminister *Julius Bombolt*:

... den forener kulturhistorisk stof med plastisk digterisk fremstilling – og gør det vederhæftigt og fint ... Jeg anser lektor Brinchs historiske studier for at være af høj karat ...

*Ole Bech, Østjysk Tidende*:

... Hovedindtrykket bliver dette: En fængslende slægtssaga og et fint-tegnet kultur-billede. Et stykke hjemstavns litteratur, som ikke alene har bud til folk med forbindelser til den stormomsuste ø, men til enhver, for hvem fortidens mennesker og deres levevis er andet og mere end støvet historie ...

... Med lysende skarphed har forfatteren tegnet en række portrætter af kvinder og mænd, bundet til hinanden med slægtsbånd ...

En epoke i Sønderhos historie rinder ud med sejskibstraditionerne. Tilbage bliver kun minderne, og det er dem, et af Brinch-slægtens yngste skud har opsøgt og givet videre. Og har gjort det, så vi andre véd mere – meget mere – om disse markante, gamle typer, end at de blot „kom til verden, levede og døde ...“

*H. K. Kristensen*, formand for Sydvestjyllands historiske selskab:

Seminarieadjunkt Hans Brinchs bog **DE KOM TIL VERDEN, LEVEDE OG DØDE** er en roman ud over det almindelige. Titlen er en linje fra en gravsten over et af Brinch-slægtens ældste medlemmer ...

Det er ikke bare et digterværk om kærlighed og spænding, om lykke og ulykke, om tro og overtro, men det er tillige en sandfærdig skildring af sømandens dåd og farefulde liv, af øsamfundet og dets særprægede liv taget lige på kornet. Foruden romanen er det et stykke slægtshistorie og et stykke kulturhistorie af høj karat ... Han har søgt til bunds i deres karakters inderste kroge, har fået gamle til at fortælle alt, hvad de vidste om slægten, studeret gamle breve, kirkebøger, dagbøger, søfartsbøger, landsarkivets og Nationalmuseets samlinger såvel som den trykte litteratur; selv den mindste detalje har han søgt at genskabe, som den levedes på øen for 100 år siden. Han er gået frem med en historikers grundighed og en digters indfølelse og fremstillingsevne ...

Det er en bog for alle, der interesserer sig for fortidens liv og kår ...